

Csicsó öröksége

A mindennapok hősei

Csicsó öröksége

—

A mindennapok hősei

Dosztojevszkij szerint könnyebb hősnek lenni egy másodpercig, egy óráig, napig, mint néma heroizmussal viselni az emberre rótt felelősségteljes feladatok mindennapjait. Vállalva a szürke hétköznapiok diktálta munkát, amelyért nem jár dicséret, amelynek hősiességét alig veszik észre, és szinte senki érdeklődését nem kelti fel. Hősiesség megmaradni a súlyos terhekkel járó önfeláldozó munkában, amelyre a mindennapok hősei önmagukkal szerződtek, mert ilyen a természetük.

Csicsó öröksége – A mindennapok hősei

Csicsói történetek 3.

ISBN 978 – 80 – 972806 – 0 – 4

Copyright © Csicsó P.T., 2017.

www.csicso.eu

Szerkesztette: Nagy Amália

Grafikai szerkesztő, tördelő: Bödők Donát

Javított változat, 2020

A Csicsó Polgári Társulás *Csicsói történetek* címen sorozatot indított falunk történelméről, hagyományairól, elődeinkre emlékezve, nekik tisztelegve.

Az olvasó a harmadik részt tartja kezében: *Csicsó öröksége – A mindennapok hősei* címen, amely az előző könyv folytatása és talán a befejezése.

Tartalom

Csicsó nevű települések a Kárpát-medencében	5
Csicsó rövid története	6
Péroró és a csicsói cigány lakosság	15
A csicsóiak, csallóköziek etnikai, embertani felmérése	17
A csicsói római katolikus egyház	26
A Csicsói Református Egyház	29
Faluközösségünk „szürke eminenciásai”	34
Régi szép szokások, a katolikus vallás hagyományai	37
A csicsói felekezeti iskolák rövid története	41
Állami iskola 1945 után	48
Diplomásaink	55
Az első világháború	59
Zsidó családok Csicsón a holokausztig	63
A második világháború és az utána következő évek	66
Hontalanok karácsonya	77
Csicsói magyarok sorsa a II. világháború után	86
A mindennapok hősei – emlékezés az 1965-ös nagy dunai árvízre	96
Csicsói gátörök	97
Az utolsó csicsói halász	101
Mesterségek – parasztok	104
Mesterségek, mesteremberek	109
A csicsói egészségügyi központ dolgozói	123
Az Egységes Földműves Szövetkezetről	126
Kézművesség Csicsón	129
A méhészkedésről	134
Egy miniállatkert a falu szélén	136
Ifjú tehetségek bemutatkozása	138
Sportélet Csicsón	141
Kulturális életünk	155
Énekkarok – dalárdák	165
Zenekarok	171
Cserkészek Csicsón	178
Ami még feljegyzésre érdemes	179
Galéria	187
Köszönetnyilvánítás	241

Csicsó nevű települések a Kárpát-medencében

1. Csicsó – Csallóköz – Szlovákia – szlovákul Čičov

Magyarország:

2. Balatoncsicsó, 3. Somogycsicsó, 4. Csicsópuszta – Tolna megye: búcsújáróhely, 5. Csicsóra dűlő, Csicsói patak, Csicsói kút: törökök által elpusztított falu nevét őrzik Nagyigmánd határában

Erdély – Románia:

6. Csicsóújfalu és Csicsóvara, Csicsógyörgyfalva, Csicsómihályfalva, Csicsóhagymás, Csicsókeresztúr, Csicsópolyán (Csicsómező), Csicsógombás, Csicsókápolna,

7. Csicsóholdvilág,

8. Csíkcsicsó (2019. okt. 19-től testvértelepülésünk, Kisbajcs után)

További települések Erdélyben:

9. Kicsicsó szőlőhegy és Nagycsicsó, más néven Felleghegy Szilágynagyfalva határában.

És két ráadás:

Čičava, magyarul Csicsóka, Kelet-Szlovákiában;

Čičov falu Csehországban, Spálené Poříčí része Plzeň-jih járásban.

Csicsó rövid története

„A múltat tiszteld a jelenben, s tartsd a jövőnek.” (Vörösmarty Mihály)

Néha bizonyára eltöprengünk azon, hogyan alakulhatott ki a mi kis falunk, miért hívják Csicsónak, hogy boldogultak az itt letelepedett emberek hét-köznapjaikon, a történelem viharában. Ezekre a kérdésekre teljes bizonyossággal nem tudunk felelni. Megpróbálom elmondani, milyen történeteket hallottam, olvastam kedves falumról.

Kisiskolás korunkban ezt mondták a gyerekeknek: „A hagyomány szerint egy itt letelepedett, Csicsó nevű halászról kapta falunk a nevét.” Nos, ezt így képzelem el:

Csallóköz, és ahol a mi falunk található, Alsó-Csallóköz lápos, mocsaras, nádas vidék volt (Ham). A Duna szabadon folyt a medrében, ágazott-bogazott (Erecs – eres, Mire vagy Millér – mély ér). A nádasokban „tapolcsánfirgek” – toportyánfarkasok tanyáztak (Farkasföld). Áradáskor a táj tengerré változott. Hogy mégis mért telepedtek le itt emberek már az ókorban is? Mert a vizek, nádasok, rétek, erdők bővelkedtek halakban, vadakban. A honfoglaló magyarokkal vándorló törzsek is rátaláltak erre a Tündérkertre. Az ókori települések romjaiból, sírhalmaiból keletkezett kis magaslatokra, dombocskákra vályogból, sárból, nádból döngölt kunyhókat húztak fel. Így alakulhatott ki Csicsó, sőt ket-tő is: Alsó és Felső. És a szomszédban Erecstő, Ásványtő, Bezdán, Kécs, Böcs. Ezek a nevek még élnek a köztudatban, de a velük jelölt települések a tatárjárás és a törökdúlás idején elpusztultak, vagy pedig természeti katasztrófák – tűz, víz – pusztították el őket. Ez a józan ész diktálta építkezési mód volt jellemző a falura, egészen a XX. század közepéig. Ezért kanyargósak ma is a régi utcák, követik a házak vonalát. A múlt század közepén Mocsári doktort szülő asszonyhoz hívták az Erecsi út elejére. A falu vége felé ledobta biciklijét és gyalogosan gázolt tovább a sártengeren át. Közben „tisztességszólván”, szidta a „paraszt Istenit”, aki meglát egy dombot, és mindjárt odaépítkeznek.

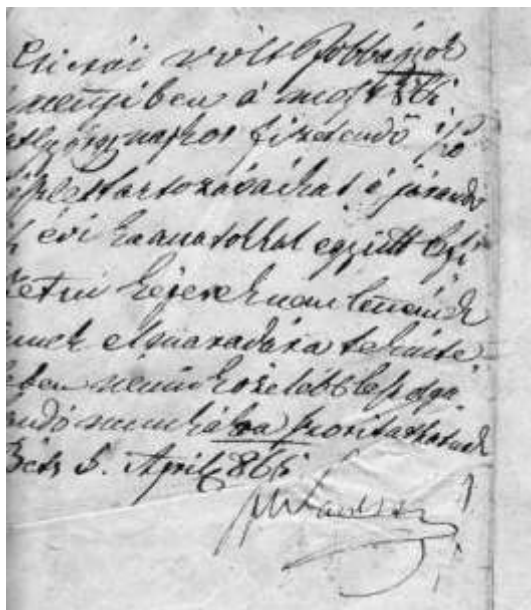
Csicsó község a Csallóköz egyik legrégebbi helysége. Nevét már 1172-ben a pannonhalmi apátság levéltárában őrzött oklevélben említik Sysou alakban.

Mi ekkortól eredeztetjük. Viszont meg kell vallanunk, nem biztos, hogy ott a mi falunkról van szó. Ugyanis a Kárpát-medencében nagyon sok Csicsó nevű település található. A legismertebb Csíkcsicsó, az Erdélyben van, ahol ezen kívül még rengeteg Csicsó előtagú helységnév van (pl. Csicsóhagymás, Csicsóvára stb.). De Somogyban, Tolnában, a Balaton partján is vannak Csicsó nevű községek. A Kisalföldön, ahol mi vagyunk, más településnek (Nagyigmándnak) is része, határnév őrzi egy ottani, egykori Csicsó nevű falu

emlékét. A helynév népszerűségét talán annak köszönheti, hogy némely kutató szerint a *csicsak* – *çiçek* 'virág' jelentésű török szóból ered. Ezt a feltevést az is alátámaszthatja, hogy Komárom környékére Árpád fejedelem korában kabar törzsek telepedtek le. A kabarok, török elnevezés, a kaukázusi kazároktól szakadtak el, és csatlakoztak a magyar törzsekhez, ahogy más török eredetű törzsek is. Henkey Gyula professzor 1994-es csicsói felmérésében többet olvashatunk erről *A csicsóiak, csallóköziek etnikai, embertani felmérése* címszó alatt.

Csicsó a kezdetektől komáromi várbirtok volt. Noha a Pannonhalmi Főapátság birtokai ölelték körül délről és keletről, csak rövid ideig tartozott az apátsághoz (csicsói határnevek a Duna mentén: Papok földje, Papok kertje, Papok rétje). 1630 táján Csicsót Komáromtól Zichy Pál vette bérbe, ő tette le a kastély alapjait. 1657-ben aztán Zichy István megvásárolta a birtokot. Innentől a Zichy család kedvelt tartózkodási helye lett falunk (fő birtokaik Veszprém megyében, Várpalotán voltak). Sorsát szívükön viselték. Kastélyt, templomot, iskolát építettek, törődtek a lakosok lelki, szellemi, fizikai állapotával. Az utolsó Zichy, Terézia halála után férje, egy megyeri származású gróf, Waldstein János (Nagygyeőr, 1809 – Bécs, 1876) lett az örökös. A gróf nagy műveltségű, bölcsész- és jogi doktor, tevékeny ember, Széchenyi István barátja volt. Az ő idejében történt meg az 1848-as jobbágyfelszabadítás után az 1848-as és 1871-es úrbéri törvény alapján 1872-ben a falu határában a birtokrendezés. A zsellérek földjét (ezeknek egy része Eperjes, a mai napig így hívják) ajánlotta fel a gróf

tagosításra (ezért hívták utána a többi részt Ajánlatnak). Vagyis kimérték azok között a jobbágyok között, akik addig is művelték. Akkor megvehették és földtulajdonossá válhattak. (Csicsói volt úrbéresek, jobbágyok 1865-ben levélben kérelmezték Waldstein János gróftól az ún. maradványföldek¹ váltságát illető részletfizetés elhalasztását. A levélnek és a gróf válaszelevelének másolatát RNDr. Bödök Zsigmond, 1957–2010, bocsátotta rendelkezésemre. *A képen a gróf válasza, ebben a fizetség munkával való ledolgozására szorítja a kérelmezőket.*)

Elkezdte a falu és határa csatornahálózatának kiépítését. Egyike volt a Csallóközi Vízszabályozó Társulat megalapítóinak. Csatornákat, árkokat húztak, ezeket az utak alatt gégekkel kötötték össze, és végül az így összegyűjtött

csapadékot zsilipek segítségével a Dunába vezették. Ez a csatornahálózat még az 1960-as években is jól működött! Waldstein gróf korán, 1876-ban halt meg, nem végezhetette tovább áldásos tevékenységét. Halála után második felesége, Kálnoky Adél grófnő folytatta munkáját. Ő építtette a falu egyik legszebb épületét, a zárdát, ebben a Kálnoky család kolostoriskolát és gyermekgondozót működtetett.

A Zichyk, Waldstein János, a Kálnokyak – Csicsó község, a csicsói római katolikus egyházközség volt kegyurainak – emlékét táblák őrzik a katolikus templomban.

1.) Az urbáriumok szabályozták a jobbágyok földesuraik iránti kötelezettségeit, többek között a jobbágytelkek nagyságát is. Az ettől nagyobb földek voltak a maradványföldek.

Az itt következő esemény 1946 késő őszen Csehországban, Letovicénél történt. Nem tudom a pontos körülményeit, de a lényege igaz! Nagy Miklósné Mészáros Erzsébetet (1927) fiatal lányként családjával együtt telepítették ki. Így emlékezett: Megállt a vonatunk valahol, nem tudtuk, hol. Egyszer csak hallottuk, zörgetik a vagonok deszkáját: „Csicsóiak, itt vagytok, merre vagytok, csicsóiak?” Aztán valaki ráismert idős Kálnoky Sándor gróf² hangjára. A gróf úr ott is, akkor is igyekezett segíteni kedves falubelijein. Leszállíttatta őket, és ahogy tudta, idővel elhelyezte őket a körülményekhez és lehetőségeihez képest legjobban, hogy együtt maradhassanak. A továbbiakról már csak röviden beszélt Böske néni. Sajnos többet nem tudok én sem, Böske néninek nagyon fájó emlékei voltak ezekről az időkről, nem szeretett róluk beszélni. Őket első nap egy véres falú pajtába terelték, édesapjuk is Csehországban halt meg, a szülőföldtől való elszakadás miatti fájdalmában.

2.) Az I. Csehszlovák Köztársaság idején bevezetett földreform miatt a Kálnoky családtól elvették birtoka nagy részét. 1945 után további nagyarányú elkobzás sújtotta őket. Mivel a grófi családot a 2. világháború utáni hatalom nemkívánatosnak tekintette, Letovicébe, a család morvaországi ágának birtokára költöztek. De ott is csak 1948-ig maradhattak, a kommunista puccs után szó szerint kikergették őket az országból.

Nagy Amália, 2013. augusztus 8.

Nagy Géza, Csicsó, írásaiból szerkesztve:

Csallóköz a Dunának, s egyben Európának legnagyobb folyami szigete. A szigetnek szabálytalan ovális alakja van, melynek hossz tengelye megközelítőleg északnyugat–délkelet irányú. Hossza 98 km, legnagyobb szélessége 26 km. Északról Pozsonytól a Kis-Duna határolja Gútáig, Gútától Komáromig pedig a Vág-Duna. Délről Komáromig teljes hosszában a Duna határolja. Csodaszép, mesébe illő táj volt valaha, ahol tündérek laktak.

Midőn Csallóköz tája olyan gyönyörű volt, hogy Aranykertnek nevezték, sok tündér lakta akkoron. A Nagy-Duna szigetei voltak kedveltebb mulató helyeik. Ott járt hajdan Tündér Ilona is mint hattyú úszkálva a Dunán. Vízi tündérpalotájában kimondhatatlan fény és gyönyörűség uralkodott. Aranytól, gyémánttól ragyogott ott minden. Vízi tartományaik messze terjedtek, egészen a tengerig. Később a tündérek elhagyták az Aranykertet, s elhullajtott hajszálaikból lett sok arany, és belőle a sziget gazdagsága.

Tündér Ilona hazáját esténként csillagok ragyogták be, és egyik volt a Göncöl szekere. Mert a Göncöl igen nagyhírű „tátosféle” ember volt. Tudott „prófétányi”, megmondta az időváltozást előre. Emberek, országok sorsát, közelgő dögvészt és egyéb veszedelmet. Tudott beszélni a madarakkal s más állatokkal. Értette a fák susogását és az erdők zúgását. Szekerével, mikor a földön járt, tudott a levegőben is röpdülni. Ismerte a csillagok járását-kelését. Magos hegyen állott a lakása, hogy közelebb legyen az éghez. Halála után szekerevel a Földről az égbe került, juhászbojtárok kísérték oda. Szekerének rúdja azért görbe, mert a gonoszok lehúzták. Szekerének csillagai időjóslok. Ha aprón ragyognak, akkor szép idő várható. De ha nagyra nőnek, rossz időt jeleznek. Eső, vihar, szélvihar lesz. Így szól a legenda.

Csicsó ... mondhatnánk, semmi különös, ugyanolyan település, mint Csallóközben bármelyik körülöttünk. Mondhatnánk, semmi különös, azonban ha a fellelhető feljegyzéseket böngészgetjük, érdekes és értékes történelmi adatokra találunk.

Itt terül el a vén Duna, tán még ez az államhatár a szakállas, öreg Csallóközben. Csupa dudva, muhar, kokojszás (tőzegáfonyás, tőzegmohás*) nádasok, vén, ácsorgó tölgyek terebélyesednek. A nyárfákból, füzekből, kőrisekből, szilfákból tűzdelt erdők csendje gyönyörködteti a látogatót.

Az első írásos emléket 1172-ből találhatjuk, ebben falunk SISOU néven szerepel mint II. Géza jobbágynak, Konrádnak a tulajdona. Aztán sorban: 1225-ben Chichou, 1227-ben Sichou, 1268-ban Chychow, 1378-ban Alsou-Chychow, 1442-ben Chichou et alia, 1460-ban Also és Felső Chychou, majd 1773-tól Csicsó.

Konrád, II. Géza jobbágya 1172-től a Pannonhalmi Apátságra hagyományozza Csicsót. Majd 1468-ban már a komáromi várbirtoké. A győri várkapitány

tány, Ugrovics Vid 1547-től birtokolja. 1562-től Paxy János, a komáromi várkapitány tulajdona. (Lehet, hogy a második világháború után Magyarországra települt jegyző, Paksy Rudolf kései utóda a Paxyaknak? A csicsói Paksy család hamvai a református temetőben porladnak. Paksy János feleségének (1873–1931) síremlékét ma is jó állapotban találjuk. Az ő fia volt a fent említett jegyző. Utódaik nincsenek.*)

Később Iller János győri várkapitány bírja. A 17. században már a Zichyeké, akik a Csallóközben, Csicsón telepedtek le. (1630 táján Csicsót Komáromtól Zichy Pál vette bérbe, ő tette le a kastély alapjait. 1657-ben aztán Zichy István megvásárolta a birtokot.*) A 18.század közepétől két alsó-csicsói nemesi családnak, a Nagynak és a Pálffynak volt itt még birtoka. A Pálffy családról tudnunk kell, hogy az Anjouk leszármazottja. A 19. században az utolsó Zichy, Terézia halála után férje, egy megyeri születésű gróf, Waldstein János lett az örökös. Róla tudjuk, hogy a „legnagyobb magyar”, Széchenyi István testi-lelki jó barátja volt. Halála után második felesége, gróf Kálnoky Adél egy francia herceghez, Sabran-Pontevès-hez ment feleségül. Mivel Kálnoky Adél egyetlen fia kiskorában meghalt, így unokaöccse, gróf Kálnoky Sándor lett a település kegyura. 1991-ben Kálnoky Alojz, Kálnoky Sándor fiatalabbik fia az egykori Zichy kastéllyal együtt visszanyerte a család birtokait is. Bár már Kálnoky Alojz sem tartja magát kegyúrnak, mégis kegyúrhoz méltóan először a római katolikus templomot újíttatta fel, majd pedig a kastélyt.*

Nagy Géza, Csicsó, 2013.11.29.

Régészeti leletek

Településünkéről szóló hiteles írásos feljegyzések legtöbbször papok, püspökök tollából származnak – mint pl. Ipolyi Arnold püspök, néprajzkutató vagy Ebenhöch Ferenc győri kanonok – vagy más történétíróktól, mint Fényes Elek és Alapy Gyula. Esetenként azonban értékesek lehetnek a település jegyzetelői által fennmaradt feljegyzések és visszaemlékezések is, ezek is hitelesek, lehet rájuk támaszkodni.

Hogy településünk már az első írásos feljegyzés előtt lakott volt, arról Ebenhöch Ferenc győri kanonok régészeti kutatásai is tanúskodnak. Csicsó és Komáromfüss határában kőkorszaki szerszámokat talált, kőkalapácsot és kőbaltát. Egy Csicsón talált kőkalapács a tulajdonomban van. Az Odollói dűlőben mezőgazdasági munka végzése közben, a fogasolás alkalmával a fogas fogára rászorult egy tökéletes, kónuszosan (kúposan) átfúrt kőkalapács. Miután a munkás (Tábor Károly 1935–2007) a fogast takarítva levette, találós kérdés-ként megkérdezte tőlem, hogyan lehetett ilyen tökéletesen kifúrni ezt a követ, és mi volt ez egyáltalán? Felismertem, és szerencsémnek tartom, hogy a komáromi Duna Menti Múzeum régészei bizonyították az értékes tárgy valódiságát. És hogy településeink az előző korokban is lakottak voltak, arra sok esetben határi dűlőnevekből is következtethetünk. Így például a szomszéd falu, Füss határában található domb, a Kúcsú (kicsi, hun eredetű szó*) is erről árulkodik.

Nagy Géza, Csicsó

Csicsó lakosai számának alakulása

1787: **714**, 1828: **848**, 1848: **970**, 1869: **1361** (zsidó családok költöztek a faluba), 1900: **1488**, 1930: **1602**, 1939: **1707**, 1948: **1320** (a háború és a kitelepítés után), 1970: **1625**, 2001: **1391** (91% magyar nemzetiségű), 2011: **1292** (112 szlovák, 1118 magyar (86,5%), 6 cseh, 1 német volt, 55 esetben ismeretlen a nemzetiségi hovatartozás; vallási nézet szerinti megoszlás: 557 római katolikus, 471 református, 4 evangélikus, 3 görögkeleti katolikus, 257 ismeretlen), 2016: **1253**.

(*Nagy Amália)

Csillagok, csillagok, szépen ragyogjatok...

Ha derűs, holdtalan éjjel felnézünk az égre, a világmindenséget látjuk ránk letekinteni, sok milliárd csillagszemével. A régmúlt idők egyszerű embere együtt élt a természettel, jól ismerte a csillagos eget. Hiszen éjszaka a csillagok voltak a lámpása, órája, iránytűje, meteorológusa, sőt, mesekönyve is.

Derűs éjjel, hogyha sem a hold, sem a földi lámpák fénye nem homályosítja el a csillagok ragyogását, talán az első szemünkbe tűnő látvány: az egész égboltot átívelő, derengő fényű fátyol, amelyet Tejútnak nevezünk. Sok népi elnevezése van – Hadak útja a legismertebb. Csallóközben, Tündér Ilona birodalmában valamikor régen Tündérfátyolnak, tündérek járta Harmatos útnak hívták. Ez a galaxis – csillagrendszer – a mi naprendszerünk otthona. Ha tovább vizsgálódunk – különösen nyáron – felfedezhetjük, hogy a Hattyú csillagképnél a Tejút két ágra szakad. Az év bármely időszakában könnyen megtalálhatjuk észak felé fordulva a legismertebb csillagképet, a Göncölszekeret, rúdja „el van törve”, lefelé mutat. Tőle északabbra szerényebben, de szintén jellegzetes alakú mása, a Kis Göncölszekér mutatkozik, rúdja felfelé áll, végén a Sarkcsillag. A késő őszi, téli esték magas egén, délen – délkeleten, a Fiastyúkban gyönyörködhetünk, amint a telet jelzi. A Fiastyúkot még augusztusi hajnalokon lehet látni, de akkor keleten jön fel. Fényesen ragyog az Esthajnali csillag, a Vénusz, de csak alkony után és hajnalban lehet látni. („Feljött már az esthajnali csillag...”)

A Mars színével tűnik ki, minthogy vöröses. Ezt a két bolygót – Földünkkel szomszédos pályán keringenek – bizonyára már mindenki felfedezte. A Mars 15 évenként a legfényesebb, legnagyobb, ekkor kerül hozzánk a legközelebb, de korántsem annyira közelre, hogy akkorának lássuk, mint a Holdat, noha időnként éppen ezt híresztelik.

A csillagképekhez, csillagokhoz sok mese fűződik. Én a Szíriusz csillagról és az Orion csillagképről, a Sánta Katáról és a Kaszásról szeretnék leírni egy mesét. Szíriusz – Kata vagy Ebédhordó – az északi égbolt legfényesebb, ám pislogó – sántikáló – csillaga

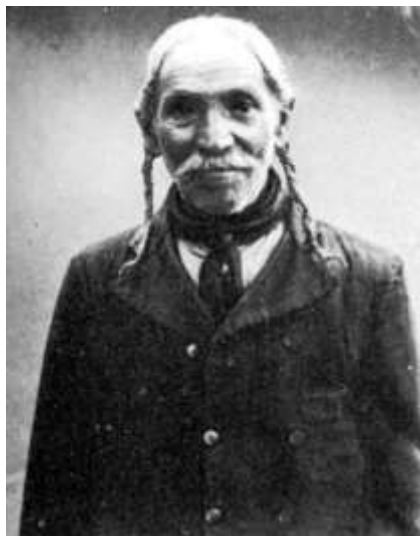
télen látható alacsonyan, a horizonthoz közel. Felette az Orion csillagkép – a Kaszás, más népeknél Vadász – a Göncölszekér után talán a legismertebb, legjellegzetesebb csillagképünk. A Kaszás derekát három csillagból álló öv övezi, kaszája messze elnyúlik, a lábánál néhány fényes csillag alkotta csillagkép, a Fürjfészek van.

Tehát a mese: Kata, az aratók, kaszások ebédhordó lánya, egyik nap elkésett az ebéddel. Az éhes kaszás várta-várta, de Kata csak nem érkezett meg. Mérgében eldobta a kaszáját. Kata sietett, ahogy csak bírt, nagy igyekezetében nem nézett a lába elé, és belelépett a kaszába. Megsérült a lába, azóta sem gyógyult be, így most már csak sántikálva viszi az ebédet a kaszás után. Szegény, fájós lábával szeretne felülni a Göncölszekérrre, de nem éri utol.

Ezt a mesét és a csillagos éghoz kötődő magyar népi elnevezéseket, történeteket, érdekességeket elsőként egy fiatalon elhunyt, apja után csicsói származású asztrofizikus, Bödők Zsigmond (1957–2010) írta meg élvezetes és mindenki számára érthető stílusban, először a Harmatlegelő című könyvében, majd a Magyarok égi képeskönyvében. A Sánta Kata és a Kaszás történetét a Csillagközben gyűjtötte, nekünk azonban anyánk már gyermekkorunkban elmesélte más csillagokhoz fűződő történettel együtt, amelyeket ő az édesanyjától hallott. Így biztosan mondhatom, hogy régen a csicsóiak is ismerték. Göncöl táltosról és hogy miért tört el szekérének a rúdja, olvashatunk Nagy Géza írásában is. Ráadásként leírom, hogyan mesélt édesanyám a Göncölről: ebben a mesében nem táltos volt, csak egyszerű paraszt. Vitte a szénát, vagy szalmát a szekeren, nem vette észre, és ráhajtott egy nagy kőre. Felborult a szekér, eltörött a rúdja, a széna meg kiszóródott az útra – a Tejútra.

Nagy Amália

Ósi hajviselet Csicsón

Édesanyám sokszor emlegette, hogy a falu két férfija varkocsba fonta a haját a füle mellett. Ez anyám gyerekkorában volt, az 1920–1930-as években. Egyikük Fél Karcsi bácsi és Bödőkné (kis) Fél Mariska néni nagyapja (a Fél Károlyok nemzetsége: ük- és dédapa, aztán Karcsi bácsi a nagyapa, majd apa és fia). A másik, Szabó Károly Domonkosné Szabó Malvin néni és Szabó Gyula bácsi nagyapja volt (apjukat és Magyarországra települt bátyjukat szintén Szabó Károlynak hívták). Mindketten az 1930-as évek közepéig éltek. Mariska néni és Malvin néni pedig édesanyám osztálytársai voltak, így jól emlékezett mindkettőjük nagyapjára. Már csak a déd- és

ükunokák élnek. Más férfinak már nem volt varkocsa Csicsón. Valahogy így (a kép illusztráció): „A varkocs a fejtetőn vagy tarkón szorosan összekötött, ezen túl egyébként lazán lógó hajfonat. A keleti népeknél is igen gyakori hajviselet, gyakran úgy is, hogy a fej többi részét kopaszon hagyták. Régi magyar szó. A lengyel nyelvben is a magyar szóval azonos hangértékű »warkocz« jelenti ezt a hajviseletet, és az üstökös csóváját is. Ez sem véletlen, a magyar üstökös szó is a fej (azaz üstök) mögött, csóvaszerűen hordott hajhoz hasonló égi látványosságra utal. Mindazonáltal, hogy a magyarok igyekeztek beilleszkedni a nyugati világba, a hajviselet terén sem adták fel eredeti szokásaikat. Még a 18. század végén is gyakori hajviselet volt a székelyeknél a varkocsba fogott haj. Rendszerint úgy nyírták, hogy csak a fejtetőn lévő részt hagyták meg és azt szorosan összefogva összefonták, és ezt a csóvát nevezték üstöknek. Az üstököt nyírták többféleképpen is, valamikor a halánték feletti részeket is összefonták, vagy épp az üstököt nyírták le, a többi részt szabadon hagyták lógni.”

Forrás: Magyar Világörökség és Hagyomány.

A leírásból számunkra kiderül, hogy Csicsón jóval tovább, egészen a 20. századig elejéig ragaszkodtak ehhez az ősi hajviselethez!

Nagy Amália, 2013.

Péró és a csicsói cigány lakosság

Péró az Alsó és Felső falu után Csicsó legrégebbi része. Az Alsó falut Pérótól erdőség választotta el. Az elején – a Békás-tónál, a Csonka-ház sarkánál (már csak a kanyar maradt) – volt a községi vágóhíd és a dögtemető. Itt volt a Téglaház – egy téglából épült ház, amely mintának is jól szolgált. Itt vetették ugyanis vályogból a téglát, gyakran égették is. (Sabran herceg téglagyárat alapított Ekecsen, ott tetőcserepet is gyártottak, de Csicsón is voltak téglaegető kemencék.) Itt található a Pőzsi-örvény (pőzs: vastagabb vesszőből kötött nyaláb, ezzel verték körbe a vizek partjait – „pőzsülís” –, mert főleg a futóhomok miatt veszélyes volt a megközelítésük) és az Első Gyöpi-tó. Itt őrizték az Alsó falusiak libáikat, de errefelé őrizték a disznókat, azaz a csürhét is. Az Első Gyöpi-tó környékén Kovács Géza és bátyja, János pompás kis „állatkertet” alakított ki. Ezt a tavat – a mai nevén Kitty-tót – érdemes meglátogatni! Ma már csak három, az 1950-es években épült ház áll a tó partján.

A falunak ez a része uradalmi birtok volt – nemességi tagpart –, erdős terület. Szegény, nincstelen, napszámos és cigány családok építettek ide vályogból döngölt házakat, kunyhókat. Itt megtűrték őket. Cölöpök közé sarat, vályogot döngöltek, ez alkotta a falakat. A tetőt náddal fedték. Emlegették, hogy egy nap, mikor a katolikus kántortanító reggel errefelé ment át Kolozsnémára, akkor kezdte az egyik család építeni a házat. Este, mikor hazafelé tartott, füstölt a kémény. Főzték a vacsorát a kunyhóban.

A csicsói cigányok úgynevezett magyar-muzsikus cigányok. Vályogot vetettek. A kivetetett vályogot figurába rakták (ennek Muci néni volt a mestere, édesanyámat is megtanította figurát rakni). Néhányan közülük (pl. Kopsa Rudi bácsi, téglamester) vályogtéglát is égették. Halásztak is. Néha segítettek az aratáskor. Ősszel kukoricát, burgonyát böngésztek. Az asszonyok a szomszéd faluba, Kulcsodra jártak mosni, padlót súrolni. Ha nem volt mit enni, az asszonyok koldultak. Leginkább mégis muzsikálással keresték kenyerüket. Nagyon jó muzsikus család volt a Fülöp és Sárközy család. Fülöp bácsi, aki halászattal is foglalkozott, klarinéton játszott. Fia Bécsben hegedült. Veje, Sárközy József Simi hegedült, másik fia pedig cimbalmozott. Ők kicsit jobb házban laktak a Péró és Alsó falu közötti részen, a Cigány-tó környékén. Simi a második világháború után családjával átköltözött Győrbe. Ott is megbecsült muzsikusok voltak.

Az orvos és a bábaasszony fizetség nélkül is segítettek, ha kellett. Megtörtént, hogy az újszülöttet – mivel semmilyen ruhát nem készítettek a kis jövevénynek – a bába saját fejkendőjébe pólyálta. Csicsón nem volt orvos, a szomszéd faluból, Füssről hívtak a nagybeteghez orvost, vagy szekéren átvitték Nagymegyerre (Róth doktorhoz), esetleg Nemesócsára (Deutsch doktorhoz). Vagy az édesanyák, nagyanyák hátukon vitték át gyermeküket. Az orvos ingyen

is ellátta őket, adott orvosságot is (Mocsári doktor Füssről). Ezért úgy kárpótolta magát, hogy a tehetősebb gazdákat hívatlanul is meglátogatta. Csak a katolikus pap nem ment tovább Mészáros Pálék dombjától, a Tónál lejjebb (ahol ma dédunokája, Mikolainé Kollár Márta lakik családjával), mert méltóságán alulinak tartotta a Péróba menni. Volt, aki szerint itt a Tó (ez a neve, néhány éve betemették, de helyét is annak hívják) elejénél, vagy megint mások szerint a végénél ma is fellelhető másik tónál, a Cigány-tónál végződött az Alsó falu. A lenti katolikus családok halottjukat a vállukra emelt Szent Mihály lován (koporsótartó és -vivő állványon) vitték fel a templom elé búcsúztatni. A cigányok muzsikaszóval kísérték a koporsót: „Lehullott a rezgő nyárfa ezüst színű levele...”. Ezt minden temetéskor hegedülték.

Az 1950-es években a napszámos családok már többnyire a gróftól elkobzott földekre, Tontúlra építkeztek. Az 1965-ös nagy árvíz ezt az új részt teljesen romba döntötte. Az árvíz után a társadalmi összefogás és az állami támogatás jóvoltából minden család új házba költözhetett. Megint Tontúlra. Az addig Péróban maradt, zömmel cigány családok pedig az Alsó faluba, a Mészárosék dombja mellett levő Tó köré költöztek.

Talán az elnevezése és a múltja miatt nem akartak a Péróba visszaköltözni a családok. Pedig itt sosem volt nagy áradat, a belvizek sem okoztak és ma sem okoznak gondot, és itt vannak a falu legjobb termőföldű kertjei. Sajnos, a legtöbb kihasználatlanul.

Csicsói cigány családok, zárójelben a ragadványnevek:

Koller (Benga, Csille, Iglíc, Nyúl, Tente), Piroska (Cuci, Gedó), Katona (Stüll, Hebre, rúgos Elek, Kutya, Habak), Danics (Romániából származtak), Rovács (Hódas), Csicsó, Kopsa (Kapcsa), Fülöp, Sárközy (Simi), Tolvaj, Polyák, Kuki, Banda és egy elmagyarosodott szlovák cigány család, Opálka.

A csicsói cigány családok jól beilleszkedtek a falu közösségébe. Gyermekük iskolába jártak (azelőtt a katolikus leány- és fiúiskolába, mivel katolikusok voltak), barátok voltak velük. Ma ugyanolyan gondjaik vannak, mint a lakosság zömének.

Nagy Amália, Nagyné Bödök Terézia (1924–2013) visszaemlékezései alapján. 2009 szeptemberében.

A képen Koller Béla (1935–2000) és Koller Ferenc (1937–1989)

A csicsóiak, csallóköziak etnikai, embertani felmérése

Dr. Henkey Gyula (született: Léván [ma Szlovákia], 1920. december 25., meghalt: Tiszakécskén [Magyarország], 2010. augusztus 17.) professzor, antropológus. Etnikai, embertani vizsgálatait 1956-tól végezte a Kárpát-medencében. 1994-ben, az akkori csicsói polgármester, Magyarics Vince kérésére felmérte Csicsó és a környező falvak népét. Vizsgálatának eredményeiből adok közzé.

„Az általam vizsgált csallóközi magyaroknál a közép-ázsiai réteggel kapcsolatba hozható típusok (turánid, pamíri, kaszpi, mongoloid) 65,7%-ban (a magyar átlag 46,8%), a finnugor formák (uráli, lapponoid és a kelet-balti finnugor alakjai) 2,9%-ban (a magyar átlag 4,6%), a régi szláv jellegegyüttesek (a kelet-balti régi szláv formái, valamint az északi és a cromagnoid fele része) 0,5%-ban (a magyar átlag 2,1%) észlelhetők. (Az általam felmért magyaroknál az északi és a cromagnoid típusba soroltak felénél apai vagy anyai ágon német eredetű családnév mutatható ki.)”

Néptípusok:

Közép-ázsiai típusok: Turáni (Türkménia, Kazahsztán, Üzbégia), pamíri (Kírgiz, Tadzsik), kaszpi, Mongol;

Finnugor típusok: uráli, lapponoid, kelet balti finnugor formája;

Szláv típusok: keleti balti-szláv formája, északi, cromagnoid;

Mediterrán típusok: keleti-kaszpi, gracilis (karcsú), pontusi (Fekete tenger, Törökország);

Dinari: balti (illírek, Bosznia, Montenegró), keleti (kaukázusi, grúz);

Alpi, északi (kelta).

A Csallóközben leggyakrabban előforduló turáni-turanoid formára jellemző a magas, közepmagas termet, előreálló járomcsont-pofacsont, széles-rövid fejforma, meredek homlok, sötét szemszín, barna-fekete haj.

Csicsóiak és környékeliek típusai (név, származás-lakhely, születési év, magasság cm-ben):

Turanid-turanoid: Gaál Vidor (Kulcsod, 1933, 176), Németh Arnold (Csicsó, 1961, 178), Gyóri Sándor (Csicsó, 1948, 174), Szabó János (Csicsó, 1935, 171), Petőcz Attila (Kulcsod), Bajcsi Gyöngyike (Csicsó, 1971, 160), Décsiné Gaál

Mária (Csicsó, 1937, 163), Nagyné Keszezh Szerénke (Kulcsod-Csicsó, 1954, 164), Csémi Tiborné (Kulcsod, 1961, 162).

Turano-pamíri: Décsi Zoltán (Csicsó-Nagymegyer, 1948, 181), Csémi Csaba (Csicsó, 1947, 176), Németh Károly (Csicsó, 1957, 169), Nagy Zoltán (Kulcsod, 1936, 169), Gaál Győző (Kulcsod, 1959, 172), Gaál Zoltánné (Kulcsod, 1946, 176), Kósa László (Csicsó, 1964, n.a.), Félné Ábrahám Irén (Csicsó, 1962, n.a.).

Pamíro-turanoid: Beke Gyula (Csicsó, 1940, 178), Mészáros András (Csicsó, 1964, 180), ifj. Gaál Dezső (Kulcsod, 1963, 176), Bekéné Petőcz Vilma (Csicsó, 1947, 172), Keszezhné Beke Vilma (Kulcsod, 1966, 168).

Pamíroid: Kovács Arnold (1975, 174, Csicsó), Hostomskyné Nagy Eszter (Csicsó, 1958,170)

Kelet-dinaroid-kaukázusi + turanid: Décsi Miklós (Csicsó, 1936, n.a.), Fábikné Beke Irén (Csicsó, 1946, 159), Gaálné Gaál Mária (Kulcsod, 1969, 179).

Turanid-dinari: Ifj Gaál Zoltán (Kulcsod, 1974,196), Gaál Zoltán (Kulcsod, 1946,181).

Turanid + kelet mediterrán: Vargáné Bödők Sarolta (Csicsó, 1961, 163).

Pamíri-dinarid: Nagy Lajos (Csicsó, 1953, n.a.).

Kelet-dinaroid-kaukázusi: Bödők Károly (Csicsó, 1941, 189), Varga Ágnes (Nagymegyer, 1957, n.a.)

Kelet-mediterrán – kaszpi: Décsiné Nagy Katalin (Csicsó, 1958, 162), Magyarics Vince – pontusi (Csicsó, 1934, 164), Vörösné Németh Irén (Csicsó,1936, n.a.), Bognár Zoltán (Csicsó, 1957, n.a.)

Lapponoid: Németh Károly (Csicsó, 1952, 166)

Kelet-balti+mongol: Szűcsné Vörös Erzsébet (Csicsó, 1961, 166)

Alpi + turáni: Krauszné Barthalos Margit (Csicsó-Nagymegyer, 1952, n.a.)

Mongoloid: Szüllőné Farkas Etel (Balony-Csicsó, 1937, n.a.)

n.a. – nincs adat

22. táblázat. Kárpát-medencei népek taxonómiai megoszlása

Jelleg	magyar	horvát	bunyevec horvátok Mo-n	sokác szerb- horvátok Mo-n	szlovák	német
turanid	31,4	37,3	21,2	18,8	16,4	5,2
pamíri	12,0	14,1	3,3	0,6	10,7	2,3
dinári-kelet- dinaroid	5,8	21,1	25,2	18,8	4,2	11,9
elő-ázsiai	5,3	2,8	11,3	15,2	0,9	1,0
keleti balti	4,5	3,5	1,7	4,2	14,5	4,8
keleti mediterrán kaspi,pontusi, iráni	4,1	1,4	0,7	0,6	0,0	0,0
alpi	2,5	1,4	2,6	3,6	4,3	15,9
lapponoid	1,7	1,4	1,0	1,2	3,6	0,0
mongoloid	0,9	2,1	0,3	0,0	0,5	0,0
gracilis-mediterrán	0,8	0,7	2,6	1,2	0,5	4,6
északi	0,4	0,0	0,3	0,0	2,3	5,0
cromagnoni	0,4	0,0	0,3	0,0	0,5	3,4
atlanti mediterrán	0,1	0,0	1,0	1,8	0,0	0,6
uráli	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
meghatározatlan	30,0	14,1	28,5	31,9	41,6	45,2
vizsgáltak száma	32899	142	302	165	214	522

Összefoglalás:

„A honfoglaló magyaroknál is leggyakoribb két típus, a turanid és a pamíri (Lipták 1958) eddig a felvidéki és a kárpátaljai magyaroknál volt észlelhető a legnagyobb arányban. A Felvidéken e téren a Vágtól és a Vág-Dunától nyugatra élő magyarok a legegységesebbek közé tartoznak, a csallóközieknel a turanid és a pamíri típus együttes gyakorisága 58,5%, jelentősen meghaladja a 43,4%-os magyar átlagot.

Összefoglalva a csallóközi etnikai embertani felméréseim lényegét, az e vidéken élők a kedvező körülmények miatt a magyarság embertani szempontból legegységesebb népségei közé tartoznak, és igen jelentős arányban őrizték meg a honfoglaló magyaroknál és a mai középázsiai népeknél egyaránt gyakori jellegegyütteseket. Így vizsgálatuk eredményei fontos új adatokat nyújthatnak a magyar nép eredetének tanulmányozásához. Az egységes embertani kép csaknem azonos arányban a többi felmért felvidéki magyarokra is jellemző.”

Felhasznált irodalom:

Henkey Gyula munkái: A csallóközi magyarok etnikai embertani képe (Csemadok Területi Választmánya, Dunaszerdahely, 2002), A magyarság és más kárpát-medencei népek etnikai és embertani vizsgálata (Turán könyvek, Magyar őstörténet kutató és kiadó kft., Budapest 2002) (képek, táblázat), A Kárpát-medence népeinek etnikai és embertani képe (A magyar ifjúság érdekeit védő szövetség kiadása, Léva 1993), Jelentés a csicsói polgármesternek és Nagy Szerénke jegyzetei.

A jelentést és a könyveket Nagy Szerénke bocsátotta rendelkezésemre.

Köszönöm.

Nagy Amália, Csicsó, 2008.

Jelentés dr. Henkey Gyula professzor antropológiai felméréséről

1994. február 19-én és március 12-én dr. Henkey Gyula Csicsón, Kulcsodon és Patason antropológiai felmérést végzett. Csicsón a behívott 108, 22 és 59 év közötti polgárból 93-an megjelentek. Két önként jelentkezett nem őslakos polgár is megjelent. A jelentés eredménye itt következik.

A kelet-csallóközi embertani vizsgálatok főbb eredményei:

1994. február és március havában Csicsón, Kulcsodon, Patason és Nemes-ócsán etnikai embertani vizsgálatokat végeztem. Ezek alkalmából 232 személy vizsgálatára került sor, közülük 224 helyi vagy környékbeli őslakos, és 8-an távolabbi vidéki ősöktől vagy vegyes házasságból származnak.

A 24–60 éves őslakosok főbb átlagai a dunamocsi és a dunántúli magyar átlagokkal együtt:

	<i>férfiak</i>			<i>nők</i>		
	<i>Csalló- köz</i>	<i>Duna- mocs</i>	<i>Dunántúli ma.átlag</i>	<i>Csalló- köz</i>	<i>Duna- mocs</i>	<i>Dunántúli ma.átlag</i>
Testmagasság / cm/	175,48	173,10	172,13	161,61	162,81	159,35
Fejjelző	85,01	85,10	85,45	85,19	85,78	86,63
Arcjelző	83,73	83,23	82,76	80,76	80,97	79,79
<i>Járomcsont alakja %/</i>						
lekerekített	17,0	20,0	20,8	14,7	16,7	18,8
előreálló	79,0	73,30	70,40	85,3	77,8	76,8
előre keskenyedő	4,0	6,7	8,8	0,0	5,5	4,4
<i>Homlokprofil%/</i>						
előre domborodó	0,0	0,0	0,4	0,0	2,8	1,7
meredek	97,0	93,3	94,1	100,0	97,2	97,6
hátrahajló	3,0	6,7	5,5	0,0	0,0	0,7
<i>Orrhát profilja %/</i>						
homorú	14,0	16,7	5,8	23,5	19,4	14,6
egyenes	30,0	26,7	34,5	39,2	38,9	41,7
Domború	56,0	56,7	59,7	37,3	41,7	43,7
<i>Orrhát kiemelkedése %/</i>						
gyenge	1,0	0	0,6	2,0	2,8	1,3
közepes	79,0	66,7	67,4	87,2	80,5	84,1
erős	20,0	33,3	32,0	10,8	16,7	14,6
<i>Tarkó profilja %/</i>						
erősen domború	8,0	6,7	8,7	16,7	16,7	16,2
enyhén domború	60,0	60,0	66,8	81,4	80,6	81,8
lapos	32,0	33,3	24,5	2,0	2,8	2,0
<i>Szemszín %/</i>						
világos	30,0	30,0	25,6	14,7	25,0	20,9
kevert /zöldes/	22,0	30,0	27,1	30,4	33,3	28,3
sötét	48,0	40,0	47,1	54,9	41,7	50,7
<i>Hajszin %/</i>						
vörös	0,0	0,0	0,5	1,0	0,0	0,3
szőke	0,00	0,0	0,2	0,0	0,0	0,8
átmeneti /M-o/	0,0	0,0	0,6	0,0	2,8	1,8
barna, fekete	100,0	100,0	98,6	99,0	97,2	97,2

Testmagasság: A kelet-csallóköziek termete mindkét nemnél magas, a férfiaké feltűnően magas, (magas a termet férfiaknál 170 cm-től, nőknél 159 cm-től kezdve). Erre nézvést azonban figyelembe kell venni, hogy Magyarország területén az 1937-ben születettektől kezdve a sorozottak magassága minden évben 0,4 cm-rel emelkedik, és az adatok arra utalnak, ez a termetnövekedés a volt Csehszlovákia területén még korábban megkezdődött, a csallóközieket pedig mind 1994-ben mértem. (Az örökölt tényezőkön kívül a testmagasság átlagát tehát a vizsgálat időpontja is befolyásolja.)

Fejfelző: A csallóköziek és általában a magyarok fejfelzője rövid. E téren a magyarok jelentősen egységesek. (Rövid a fejfelző férfiaknál 81-től, nőknél 82-től.)

Arcjelző: A Csallóköziek és általában a falusi és mezővárosi magyarok túlnyomó többségének arcjelzője széles. (Széles az arcjelző férfiaknál 84, nőknél 81 alatt.)

Járomcsont alakja: A csallóköziek és általában a magyarok nagy többségére az előreálló járomcsont a jellemző. Ez az egyik keleti eredetű örökségünk, amely az őslakos eredetű magyar népeiségekre, így a csallóköziesekre is az átlagnál nagyobb mértékben érvényes.

Homlokprofil: A csallóköziesekre és általában a magyarok túlnyomó többségére a meredek homlok a jellemző.

Orrhát profilja: A csallóközi férfiaknál domború, egyenes, homorú, nőknél egyenes, domború, homorú az előfordulás sorrendje. Őslakos eredetű magyar népeiségeknél, elsősorban férfiaknál emelkedik a domború forma gyakorisága és ez a csallóköziesekre is érvényes.

Orrhát kiemelkedése: A csallóközieseknél mindkét nemnél a közepesen kiemelkedő orrhát van nagy többségben, de férfiaknál az erősen kiemelkedő forma előfordulása is eléggé jelentős.

Tarkó profilja: A csallóközi férfiaknál és nőknél az enyhén domború tarkó van nagy többségben, férfiaknál a lapos forma gyakorisága is eléggé jelentős.

Szemszín: Mindkét nemnél a sötét szemszín előfordulása a legnagyobb, nőknél abszolút többségben is van. Őslakos eredetű magyar népeiségek túlnyomó többségénél, elsősorban a kun, besenyő eredetűeknél, valamint a horvátokkal és bunyevácokkal kevert magyar népeiségeknél emelkedik a sötét szemszín gyakorisága a magyar átlaghoz képest. A csallóközieseknél mindkét nemnél kissé nagyobb a magyar átlagnál a sötét szemszín előfordulása, de férfiaknál a világos aránya is eléggé jelentős.

Hajszín: Mind a csallóköziesek, mind az összes magyarok a hajszín megoszlása tekintetében a legegységesebbek; de a barna-fekete hajszínárnyalatok gyakorisága még a magyar átlagnál is nagyobb.

Embertípusok megoszlása%-ban

	<i>tu- ranid</i>	<i>pa- míri</i>	<i>elő- ázsiai</i>	<i>dínari</i>	<i>uráli</i>	<i>mongo- loid</i>	<i>kelet- balti</i>	<i>kelet- medit.</i>	<i>grac. med.</i>
Csicsó	33,3	21,5	0,0	12,9	0,0	1,1	2,2	9,7	0,0
Kulcsod	45,2	11,9	2,4	11,9	0,0	2,4	0,0	4,8	0,0
Patas	42,9	23,8	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	14,3	0,0
Nemesócsa	36,8	19,1	5,9	1,5	0,0	0,0	5,9	8,8	1,5
Csall.ma.össz.	37,5	19,2	2,2	8,0	0,0	0,9	2,7	8,9	0,5
Dunamocs	32,9	18,6	1,4	10,0	0,0	0,0	7,1	4,3	0,0
Szlovákiai ma.	41,1	19,8	2,3	7,3	0,0	0,7	3,7	4,2	0,3
Dunántuli ma.	35,9	18,1	2,6	8,5	0,1	0,8	3,3	4,5	0,3
Összmagy. átl.	30,6	11,7	5,6	5,7	0,1	0,9	4,6	3,9	0,9

	<i>atlanto- medit.</i>	<i>északi</i>	<i>croma- gnoid</i>	<i>lappo- noid</i>	<i>alpi</i>	<i>erősen kevert</i>	<i>vizsg. száma</i>
Csicsó	1,1	0,0	0,0	1,1	3,2	14,0	93
Kulcsod	0,0	0,0	0,0	2,4	2,4	19,0	42
Patas	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	19,0	21
Nemesócsa	0,0	0,0	0,0	0,0	1,5	19,1	68
Csall.ma.össz.	0,5	0,0	0,0	0,9	2,2	16,5	224
Dunamocs	0,0	0,0	0,0	1,4	1,4	22,9	70
Szlovákiai ma.	0,2	0,2	0,3	1,0	2,2	22,1	5137
Dunántuli ma.	0,1	0,0	0,1	1,3	2,6	16,6	1047
Összmagy. átl.	0,1	0,4	0,4	1,7	2,5	30,8	30585

Kulcsodon a behívott őslakosok 80%-a, Csicsón 68%-a, Nemesócsán 50%-a, Patason 41%-a jelent meg, ezért a típusok megoszlása ez utóbbiak vonatkozásában csak tájékoztató jellegű. A négy kelet-csallóközi községben a honfoglaló magyaroknál is ez első két helyen álló típus, a turanid és a pamíri előfordulás igen jelentős, a törökös réteggel kapcsolatba hozható típusok (turanid, pamíri, előázsiai, mongoloid) együtt 61,9%-ban voltak kimutathatók, nagyobb mértékben, mint a 48,8%-os összmagyar és az őslakos eredetű magyar népeiségekre jellemző 58%-os átlag, honfoglaló magyar koponyákon a törökös típusok 50%-ban voltak észlelhetők. A finnugor formák (uráli, lapponoid és a keletbalti finnugor alakjai) honfoglaló magyar koponyákon 15,6%-ban, az általam vizsgált magyaroknál 4,6%-ban, az őslakos eredetű magyar népeiségeknél 3%-ban,

a csallóközieknél 3,1%-ban voltak észlelhetők. A keleti mediterránokat egyik réteghez sem soroltam, mert bár némely török népnél (türkméneknél, azerbajdzsánoknál, kazáni tatároknál, csuvasoknál, baskíroknál) gyakoriak, de előfordulásuk a két finnugor népben (a mordvinoknál és a cseremiszeknél) és a kaukázusi népeknél (az abházoknál és a cserkeszeknél) is jelentős számban mutatható ki. A keleti mediterrán változatok közül mind a csallóközieknél, mind általában a magyaroknál a kaszpi előfordulása túlnyomó, ez a típus a türkméneknél gyakori. Csicsón és Kulcsodon a dinári típus gyakorisága is igen jelentős. A dinári típusba soroltak között két változat, a balkáni dinári és a keleti (kaukázusi) dinaroid észlelhető. Az általam vizsgált magyaroknál eddig 60% kötődik a balkáni dinárihoz, ez a típus Dalmácia őslakóira, az illírekre vezethető vissza, és 40% a keleti dinaroid, ezt a típust az alánokkal és némely kaukázusi népekkel lehet kapcsolatba hozni. Az őslakos eredetű magyar népeiségeknél a két dinaroid változat aránya fordított, a dinári-dinaroidok közé soroltak 60%-a minősül keleti (kaukázusi) dinaroidnak és 40%-a a balkáni változathoz tartozónak. A csallóköziek között a 8%-ból 4,5% minősült kaukázusi dinaroidnak és 3,5% a balkáni változathoz közelinek. A régi szlávoknál gyakori típusok aránya (északi, cromagnoid és a kelet-balti szlávok formái) a négy csallóközi községben összesen 0,5% volt. Az alpi típus – ez a keltáknál gyakori – előfordulása 2,2% volt.

Népesedéstörténeti összefüggések

A csallóközi magyarok embertani vizsgálata nemcsak helyi, hanem összmagyar népesedéstörténeti szempontból is igen jelentős lehet, mert a Csallóköz, Gúta, Nyárasd, Vásárút és Vámosfalu kivételével Érsekújvár eleste, azaz 1663 után sem került oszmán-török hódoltság alá, így az itteni lakosság jól megőrizhette az Árpád-kori magyarságra jellemző embertani jelleget. A törökös réteg a honfoglalóknál is háromszoros túlsúlyban volt (50,0%–15,1%) a finnugor elemekkel szemben. Ez a túlsúly az általam vizsgált falusi és a mai városi magyaroknál több mint tízszeres (48,8%–4,6%), az őslakos eredetű, a török hódoltság időszakában is folyamatos magyar népeiségeknél 19-szeres (58% a 3%-hoz), a vizsgált csallóközieknél ez az arány hasonló (59,8% a 3,1%-hoz). A régi szláv jellegegyüttesekhez csak 0,5% sorolható, holott ezek aránya 2,2%-os az összmagyar népeiségben, az őslakos magyar népeiségben 1,0%. A törökös típusok nagy előfordulásának, a finnugor formák erős csökkenésének és a régi szláv jellegegyüttesek jelentéktelen előfordulásának valószínű okai: 1. A későavarok (onogurok) jelentős számban éltek meg László Gyula szerint a magyar honfoglalást, de a velük való keveredésnek Jan Eisner és Fügedi Erik szerint a szlovákok, Erdélyi István és Miho Barada szerint a horvátok és szlové-

nek kialakulásában is jelentős szerepe volt. 2. Az Árpád-korban jelentős számban telepedtek a Kárpát-medencébe közép-ázsiai (törökös) eredetű népek, besenyők, úzok, kunok, jászok, volgai bolgár-törökök és kazáriai alánok, nem tudunk viszont finnugor eredetű népcsoport érkezéséről. 3. Kniezsa István 15. századi állapotot ábrázoló néprajzi térképe szerint magyarok, illetve magyarok és szlávok vegyesen éltek északon, a Morva folyó környékén Gbely (Egbell) és Senica (Szenice) vonaláig, a Vág völgyében Trencsén megye közepéig, a Nyitra völgyében Oszlányig (Oslany), a Turóc völgyében Ruttkáig (Vrútky), a Garam völgyében Besztercebányáig, keleten Eperjesig és a Vihárlát hegységig, azaz azokon a területeken, amelyekeken az 1910-es népszámlálás szerint a szlovákok mintegy 75%-a élt. A Szerémség nagyobb része és Szlavónia északi fele is magyarok, illetve magyarok és szlávok által vegyesen lakott vidék volt. 4. Mert a Kárpát-medence szláv nyelvű népeinek kialakulásában jelentős szerepük volt a közép-ázsiai eredetű népeknek, elsősorban a későavaroknak, majd a 15. és a 18. század között a magyar beolvadásnak, a velük való keveredés nem befolyásolhatta jelentősebben a magyarság embertani képét. Árpád fejedelem Komárom környékét Ketel kabar vezérnek ajándékozta, akinek fia, Alaptulma Komárom várát építette. Komárom régi nevének, Camarunnak jelentése Blaskovics József szerint a „kabaroké” (a kabarok tulajdona), a török nyelvből levezetve. Erre nézvést fontos rámutatni a csicsóiak és kulcsodiak, valamint a dunamocsiak közötti jelentős embertani hasonlóságra. Azon felül, hogy egyaránt a turanid és a pamíri a két leggyakoribb típus, mindhárom községben igen jelentős a dinári típusba soroltak aránya, közöttük 60% körüli többségben vannak a kaukázusi dinaroidok, őket pedig a kabarok alán rétegéhez lehet kapcsolni. A kabarok török rétegére a keleti mediterránok kaszpi változata utal, ennek előfordulása Patason és Nemesócsán is eléggé jelentős. De települtek a Csallóközbe besenyők is, a vizsgált községek környékére, Bősre és Padányba is, az általam vizsgált besenyő eredetű magyar népességeknél pedig turanid, pamíri, kaszpi az előfordulás sorrendje.

Az -ics végződésű nevek a török hódoltság elől Kelet-Horvátországból menekülőkre utalnak, a Magyarics jelentése horvátul „Magyar fia”, azaz délszláv környezetbe került magyar leszármazottja.

Kecskemét, 1994. IV. 7., Dr. Henkey Gyula

Kecskemét, 1994. IV. 7.

A csicsói római katolikus egyház

Plébánosainak névsora, működési évükkel

1675–2008

- Hármossy Jakab, 1675–1677
Olasz Pál, 1677–1679
Mérey Mihály, 1679–1689
Palásti Márton, 1689–1690
Hédervári János, 1690–1690
Szentmihályi János, 1716–?
Palásti Márton, ?–1724
Pongrácz Gáspár, 1724–1726
Erdődy Pál, 1726–1731
Stankovanszky György, 1731–1739
Vadász János, 1739–1751
Klastromi András, 1751–1752
Kálmáni István, 1752–1764
Andics Ferenc, 1765–1773
Talabér Baltazár, 1773–1806
Reiner János, 1806–1821
Paunacz Mihály, 1821–1853
Csáktornyay Antal, 1853–1890, tanfelügyelő, Csicsón van eltemetve, síremléke a temetőben van
Gaál István, 1891–1907
Mráz György, 1907–1908
Dr. Szőke Kázmér, 1907–1927, esperes, Csicsón van eltemetve, síremléke a temetőben van
Király József, 1928–1948
Beltovszky László, 1948–1952
Záhradník István, 1952–1956
Farkas Jenő, 1956–1959
Gilányi László, 1959–1959
*Németh Romuáld János OSB, 1959–1965
*Farkas László, 1965–1967
*Dr. Czuczor Menyhért Ferenc OSB, 1967–1976
*Kátai Imre, 1976–1989
*Lengyel Sándor, 1989–1990
*Sztyahula László, 1990–2005
*Mózes Gyula, 2005–

* Füssön lakó plébánosok, OSB — Ordo Sancti Benedicti – Szent Benedek rendi papok

Farkas Jenőről (Szenc, 1922. – Albár, 1979.) tudnunk kell, hogy a Felvidék neves költője volt, hazánkban azonban műfordítói munkásságával vált igazán ismertté, jeles szlovák költők verseit fordította magyar nyelvre. 2006-ban Nagymegyeren a katolikus templom melletti, volt zárdaiskola falán emléktáblát avattak tiszteletére.

Nagy Amália, Csicsó, 2008. október

Király József 1897. november 30-án született Zselízen. Csicsón 1928-tól 1948-ig szolgált. Ma is emlékeznek még néhányan Král bácsira, az édesapjára, aki törte a magyart, s később fiával együtt Magyarországra került. És édesanyjára, aki varrónő volt, Csicsón halt meg, de Zselízen temették el. Király József a nővérekkel együtt irányította a „Mária leányokat”, „rózsafüzéres asszonyokat”, hittanra oktatta a gyerekeket, tanfelügyelő volt és a csicsói HANZA-HANGYA fogyasztási szövetkezetnek volt az elnöke. A komáromi Szűz Mária Új Virágos Kertje c. kongregációs-egyesületi lapnak 1929 és 1944 között felelős szerkesztője volt, 1938-tól pedig kiadója is. A tanulóifjúság számára több kis könyvecskét írt. 1939-től az Egyesült Felvidéki Magyar Párt meghívott országgyűlési képviselője lett, kormányfőtanácsos. A csicsóiak, édesanyám, aki református, úgy emlékeznek, hogy prédikációjában ezekkel a szavakkal szólalt fel a nyilas hatalom ellen: „jön a fekete sereg, és mindent elönt”. Nemcsak a nyilasokra gondolhatott, hanem az SS katonákra is, ők szintén fekete egyenruhások voltak és hamarosan megszállták a falut. 1944. október 17-én a nyilasok letartóztatták, 10 napig Komáromban fogva tartották, majd ismét letartóztatták, „kommunista tevékenység gyanújával”! Erről így emlékezik a család, özvegy Nemes Józsefné, Király József unokaöccsének felesége: „Anyósom, Nemes Jenőné Király Mária, amikor bátyját letartóztatták, azonnal elrohant Komáromba id. Wojtowitz Richárd fényképészhez, aki a nyilas hatalomátvétel után a körzetben élet-halál ura lett, és aki a Gestapo kezére juttatta őt. Könyörgött, bocsássa őt szabadon, hiszen semmi vétség nem terheli, mire azt válaszolta: »Bárkit kiengedek, de Király Józsefet nem.«” A Dachauban tartó menetből szöktették meg. Anyám így mesélt szökéséről: „Tanynál a menet mellett megállt egy autó, és egy apáca kirántotta őt a sorból, be az autóba, majd továbbhajtott.” Bizonyára, a keretlegények (őrök) ismerősök voltak, és le is fizethették őket, hogy ne vegyék észre az akciót. Győrben Apor püspök rejtegette. 1945 tavaszán hazatért Csicsóra. A magyarüldözés miatt a pozsonyi ferenceseknél húzódott meg.

A kolostor elhagyásakor letartóztatták, s a pozsonyszentgyörgyi internálótáborban 5-6 hétig raboskodott. 1948-ban Magyarországra toloncolták. Az 1950-es években Budapesten, a Bakáts téri, Assisi Szent Ferenc templomban volt kiegészítő lelkész egészen haláláig. Unokaöccse családját, Nemeséket 1948-ban kitelepítették Pomázra. Itt temették el Király Józsefet és édesapját. A sírt a Nemes család gondozza és a Pomázi Szent István Király Plébánia. Köszönjük nekik.

Magyarországon, Komáromban a Klapka György Múzeum a holokauszt 70. évfordulójára, 2014. október 17-én, „Ezt a hazát tehát elvesztettem ...” – a holokauszt komáromi eseményei címmel kiállítást rendezett. A kiállítás szervezőjének, Szántó Emesének figyelmébe ajánlottam többek között Király József sorsát, és azt – más elküldött anyagom mellett, melyről szintén lesz szó a könyvben – be is mutatták a kiállításon.

Szolgálja ez a szerény írás is Király József emlékezetét.

Nagy Amália, Csicsó, 2013–2014, 2017. január

Forrás: Magyar Katolikus Lexikon, édesanyám, Nagyné Bödők Terézia és Nemes Józsefné visszaemlékezései.

A Csicsói Református Egyház

Lelkészei, működésük éve

Kardos, a hagyomány szerint az első prédikátor, –1650

Szűcs János, –1650–

Újvári István, –1654–

Körmendi György, –1659–, későbbi banai lelkész, gályarab

Szentgyörgyi János, ? – 1673, gályarab

1673 – 1784 az üldöztetés évei, a Kolozsnémai Református Egyház leányegyháza¹

Szoboszlai István, 1682–1685, a szájhagyomány szerint a kuruc csapat tagja

Vajda Péter 1784–1793, templomépítő

Püspöki János, 1793–1801, Csicsón van eltemetve, síremléke nincs

Bartha Ferenc, 1801–1810, Csicsón van eltemetve, síremléke a temetőben

Csonthos István, 1810–1836

Patkó Mihály, 1836–1838, helyettes

Csepi Mihály, 1838–1866, Csicsón van eltemetve, síremléke a temetőben

Kiss Károly, 1866–1867, helyettes

Szekeres Mihály, 1867–1873

Kiss Pál, 1873–1918, Csicsón van eltemetve, síremléke a temetőben

Márton Ferenc, Galgóczi János, 1918–1920, káplánok

Kúr Géza, 1920–1945, Csicsón van eltemetve, síremléke a temetőben

Herman Tibor, 1945, helyettes

Csémy Lajos, 1945, helyettes

Végh Dániel, 1945–1949

Mikes László, 1950–1976

Pál Bertalan, 1976–1977, helyettes

Virágh Vince, 1976–1977, helyettes

Szabó Károly, 1977–1983

Mikula László, 1983–1986

Gööz Bertalan, 1986–2000

Lévai Attila, 2000–

Mgr. Lévai Attila, PhD. a Selye János Egyetem Református Teológiai Karának dékánja

1.) A Kolozsnémai Református Egyház lelkészei

Kardos, a hagyomány szerint első prédikátor –1650–

Pápai István, 1712–1720

Rimaszombati István, idős 1720–1722

Dienes Mihály, 1722–1724

Rimaszombati Mezei István, 1724–1737

Tatai János, 1737–1758

Veszprémi János, 1758

Csehi Péter, 1758–1759

Watay Péter, 1759–1772

Bitskei Tóth János, 1772–1773

Hetényi János, 1773–1783

Vajda Péter, 1783–1784

Borza Ferenc, 1784–1794

Szendrei Mihály, 1794–1798

Szilassy János, 1798–1806

Gelléri Takáts, István 1806–1815

Molnár Balázs, 1815–1829

Győrös János, 1829–1830, helyettes

Csenger Gergely, 1830–1837

Kőváry Albert, 1837–1886

1886-tól a csicsói anyaszentegyház leányegyháza.

Nagy Amália, Csicsó, 2008. november 2.

Forrás: Kúr Géza: Küzdelmeink (Kalligram könyvkiadó, 2000 – a könyv 1932-es kiadásának újrányomtatása)

Nt. Kúr Géza (Kulcsod, 1893 – Niles [USA] 1991), felkutatta és Küzdelmeink címen megírta Csicsó, Kolozsnéma és Füss² – szorosan összetartozó – református egyházközsegeinek történetét. Ezen kívül feldolgozta Komárom egyházközségének és Komárom református egyházmegyéjének történetét és más témákat. 1945-ben magánéleti tragédia és történelmi okok miatt emigrált. 2000-ben hamvait felesége és anyja hamvaival eltemették kedves falujában, szeretett leánya és nővére sírja mellé. Fejfájukat Nagy Géza faragta.

2.) A Füssi Református Egyház lelkészei

Filiája – leányegyháza – Ásványtő, az 1670-es évek táján árvíz-katasztrófa által elpusztult falu.

Szakmáry Lukács, – 1650–

Csurgai Márton –1654–

Keresztesi N. Sámuel, –1712–1714

Komáromi Csehi Péter, 1714–1719

Rimaszombati Mezei István, 1719–1724

Mikolai József, 1724–1735

Lévai György, 1735–1737

1737-től a csicsói anyaszentegyház szórványegyháza.

Erős vár a mi Istenünk

(Luther M. Református énekeskönyv, 390. ének)

Luther Márton professzor, német Ágostoni szerzetes 1517. október 31-én, a szájhagyomány szerint, kifüggesztette a wittenbergi vártemplom kapujára 95 pontba foglalt tételeit, amelyeket a katolikus egyház megreformálása érdekében tett közzé.

Kálvin János 1536-ban kiadta A keresztyén vallás alapvonalai (Institutio Religionis Christianae) című művét. Ebben rendszerbe foglalta a reformáció tanait, és ezek a református vallás hitnézeteivé váltak. Ezután kapcsolták nevét a református egyházakhoz (kálvinista egyházak), a református mozgalmat pedig kálvinizmusnak nevezték el. A magyarok között az ő tanai terjedtek jobban.

Meglehet, hogy már 1536-ig a Dunántúlról, valószínűleg Kolozsánán keresztül falunkba is áttért az új vallás. Erről nincsenek adataink. 1650-ről azonban már hiteles dokumentumokból tudjuk, hogy református hitre tért szinte a teljes lakosság. Templomot, iskolát építettek. A kezdeti fellendülést az üldöztetés évei követték. 1673-ban templomukat lerombolták, iskolájukat megszüntették. Sok református család először Füssre, majd Nemesócsára menekült. Számunkra legismertebbek Nagy Ákos gyermekorvos ősei.³ A maradottak Kolozsánán leányegyházává váltak, oda vagy Füssre jártak templomba. Másrészt viszont 1657-ben Csicsóra menekültek a Félből (Tomašíkovo) elűdözött családok, ők ettől kezdve falujukra emlékezve Féleknek nevezték magukat. Ezért van Csicsón és környékén a mai napig sok Fél nevű család, akik nem rokonaik egymásnak. Csak a türelmi rendelet (1781) hozott enyhülést, ennek alapján Zichy István 1784-ben engedélyt adott a református templom építésére.

Csicsó, Kolozsánán, Füss református egyházközösségeinek történetéről,

tagjaik küzdelméről szól Kúr Géza 2000-ben újra kiadott, Küzdelmeink című könyve. Nagytiszteletű Kúr Géza 1932-ben írt szavaival ajánlom olvasásra a mai kor emberének, hogy: „hitet merítsen, az Isten kegyelmében bízni tanuljon, s meglássa, hogy áldozat nélkül nincs áldás, de áldozattal igen.”

3.) **Alsócsicsói Nagy Nándor** (1881–1953, Nemesócsa) – egy Csicsóról elüldözött család kései leszármazottja –, a doktor úr nagyapja, református egyházmegyei főgondnok volt, majd a 2. világháború idején Komárom vármegye főispánja. A nyilas hatalomtól megtagadta a vármegye zsidó és nem magyar lakosai névsorának összeíratását. Ezért a komáromi Csillagbörtönbe zárták, a puszta szerencse jóvoltából nem került a dachau koncentrációs táborba. A háború után a csehszlovák hatóságok magyarellenes politikája miatt ismét börtönbe került. Csak a zsidó és szlovák lakosság erőfeszítései – tanúskodtak a javára – segítették, hogy szabadon engedjék, vagyont azonban elkobozták, ott-honából kiűzték. Ekkorra már teljesen megrendült az egészsége, és nemsokára meghalt. Életének viszontagságairól, helytállásáról a komáromi Klapka György Múzeum már említett – a holokauszt 70. évfordulójára rendezett – kiállításán is megemlékezett, felhasználva Kulcsár Sz. Zsuzsanna A nemesócsai kúria gazdája, Nagy Nándor című, nagy szeretettel megírt könyvét.

Csicsó is adott nemzetünknek lelkészeket. A reformátusok közül, akikről hallottam, írok néhány mondatot.

Az első Beödök Pál, anyai dédapám testvére volt. Régiesítette nevét, leszármazottai máig így írják nevüket. Búcsón és Nagymadon szolgált, utoljára pedig Nyitra mellett, Kismányán. Még az 1970-es években fellelhető volt a sírja, ám azóta Kismánya szín szlovák faluvá vált, a temető a templommal együtt romokban hever. 1947-ben leányát, ki akkor már idős volt, férjével és fia özvegyét, családjukat kitelepítették Magyarországra. Tildy Zoltán, az akkori köztársasági elnök, szintén lelkész, aki anyai unokabátyjuk volt, segítette a családot és a falu többi kitelepítettjét Bátaszékre. A három idős ember nem élte túl szülőföldje elvesztését, néhány hónapon belül mindhárman meghaltak.

A másik, apai nagyanyám unokabátyja, Fél Kálmán, dédanyám bátyjának egyetlen gyermeke. Az első világháborúban tábori lelkész volt, és elesett a fronton. Neve nincs a csicsói emléktáblán, mert komáromi lakosként vonult be. Kisleánya, majd fiatal özvegye hamarosan követte őt a halálba.

Gáspár József (1885–1950) a szomszédos Kulcsodon szolgált haláláig. Ő Gáspár Sámuel csicsói tanító fia volt.

Nt. Görözdi Miklóst (esperes, 1931–2012) már mi is ismerhetjük, még ismerhettük szüleit és testvéreit is. Templomépítő lelkész volt. Dunaszerdahelyen a semmiből épített fel templomot, parókiát, és vele együtt egy mára jelen-

tős létszámú református gyülekezetet. Három fia van, közülük ketten édesapjuk hivatását választották, Miklós Nemesócsán szolgál, Zsolt pedig átvette a duna-szerdahelyi egyházközséget. Péter agrármérnök lett.

A Csallóköz-Szerdahelyi Kaszinó 1860 Városvédő Egylet közéleti díját, a Szent György-díjat id. Görözdí Miklósnak ítélte. A posztumusz díjat özvegye vette át 2017. április 28-án.

Végül korunk három fiatal lelkészneőjét nevezném meg: Misák Alica Pata-son, Borsiczkiné Vida Judit Szapon szolgálja megelégedésükre a református híveket, Félné Győri Matild szolgálati helyéről, Megyercsről került a nagyvilág-
ba.

Egy kedves kis történettel zárom a református lelkészekről szóló írásom.

Végh Dániel (1916–2001, esperes, református lelkész, Nagymegyer) nagytiszteletű urat nagyon szerették és ő is szeretett Csicsón. Sokat sétálgatott, beszélgetett itt. Még fiatalemberként szolgált az egyházközségünkben 1945 és 1949 között. Amíg bírt, öreg korában is gyakran ellátogatott falunkba. Ez a történet valószínűleg 1946-ban esett meg. A tiszteletes úr sétálgatott az Alsó falu-
ban. Szép, faragott sétabotja volt, idős Fehérváry Sándor (1919–2004, asztalos) faragta. Id. Fehérváry Imréék háza előtt (akkor még az Alsó utcában laktak) találkozott Lacikájukkal (Fehérváry László-Szoker, 1939–2005), öccsével, Lali-
val és édesanyjukkal. Milyen helyes kisbaba! Szólította meg Lacikát a tiszteletes úr. Elvihetem magammal? Odaadom érte a botomat. Elviheted! Egyezett bele Lacika. Elcserélnéd a kistestvéredet a botért? – kérdezte az édesanyja. Ne ag-
gódj, anyja! Úgyis visszahozza! Nem tudja megszoptatni!

A templomokról és a hozzátartozó épületekről az előző könyvben olvashatunk.

Nagy Amália, Csicsó, 2013, 2017. január 17.

Dátumozásmagyarázat, példa:

–1650: 1650 előtt

–1654– : 1654. évből van biztos adatunk

2000– : 2000 után

Faluközösségünk „szürke eminenciásai”: kurátorok, harangozók, kántorok

Az egyházak működését kurátorok (gondnokok), presbiterek, kántorok, előénekesek, egyházfik, harangozók, sekrestyések segítették.

Vajda Géza bácsi (1921–2005) Ekecsen született, Csicsóra nősült, és attól fogva haláláig hűségesen szolgálta választott faluját. Borbélymester volt, de méhéskedett is, és hosszú ideig a csicsói református egyházközség kurátora volt. Az egyházközség világi előjáróit, a presbitereket és vezetőjüket – a gondnokot – az egyháztagok választják. Pál apostol tanítványának, Titusznak szóló levelében leírja, milyennek kell lennie a presbiternek: *„mint Isten sáfára legyen feddhetetlen, egy feleségű férfiú, a kinek hívő, nem kicsapongással vádolt avagy engedetlen gyermekei vannak. Nem önkényeskedő, nem indulatos, nem részeges, nem kötekedő és nem haszonleső, hanem vendégszerető, a jóra hajlandó, józan, igazságos, kegyes, önmegtartóztató, aki ragaszkodik a tanítással megegyező igaz beszédhez, hogy az egészséges tanítással tudjon bátorítani, és meg tudja győzni az ellenszegülőket”*. Géza bácsi ilyen volt. Becsületes, kitartó, hűséges, előrelátó és odaadó.

Mindkét nagyapám próbára tevő időkben volt gondnok. Bödők Pál Fél Pállal, mikor a református iskolát építették. Nagy Elek a második világháború idején. Őt ebben a nehéz időszakban magánéleti tragédia is érte. Két fia volt a fronton, mikor egyetlen lányát elvesztette. Az egyházközség lelkészének kevés idő elteltével ugyanezt a tragédiát kellett megélnie. Nagyapám csak egyszerű paraszt volt, de kiállta a próbát. Megőrizte emberségét, józanságát. Gyermekkorom kurátorai voltak – a teljesség igénye nélkül – id. Tárnok Sándor, Vajda Géza, Görözdi Lajos, Nagy Elek (Nagy Lajosnak, a molnárnak – aki maga is gondnok volt annak idején – fia), valamint Papp Dénes. Ők az 1960–1970-es években vállalták el ezt a tisztséget, akkor sok ember nem merte hitét megvallani.

Gyermek- és ifjúkorom utcaképéhez tartozott Szép Kálmán bácsi (1905–1988). Minden áldott nap, esőben, hóban, szélben, tűző napsütésben, reggel, estefelé szürkületkor – mikor honkorodik –, télen, sötét este láthattuk alacsony, mokány alakját házunk előtt elhaladni. Ment a református templomba, harangozni. Reggel 7-kor harangozott, télen 8-kor, istentisztelet előtt háromszor, a halottakra temetésig minden nap kétóránként 8 órától este hatig. Legtöbbször a nagy harangot húzta, de beharangozáshoz mindhárom harangot meg kellett szólaltatnia. Pedig az ő idejében nem gombnyomás jelentette a harangozást. Először is, bármilyen volt is az időjárás, otthoni gondját hátrahagyva el kellett mennie a templomba. Ott létrán felmászni a toronyba – lépcső csak a

karzatig vezet – és kötéllel meghúzni a harangokat. Két haranggal még valahogy el lehetett bírni, de a harmadik harang húzásához már segítség kellett. Volt fiatal, aki virtusból mindhárom harangot húzta egyszerre. A nagyot és a középsőt egy-egy kezével, a kis harang kötelét pedig lábára kötötte, azzal húzta meg. Szép bácsi a harmadik haranghoz segítséget hívott. A gyerekek mindig szívesen segítettek neki. Beharangozáshoz az istentiszteletre gyülekezők közül került önkéntes, máskor, iskolaidő alatt a tanító nénitől kért kisiskolást a református iskolából. (Oda járt az alsó tagozat 3., 4., 5. osztálya). A harangozás mellett a földműves szövetkezetben dolgozott, még nyugdíjasan is, sok kortársával együtt. Szép Kálmán bácsi már elmúlt hetven éves, mikor idős korára és erejének fogyatkozására hivatkozva felmondta szolgálatát. Jó ideig nem tudták pótolni, a presbitérium tagjai harangoztak felváltva, majd végül idős Vida Sándor és felesége, Eszti néni elvállalták az egyházi szolgálatot. Szorgalmasan, odaadóan és hűségesen szolgáltak, szinte Sanyi bácsi haláláig.

A katolikus templomban ma már szintén automatikusan vagy gombnyomásra harangoznak. Az automatizálás előtt ők úgy segítettek a harangozójukon, hogy a harangok kötelét levezették az előtérbe. Ott két harang lakik a toronyban, kis- és nagyharang. Az első világháborúig mindkét templomban három harang volt. Ekkor elvitték az összes harangot, s – minő ellentmondás – ágyút öntöttek belőlük. Csak a kisharangokat hagyták meg. Aztán idővel pótolták a nagyharangokat. A reformátusok mindkét hiányzót, a katolikusok egyet.

Néhány harangozó:

Református: Keszegh János, Nagy József, Szép Kálmán, felváltva a presbitérium tagjai, idős Vida Sándor, Varga Kálmán, jelenleg pedig Fél Dénes és Irén.

Katolikus: Bódis István, Horváth Jenő, Misák Lajosné Emília, Winter Gizella, Vargáné Ott Magdaléna, Bognárné Bors Mária, Specziár József-Bandi, jelenleg pedig Károlyiné Bognár Bea.

A harangozókon és egyháziakon kívül az egyházközségekben kántorok is működnek.

Szépapám (ükapám apja), Nagy Ferenc nemesi levelében (bőrkötéses, többoldalas, pecséttel ellátott okmány, melyet ükanyám hagyatékában leltünk, a Széchenyi levéltár restauráló műhelyében 2009-ben felújítottuk) ezt írják az ő ükapjáról:

„nagy attyokra Istvánra a Hegedűs név azért ragadott, mert egyéb munkára alkalmatlan lévén, hegedüléssel kereste élelmét. Nemzetségök azómban mind e mellett közönségesen nem csak Hegedűsöknek, hanem inkább Nyagoknak neveztetett. ... Költ szabad királyi Komárom városában az ezer nyoltzszáz harmintz negyedik esztendei Sz. György hava nyoltzadikán kezdődve tartatott Köz Gyűlésből”. Azaz 1834. április 8-án. Nem tudjuk, volt-e szerzett

vagy született betegsége, hogy nem tudott dolgozni. Mivel ő 1728-ban kapta nemesi levelét, lehetett akár a Rákóczi-szabadságharc hadirokkantja is. De nem tudhatjuk, ez nincs az ükunoka levelébe beleírva. Ők még Aranyoson (Csallóközarányos akkori neve) éltek. Dédapámat édesanyja hozta magával Csicóra, amikor özvegyen másodszor is férjhez ment egy szintén özvegyen maradt férfihoz, Marton Jánoshoz.

Nagybátyám, Nagy István (1932–2009) ötödik gyermekként született a családba, három bátyja – Imre, Géza, Károly – és nővére után. Ilonka a család nagy bánatára 19 éves korában meghalt. Amennyire zenekedvelő lehet egy parasztszalád, ők azok voltak. Mindenesetre láss csodát! Kilenc nemzedékkel korábbi szépapánk eme leszármazottainak is volt hegedűjük! Apámon kívül ezen a hegedűn jól vagy kevésbé jól, de mindenki játszott. Mindannyian szépen énekeltek, hárman közülük a férfikórusban (a vegyeskórusról olvashatnak még). Károly bátyám a citerazenekar oszlopos tagja volt. Pista bátyámmal pedig az 1950-es évek muzsikus bandájának hegedűsei és vezetői voltak. Mind a négyen presbiterek is voltak, más-más időszakban. (Az egyház törvényei szerint testvérek, közeli rokonok nem viselhették egyszerre ezt a tisztséget.)

Kántor-egyházzenész: Az énekes szertartásokat orgonán és énekszóval vezető egyházi személy. Falunkban a kántori tisztséget az egyházi iskolák kántortanítói látták el (pl. Kapitány Gyula református és Hrotkó Sándor katolikus kántortanító), nekik tanítói végzettségen kívül kántori képesítésük is volt. Előnekesek segítették munkájukat. Bár egyháztagjaink őket is kántornak nevezték, valójában nem voltak azok.

Pista bácsi a református templom orgonáján saját erejéből tanult meg orgonálni, de később zeneiskolát is végzett Nagymegyeren. Ott tanult zongorázni és ott tökéletesítette kottaolvasási ismereteit. Így lett belőle kántor. Idős korában is járt evangelizációkra, kántori találkozókra. 17 éves korától haláláig, 77 éves koráig minden istentiszteleten ő orgonált. Ebben csak ifjú korában a katonaság, öregségére pedig néha szívproblémái akadályozták meg. 2009. július 31-én, pénteken is már a vasárnapi istentiszteletre készült, de akkor elvesztette eszméletét és többé nem tért magához. Vasárnap hajnalban ment el. Ekkorra azonban már volt utánpótlása, ifjú Mező András, szorgalmas, becsületes és tehetséges fiatalember.

Csicón, a református templomban egybillentyűsoros, sípos orgona van. A sípok megszólaltatásához a levegőt lábfüjtató segítségével szolgáltatatták. Később a lábfüjtatót motorra cserélték. A „pedálozás” nem volt olyan kaland, mint a harangozás. Gyerekeket nehezen lehetett rávenni. Pista bátyámnak Fehérváry Kálmán bácsi fűjtatott legtöbbször. Domonkos Dezső egy időben helyettesítette Pista bácsit, neki Bognár Zoltán fűjtatott, de gyerekkorában Dezső, mivel érdekelte az orgonálás, maga is szokott volt fűjtatni. Belőle zenetanár lett, most he-

gedülni tanítja a gyerekeket, a Komáromi Kamarazenekar tagja volt.

Megemlítek néhány előénekest, kántort, ahogy a faluban nevezték őket.

Reformátusok: legid. Beke Gyula (id. Beke Gyula kurátor apja), Beke Károly, Győri Istvánné Nagy Irén, Bödőkné Nagy Judit és mások.

Néhány katolikus előénekes: Szalai Antal-Tóni (kántor, orgonán játszott), Bognárné Bors Mária, Szabóné Várady Gizella, Váradyné Lakatos Erzsébet, Vargáné Ott Magdaléna, id. Magyarics Gusztáv, Specziár János, Specziár József -Bandi, Sztahó Tibor, Szalainé Kovács Mária és húgai.

Nagy Amália, 2016. június 4.

Régi szép szokások, a katolikus vallás hagyományai

A keresztény-keresztyén vallások egyik legszebb ünnepe a húsvét. Nekünk, katolikusoknak is. Krisztus Jézus kínszenvedése nagycsütörtökön veszi kezdetét. Elnémulnak a harangok, úgy mondják, Rómába mennek. Nagypénteken passióban énekelik meg Jézus szenvedéseit és halálát.

Gyermekkoromban Szalai Antal (Tóni) volt az orgonista. Az éneklők elég sokan voltak, váltakozva. Egy-kettő közülük: Peczke Mariska, Peczke Anna, Szabóné Várady Gizella, Elekes Irénke, Elekes Mancika, Bognárné Bors Mariska néni és mások. A Jézust megéneklő mindvégig Specziár János bácsi volt (1904–1980, ő a Szakajtásnál csőszködött sok évig), híven, szívből meg tudta idézni Jézust. Élete végéig így említették őt. Nagyszombaton aztán kihelyezték Jézus koporsóját a templom oldalsó oltárára, benne Jézus tetemét virágokkal feldíszítve. Mi, iskolások, félóránként váltva egymást őriztük, és imádkoztunk Jézus sírjánál.

A templom oldalsó falain 14 festett dombormű ábrázolja Krisztus Jézus kínszenvedését, halálát és sírba tetelét.

Nagyszombat nagy örömnép, Krisztus Urunk feltámadásának ünnepe. Az elnémult harangok megszólalnak. Felhangzik a húsvéti Alleluja, a hívek uj-

jongó énekével: Feltámadt Krisztus e napon! Alleluja! Hála legyen az Istennek! És a templomból énekelve kivonult a körmenet a mai Lenti kocsmáig. A harangok ez alatt végig szóltak a hívek énekével együtt. Elöl ment a pap, kezében a feltámadott Krisztus zászlós szobra, húsvéti gyertya és egyéb kellékek, amelyek húsvét ünnepét hirdették. Ezeket, emlékszem (missziós) Nagy Ferenc (1911–1994), Specziár József (Specziár József-Bandi keresztapja), Mészáros József (árokháti, 1912–1980-as évek) vitték a körmenet elején. A körmenetben nagyon sok református testvér is vonult, sok ember. Szép volt, sajnos nincs többé.

Még az Úrnapja – Krisztus szent Testének és Vérének ünnepe, Szentháromság ünnepét (pünkösöd utáni vasárnap) követő csütörtök (nálunk a következő vasárnapon tartott főünnep) – volt ilyen nagy esemény. A templom körüli utcákba négy, zöld ágakból készült sátor állítottak fel lelkes fiatal legények, hívek. Mi, diáklányok előző nap rózsaszirmot gyűjtöttünk a kiskertek rózsabokrairól. Szívesen adták a nénik. Elöl mentünk, iskolás lányok, a kedvesnővérek irányítottak bennünket, szórtuk a rózsaszirmokat kosárkáinkból az Oltáriszentség útján. Az Oltáriszentséget a pap tartotta a kezében, és minden sátorban megszentelte a szobrokkal és szentképekkel díszített kis oltárt. Imádkoztunk meg énekelünk. Emlékszem, a körmenetben a nagylányok fehér zászlókkal, a legények piros színű zászlókkal vonultak énekelve.

Az Oltáriszentség útja a templomban felállított sától – a jobb oldali mellékoltártól, a Jézus Isteni Szíve színes szobrával – indult és ide ért vissza. Az első sátor a templom előtt volt. A plébánia mögött haladtak tovább a mai Duna utcán. A végén, a községi kútnál állt a második sátor. A harmadik sátor az Országút és a Felső utca sarkánál volt. A negyedik sátor pedig a mai kultúrház sarkánál állították fel, a Felső utcában. Ez a kiegészítés Pinke Istvánné Takács Etus (1929–2016) nénitől való. (N. A.)

Szalai Mária, 2016 júniusa, Csicsó

Feledésbe merülő vallási hagyományaink

A falunkban két vallási felekezet él. Református és katolikus. Mindegyik vallásnak megvoltak a maguk ünnepei, a gyermekek részére a kötelességeik is. Katolikusoknál az elsőáldozás, az már az iskola kezdetétől kötelező esemény volt. A reformátusoknál a konfirmálás-ágendázás. Papírra vetem a katolikus gyerekek háború utáni, első szentáldozásra való felkészítését. Körülbelül 1945 vége felé, míg az iskolák nem nyíltak meg, a templom melletti zárdában lakoztak a kedvesnővérek. Ők a szüleinkkel együtt összegyűjtöttek bennünket, 7-8 éveseket, és elkezdtek felkészíteni az elsőáldozásra. Először imádkoztattak bennünket. Többen ismertük már a Miatyánkot, hisz sokszor imádkoztunk. Amikor jöttek a bombázórepülők, olyankor a kertekbe ásott bunkerekbe bújva imádkoztunk. Mikor már a kedvesnővérek az imádságokat megtanították, jött a tisztelendő úr, ő hittanórákat adott. Tanultuk a tízparancsolatot, ebben elmagyarázták, hogyan viselkedjünk. A szüleinket szeressük és tiszteljük, mert életünket tőlük kaptuk. Mindig legyünk velük szófogadók, és ha idősebb korban betegek lesznek, ne hagyjuk őket magukra. Az egyik parancsolat, a „Ne lopj!” azt tanította, hogy soha nem szabad elvenni más tulajdonát, mert az nem a mienk. Ha megtesszük, az már bűnnek számít. „Ne ölj!” Ezt a parancsolatot mesészerűen magyarázták el nekünk, különösen a fiúknak, hogy nem szabad parittyával a madarakra lőni, főleg nem a fecskékre, mert azok Isten madarai. Majd a tisztelendő úr elmagyarázta, hogy Isten hat nap alatt teremtette a földet, a mezőt, az erdőt, a virágokat, állatokat. Majd a hetedik napon megpihent és imádkozott. Mivel mi is sokat tanultunk, imádkoztunk, tisztelendő úr kérte, menjünk át a templomba, hogy mutassuk be Úr Jézusnak, mire tanítottak bennünket a kedvesnővérek. Beltovszky Lászlónak hívták az akkori tisztelendő urat. (Király József ekkor már és még Csicsón volt, de erős megfigyelés alatt tartották. N. A.) Emlékszem, az oltáron nagyon szép virágok voltak, mi ott letérdeltünk és elmondtuk az Úr imáját. Énekeltünk is:

*„Ó virágok, melyek díszelgetek
Jézus mellett, ó ti kedvesek,
Mily szerencse, hogy ottan lehettek,
Amíg tart rövidke éltetek.
Vajha szint' ez volna sorsom nékem,
Lakni ott, hol bájatok virul,
Ó, ha én is odaadhatnám élttem
Jézusomnak szentáldozatul.”*

A következőkben már a szentgyónáshoz készítettek fel bennünket. A gyónás abból állott, hogy a tisztelendő úrnak, aki az Isten szolgája, elmondjuk vétkeinket. Pl. nem imádkoztunk reggel, este, nem fogadtunk szót szüleinknek, hazudtunk, verekedtünk, csúnyán beszéltünk stb. A tisztelendő úr feloldozott, majd az oltár előtt imádkozva kértük az Úr

Jézust, bocsássa meg bűneinket, mert azokkal nem akartuk bántani Urunkat. Három Miatyánkot és három Üdvözlégy-et kellett elmondanunk. De még mielőtt a szentgyónáshoz járultunk volna, előtte szüleinktől és nagyszüleinktől is bocsánatot kellett kérnünk. Csak így állhattunk a gyóntató pap elé. Elérkezett a nagy nap, a szentáldozás napja, melyet már nagyon vártunk, mivel annyi sok jót és szépet hallottunk róla. Vasárnap reggel nagy izgalommal szép fehér ruhába öltöztetett az édesanyám, koszorút tett a fejemre és kezét fogva mentünk a templomba, az Úr Isten házába. Emlékszem, sokan jöttek ünneplőbe öltözve a templomba, a rokonság és a falubeliek. Úgy mondták, a gyermek életében ez a másik nagy ünnep a keresztelője után. Az oltár előtt volt a kis karzat fehér terítővel. A kedvesnővérek odavezettek bennünket, letérdeltünk és szívszorongva vártuk a nagy eseményt, amikor az Úr Jézust ostya formájában magunkhoz vehettük. Ez után így imádkoztunk:

*„Jézusom, hogy hozzám jöttél, hálát adok Néked.
Add, hogy ez a nagy boldogság sose érjen véget.”*

Utána a tisztelendő úr és a kedvesnővérek átvezettek bennünket a zárdába, ott terített asztal várt minket, rajta kakaós kávé és kalács, meg mindegyik elsőáldozónak imakönyv, valamint elsőáldozási szentkép, rajta a nevünkkel. Az evés előtti ima így hangzott:

„Édes Jézus, légy vendégünk, áldd meg, amit adtál nekünk!”

Számomra az elsőáldozásom felejthetetlen élmény volt. Amikor ez történt, 1946 tavaszát írtuk.

Szalai Mária, 2014 tavasza

A harangozási és temetkezési szokásokról olvashattak az előző könyvben. Itt még azt szeretném megjegyezni, hogy a református hívek a mai napig megőrizték ősi, templomi ülésrendjüket: a férfiak a bejárattal szembeni padsorokban ülnek, a nők a bejárat mellettiekben, a gyermekek pedig középen, a szószékkal szemben.

Nagy Amália, 2017 májusa

A csicsói felekezeti iskolák rövid története

„Mint tudomány vásárába, úgy siess az iskolába”
(Református vallástani kézikönyv, 1931)

A falu lakossága katolikus, református és zsidó vallású volt. A katolikus és református egyház iskolát működtetett, sőt a katolikus egyház apácái a zárda épületében még óvodát is.

A zsidó gyermekek szülei választása szerint vagy a katolikus, vagy a református iskolába jártak. Hitük tanainak oktatásáról maguk gondoskodtak. Utolsó mesterük Perl Sámuel volt. Perl Sámuel a nem zsidó lakosok tanár úrnak, tanító úrnak szólították, rabbi, mester, metsző (sakter-sochet, azaz felső fokozatú vágó és vizsgáló volt, nemcsak baromfit, de szarvasmarhát is vágott), tanítványai (bócherei) voltak, és a csicsói zsidó gyerekeket hittanra oktatta. A csicsói zsidókat 1944 júniusában a nagymegyeri gettóba szállították, majd Komáromba. Az auschwitz haláltáborban pusztultak el. Róluk külön írásban emlékezünk meg.

Azt, hogy a csicsói egyházközségek papjaikon kívül „oskolamestereket” is tartottak, az utóbbiak járandóságáról szóló régi dokumentumok bizonyítják. Egyházdókból, adományokból tartották fenn iskolájukat. Mivel Csicsó kegyurai római katolikusok voltak, ők a római katolikus iskolát támogatták, tartották fenn. Mária Terézia uralkodásától, az 1770-es évektől az állam is támogatta az iskolákat. Ez a támogatás inkább csak a katolikusokra vonatkozott, hiszen a türelmi rendelet 1781-ben fia, II. József intézkedése volt. A rendelet csak lassan hozta meg a javulást a reformátusoknak. Az I. Csehszlovák köztársaság (1918–1938) idején már az állam által elismert felekezetek mindegyikének iskolája – így a reformátusoké is – támogatásban részesült.

Az első katolikus iskolát 1750-ben építették mórbból. Majd 1844-ben égetett téglából építették újjá. Ez az egyosztályos katolikus iskola, 1889-től fiúiskola, a

tanító lakásával a mai kultúrház helyén állt. Itt a 3. osztálytól (mások szerint a 4-től) a 8. osztályig¹ tanultak a fiúk. Utolsó tanítójuk, Hrotkó Sándor² 42 éven át egymaga tanította őket! A kisebb fiúk a zárdába jártak az apácákhoz, a Nepomuki Szent János (páratlan értékű kőszobra az utcai kert díszé) nevét viselő

katolikus leányiskolába és óvodába. A zárda épületét Kálnoky Adél grófnő, gróf Waldstein János özvegye, Sabrán hercegné építtette 1889-ben. A Páli Szent Vince Szeretleányai rend irgalmas nővéreinek volt a zárdája, őket jellegzetes kalapjuk után fehér kalapos nővéreknek hívták. Leányiskolát és óvodát működtettek, irányították a „Mária-leányokat”, a „rózsafüzéres asszonyokat”. Felekezetre való tekintet nélkül ápolták a betegeket, fiatal leányokat tanítottak kézimunkára, háztartástanra. Utolsó vezető nővérük, Minauf Mária Johanna (?–1932) a csicsói temetőben nyugszik. Az 1930-as évek elején más rendi nővérek vették át helyüket, a Pozsonyi irgalmas nővérek rendje. 1939-es adatok: igazgató Diósy Mária Veneranda, tanítónő Király Erzsébet Hélia, óvónő Zimmermann Julianna. Az 1950-es évek elején a nővéreknek el kellett hagyniuk Csicsót.

Mi nem katolikusok vagyunk, de édesanyám 1929/30-ban ide járt óvodába. Minket is megtanított erre a dalocskára:

*„Óvodában szívesen vagyunk, vígan élünk télen, nyáron, egyre mulatunk.
Vígan töltjük mindig az időt, szeret is a kedves nővér, jaj, de mi is Őt!
Aki ezt nem hiszi, jöjjön el ide! Megtanítjuk dalra, táncrea, egyre, izibe.
Itt van a szeretet, jókedv otthona. Kiáltzuk, hogy éljen, éljen a jó óvoda!
Éljen az Óvoda!”*

1.) „A régi magyar iskolarendszer értelmében – az 1868. és 1891. évi oktatásügyi törvények intézkedései alapján – a tankötelezettség 6-tól 12 éves korig tartott, s ennek megfelelően az elemi iskolák hatosztályosak voltak. Az elemi iskola hatodik osztályának befejezése után azonban a tanulók két éven keresztül még úgynevezett ismétlő-tagozatba jártak, hetente rendszerint egy napot. Az impériumváltás után Szlovákiában és Kárpátalján továbbra is ez a rendszer maradt életben, ellenben a cseh országrészek már az osztrák időkből a nyolcosztályos elemi iskolák hálózatát örökölték. Szlovákiában például csak az 1922. július 13-án kelt és 1922. augusztus 21-én közzé tett 226/1922. sz. tc. mondta ki a nyolcéves általános tankötelezettséget, illetve a hatosztályos elemi iskolák nyolcévesekre való bővítésének elvét.”

Forrás: Popély Gyula: Magyar népiskolai oktatás Csehszlovákiában (1918–1938)

Csicsón lehetőség volt a zárdában polgári iskolába járni.

„A századforduló körüli években új iskolatípus, a polgári iskola indult gyors fejlődésnek. A hatosztályos polgári iskoláról először az 1868. évi XXXVIII. tc., az ún. népoktatási törvény rendelkezett. A négyosztályos forma a századforduló után terjedt el, ennek tanterve 1918 áprilisában jelent meg. A négyéves képzési idejű polgáriba az elemi népiskola négy osztályának elvégzése után iratkozhattak be a tanulók. Elvégzése után az alacsonyabb képzettséget igénylő tisztviselői, ipari, kereskedői pályák betöltésére nyílt lehetőség.”

2.) Újhelyi N. 1756, Csorgó N., Bohár N., Számmer I., Bőjthy Mihály, Gart Pál, Borsodi Ignác 1896, Hrotkó Sándor 1901–1943. (Tanítók fája)

Hrotkó Sándor római katolikus kántortanító, 1880–1945. Taksonyfalváról (a galántai járásból) származott.

Feleségét Szokoly Annának hívták. A tanító úrnak 7 gyermeke volt:

Három leány: Mária Magdolna, Lali Sándorné (férjével együtt Csicsón vannak hamvai szülei sírjában), Anna és Júlia.

Hrotkó Júlia 1926-ban mint kezdő tanítónő a református iskolában tanított Csicsón, 1926-tól 1932-ig, férjhezmenetelig pedig a füssi katolikus népiskolában. Őneki három fia van, mindannyian orvosok, egyikük idős Bastrnák Ferenc komáromi sebészfőorvos.

Négy fiú: Sándor, tanító. Elemér, talán szintén tanító, (Hites Kristóf) Endre, pap³, és a legfiatalabb gyermek, (Hites) László (1919), orvos. Ő, úgy tudjuk, Kanadába emigrált, ott családjával kórházat alapított. Idős korára visszatért Budapestre, felesége onnan származik. Mivel édesanyjuk valószínűleg az ő születése után nemsokára súlyosan beteg lett és tolókcocsiba került (nem ismerjük betegségét), már gyermekként elhatározta, hogy orvos lesz.

Hrotkó Sándor tevékenyen részt vett a község életében, tagja volt a Hitel-szövetkezetnek, példájával, odafigyelésével nemcsak tanítványaira hatott, hanem a falu egész népére is.

3.) **Hites Kristóf**, eredeti nevén Hrotkó Endre (Csicsó, 1913. augusztus 26. – Pannonhalma, 1999. május 26.) Benedek rendi szerzetes, tanár.

Komáromban érettségizett a Szent Benedek Gimnáziumban, és ettől kezdve eljegyezte magát a szerzetesi élettel. A bencés rend szerzetesi ruháját 1934-ben öltötte magára, majd 1935. augusztus 15-én letette az örök fogadalmat, és 1938. szeptember 11-én áldozópappá szentelték. Teológiai diplomáját a prágai Károly Egyetem Hittudományi Karán szerezte 1937-ben, tanári oklevelét pedig a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemen. Latin–magyar szakos tanár lett. Tanítói pályáját Sopronban kezdte, a Szent Benedek-rendi Gimnáziumban, itt 1943 és 1945 között tanított. Innen tért vissza gyökérhelyére, a komáromi gimnáziumba akkor, amikor Csehszlovákiában – a sovinizmus dühöngésének korszakában – betiltották a magyar iskolákat. Hites Kristóf szervezésében „tanári kar” alakult, beindult a magyar nyelvű tanítás és tanulás. Egy hónap múlva a város vezetősége, csupa szlovák, kitiltotta őket az épületből. A tanítás a továbbiakban a bencés rendház Nádor utcai épületében folytatódott. Két

éven keresztül ladikkal csempészte diákjait a Dunán át Magyarországra, hogy ott magyarul érettségizhessenek. A „bujdosó osztály” védőangyala volt, ekkor vált élő legendává. Hites Kristóf a csehszlovák hatóság számára nemkívánatos személy lett, 1948-ban kivándorló útlevelemmel el kellett hagynia szülőföldjét. Először Kanadába került, majd az Amerikai Egyesült Államokba. Clevelandben folytatta tanítói pályáját. (1)

Így emlékezik vissza a nehéz idők kezdetére a szerzetes a 90-es években:

„A csehszlovákok visszatérésekor a magyar gimnáziumnak meg kellett szűnnie, a bencés tanárokat a csehszlovák kormány megfosztotta működési engedélyüktől. Ekkor azok a diákjaim, akik nem voltak hajlandók szlovák gimnáziumba járni, úgynevezett bujdosó osztályt alakítottak, őket rejtve elvezettem az érettségiig. Ezután útlevelet kértem a hatóságoktól, és ők azzal a feltétellel adták meg, hogy nem térek vissza külföldről. Bécsen, Párizson át kanadai magyar farmerek lelkipásztori gondozására kaptam meghívást. Jelentkeztem a clevelandi szlovák alapítású bencés apátságba, ennek iskolájában hittant és latint tanítottam. A helybeli szlovák lakosság követelésére az apát két év után kénytelen volt elbocsátani. Ezután New Jersey egyik gimnáziumában dolgoztam, majd pedig Detroitba kerültem tanárnak és segédlelkésznek. Négy bencés rendtársammal elhatároztuk, hogy önálló alapításba kezdünk, erre Kaliforniában nyílt lehetőség. Munkánkat a Wells Fargo Bank elnöke segítette, aki a világháborúban amerikai pilótaként Belgium fölött zuhant le, és ejtőernyővel a maredsous-i bencés apátság kertjében ért földet. Maga is egykori bencés diák lévén, bankelnökként elhatározta, hogy a bencéseket letelepíti Kaliforniában, de hiába kért alapítókat az angol kongregációtól. Rendtársammal, Jávor Egon atyával azonban vállalkoztunk a munkára, és 1958-ban új közösséget és iskolát alapítottunk. Az iskolát tizenöt évig vezettem, ma is működik, háromszázötven diákkal, de csak három magyar bencés tagságával.” (2) Kapcsolatteremtő emberként is számon tarthatjuk Hites Kristófot. Hittel vallotta a szlovák–magyar egymásrataltságot, ám a magyar–magyar kapcsolatok megszállottja is volt. Nehezen viselte az emigrációban uralkodó ellentéteket, a magyarság megosztottságát és szétszakítottságát. Részben az ő hatásának köszönhető, hogy az 1980-as évek második felében szervezni kezdték a Rákóczi Szövetséget. Elképzelése az volt, hogy az emigrációban az általa vezetett nemzeti bizottmány, Magyarországon pedig a Rákóczi Szövetség képviselje és védelmezze a felvidéki magyarokat, hiszen ők akkor kettős elnyomásban éltek. Hites Kristófról mindenki, aki ismerte, megbecsüléssel nyilatkozott. Tiszteletbeli taggá választotta őt a Szent László Lovagrend és a Magyarorszáért végzett áldozatos munkájáért a Magyar Vitézi Rend is. A Rákóczi Szövetség emlékérmét, az Esterházy-emlékérmét ő kapta meg elsőként. 1998-ban neki adományozták a Magyar Örökség kitüntetését, és bejegyezték őt az Arany Könyvbe. Hites Kristófot szíve magyarsága, a rajta

mind jobban eluralkodó honvágy és egészségi állapota 1994-ben hazavezérelte Pannonhalmára. A pannonhalmi bencés gimnázium diákjai olvasták fel neki a felvidéki magyarság körében zajló eseményekről beszámoló újságcikkeket. (1)

2013-ban szülőfalujában, Csicsón leplezték le ennek a száz éve született bencés tanárnak a szobrát. A szobrot Nagy Géza és Steinbach Sándor faragta tölgyfából.

Szerkesztette: Mgr. Bödök Károly, csicso.eu

Hivatkozások:

- (1) (PaedDr. Králik Zsuzsanna, Felvidék.ma, 2012. szeptember 26)
- (2) (Rosdy Tamás, Magyar Nemzet, 1998. szeptember 19.)

Egy szobor története

Hites Kristóf, Benedek-rendi szerzetes, tanár szobrának átadásáról, mely esemény 2013. október 27-én történt, már olvashattunk. Ez volt a születésének 100. évfordulója alkalmából meghirdetett, Hites Kristóf-émlékév záróakkordja. A szobrot a Fő tér mögött, a Csicsói kitelepítettek emlékműve mellett láthatjuk. Most Nagy Géza visszaemlékezését olvashatják a szobor megalkotásának körülményeiről.

Minthogy Hites Kristóf csicsói származású volt – Hrotkó Sándor katolikus kántortanító fia –, felajánlottam Sárközi Jánosnak, az MKDSZ alelnökének, hogy emlékéve alkalmából nem emléktáblát, hanem szobrot faragok. Az ajánlatot elfogadta. A Hami út mellett állt egy félig kiszáradt, 80-90 éves körtefa. Arra gondoltam, Hites Kristóf gyermekként játszogathatott a fa alatt vagy gyümölcsét ropogtathatta, ezért ennél méltóbb ajándékot nem is adhatnék személyének emlékére, minthogy ebből a fából faragom a szobrát. Elkértem és megkaptam a fát polgármesterünktől. Helyi barátaimmal kivágtuk, a kivágott törzset ott hagytuk, mivel aratás volt, így nem volt jármű, amellyel elszállíthattuk volna. Az aratás befejezése utáni, esős napon szállítóeszközhöz jutottam. A segítség a helyszínre ment, majd vissza is jött: nincs ott a kivágott körtefa! Kétségbeesve kerestem, kutattam, hasztalan. Az avatás napja közeledett, szobornak való fa pedig sehol! Mint megannyiszor, most is kísérett Fehérváry Pál barátom. Hites Kristóf gyönyörű tölgyfát kapott. Elkezdtem faragni. Közben egészségi állapotom leromlott, kórházba kerültem. Az idő vészesen fogyott. Közel két hét kórházi ápolás után gyengén, lábadozva munkálkodni kezdtem, érezve, hogy a feladat erőm feletti. Magyarországi faszobrász barátom, Steinbach Sándor segítségét kérve sikerült befejezni a szobrot.

Az elkeserítő esemény után azt fontolgattam, hogy az eltulajdonító ellen

feljelentést teszek, de végül Fehérváry Pál barátommal lemondunk erről az elhatározásunkról. Az avatáskor azonban rövid ünnepi beszédemben elmondtam a történetet. Hozzáteve, hogy aki eltulajdonította a körtefát, ha tűzifának vagy bútornak szánta, akkor is Hites Kristóf melege árad az anyagából.

Teltek a napok, hetek. Látogatónk érkezett. Megkért bennünket, feleséget és engem, hogy szánjunk rá pár percet, és hogy a nevét, és amit mond, soha senkinek tudtára nem adjuk. Megígértük. Azért jött, mert a körtefáról szóló kis történetet közölte az egyik újság. Véletlenül – márpedig véletlenek nincsenek – a kezébe került az újság. Mivel Csicsóról szólt a cikk, elolvasta, és elhatározta, hogy elmondja: a fát ő vitte el. A lelkiismerete sem engedte, hogy a körülmények ismeretében ne fedje fel magát és tette háttérét előttem.

Úgy vélem, Hites Kristóf hitvallása, tanítása nem pusztába kiáltott szó volt. Ma is őszinteségre és igaz csicsóinak nevel!

Nagy Géza, Csicsó, 2016. január

Református iskola tanítóinak névsora, működésük éve

Molnár Pál, 1784–1789

Molnár Pál (ifjabb), 1789–1802

Horváth József, 1802–1812

Molnár János, 1812–1840

Gáspár József, 1840–1879, Csicsón van eltemetve, síremléke megtalálható a temetőben

Gáspár Sámuel, 1879–1898*, Csicsón van eltemetve, síremléke megtalálható a temetőben

Cseke Dezső, 1898–1899

Molnár Béla, 1899–1902

Tóth Mihály, 1902–1912

Puzsér Ernő, 1912

Zetényi Csukás István, 1912–1918, Csicsón van eltemetve, síremléke megtalálható a temetőben

Farkas Károly, 1918–1919

Szabó Ede, 1919–1924

Szobi Endre okl. tanár, 1924–1926

Hrotkó Julianna (kat.), 1926*

Bihari Jolán (kat.), 1927

Keszegh János, 1927–1932

Keszeghné Schwartz Anna, 1928–1929

Tuba Rózsa, 1929–1930

Nagy Margit (Kapitányné), 1930–1941
Kapitány Gyula, 1931–1941
Fekecs Margit, 1934–1935
Ifjú Mészáros Lajos, 1935–1938*
Enyingi Jolán, 1941
Királyházy Géza, 1941–1942
Zsemlye Katalin, 1941–1943
Papp Géza, 1943*
Fél Pál, 1943–1944*

* – csicsói születésűek

Forrás: Kúr Géza: Küzdelmeink (Kalligram könyvkiadó, 2000 – az 1932-ben kiadott könyv újraindítása)

A reformáció elterjedésével falunk nagy többsége áttért az új hitre. Már 1650 előtt templomot és iskolát építettek. 1673-ban az üldöztetés során templomukat lerombolták, iskolájukat megszüntették. A türelmi rendelet alapján Zichy István 1784-ben engedélyt adott a református templom építésére. A templomon kívül iskolát is építettek. Volt iskola a mai Duna utcában (Gurdony), egy rövid ideig (1923–1929) az Alsó utca, a Felső utca és Árokhát sarkán álló épületben. (Ma kis üzlet és kocsmá.) 1929-ben adták át azt az épületet, amely ma is megvan, és most is református iskolának hívják. Már más a funkciója. A református gyülekezet közösségi háza. Kétosztályos épület. Az egyikbe a kisebbek jártak 1–5., a másikba 6–8. osztályig (lásd az 1. pontot az előző fejezetben). Egy időben, éppen mikor édesanyám iskolás volt, három csoportban jártak felváltva, délelőtt és délután: az 1–3., a 4–5. és a 6–8. osztályosok. Az iskolaudvar végében ablakaival az Árokhátra néző tanítólakás volt, udvarral, kerttel.

Állami iskola 1945 után

1945-ben megszüntették a magyar és az egyházi iskolákat. (A kassai kormányprogram értelmében, melyet 1945. április 5-én fogadtak el, 1945 májusában megszüntették a magyar iskolákat.) Csicsón is csak szlovák iskolát nyitottak. Volt gyerek, aki inkább befejezte az iskolába járást, a többiek szlovák nyelven voltak kénytelenek tanulni. Sőt, az óvodában is csak szlovák – óvónők híján – dadusok, nénik vigyáztak a kisgyermekekre. A kedvesnővéreket viaszszorították. 1950-ben aztán megnyílt a Magyar Nemzeti Iskola, 1953. szeptember 1-jével pedig bevezették a nyolcéves középiskolai rendszert. Az iskola hivatalos neve Csicsói Nyolcéves Középiskola lett. 1959-től pedig Magyar Tanítási Nyelvű Alapiskola és kilencosztályos volt.

Az 1965/66-os iskolai év különleges volt. A nagy víz levonulása után tartani lehetett attól, hogy nem nyitják meg az iskolát. De aztán a szülők küldöttség gyanánt elmentek Pozsonyba, és októberben mégis megnyílt. Igaz, nem teljes létszámmal, mert nem minden gyermek volt otthon. Erről néhány, akkori felső tagozatost kérdeztem, akik nálam többre emlékeznek. Nová Baňán (Újbányán) nyitottak iskolát az árvízkárosult gyerekeknek azzal a céllal, hogy az 1965/66-os tanév alatt, míg a tanulók távol lesznek, iskolát építenek otthon. Csicsóról a tanulók egy csoportja néhány tanítóval ott kezdte meg és ott is fejezte be az iskolai évet. A legtöbb gyermek és tanító azonban otthon maradt. Néhány hét telt csak el azóta, hogy a családok egyesültek, nem akartak ismét szétszakadni. Kimeszelték és kitakarították a kastélyban a termeket, és néhány osztályt összevonva megkezdődött a tanítás. Majd a zárda és a református iskola rendbetétele után azokat az épületeket is birtokukba vették az óvodások és a kisiskolások. Az otthonmaradásnak az lett az ára, hogy Csicsón csak a nyolcvanas évek elején sikerült új iskolát építeni.

2002-ben Csicsó község önkormányzatának döntése alapján az alapiskola felvette Csicsó szülőtte, Gáspár Sámuel¹ (1848–1928) csicsói református kántortanító nevét. Így most a neve Csicsói Gáspár Sámuel Alapiskola és Óvoda. Az 1945 utáni iskola felső tagozata (a 6. osztálytól) befogadta a füssi és kolozs-némai diákokat is, mert ezekben a falvakban akkortól már csak alsó tagozat működött.

Az egyházi iskolák idején csütörtök volt szabadnap. Vasárnap vasárnapi iskolába vagy templomba kellett menni. A második világháború után 6 naposak voltak a munkahetek. Aztán 1966-ban vagy 1967-ben minden második hét szombatja szabad lett, 1968-tól pedig bevezették az ötnapos munkahetet. Mégis sokszor kellett iskolába mennünk az ún. kommunista szombatokon.

Írnom kéne a pionírmozgalomról és a kisszikrákról (Magyarországon az utóbbiakat kisdobosnak hívták, a pionírokat pedig úttörőnek), mert Csicsón is

meg kellett alakítaniuk a szervezetüket, és az iskola égisze alatt működött. Erről azonban itt már nem szándékozom írni.

Vagy írhatnék arról, milyen szerencsés vagyok, hogy az 1950-es évektől olyan szép épületekben tanulhattunk, mint a zárda (óvoda, valamint 1–2. osztály), a református iskola (3–5. osztály) és a kastély (felső tagozat: 6–9. osztály). A kastély középső részét lebontották és egy jól felszerelt, öltözővel ellátott tornatermet építettek a helyébe. Sportrendezvényeken, tornaórán kívül iskolai ünnepeket, bálakat rendeztek benne. De volt az iskolának sportpályája, jó időben mindig ott tartották a testnevelésórákat, mellette, a Rózsadombon pedig ünnepeket. A kastély oldalszárnyában műhelyek, raktárhelyiségek voltak.

Az új iskolát 1982-ben adták át, és 1983. január 1-én vették birtokukba a diákok. Ebben az új épületben egy ideig helyet kapott a Füssről áthelyezett, szlovák alsó tagozatos iskola is. Majd ennek helyébe a zárdából átköltöztették az óvodát. 2013-ban felújították az épületet.

Iskolaigazgatók 1949-től:

1949–1952, Rudinská Valéria (Rudinský Lukáš jegyző felesége)

1952–1957, Molnár János

1957–1963, Lancz József

1963–1983, Fördös Kálmán

1965–1966, Salma Imre, az árvíz után Csicsón maradtaknak, Fördös Kálmán pedig Nová Baňára (Újbányára) ment a felső tagozatos diákok egy részével

1983–1991, Auszten László

1991–1999, Bencsik Irén

1999–2004, Auszten László

2004–2014, Szakszon Gyula

2014–, Németh Ildikó

Igazgatóhelyettesek:

1955, Mátéffy Miklós

1955–1959, Kissné Vörös Margit

1959–1960, Berényi József

1960–1966, Kissné Vörös Margit

1966–1969, Salma Imre

1969–1990, Wurcel Gábor

1990–1994, Kovács Gyula

1994–2004, Szakszon Gyula

2004–2012, Nagy Livia*

2012–2015, Németh Ildikó

2015–2016, Szakszon Gyula

2016–, Buglos Bödök Teréz*

* – csicsói születésű

(Tanítók fája)

A teljesség igénye nélkül megemlítek néhány óvodai igazgatónőt, akik évtizedekig ellátták ezt a tisztséget: Ladányi Ilona (Fábik Pálné), Bognár Józsefné Győri Klára, Bödők Gézáné Nagy Judit és jelenkorban, Bödők Katalin.

Az iskola pecsétjeinek lenyomata 1945-től napjainkig.

Írhatnék még a gyerekek tudásszomjáról, akik esőben, hóban, fagyban kilométereket gyalogoltak például Kécsről, hogy reggel 8 órára beérjenek az iskolába. Hátukra vetették az összeszűzött palatáblát a palavesszővel, a tankönyveket. A rendtelenebbje a porban húzta maga után. Vagy felsorolhatnám az elhivatott tanítók nevét (csak páran közülük: Hrotkó Sándor, Gáspár József és fia Sámuel, Kapitány Gyula és felesége. Tóth Mihály, aki 10 év csicsói munkásság után haláláig, több mint 30 évig a kolozsnémai gyerekeket oktatta). Akiknek minden gyermekre, sőt felnőttekre gondjuk volt. Hisz ők tudták: „Egy ember felneveléséhez egy egész falu kell”.

Végül hadd emlékezzek meg gyermekkorom iskolakonyhájának szakácsnőjéről.

Bereczné Gaál Ilona néni (1920–2000) sokszor mesélte nekünk: 1920-ban hét hónapra született, súlya nem érte el a két kilogrammot sem. Bebugyolálva, cipőskatulyában a sparhelt rédlijének lehajtott ajtajára tették. Úgy melengették. Emlékeznek? Ő volt Ilus néni, a mi szívvel-lélekkel főző, kedves szakácsnénink az iskolában. A felejthetetlen spanyolmadarak, kapormártások és más finomságok készítője. Nyugdíjba vonulása előtt átadta birodalmát Bödők Károlynénak, Irén néninek. Őelőttük az első szakácsnő egy szlovák néni volt, Jurčina Žofia. Az iskola kertjében, a „Micsurin kertben” megtermett a paradicsom, a paprika, az uborka, a sárgarépa stb. A szülők is hoztak zöldséget, gyümölcsöt, tojást otthonról, a földműves szövetkezet is támogatta az iskolát. Tanítás után a gyerekek ehettek a kis ebédlőben – a kastélyban, az akkori iskolában

– és jóllakottan mehettek a délutáni szakkörökre. Énekkarra, sportkörre, kézimunkakörre, egyebekre, vagy éppen munkára nevelés keretén belül kapálni, gyomlálni, öntözni az iskola kertjébe, parkjába. Otthon meg édesanyjuk várta őket finom falatokkal. Rég volt. Azóta sok minden változott, jobbra vagy rosszabbra fordult.

Nagy Amália, 2013. augusztus 11., 2017. január 21.

1.) **Gáspár Sámuel** 1848. május 10-én született Csicsón. Édesapja Gáspár József csicsói kántortanító, édesanyja Hegedűs Zsuzsanna. Az alapiskolát szülőfalujában végezte, édesapja támogatta az 1848-as forradalmat és részt vett a szabadságharcban, őt a nemzethez és a magyar hazához hű szellemben nevelte és tanította. Az alapiskola elvégzése után a híres Pápai Református Kollégiumban folytatta tanulmányait. Az 1860-as években a pápai főiskola volt az egyházkerületben az egyetlen olyan oktatási intézmény, amelyben érettségi vizsgára készítettek fel a növendékeket és érettségi vizsgát tartottak. Történelemtanára volt Bocsor István, Tarczy Lajos a mennyiség- és természettanra, Kerkapoly Károly a bölcséletre tanította. Részt vett a Képzőtársaság munkájában és az osztrák elnyomás ellen szervezkedő ifjúsági mozgalmakban.

Tanulmányai befejezése után a tehetséges fiatalember segédtanítóként tevékenykedett, majd apja nyugalomba vonulásakor, az ő kérésére szülőfalujában kántortanítóként működött. Feleségül vette Bödők Jusztina csicsói hajadont, két gyermekük volt: József és Amália. József református lelkészként Kulcsodon szolgált, Amália pedig a nagykeszi lelkész, Tóth Kálmán felesége lett.

Bécs hatalmaskodásával szemben a nemzeti ellenállást szorgalmazta a megyében. Részt vett a hazai ipar védelmére az Iparvédő Egyesületek munkájában, a csicsói gazdálkodókat új mezőgazdasági módszerek bevezetésére és korszerű mezőgazdasági gépek vásárlására ösztönözte. A kiegyezés (1867) után egyre határozottabbá vált az igény hatékony árvízvédelmi rendszer felépítésére. Ebben az ügyben lépéseket tett a magyar kormánynál is.

Nyugalomba vonulása után csicsói birtokán élt haláláig, 1928-ig.

Forrás: Gáspár Tibor tanár (1928–2011) írása nagyapjának, Gáspár Sámuelnek az életéről.

Csicsói Gáspár Sámuel Alapiskola és Óvoda tanulóinak tevékenysége községünkben

Kincskeresők – A kender feldolgozása Csicsón

2006. május 10-én Dunaszerdahelyen került sor a Kincskeresők elnevezésű pályázat országos döntőjére.

A több hónapon keresztül zajló vetélkedő utolsó fordulójában 16 alap- és 10 középiskolás csapat 80 résztvevője mérte össze erejét. A döntőben a csicsói iskolások is részt vettek.

Adatközlő: Nagy Imréné szül. Bödők Teréz (1924–2013)

A munkát készítette: Ihar Éva és Soós Denisza,
a Csicsói Gáspár Sámuel Alapiskola VI. osztályos tanulója

Vezető tanár: Mgr. Nagy Lívია (1954–2012), 2006.

A Duna folyó és az ártéri erdők jelentősége Csicsó és Kolozsnéma községek számára

Készült a 2013-ban a Sajó Károly Kárpát-medencei környezetvédelmi versenyre

A munkát készítette: Babiak Sabina, Bugyi Ágnes, Pálovics Nikoletta

Vezető tanár: Mgr. Győriné Benedek Kata, 2013.

Kincskeresők – A Kálnoky család

Adatközlők: Kálnoky Alajos gróf, Nagy Amália

A munkát készítette: Babiak Sabina, Szabó Dominik

Vezető tanár: Mgr. Nagy Edit, 2013.

Szabó Dominik és Babiak Sabina Kálnoky Alajos gróffal a kastély teraszán.

Kincskeresők – Amikor a víz az úr...

Adatközlők: Belákné Szalay Margit, Fél Pál, Mészáros István, Décsi László mérnök

A munkát készítette: Baraňovič Viktória, Földes Éva

Vezető tanár: Mgr. Nagy Edit, 2015.

Kincskeresők – A Nagy Háború

Adatközlők: Décsi László mérnök, Nagy Amália, Nagy Géza, Szalai Mária

A munkát készítette: Baraňovič Viktória, Földes Éva, a Csicsói Gáspár Sámuel Alapiskola és Óvoda IX. osztályos tanulója

Vezető tanár: Mgr. Nagy Edit, 2015.

Felvidéki értékörzők – Nagy Géza

Adatközlő: Nagy Géza, Nagy Amália

A munkát készítette: Ledeczky Réka, Jančišin Brigitta, Borgula Tamás, Esztergályos Ádám, Baross Anasztázia és Németh Krisztián.

A diákok munkájukkal bejutottak a Felvidéki értékörzők versenyének döntőjébe.

Vezető tanárok: Mgr. Nagy Edit és Mgr. Buglos Bödök Terézia, 2017.

A felsorolt munkákkal versenyeken vettek részt, de ezen kívül részt vesznek különféle matematikai, szavaló, irodalmi, történelmi, nyelvi stb. iskolai versenyeken, és szép eredményeket érnek el rajtuk.

A csicsói iskolások és óvodások minden évben műsorral kedveskednek községünk lakosainak a nyugdíjnapon, anyák napján, falunapon, ünnepi rendezvényeken, október 6-án és március 15-én, valamint a tanévzáró ünnepélyen. A tanulóknak van énekcsoportjuk és táncscsoportjuk, színjátszókörük.

Köszönjük tanáraiknak áldozatos munkájukat.

Nagy Amália

Diplomásaink

A csicsói alapkola 1950-től felsőfokú végzettséget szerzett tanulói, nemcsak csicsóiak, hanem a Füssről és Kolozsnémáról járók is:

Nagy Sándor	elektromérnök	Klánik Klára	tanítónő
Mészáros Ágnes	agrármérnök	Bognár László	gépészmérnök
Rigó Benedek	agrármérnök	Nagy Ilona	tanítónő
Békés Zsuzsa	tanítónő	Magyarics István	tanító
Németh Borbála	tanítónő	Danics József	tanító
Fábik Jolán	tanítónő	Jezsó László	tanító
Várady Mária	tanítónő	Csémy Karolina	tanítónő
Bödök Gizella	felntőttoktatás	Matus Rozália	tanítónő
Vajda Éva	tanítónő	Nagy Lídia	tanítónő
Élesztős Pál	CSc. gépészmérnök, egyetemi professzor	Németh Éva	tanítónő
Fehérváry Sándor	agrármérnök, közgazdász	Molnár Erzsébet	tanítónő
Domonkos Malvin	tanítónő	Vincze Malvin	dr. fogorvos
Bödök Pál	bc. gépészszakoktató	Molnár Katalin	tanítónő
Fehérváry Imre	faipari mérnök	Bangha Piroska	tanítónő
Brezovszky Edit	bc. spec.nevelő	Szabó Kálmán	gépészmérnök
Csémi Jusztina	közgazdász		
Németh Magdolna	gyógyszerész	Kura Lajos	elektromérnök
Zöld Eleonóra	vegyészmérnök	Nagy Hajnalka	dr. matematikus
Végh Elemér	elektromérnök	Nagy Gyula	gépészmérnök
Vajda Géza	muzikológus	Nagy Erzsébet	bc. egészségügyi nővér
Bödök Erika	gépészmérnök	Németh Ödön	gépészmérnök
Fördös Borbála	tanítónő	Nagy Eszter	agrármérnök
Szalay Károly	építőmérnök	Vida Aranka	tanár
Magyarics József	gépészmérnök	Vida Klára	tanítónő
Kardos Emil	agrármérnök	Fábik Ilona	bc. tanítónő
Barthalos Margit	zenetanár	Nagy Amália	dr. matematikus
Beke Rudolf	gépészmérnök	Nagy Ágota	vegyészmérnök
Nagy Lívia	tanítónő	Szalay Rozália	építőmérnök
Németh Matild	tanítónő	Klárís Georgina	dr. tanár
Danics Ildikó	tanítónő	Vida Hermína	szociális gondozó
Fehérváry Klára	közgazdászmérnök	Demecs István	gépészmérnök

Kádár Andrea	tanítónő	Keszegh Tibor	management
Vojtek Renáta	bc. kertészmérnök	Kovács Péter	közgazdász
Bognár Attila	tanár	Fehérváry Nárcisz	dr. közgazdász
Fojtik Katalin	dr. tanár	Kollár Géza	agrármérnök
Rigó Benedek	építészmérnök	Mezei Róbert	tanár
Tarcsi Gusztáv	gépészmérnök	Bozsaky Tamás	telekommunikációs mérnök
Wurcel Róbert	építészmérnök	Komjáthy Szilvia	dr. tanár
Bödök Teréz	tanár	Misák Károly	technológiai mérnök
Misák Alica	ref. lelkész	Nagy Noémi	tanár
Tarcsi István	gépészmérnök	Győri Hilda	geográfus
Szigeti Lajos	gépészmérnök	Csicsay Kálmán	agrármérnök
Bödök Károly	tanár	Balogh Tamás	tanár
Czita Sándor	gépészmérnök	Kálmán Tibor	gépészmérnök
Domonkos Zsuzsa	bc. szakmérnök	Rigó Szilvia	gyógyszerész
Eőzse Viktória	tanítónő	Vörös Enikő	óvodapedagógus
Bajcsy László	gépészmérnök	Fábik Katalin	bc. közgazdász
Bencsik Orsolya	gyógyypedagógus	Magyarics Anasztázia	tanítónő
Domonkos Balázs	szakmérnök	Nagy Viola	tanár
Győri Matild	ref. lelkész	Fél László	bc. közgazdász
Szoboszlai Angelika	geológus	Magyarics Magdolna	bc. egészségügyi nővér
Tarcsi Barnabás	gépészmérnök	Misák Annamária	bc. egészségügyi nővér
Benedek Katalin	tanár	Belák Éva	bc. kertészmérnök
Kovács Tibor	elektromérnök	Varga Patrik	vegyészmérnök
Szakszon Viktor	építészmérnök	Komjáthy Lóránt	bc. közgazdász
Szakszon Norbert	bc. közgazdász	Görözdzy Zoltán	bc. geográfus
Fábik Attila	környezetvédelmi szakmérnök	Magyarics Szilvia	tanár
Kovács Judit	bc. közgazdász	Kiss Iván	közgazdász
Kolocsics Judit	közgazdász	Varga Mária	bc. egészségügyi nővér
Kolocsics Klaudia	közgazdász	Fábik Mária	bc. egészségügyi nővér
Hrabovszky Melinda	dr. orvos	Sloboda Denisza	bc. egészségügyi nővér

Kiss Tivadar	gépészmérnök	Szabó Attila	katonamérnök
Vörös Viola	tanítónő	Kustyán Sándor	gépészmérnök
Szüllő András	agrármérnök	Szigeti Attila	bc. jogász
Kovács Ferenc	katonamérnök	Borsiczky Margaréta	tanár
Nagy István	PhD. elektromér- nök, egyetemi do- cens	Barthalos Péter	bc. erdész
Tarcsi Mihály	építőmérnök	Takács Valéria	bc. egészségügyi nővér
Takács Tibor	gépészmérnök	Fél László	közgazdász
Tarcsi Attila	gépészmérnök	Nagy Szilvia	közgazdász
Vida Judit	ref. lelkész, tanítónő	Lakatos Zsuzsa	közgazdász
Kálmán Endre	gépészmérnök	Nagy Edit	tanár
Kiss Klaudia	közgazdász	Nagy Réka	építőmérnök
Bognár Éva	faipari mérnök	Bajcsi Mónika	transzlatológus - fordító
Csicsó Attila	építőmérnök	Bödők Donát	bc. gyógyszerész
Vörös Tímea	jogász		

CSc., PhD. – tudományok kandidátusa („nagydoktori” címre jelölt)

dr. – egyetemi doktor

mgr. – magiszter, teljes egyetemi, főiskolai végzettség (nincs jelölve)

bc. – bakalár, három tanévig tartó főiskolai képzésben részesült, főiskolai végzettségű személy

Szlovák iskolába járt Nagy László közgazdász és Nagy Dénes vendéglátó-
ipari mérnök, valamint Veselovský Štefan közgazdász.

„Hallgassatok, fiaim, az atyai intésre, és figyeljetek az okos tudományra!

Mert jó tanulást adok nektek, ne hagyjátok el tanításomat!

*Mikor még mint gyermek apámnál voltam, mint kicsi és egyetlen, anyám
mellett, tanítgatott, és ezt mondta nekem: Támaszkodjék szavaimra szíved,
tartsd meg parancsaimat, és élni fogsz!*

*Szerezz bölcsességet, szerezz értelmet, ne felejtsd el szavaimat, és ne térj el tő-
lük!*

Ne hagyd el, és megőriznek téged, szeresd, és megoltalmazznak téged!”

(Péld. 4,1-6)

Nagy Livia (1954–2012) tanítónő gyűjtése,

Nagy Amália 2015-ös kiegészítésével.

Szeretném ehhez a felsoroláshoz hozzáírni néhány, 1950 előtt felsőfokú végzettséget szerzett csicsói születésű ember nevét, annak tudatában, hogy hiányos lesz (mint ahogy a fenti felsorolásból is biztosan hiányoznak néhányan, természetesen nem szándékosan hagytam ki őket).

Szentgáli Károly, (1879–1945) pedagógus, numizmatikus.

Tanítók: Gáspár Sámuel, (1848–1928) tanító, Csicsón van eltemetve, Tárnok Ede, (1892–1914) az első világháború áldozata, Fél Pál (1913–1978), Papp Géza (1922–2014), Csukás Margit (1915–1989).

Református lelkészek: Bödők (Beödők) Pál, Fél Kálmán, Gáspár József (1885-1950), Görözdi Miklós (1931–2012) templomépítő.

Dr. Domonkos József (1883–1965) MÁV főtanácsos, ügyész, Csicsón van eltemetve, szülei mellett.

Hrotkó Sándor gyermekei: Sándor, Elemér, Júlia tanítók, László orvos, Endre, (1913–1999) – Hites Kristóf Benedek-rendi szerzetes, tanár.

Dr. Mészáros Lajos, (1913–1969) tanító majd a Gödöllői Agrártudományi Egyetem professzora, Csicsón van eltemetve feleségével.

Mészáros Sándor, (1920–1977) Budapesten dolgozott közgazdászként a mezőgazdasági minisztériumban.

Varjú Kálmán, (1921–2014) a győri Rába Vagon-és Gépgyár főmérnöke volt.

Varjú János műbútorasztalosként faipari mérnöki végzettséget is szerzett.

Dr. Sándor Etelka ügyvéd Budapesten élt.

Dr. Csukás István (1917–2002), irodalomtörténész, a szegedi tudományegyetem dékánja.

Nagy Amália, 2017. március 1.

Az első világháború

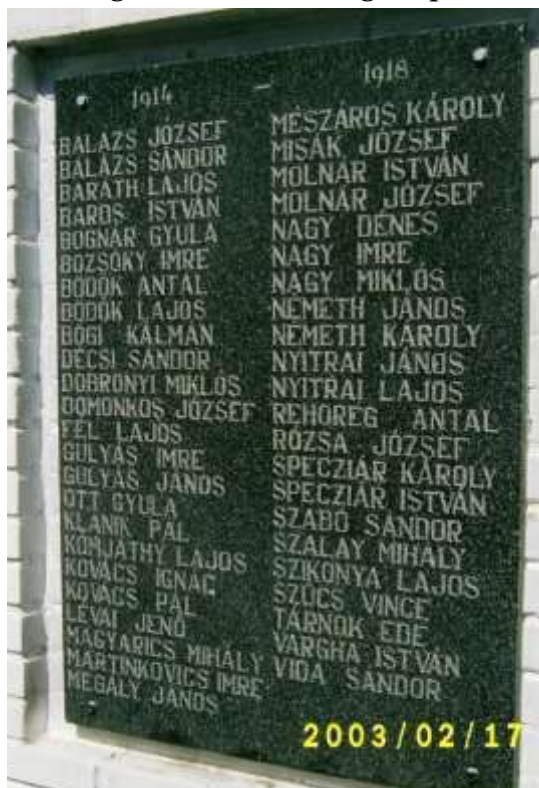
Az I. világháború, a második világháború előtt egyszerűen csak a világháború vagy „a nagy háború”, 1914-től 1918-ig tartott. Az összesen több mint 15 millió ember halálát okozó, négy éven át tartó öldöklő küzdelem a korabeli gyarmat- és érdekeltségrendszer újrafelosztásáért indult.

Új hangsúlyok az I. világháború kutatásában. Bödök Gergely cikkének felvezetője a Rubicon világháborús számából – részletek:

... a nemrég elhunyt, kiváló hadtörténész, John Keegan megfogalmazta, az első világháború, amellet, hogy több mint tízmillió ember életét vette el, gyötrelmek áradatát zúdította további milliók érzelmi életére, elpusztította az európai kontinens jóindulatú és optimista kultúráját, és amikor végül négy évvel később elhallgattak az ágyúk, a politikai gyűlölködés és a fajgyűlölet mélyreható örökségét hagyta maga után.

Keegan hangsúlyozza, hogy az első világháború milyensége alapvetően szerepet játszott a két világháború közötti diktatúrák kialakulásában, és hozzájárult a még véresebb második világháború bekövetkezéséhez. [...]

Azzal, hogy a frontokon mindenhol az erőszak dominanciája érvényesült, a világháborút megjárt katonák számára a nyers erő alkalmazása legitim problémamegoldássá vált. A szigorú parancsuralmi rendszerben működtetett hadi-

gépezet nem tűrte az ellentmondást, a parancsmegtagadókra, a „lógósokra” és a dezertőrökre szigorú büntetés, leggyakrabban kivégzés várt. Ugyanezzel a kegyetlen bánásmóddal találkozunk a hadsereg és a polgári lakosság érintkezésekor is. A parancsot teljesítő katonáknak a civil lakosságot sújtó brutális, kegyetlen fellépése a világháborúban rendszeres és hivatalos volt, hozzátartozott a hadviseléshez.

Tovább itt olvasható: Rubicon, 2014/4-5. (98-111. o.)

Az első világháború áldozatainak emléktáblája a csicsói temetőben.

Egy padlason porosodó kép története

Egy szép, kellemes, szeptemberi estére meghívást kaptam Décsi Laci bácsihoz. Előzőleg a telefonban azt mondta, mutatni akar nekem egy régi képet édesapjáról. Én örömmel tettem eleget a meghívásnak már csak azért is, mert nagyon szívesen hallgatom Laci bácsi történeteit és élménybeszámolóit. El is kezdte a mondandóját, mesélt és beszélt a régi időről. Közben felesége, Mártika néni is megjelent a képpel és egy kis finom szilvapálinkával, sütivel és hazai borocskával. A kép 1915-ből származott, amikor is az édesapa, id. Décsi László hazaérkezett a háborúból. A bácsi 1890. január 14-én született Csicsón és itt is halt meg 1970. február 16-án. A fotó készítésekor 25 éves volt és a monarchiabeli katonaruhát viselte. A képen láthatók még II. Vilmos német császár és Ferenc József, az Osztrák–Magyar Monarchia császára. A hímzés, igaz, kissé megfakult, de még szépen kivehetők a magyar zászló színei: a piros, fehér, zöld. Mesélőm elmondta, hogy édesapja tüzerként harcolt az I. világháborúban az úgynevezett közös hadseregben, ahol mindenféle náció megfordult, de a vezényszó német volt. De harcolt az orosz fronton is és Lengyelországban, Lemberg (Lwów, ma Ukrajnához tartozik, ukrán neve Lviv, orosz neve Lvov) környékén. Testvére, Károly szintén frontharcos volt, ő később még olasz fogságba is esett. Leszerelésük után már nem voltak többé katonák. Míg beszélgettünk, több régi katonafotó is előkerült, amelyeken egy régi bunker bejárata volt látható és a frontra küldött katonák. Sőt, Laci bácsi meglepett egy régi bakanótával is, ott, helyben elő is adta. „Ha kimegyek a Doberdói harctérre...” nótát kezdte énekelni, de talán az ő meglepődése még nagyobb volt, amikor a második sor után bekapcsolódtam a nótázásba. Ráadásként még a nóta második versszakát is elénekeltem. Nagy volt tehát a meglepetés, hogy én, egy fiatalabb korosztálybeli, ismerek egy ilyen régi nótát. Kérdezte is rögvest, hogy ugyan már, hol hallottam és tanultam meg ezt a dalt. Ekkor átvettem a mesélő szerepét és elmondtam, hogy Bödők Zsiga barátom valamikor a 80-as évek közepén, amikor a csillagásztáborokat szervezte és vezette, este a tábortűz mellett népdalokat énekelt velünk. Miután mindketten megörvendeztettük egymást egy szép történettel, elbúcsúztam azzal, hogy még biztos találkozni fogunk, mert egy ilyen beszélgetésnek mindig van mondanivalója.

(A kép a galériában látható.)

Csicsó, 2014. szeptember 25. Androvics Adrianna

Soha nem látott nagyapám emlékének...

100 év távlatából szeretném nagyapám emlékét felidézni egy-két sorban, ahogyan nagyanyámtól hallottam. Az első világháború kitörésekor – mint általában a háborúk, ez is értelmetlen és kegyetlen volt – sorban jöttek a katonai behívók a fiatalemberek részére. Így az én nagyapámnak, Kovács Ignácnak (1892–1915?) is mennie kellett. Édesapámat, aki még egyéves sem volt, itt kellett hagynia, valamint a feleségét és a faluját is. Akkor még nem lehetett tudni, mikor látja őket viszont, vagy a legrosszabbat, hogy soha többé. Sajnos az én nagyapám soha nem jött haza. Hiába várta a nagyanyám és a fia, az én édesapám.

Nagyanyám mesélte, ahogy nőtt a fia, folyton azt kérdezte, mikor jön haza az apa. Nem jött, de még hírt sem kaptak róla, hiába kerestette őt a nagyanyám a Vöröskezeszten keresztül a háború után. Nagyon nehezen éltek sokáig, segínyt sem kaptak, egyedül nevelte az édesapámat. Elbeszéléséből tudom, hogy aratáskor félrészességet vállalt. Úgy kellett dolgoznia, mint a férfiaknak, csak a zsákolást csinálták meg helyette. Sokat dolgozott a gazdáknál, mosást, meszelést vállalt, csakhogy a fia, az én apám, semmiben ne érezzen hiányt.

Később tudott venni egy kis házat, amelyben már mi, unokák is nevelkedtünk. Most, hogy már én is jól a koromban vagyok, elnézegetem a nagyanyám régi megsárgult papírjait, melyeken a háza adásvételi szerződése van, annyi idegen nevet olvasok, akik már rég nem élnek, akiktől a nagyanyám darabokban vett meg földet, ahogy mondta: egy kis búzának, kukoricának, meg krumpolinak, amiből élni tudtak.

Ebben az internetes, mobilos világban hihetetlennek tűnnek ezek az életformák, de így volt és nagyon is igaz volt. Az én nagyanyám, Kovács Ignácné (1893–1983), sokaknak a Kántor Eszter nénije.

Csicsó, 2014. augusztus 12. Szalai Mária

Miután 1918. október 28-án kikiáltották a Csehszlovák Köztársaságot, majd a magyar hadügyminiszter december 6-án elrendelte a Felvidék kiürítését, 1918 decemberétől fokozatosan a csehszlovák reguláris alakulatok ellenőrzése alá került a Felvidék, így községünk, Csicsó is.

Az első világháború máig ható következménye 1920. június 4. Megkötötték a számunkra gyászos Trianoni békeszerződést, ebben szabták meg az új határokat. Ezt a második követi majd, a 2. világháború után.

További képeket leírásokkal a galériában talál.

Zsidó családok Csicsón a holokausztig (felsorolás)

* Perl Sámuel tanár úr, tanító úr – ahogy a nem zsidó lakosok hívták –, rabbi, mester, metsző (sakter, „sochet” – felső fokozatú vágó és vizsgáló: baromfit és szarvasmarhát is vágott), nagy termetű és hosszú szakállú férfiú volt, akinek tanítványai („bócherei”) voltak, és a csicsói zsidó gyerekeket hittanra oktatta. Valószínűleg Erdélyből származott. Majdnem minden nap, télen is, megfürdött a csicsói határban a Hosszúklábi örvényben, egy elkülönített helyen. (Rituális fürdést végezhetett, ez alapján és öltözkézből ítélve – nagykarimájú sötétzöld bársonykalap, hosszú, sötét kaftán – haszid lehetett.) Kertalján a Kertész utcán laktak (ma Fél

László emeletes háza áll ott, anyámék, nagyapám, Bödök Pál kertszomszédjai voltak): elől 2 szoba, konyha, majd külön bejárattal a férfiak és külön a nők imahelyisége. Perl Sámuelné édesanyja Csicsón van eltemetve. Édesanyám még emlékezett rá, hogy idős korában is, már vakon gyönyörű csipkekesztyűket kötött. Tőle tanultak a környékbeli lányok néhány kötésmintát. Perléknek több mint 20 gyermekük született az 1900-as évek elejétől az 1930-as évekig, élők, anyám emlékei alapján, nagyjából születés szerint: Lajos (1914–?) Izsára nő-sült, pék volt, nagybátyámmal egyidős, túlélő (munkaszolgálatos volt). Jolán nevelőnő, tanítónő. Izsák és Jenő mindketten szabók. Frida (1921–?, 2013-ban még élt) nagynéném osztálytársa, barátságos, törekeny lány volt, túlélő, Izraelben él, nem ment férjhez. Helén (1924) anyám osztálytársa volt, anyám szavai szerint „vágott az esze, mint beretva”. Károly beteg volt, a Tátrába járt gyógykezelésre. A két legkisebb gyermek pedig Henrik (Heszki) és Dávid. Heszki visszahúzódó volt, Dávid kedves, barátkozó természetű kisfiú. A gyermekek is tudtak héberül és betartották hitük törvényeit. Perl Sámuel értékes, régi héber könyveit elhurcolásuk előtt vasvillával hányták szekérre, Nagymegyeren aztán elégették őket. Anyám a Perl családról mindig könnyekkel a szemében emlékezett meg.

* Lajos a holokausztban elvesztette családját. A háború után új családot alapított Szentpéteren. Ebből a házasságából két gyermeke született: Tibor és Judit. Haas Judit a komáromi zsidó kulturális és közösségi központ (Menház) irodavezetője.

* Deutsch házaspár: rőfösök (textiláru, rövidáru, méteráru). Perlék szom-

szédjai. A Felső utcából költöztek ide. Lányuk Budapestre ment férjhez egy gyermekorvoshoz. Elvitte szüleit, sorsukról nem tudunk.

* Spielman Sándor: az Alsó utcában kis üzletük és kocsmájuk volt (majd Elekes-bolt, most Nagy Zoltán háza áll ott). Felesége, Grósz Teréz Csicsón van eltemetve. Agyvérzése után férje ápolta. Ő maga felesége halála után Komáromba költözött, talán a testvéréhez, miután eladta a házát Elekeséknek. Valószínűleg ott halt meg. Leányát, S. Margitot Érsekújvárról – ahova férjhez ment – hurcolták el a haláltáborba, onnan nem tért vissza. Spielman Sándor anyámmal mint kisleánnyal gyakran énekelte a XLII. zsoltárt: Mint a szép híves patakra... A zsidó húsvétkor (pészahkor) Spielmanék és Perlék mindig küldtek maceszt (pászkat) az ismerős keresztyén családoknak. Perl Sámulné, akit tanítóné asszonynak nevezett a nem zsidó lakosság, péntekenként fonott kalácsot (barcheszt) süített az udvaron, ott volt a kemencéjük. A szomszéd gyerekek, így anyám is, mindig kaptak az ünnepi kalácsból.

* Fleischmanék: a Gurdonyon, a Közép utca sarkán laktak (ma Duna utca, Kolocsics Judit háza áll ott), ahol kis bolt, jégverem és kocma volt. Ezenkívül mézárszékük volt a Felső utcán (ma Szikonyáék háza áll ott), szemben Weiszbergerékkal és gabonaátvevőjük Újcsicsón (ma Petőfi utca, Jezsóék háza áll ott). Erecsen még ma is vannak földjeik. Fleischman Adolf felesége Neuhauser Irén, lányai Ilona (Ilus), Frida, Hermina és fia Zsigmond (Zsiga). Zsiga (1910) és Hermina túlélők, Izraelbe települtek. Hermina Donáth Eliezer győri lakoshoz ment férjhez. Két fia született, Róbert (1946) és Eliezer. Zsigának (1910) szintén Zsiga nevű fia 2006-ban(?) Csicsón járt.

* Weiszberger Lipót és felesége, Lusztig Malvin (L. Móric és L. Ernesztína nővére): a Felső utcában laktak, nagy kocsmájuk volt ott. Ez a ház ma is kocma. Lányaik Klári (1924) és a fiatalabbik, Éva az apácákhoz jártak iskolába. Klári túlélő, férjhez ment egy Deutsch nevű nemesócsai lakoshoz, Izraelben éltek. Egy idős rokon, Jozefina is náluk lakott. W. Lipótnak a háború előtt elfakadt a vakbele és a komáromi kórházban meghalt. Jozefina sorsáról nem tudunk, de vagy meghalt, vagy elköltözött még a háború előtt.

* Raáb Lajos: a Rábközön – róluk volt elnevezve – (Öreg utca, néhai ifj. Fél Géza háza helyén, a községházzal szemben) kis boltjuk és kocsmájuk volt. Raáb Lajos erősen cukorbeteg volt és a háború előtt meghalt. Feleségét Lusztig Ernesztínának hívták. Fiuk Lajos (Lajcsi) és lányuk Bella Bécsbe mentek, róluk többet nem tudunk. Leányuknak, Sáríkáknak a férje Braun Ármin villany- és rádiószerelő volt. Harmadik lányuk, Aranka Csallóközarányosra ment férjhez egy csicsói származású molnárhoz, Fél Lajoshoz. Ő túlélő, otthon bújtatták. Halála után férje a Kanadába emigrált fiához költözött. Másik fiuk Magyarországra került, leányuk pedig Csallóközarányoson maradt. Kanadában élő fia visszatért anyja hitére, az itthon maradt testvérek mindketten apjuk hitén, reformátusok

maradtak.

* Lusztig Móric: agglegény, valószínűleg gazdálkodott, és özvegy nővére-
nek, Malvinnak segítette vezetni a kocsmát. Az ő háza volt a Megyeri úton a mai
posta. A Lusztig család a legrégebb és legmódosabb zsidó család volt Csicsón.

* Wurmfeld Erzsébet (Bözsi), Sörös Jánosné, túlélő, áttért férje vallására, a
katolikus hitre. A temető katolikus részében vannak eltemetve. Unokája Rigó
..., Komáromban lakik és visszatért nagyanyja eredeti hitére.

* Klánik Jánosné férje miatt református hitre tért. Gyermeük nem volt.
A temető református részében vannak eltemetve.

Ez a két család a Gurdonyon (Duna utca) lakott.

Családok a 19. századból: Felső utca: Weisz, Lóvi, Wolner – Lusztig,
Krasztler (Krasztel) – Feldmár, Reisz – Alsó utca: Grósz, Szeiner, Stadler –
Weisz, Reiser (Reiter, Keiser) – Veiner (Vertner), Bournier – Královits, Veiner
– Árokhát: Holczer, Lövinger, Rozenberg – Kertalja: Lövinger, Deutsch –
Rausnitz Netty és Frankl Márkus.

Ezeket a családneveket az 1869-es összeírásban találtam az interneten.
A családok neve mellett a vallásuk is fel van tüntetve. A kötőjelek között az egy
udvarban élő családok neve szerepel.

* A Schwartz család tagjai a szomszédos faluból, Füssről (Trávníkról) jártak
az imaházba és állatot levágtatni. Bizonyára Csicsón temetkeztek.

A legtöbb család gyermeke a református iskolába járt.

A csicsói hitközség Dunaszerdahelyhez és Nagymegyertől tartozott.

1944 júniusában a csicsói zsidókat a nagymegyeri gettóba szállították,
majd Komáromba. Az auschwitzi haláltáborban pusztultak el. (Akinél nem ír-
tam mást, mindenki.)

A csicsói temető három részre oszlik: református, katolikus és zsidó teme-
tőre. A zsidó temető a köztemető délnyugati sarkában található.

Az első és második világháború áldozatainak emlékére 1993-ban a ravata-
lozó mellett Csicsó község felállított egy emlékművet. Itt olvashatjuk a falu
minden háborús áldozatának nevét. Az emlékmű falán a Madonnát – gyerme-
keit sirató anya –ábrázoló bronz dombormű Nagy János, ismert felvidéki szob-
rász alkotása.

2014-ben (a magyarországi) Komárom Város Önkormányzata és a Klapka
György Múzeum a holokauszt 70. évfordulójára rendezett időszaki kiállítására
(„Ezt a hazát tehát elvesztettem ...” – a holokauszt komáromi eseményei című-
re) elküldtem a csicsói zsidó családok és Király József esperes történetét, és ott
bemutatták őket.

Emlékezünk.

*Nagy Amália, Csicsó, 2009. május – 2017. január, adatközlő Nagyné Bödők
Teréz (1924–2013)*

A második világháború és az utána következő évek

A második világháború az emberiség történetének eddigi legnagyobb és legtöbb halálos áldozattal járó háborúja volt. Kezdeté az 1939. szeptember 1-jei, Lengyelország elleni német támadáshoz kötődik. A háború Európában 1945. május 8-án Németország feltétel nélküli megadásával, Ázsiában pedig szeptember 2-án, Japán kapitulációjával fejeződött be.

A résztvevő országok a becslések szerint mintegy 100 millió katonát mozgósítottak a háború hat éve alatt. Az áldozatok száma a becslések szerint 50-70 millió fő, a katonai áldozatok száma pedig 22-25 millió fő. Közülük hadifogságban mintegy ötmillióan pusztultak el. A civil áldozatok számát a legfrissebb kutatások 40 és 52 millió közé becslik. Legtöbb áldozata a Szovjetuniónak volt, mintegy 24 millió. A legkisebb veszteségeket az USA szenvedte el: az ottani áldozatok számát 420 ezer körülire teszik. Magyarország lakosságának mintegy 6,35 százaléka, 580 ezer fő veszett oda.

1938. november 2-ai bécsi döntés értelmében az 1920-ban elcsatolt területek közül a Felvidék déli sávja újra Magyarországhoz került. A visszacsatolt területekre a magyar hadsereg 1938. november 5–10. között vonult be. Horthy Miklós kormányzó személyesen vezette a hadsereget. Komáromba november 6-án, Kassára pedig november 11-én vonult be fehér lován. A bevonulást a magyar lakosság ünnepekkkel fogadta.

A bécsi döntéseknek azonban súlyos politikai következményei voltak. Magyarország elveszítette külpolitikai önállóságát, ezzel pedig bele sodródott a második világháborúba, mely még nagyobb veszteségeket hozott, mint az első világegés.

*A csicsói áldozatok két
emléktáblája:*

A zsidó családok felsorolásában szereplő nevek (előző írás) és a táblákon feltüntetett nevek nem egyeznek teljes mértékben. Raáb Lajos nemcsak anyám emlékei alapján, hanem egy 1939-es összeírás szerint sem élt már a háború idején. Élt viszont felesége, Raábné Lusztig Ernesztína, ő egy haláltáborban pusztult el. Fiukról, ifjú Raáb Lajosról édesanyám nem tudott mást, csak anynyit, hogy azokban az időkben már nem Csicsón lakott. Nem lakott ott már Perl Jolán sem, és unokahúga, Haas Judit is úgy tudja, hogy odaveszett, de nincs a táblán a neve. Spielmann Margitot

sem Csicsóról hurcolták el, ő viszont sajnos, a tábla tanúsága szerint is, szintén a holokauszt áldozata lett.

1944 decemberében és 1945 januárjában nagy tragédiát kellett a csicsói anyáknak, szülőknek átélni. A frontra hurcolták a 14–17 éves csicsói leventéket, gyerekeket. Voltak, akik nem éltek túl, mint Takács István vagy Csóka Dezső. Kollár Sándor, anyám unokaöccse ugyan hazatért, de nagybetegen, pár hét múlva meghalt. Apám unokaöccseit, három fiútestvért, Bödök Kálmánt, Zsigát és Árpádot is elvitték. Édesanyjuk kiválóan főzött, a fiúk már csak ezért is az éhségtől szenvedtek legtöbbit. Cseh Vincével és Kósa Gyulával voltak együtt. Róluk név szerint hallottam. De szinte minden családból elszakítottak valakit, a fiatal emberek után az idősebbeket, majd a serdülőkorú fiúkat. Nagybátyám, Nagy István 1944-ben 13 éves múlt, csak azért maradhatott otthon, mert már két bátyja is a fronton harcolt. Igaz, ez sem jelentett mindig védelmet, mert amint fentebb írom, mindhárom unokafivérért elvitték.

A zsidó lakosokon kívül más civil áldozatok neve is ott van a táblákon. Szabó Géza (a „varkocsos” Szabó Károly unokája) és felesége Érsekújvár bombázásakor halt meg, két kisleányt hagyva árván.

- A második világháború során a magyarlakta szlovákiai városok közül

Érsekújvár szenvedte a legnagyobb háborús károkat. Angol és amerikai gépek összesen három alkalommal bombázták a várost ebben az időben. 1944-ben két ízben, okt. 7-én és 14-én amerikai repülőgépek több hullámban bombázták a várost. A fő célpont a vasútállomás volt. A harmadik, a legsúlyosabb bombázásra 1945. márc. 14-én került sor. A bombázások során a városra összesen 1900 bombát dobtak le. A bombázásoknak megközelítőleg 2000 polgári áldozata volt, a város épületeinek több mint a fele megsérült, 546 teljesen elpusztult, 807 lakhatatlanná vált. *(forrás: internet)*

Specziár Erzsébet patikaszerért ment Győrbe, és mikor a Dunán átkelt, bombaszilánk csapódott ladikjukba és beleforogtak a vízbe. Pár hónap múlva meghalt, talán tüdőbajban. (Fél Károlyné Balázs Vilma visszaemlékezéséből idézem.) Szalainé Kovács Mariska néni írásában további civil áldozatokról emlékezik meg.

A vadászrepülőkből, bombázókból kipattanó szikra több, kisebb-nagyobb tüzet okozott a faluban és határában. Nem volt biztonságos a határban, nyílt terepen tartózkodni, mert olykor az alacsonyan szálló vadászrepülőkből géppuskával sortüzet adtak le az emberekre. Győr 1944-es, többszöri amerikai-angol bombázása is félelemmel töltötte el falunk lakosságát. Győrben több gyár, fegyvergyár is működött, így számítani lehetett bombázására (Érsekújvárára pedig nem). Azonban nemcsak ezeket bombázták, hanem a munkásnegyedeket is, és a menekülő emberekre, köztük gyerekekre, asszonyokra még géppuskaszortozatot is leadtak. A bombázó repülő sokszor a csicsóiak feje fölött közelítették meg a várost, a bombázás rémíztő hangjai, az égő város látványa úgy hatottak, mintha a falut bombáznák, ezt az érzést erősítette a falura és határára szálló hamu és pernye. A bombázásból visszatérő repülő azután ismét a falu felett szálltak, ledobálva a határban, de a kertünk alatt folyó kanálisba is, az üres társakat, vagy ki tudja, milyen veszélyes dolgokat.

Ifjú Tárnok Sándor szüleinek egyetlen gyermeke volt. Katonaságnál töltött teljes ideje betegségének gyógyításával telt. Nem tudták kigyógyítani vagy rosszul kezelték, végül 1942-ben meghalt.

Sokan hadifogolyként végezték. Az amerikaiak fogságába kerültek „szerencsésebbek” voltak. Aki túlélte az orosz fogságot, és sok év után végre hazajutott, hozzátartozói nem ismertek rá, annyira csontsoványan, betegesen került haza. Szomszédunk, Nagy Elek bácsi (Nagy Lajos molnár fia), hat évet töltött orosz fogságban. Ő mégis szerencsésnek mondhatta magát, hiszen bátyja, Lajos, eltűnt a háborúban. Őt Elek bácsi még idős korában is hazavárta. Ahogy Pityukát testvérnéje, Pinkéné Takács Etus néni. A háborúban eltűntek halálát nem tudták bizonyítani, mindenkit a végsőkig hazavártak. Domonkos Istvánt kocsiderékban hozták haza az Alsó utcába, mert nem tudott felülni sem. Úgy hallottam, sokan mondták, utolsónak Katona József (Stüll) érkezett meg, ami-

kor már senki nem hitt a visszatérésében.

Édesapámat, Nagy Imrét (1919–1978) 1940-ben hívták be sorkatonának. A II. magyar hadseregben szolgált mint híradós. Szikratávíron fogadta és küldte a morzejelű üzeneteket. A vezetékhúzás is a távirászkok feladata volt, sokszor go-

lyózáporban bukdácsolva fektették le a kábeleket. 1943. január közepén, a Donkanyarnál, Voronyezsnél, ahol szétverték a II. magyar hadsereget, ő is megsebesült – átlőtték a jobb vállát. Felépülése után visszaküldték a frontra. A II. világháború vége Németországban, Münchennél érte. Mivel tudták, innen mint vesztesek nehezen tudnának épségben hazatérni – mert hazatérésükről senki nem gondoskodott –, néhány társával együtt megadták magukat az amerikai katonáknak. Szinte könyörögtek a katonáknak, hogy ejtsék foglyul őket, mert tudták, az orosz fogság összehasonlíthatatlanul kegyetlenebb lenne. De ott is éheztek az első hónapokban, mert a rengeteg hadifoglyot nem tudták élelmezni. Éjjel-nappal osztottak valamilyen kásaszerű ételt, de így is csak egyszer kerültek sorra naponta. Sokan belebetegedtek, beleőrültek vagy behaltak az éhségbe. Ahogy fogytak a foglyok, úgy lett tartalmasabb, ízletesebb a kosztjuk. Az amerikai fogságból, Németországból 1946-ban, egy év után, elbocsátólevellel, egy teveszór pokróccal és kettes címletű amerikai dollárral engedték el. A 2 dollár ma is megvan, és egy sakk-készlet, amelyet egy szemétdombon talált, ahol élelmet kerestek. Hazaérve tudta meg, hogy az elbocsátólevelét mit sem ért, ha szovjet katonákkal találkozott volna, elbocsátólevelét ide vagy oda, vitték volna őt „málenkij robotra”. Bizony, sokan több büntetőtáborot megjártak.

Ő maga mondta, hogy mint fiatalember, aki a bevonulásáig sosem volt távol szülőfalujától, szinte azt sem tudta, miben kell részt vennie. Később nagyon sokat olvasott a II. világháborúról, és szerencsésnek tartotta magát, hogy élve hazakerült.

Egy tanulságos történetet szeretnék elmesélni. Nagybátyám, idős Bödök Géza (1914–1990) frontharcos a háború utolsó heteiben otthon szabadságot. (Fiatalabb bátyja, Vilmos a fronton volt, az idősebb, Pál pedig munkaszolgálatra volt hívva.) Szeretett volna otthon maradni, ezért édesapjával megkérték a házukban elszállásolt magyar ezredest, vegye fel őt a csapatába. Az ezredest az válaszolta, hogy ha nem megy vissza, akkor az apja szeme láttára löveti agyon.

Géza bátyám egy darabig még a falu határában rejtőzködött, de a bujkálás nem neki való volt és biztonságos helyet sem talált. Így jelentkezett a komáromi parancsnokságon, és ott elhelyezték egy csapatba, ahova az alakulatukat veszített katonákat sorolták be. Hamarosan megkezdődött a magyar és német katonák nyugatra vonulása a szovjet hadsereg elől. Csapatvezetőjük azt mondta nekik, hogy napok kérdése, és vége a háborúnak, ő már nem megy innen sehova, csak haza. Nekik is azt tanácsolta, szökjenek meg. Mivel a túlpárti Komáromban voltak, át kellett kelniük a Duna-hídon. Ezt csak nyíltan tehették meg. Ezért a filmekben gyakran látott cselhez folyamodtak: a csapat egyik fele mint őrség átvezette a hídon a „foglyokat”. Révkomáromból aztán kerülő utakon nagybátyám is hazakeveredett. Addigra itthonról már továbbvonultak a német és magyar csapatok, de a szovjet katonák miatt még rövid ideig bujkálnia kellett. Később, a háború befejezése után, néhány hazatartó katona megállt Csicsón, és elmondták, hogy az ezredest messze Németországban a saját katonái lőtték agyon. Ha nagybátyám itthon marad velük, akkor neki is menni kellett volna, és nem Komáromból, hanem több száz kilométerrel kellett volna visszatérnie, ha ugyan sikerült volna neki. A tanulság pedig az, hogy gyakran akkor történik velünk a legjobb, amikor azt hisszük, szerencsétlenség ért bennünket.

Apai nagybátyám, Nagy Károly (1924–2000) is hasonló kalandot élt át. Apámon kívül a fronton harcolt apám idősebbik öccse, Géza. Ő szerencsésebb volt édesapámnál, nem sérült meg és fogságba sem esett. Nagyszüleimnek a háború idején halt meg egyetlen leányuk, leukémiában. Csak Károly bátyám és a 14. évét éppen betöltő bátyám, Pista maradtak otthon. Károly bátyám már a háborúnak nem utolsó heteiben, hanem utolsó napjaiban kapott behívót. Jelentkezett is Komáromban, de vezetőjük szintén azon a véleményen volt, mint Bödők Géza bátyám parancsnoka. Mivel a csapatában újoncok voltak, elmagyarázta nekik, milyen módon menjenek haza, mielőtt elengedte volna őket. Tudni kell, hogy az utak tele voltak visszavonuló katonákkal, nyomukban az őket űző szovjetekkel. Tehát csak éjszaka mehettek, akkor sem holdvilágnál, erdőkön, mezőkön keresztül, távol a lakott területektől, utaktól, nem haladhattak nyílt szántóföldeken stb. Károly bátyám életének nagy kalandját élte át az alatt a majdnem egy hét alatt, míg hazajutott 30 km-nél alig távolabbról, Komáromból.

A magyar és német katonák menekülése után, 1945. április első hetében a falun pár nap alatt átvonultak a szovjet katonák. Vitték, amit még meghagytak nekik. Nagypám, Bödők Pál, akinek mindhárom fia távol volt otthonról, felesége néhány hónappal azelőtt halt meg hosszú szenvedés után, két legfiatalabb leányával élt azidőben. Mikor egyetlen tehenét és lovát is el akarták vinni, végső elkeseredésében egy fejszével állta el a katona útját. Nem hős akart lenni, csak úgy érezte, rosszabb már nem történhet vele. Pedig történhetett volna (rajta

kívül két lánya is ott volt velem), de a katona megérezte az öregember kétségbeesését, legyintett és elhagyta az udvart. Édesanyám ezt sokszor elmesélte. És azt is, amit neki idősebb emberek mondtak, hogy Csicsó és környéke asszonyainak, lányainak azért nem lett bántódásuk, mert a közeli kisváros „jóféle női”, akik csapatostul kísérték a katonákat, kiszolgálták azok igényeit. Mindazonáltal kivégezték Fekete Józsefet és a falut kishíján megtizedelték. Ezek pedig így estek meg.

Fekete József nyilas volt, de nem ő volt az egyedüli és nem volt a csicsói nyilasok vezéregyénisége. Hogy miért épp őt fogták el, ki adta a szovjetek kezére, kideríthetetlen. Összekötözve hurcolták fel Péróból az Alsó utca közepéig, ott a kerítés mellé állították és agyonlőtték, majd otthagyták. Nem volt tárgyalás, nem volt kérdés. Fiának megengedték, hogy elvigye apja holttestét és eltemesse.

A majdnem-tizedelésnek ez volt az előzménye. A katonákat a kastély körül, a Remészbén szállásolták el, ott tivornyáztak. Részegségükben összeveszttek, vagy csak véletlenül, az egyikük agyonlőtte a bajtársát. A gyilkossággal először a falu lakosait gyanúsították meg, és kevésen múlt, hogy megtizedeljék őket. Aztán valahogyan kiderült az igazság, talán a gyilkos maga vallotta be tettét, vagy társai vallottak rá.

Szovjeteket írok, és nem oroszokat. A katonák között mindenféle náció megtalálható volt, sokan Ázsia közepéből származhattak. Mint valószínűleg az a katona, aki egy hordó sózott húst adott Nagy Pista bátyámnak, aki akkor épp kamaszkorban volt. A katona mongol típusú volt, kedvesen mosolygott szintén mongolos kinézetű nagybátyámra (ez a jellege később halványult). Pista bácsi bizonyára a családjára emlékeztette.

Ezeket és egyéb családi vonatkozású történeteket hallottam szüleimtől, idős emberektől, a második világháborúról és a közvetlen utána következő időkről. De minden családnak megvan a maga története. Közzéteszem azokat, amelyeket megosztottak velem.

Nagy Amália, 2017. február 2.

Gyerekkori háborús emlékeimből

Ma, amikor az internet és a televízió előtt a gyermekek látják az egész világ eseményeit, a szebbnél szebb tájakat, a világ történéseit, már kis koruktól sok minden világos előttük a körülöttük zajló eseményekről.

A mi gyermekkorunk nem ilyen volt, nekünk élőben mutatta meg az élet a valóságot, szinte minden területén. Láttuk a magasban zúgó bombázó repülőket. Olyenkor megszólalt a faluban a riadó félelmetes hangja. Gyorsan menni kellett a kertben megásott bunkerbe. Az itt állomásozó katonák ástak egy bunkert minden háznál, mivel a falu férfi lakosai a harctereken voltak. Emlékszem, sokszor éjjel mentünk, bizony sírva. Alvó, kisebb testvéreimet édesanyám és nagyanyám hozta. Addig ott kellett lennünk, míg a riadót le nem fújták.

Emlékszem arra is, hogy házunk hátsó szobájában idegen katonák voltak elszállásolva. A földre rakott szalmán, arra terített pokrócokon aludtak. Később, nagyobb koromban tudtam meg, hogy német katonák voltak. Kíváncsi gyerekként beszktem hozzájuk megérdeklődni, hogy nem látták-e édesapámat a többi katona között. De hiába kérdeztem őket, nem értettük egymást. Volt köztük egy magas, sovány ember. Gyakran az ölébe vett. Egyszer megmutattam neki a cipőmet, melyen volt egy kisebb lyuk a talp mellett. Levette a lábamról, mondott is valamit az orra alatt, és megjavította nekem. Arra gondoltam, biztos neki is ilyen kislánya lehetett otthon.

Még arról szeretnék írni, hogy a háború alatt nehezen lehetett petróleumot kapni, így nagyon kellett spórolni a világítással. Nagyanyám ezt a problémát is ügyesen megoldotta. A háznál mindig akadt odaégett zsír, melyet már főzésre nem lehetett használni. Fogta a boksztartó (cipőboksztartó-cipőpasztadoboz) alsó felét, ebbe tette a folyós zsiradékot. Egy használt férfikalap széléből nyírt egy ujjnyi széles részt. A nagyobb felét belenyomta ebbe a zsiradékba a másik feléből egy darabot szárazon hagyott. Azt gyújtotta meg, ez világított addig, míg megmosakodtunk és vacsoráztunk. Miután ágyba bújtunk, a világot eloltották. Örültem, mikor elalvásra került a sor, mert ilyenkor meséltek nekünk, és verset is mondtak. Nagyon sok verset tanultunk a nagyanyánktól. Egyet nagyon szeretek, ezt még az unokáim és dédunokáim is nagyon kedvelik.

*„Ejnye, ejnye te rossz kecske,
már megint csínyt tettél az este.*

*A kertajtón belopóztál, javában lakmározta,
leitted a szép káposztát, tövig rágtad a torzsályát.
Tegnap is hogy hazajöttél, a hátamba olyat döftél,
megrendült egész testem, tántorogva földre estem.
Ha még így viseled magadat, megrázom a szakálladat.”*

Még egy történetet elmesélek. Egy napsütéses napon futkosás és hangoskodás volt az utcán. A népek a faluvégi libalegelőhöz szaladtak, azt hallottuk, a töltés újjörvényi meg a hosszúklábi lejáráján nagyon sok katona tart a falu felé. Arra emlékszem, nekik nem sisak volt a fejükön, hanem szőrmesapka. Később derült ki, hogy orosz katonák voltak, de ahogy jöttek, tovább is mentek. Azután már csendesebb lett a falu, nem szólalt meg a sziréna, a repülőök sem dübörögtek az égbolton. Még egy fájó emlékem maradt a végére. Kint játszottunk a szomszéd gyerekekkel, amikor nagy jajgatás és sírás zavarta meg játékunkat. Klári néni, a szomszédunk magánkívül kiabált a fiának, aki velünk játszott, hogy meghalt az édesapja. Mindenki együtt sírt a fiúval. Történt ugyanis, hogy Szajkó Pista bácsi „erdőlleni” volt a Duna-töltés mellett, ott talált egy gránátot, és az a kezében szétrobbant, darabokra tépve a testét. Később a falunkban még három kisgyermek is halálát lelta a katonák által eldobott vagy elhagyott gránátok miatt.

Szívemből kívánom, hogy se az égiek, se a nagyhatalmak ne engedjék, hogy a jövő nemzedéke ilyen borzalmakat éljen át. Legyen szebb gyermekkoruk. Szívemből kívánom!

2016 februárja, Szalai Mária

Megjegyzés: A három kisgyermek, akiket Szalai Mariska néni is említ a cikkében, a következők voltak: Misák Aladár (Misák Emília néni, a harangozó fia), Eczet Margitka 9 éves és Eczet László 5 éves gyermekek (édesapjuk Eczet Mihály, édesanyjuk Boros Borbála). Együtt játszottak még a testvéreikkel, Eczet Pállal és Józseffel, valamint ott volt velük édesapám is, Ádám István. Pál és József bementek a házba kenyérért, apámat pedig hazahívta az édesapja. Ekkor történt meg a tragédia. Az udvaron maradt gyermekek egy gránátot találtak, kezükbe fogták, az pedig egy óvatlan pillanatban felrobbant. A kistestvérek a helyi temetőben a kereszt mögött vannak eltemetve.

Androvics Adrianna

Misák Aladár édesapja, Misák Lajos szintén a 2. világháború áldozata lett. Nevét és fia nevét is az emléktáblára vésték. Ott olvasható Misák Lajos bátyja, Károly neve is. Misák Károly asztalos, két kisfiút hagyott árván, Pált és Endrét. Talán az egyetlen a csicsói háborús áldozatok között, akinek ismerik sírhelyét. A ceglédi fogolytáborban halt meg 1945. május 11-én, és itt temették el az Újvárosi köztemetőben sok társával együtt (*A képen*).

Nagy Amália

Az értékek és emlékek *részlet egy levélből*

Csicsó értékei közé tartoznak a sok mindent megélt gyönyörű fák. Például a református és a katolikus templom mellett álló vén tölgyek, a kastélypark platanfái és többi fája, a temető fenyőfái, gesztenyefái és akácfái, a keresztmajori úti fák. Ezek sok mindent el tudnának beszélni, átéltek a régmúlt időköt, de a jelent is. Mindig csodálom szépségüket, nagyságukat.

Az egyik gyönyörű fa előtt jártunk be mi, ikrek, alig 3 éves kicsi leányok, Irénke és Jusztika a faluba. Emlékszem a tiszteletes úrra (Nt. Végh Dániel – N. A.), ott állt a parókia kapujában. Már messziről látott bennünket, ahogy jöttünk kézen fogva a nevelőinkkel, nagy maslival a hajunkban. Mindig megkérdezte: hova mentek, kis Csémik? Mi pedig egyszerre feleltünk: a p...ba! Ejnye, ejnye, nagyon csúnya! Hova is mentek? A válasz mindig ugyanaz volt, akárhányszor kérdezte.

Szerettek bennünket a faluban. Mi voltunk a kis árvák, „ha az apjuk látná őket!” A fiatal nevelőinket sok minden érdekelte, mi meg közben megtanultuk és csak úgy fújtuk a csúnya szavakat.

Lassan teltek az évek, nődögéltünk, s egyszer egy fogoly hírt hozott: az apuka él (Csémi Gusztáv, 1911–1999). Egy kis papíron, a szájában hozta: Cseljabinoszka (nagyváros Oroszországban, az Urál hegység délkeleti részén, ahol nagy fogolytábor volt – N. A.) Mindenki örült, mi pedig azt sem tudtuk, kiről van szó. Hallgattuk a sok rémisztő mondatot, de nem tudtuk felfogni értelmüket.

Ma már el tudom képzelni azt a borzasztó nyomort, szenvedést, megaláztatást, amelyet édesapánk átélt. Apuka szanitéc volt a háborúban. Sokat mesélt nekünk. Az volt a szerencséje, hogy asztalos volt és ő készítette az egyik börtönőr bútorait. Cserébe enni kapott, hogy jobban bírjon dolgozni. Négy évig volt fogságban, majd megbetegedett és hazaengedték. 1948-ban érkezett meg szülőfalujába, Kulcsodra. Mikor érte mentünk, emlékszem arra a nagy rémületre és sikoltozásra, amikor felénk nyújtotta a kezét, hogy levegyen minket a kocsiról. Nem, nem, nem, kiáltottuk. Nem tudtunk megnyugodni, ő meg eltakarta az arcát, úgy zokogott, majdnem összeesett fájaldalmában.

Apuka 37 éves volt, csont és bőr, de boldog, hogy lát bennünket, mosolygott, a szívét hatalmas öröm árasztotta el, hatalmas életöröm. Mi háromhetesek voltunk, mikor elment a frontra, és négy és fél évesek, amikor hazakerült.

Tudom, hogy nehezebb sorsok is voltak, de az igaz, hogy a háború szörnyű. Akkor is, most is, mindenkor.

Amikor mi, ikrek nyolcévesek lettünk, kaptunk egy gyönyörű testvérkét, Etikét, majd a kishúgunkat, Szilvikét, aki fiúnak készült. Ő asztalos lesz, mondta apuka. Mi meg nagyon örültünk, hogy kisleány lett. Szerettük, imádtuk a kis-

testvéreinket. Most is nagyon szeretünk együtt lenni, ragaszkodunk egymáshoz. 2016 szeptemberében sikerült összehozni testvéri találkozót Kassán. Talán nálunk boldogabb ember nem volt a földön.

Ahogy ezeket a sorokat írom, azt gondolom, a legboldogabb találkozó mégis a szülőfalunkban van, ahol születünk, ahol a gyökereink vannak.

A szeretet a legnagyobb kincs a világon.

Fogadják sok szeretettel, amilyenell írtam:

Gaálné Csémi Jusztika, Kassa, 2016. november 13.

Az 1938-as visszacsatolás után Csicsóra is az anyaországból helyeztek ki jegyzőt. Varga Flórián családos ember volt. Az Alsó utcában a református lelkésztől a zöldkeresztesek által vásárolt kúriában laktak feleségével, Hajnalkával. Egy fiuk volt, a másik pedig Csicsón született. Hajnalka zöldkeresztes nővérként tevékenykedett a faluban. Munkáját szívvel-lélekkel végezte. Varga Flórián idejében építették az ONCSA házakat. Ekkor a községháza a kaszárnya épületében volt. 1945-ben pár nap alatt kellett elhagyniuk a falut.

- Zöldkereszt mozgalom: állami népegészségügyi szervezet Magyarországon a két világháború között. Feladata elsősorban a falvakban az anya- és csecsemővédelem, az iskolásgyermek egészségvédelme, a legveszélyesebb fertőző betegségek (TBC, malária, nemi betegségek, trachoma) elleni küzdelem. Szervezte a rászorultak házi ápolását, ellátott egyes szociális-élelmezési feladatokat (ingyenes „tejakció”, „cukorakció” rászoruló falusi anyáknak és csecsemőknek, gyerekeknek) is.

- 1939-ig még Rudinský Lukáš volt az aljegyző, 1945 után megint. Az 1939-es összeírás szerint ekkor a főjegyző Beszédes Lajos volt, a községi bíró pedig idős Mészáros Lajos.

A 2. világháború fájdalmas következménye lett, hogy 1947. február 10-én a párizsi béke (2. Trianon) visszaállította az 1938 előtti határokat. A határon túl rekedt magyarságon az utódállamok kormányai álltak bosszút. A csehszlovákiai magyarokat hontalanná tették a beneši dekrétumok jogfosztó intézkedései. És megkezdődött a magyarság elűzése szülőföldjéről.

De erről a következő írásban olvashatnak.

Nagy Amália

Hontalanok karácsonya

Új Szó, 2007.október 8.

Maďarič szerint nem volt kitelepítés

Pozsony. Marek Maďarič kulturális miniszter, a Smer alelnöke kétségbe vonja, hogy a szlovák hatóságok a II. világháború után erővel Magyarországra telepítettek át, illetve csehországi kényszermunkára deportáltak szlovákiai magyarokat.

„Én azt mondom, hogy egyetlen magyart sem lakoltattak ki vagy telepítettek át Magyarországra csak azért, mert magyar volt” – jelentette ki Maďarič a szlovák közszolgálati rádió szombati politikai vitaműsorában. Szerinte az akkori lakosságcsere a csehszlovák–magyar államközi egyezmény alapján történt, és a szlovákiai magyarok közül a (fasiszta) kollaboránsok és árulók voltak áttelepítve.

Olvasói levél, Új Szó, 2007. október 18.

Hontalanok karácsonya

1946 karácsony hetében lovas kocsira pakoltak bennünket, öt testvéremet, anyámat, aki akkor hathónapos terhes volt, és apámat, aki 1945 novemberében jött haza az orosz fogságból és még akkor is csak 37 kilós volt. Emlékszem, hogy a vagonokban nagyon hideg volt és sötétség. Sokan voltunk, mindenki sírt.

Délelőtt indították a szerelvényt, és csak másnap reggel értünk Morvaországba. Ott egy szétlőtt vagonba menekültünk, amelynek nem volt se ablaka, se ajtaja. Édesapám egy sorstársával begyalogolt a legközelebbi faluba, Pravicébe. Lovas kocsikkal jöttek vissza értünk, felpakoltak bennünket, és bevittek a faluba. Ott egy kirabolt házba költöztünk, amelyből szudétanémeteket költöztettek ki. Azt a karácsonyt nem felejttem el, amíg élek. Szaloncukor helyett papírba csomagolt kenyérhéjat akasztottunk a fára. Édesapám azzal vigasztalt bennünket, hogy azért ilyen szegény a karácsonyunk, mert a Jézuska nem tudja, hol lakunk. Elhittem neki, és szorgalmasan csomagoltam a kenyérhéjat a papírdarabkába. Sok mindent meg tudnék még írni, talán egy könyvet is megtöltene. De nem ez a célom. Csupán annyi, hogy jó egészséget kívánjak a miniszter úrnak, érje meg a nyolcvanadik születésnapját, és csak a felét annak a szenvedésnek, amelyet a szülőföldjükről elűzöttek éltek át.

Szalai Mária, Csicsó

Mariska néni emlékeit 2012-ben eljuttattam Magyarországra, az Emberi Erőforrások Minisztériumának „Életút” pályázatára.*

Kovács Ignácot (1913–1982) hazabocsátották az orosz fogságból, Lenin-grádból (Szentpétervárról).

Itthon mégsem várt rá béke. Mint háborús bűnösöket, egész családjával: kisgyermekével, várandós feleségével, öreg édesanyjával deportálták Csehszágba.

Szalai Vincéné, Kovács Mariska: 1946 karácsonya – deportálás

Szeretném papírra vetni, amire emlékezem. Hogy emlékezzenek testvéreim és gyermekeink, utódaink!

Nyolc éves voltam, nagyon hideg volt. Egy lovas gazda jött a faluból, hogy kivigyen minket a tanyi (nemesócsai*) vasútállomásra. Ruhaneműt, vánkásokat raktak fel a kocsira, minket meg a ruhák közé.

A mi családukban öten voltunk gyerekek: Erzsi, Lajcsi, Mancsi, Kató és én. Szüleink: édesapám, Kovács Ignác épp az orosz fogságból tért meg, 37 kg-osan, édesanyánk, Mező Margit várandós volt, és drága, jó nagyanyánk – nyanya, mi így hívtuk őt – özvegy Kovács Ignácné Kántor Eszter. Velünk még négy családot vittek: Szajkóékat, Szabó Károlyékat (nyüszöri*), Fél Kálmánékat (bambuc*) és Bódis Pista bácsiékat. Emlékszem, fiatalok is voltak: Nagy Benő és menyasszonya, Mészáros Lina, Szabó Lajos, Vörös Karcsi, Komjáti Lajos (calék) és a nagybácsink, Mező Imre.

Egy szlovák ember jött értünk, úgy mondták, munkára toborzott családokat, de valójában magyarokat vittek kényszermunkára. Emlékszem, nyanya nagyon sírt, hogy itt kell hagyni a házat, az állatokat, a bútort. Az az ember azt mondta, hogy lesz ott ház és olyan fényes bútor, hogy meglátjuk magunkat benne.

Azután a vonatkupéban töltött éjjelre emlékszem – addig még vonatot sem láttam: sötét volt, csak kevés fény szűrődött be a kupéba, csak itt-ott égett egy-egy lámpa. Eleinte nagyon hideg volt. A gyerekek sírtak, az én kisebb testvéreim is, fáztunk, szomjasak voltunk és éhesek. Szegény szülők a sok batyu között keresték a kenyeret, vizet. A fiatalok felmásztak a csomagtartókra. Úgy a fülemben cseng a legények dala: „Nádfedél, faluvég, eljutok-e haza még!” Azóta

tudom, mit jelentett akkor ez a dal nekik és nekünk!

Így értünk Pozsonyba a sok gyerekkel, ruhákkal, meg szegény nyanya a serblivel (éjjeli edénnyel), az a gyerekeknek úton-útfélen kellett. Nagyon világosan emlékszem, hogy gyalog kellett Pozsony utcáin menni. Később tudtam meg apáméktól, hogy a kisállomásról (akkor még a „Cintorinská”-n volt*) a nagyállomásra (főállomás*) mentünk. Nagy csapatban vonultunk, de nemcsak mi, mások is, hiszen a háború után mindenki járkált munka, megélhetés után. A kisebb gyerekek sírtak. Sokan megálltak, sajnálkozva nézték a gyerekeket. Meg is kérdezték ilyen kalapos városi nagyságák, hogy hova megyünk ilyen hidegben ennyi sok kis gyerekkel. Kinek-kinek válaszoltak a szüleink: „Nem tudjuk, hova visznek, csak azt tudjuk, menni kell!” Emlékszem, elől mentünk, Komjáti Lajos bácsi vezetett engem és Erzsi húgomat. Egy kalapos néni sajnálkozva megkérdezte, hova megyünk. Lajcsi bá' drasztikusan felelt: „pi...ba!” Apám rászólt: „Ugyan Lajos, miért mondasz ilyet?” Így jutottunk el az állomásra.

Édesapám elbeszéléséből tudom: A szlovák ember megvette mindenkinek a jegyeket a további útra, elmondta, hol kell leszállni, ott már várnak ránk. Tudni kell, édesapám a cseh hadseregben szolgált a háború előtt, így tudott csehül. Ő tolmácsolt a többieknek (az ultizás közben is).

Még sötét volt, kora hajnal, amikor jött a kalauz, és le kellett szállnunk. De bizony nem várt senki, még csak egy ház, vagy valamilyen megállóféle sem volt. Nagy hó volt, hegyek, sötét, nagyon hideg és erős szél fúj. Édesapámék találtak egy odúfélét. Később mondták, hogy egy háborúban szétlőtt vonat kupéja volt, még ajtaja sem volt. Ide hordtak be minket, gyerekeket.

leszünk akasztva. Sírtunk, emlékszem, anyám és nyanyám is. Az volt a szerencse, édesapám meg tudta magyarul csehül: minket úgy hoztak ide, a vagon még nincs itt, és éhesek vagyunk. Nem akartunk senkitől sem lopni. Azt hittük, a pince a házhoz tartozik, és csak egy kosárka krumplit hozott apám a gyerekeknek. A kiabálós ember megértette, amit apám mondott neki, és elment. Egyszer csak kopogott valaki, és nagyon megijedtünk, mert a kiabálós jelent meg az ajtóban. Már nem kiabált, egy üveg bort hozott, leült, beszélgettek.

Egy-két nap múlva tartottuk a karácsonyestét. Szerencsére a vagonba karácsonyfát is tettek, csak szaloncukor nem volt. Édesanyám és nyanyám nem tudom honnan, vettek fehér papírt és szép formára nyírták. Formára vagdalt kenyérhéjat csomagoltunk bele. Édesapám mondta, hogy a Jézuska nem tudja, hogy Csehországba vittek minket és hova kell a karácsonyfát vinni, de jövőre már fogja tudni, és nem nekünk kell készíteni.

Aztán arra emlékszem, az udvarban volt egy fáskamra. Egy napon, a fiatalok, akik velünk jöttek, mind ott voltak. Benő bácsi igen kiabált Lina nénire, aki később a felesége lett. Még meg is rázta, ő meg nagyon sírt. Később, már itthon megkérdeztem édesapámat, hogy az akkor mi volt. Elmondta, hogy a fiatalok szökni akartak, volt, aki a máshova telepített hozzátartozójához, de leginkább haza. De nagyon szigorúan büntették a szökevényeket, akit elkaptak, munkatáborba vitték. Lina néni nem akarták a legények magukkal vinni, mert úgy mondták, nélküle könnyebben szöknek. Édesapám mondta, sikerült nekik a szökés, szerencsésen megérkeztek. Lina néni pedig elsegítette a szüleihez, akiket távolabbra telepítettek. Mivel Lina néni sem tudott csehül, édesapám megmagyarázta a kalauznak, hol szállítsa le őt a vonatról. Így ő is megtalálta a szüleit, az ötvenes években, amikor megengedték, együtt jöttek haza.

Itt, Pravicében egy hegyen laktunk, örültünk, mert a szánkó csak úgy csúszott le minden oldalról! Aztán tavasszal megszületett a kishúgunk, Rozália. Örültünk a kisbabának, de nekem, mint a legnagyobbnak, sok szomorúságot is okozott. Rossz kislány volt, sokat sírt. A többi gyerek futhatott játszani, nekem kellett dajkálni, a kocsit ringatni, sokszor vele együtt sírtam.

Nemsokára jött a parancs és mennünk kellett egy másik helyre, Karlův Dvůr-ba, egy majorba. Magas kőfal vette körül, vaskapu volt rajta. Bent lakott a „správca-pane šafár” (intéző*), így kellett szólítani. Itt voltak az istállók a tehenekkel, és egy pár ló. Édesapám hajtotta a lovakat, takarmányozta őket, tejet hordott a másik faluba, trágyát a majorból a sáncba. Nekünk a majoron kívül volt a lakásunk. Szegény nyanyánknak teheneket kellett fejni, meg is tanult csehül egy-kettőre. A major közepén állt egy nagy motorral működő kerekes kút, de naponta csak egyszer engedték meg, egy fél órára. Ezalatt kellett mindenkinek vizet vinni, hogy elég legyen másnapig. Mosáshoz az egész család vizet hordott. Egyszer nagymosáshoz készültünk, már minden edény tele volt. Nyanyánk

még egy kannával szaladt, de hallotta, hogy már halkul a motor, és kiáltott: „Pane šafár, ešte jeden pytel vodu!” A „správca” úgy nevetett, majd megpukkad. Az édesapámnak alig tudta elmondani, hogy a nyanya egy zsák (pytel) vizet kért, egy vödör (kibel – köznyelven*) helyett.

Erzsinek és nekem nagyon emlékezetes ez a Karlův Dvůr. Itt indítottak minket iskolába a majorhoz közeli kis településre. Kolóniának hívták. Nem volt messze, de először menni iskolába magában véve is nagy dolog! Hát még nekünk a csehek közél! Senkit sem ismertünk. Első napon édesapánk elkísért minket. Amikor otthagyt, azt hittem, ott halunk meg! Aztán lassan beletörődünk. Később már nyanyánk kísért át a hídon és egy kis erdős réten, onnan már ketten mentünk. Jött a tél, vékony cipőnk volt, ott meg nagy hó volt, fáztunk, különösen a lábunk. Nyanyánkat elhívta egy idősebb házaspár takarítani meg mosni. Ők adtak neki egy pár szűrszerű csizmát. Aztán már jó volt, az egyik nap az Erzsí lábán volt a csizma, másik nap az enyémen. Ezt a telet itt húztuk ki.

Ez is itt történt: Nem lehetett dohányt kapni, de a majorhoz közel volt egy dohányföld és egy kis fás rész. Egy napon elvittük a Rózsit kocsiban sétálni – mintha szegény anyáméknak olyan jó soruk lett volna. Engem is vittek, én nem tudtam semmiről. Anyám mondta, vigyázzak a kicsire, mindjárt jönnek. Egyszer csak látom, apám néz jobbra, majd balra, majd anyám jön egy csomó zöld dohánnyal. Begyömöszöli a kocsiba a vánkos alá, és rá a Rózsit. Akkor még nem tudtam, miért a nagy gyorsaság. Később értettem meg, hogy akkor ezért börtön járt, kiváltképp nekünk, akik úgymond „háborús bűnösök voltunk”.

Azért volt jó dolog is, amit nem tudok elfelejteni. Mivel apám tudott csehül, ő volt a mindenes. Ő járt be a faluba élelemért a többi magyar családdal is, két lóval, a Fridával és Fuksszal. Ahogy megállt a lovakkal, futottunk ki, hozta a „boltbelit”. Akkor csak jegyre lehetett kapni élelmiszert. (Az állami gazdaságban dolgozók többet kaptak, a földműves szövetkezet tagjai szinte semmit, sőt még be is kellett szolgáltatniuk.*) Volt nagy öröm, amikor rakta ki a cukrot, lisztet és egy nagy csomagot tett az asztal közepére! Hát tátva maradt szemünk-szánk! 5 kg tehénvaj volt – ma finoman teavajnak hívják. Hat gyerek volt, hál’ Istennek, anyánk kente, nem sajnálta tőlünk, ehettünk kedvünkre. Addig még vajat sem láttunk! Utána meg elővette a 6 gyerekre kapott cukorkát, de csak szemenként adagolták, mert az egy hónapra volt. Ez akkora élmény volt és öröm, hogy még most is beleborzongok. Addig csak a pirított cukrot meg a bucskorszíjat (bocskorszíj*), savanyúcukorkát ismertük, amit a nyanya vett az Elekes boltjában (Csicsó, Alsó utca*), amíg nem jegyre volt. Jegyre csak a gyerekek kaphattak cukorkát, egy gyerek egy hónapra 20 dkg kemény és 20 dkg csokoládés cukorkát.

Tavasszal aztán továbbköltöztettek Baraticéire. Nagyon szép hely volt egy hegy alján, mintha a ház a hegyből nőtt volna ki. Valamikor németek lakhatták

és gazdagok voltak. Zárt udvara volt, istállókkal, ólakkal, egy kis konyhakerttel. A padlásra a hegyről lehetett bemenni. Ott már jobb volt, helyben volt az iskola, értettük a nyelvet és beszélni is tudtunk. Egy napon azt mondta a tanító úr – „pán učitel”: „Zíttra doneste kapesníčky!”. (Holnap hozzatok zsebkendőt!*) Ott-hon mondtuk édesanyánknak, szegény, hogy a miénk szép legyen, a nagymamától kapott damasztabroszhoz tartozó hagyományos, rojtos kis szalvétából adott egyet Erzsinek és egyet nekem. Másnap a „pán učitel” kérte, hogy mindenki nyújtsa fel. Mi is felmutattuk a kis rojtos szalvétát, odajött, megsimogatta a fejünket és mondta: „Aj vy máte kapesníčky, ano?” (Nektek is van zsebkendőtök, igen?*) Mi pedig örültünk, hogy nem felejtettük otthon a zsebkendőnket. Még az is jó volt az iskolában, hogy minden nap kaptunk egy szelet kenyeret, meg egy kis tálkában „omáčka-t” (mártást*). Nem tudom, miből volt, de az íze még néha most is visszatetszik.

Közel volt hozzánk a major, az állami birtok, ahol édesapám a lovakkal dolgozott. Egy reggel, mielőtt iskolába mentünk, az utcai ablaknál a Katót öltöttem, és egyszerre sötét lett. Pedig amúgy szép napsütéses reggel volt. Nézzük, hát kigyulladt a major. Ott már villanymotorral szecsskáztak, és a villanytól a padláson kigyulladt a széna meg a szalma. Az emberek jajveszékelték, az állatokat elengedték, bögve futkároztak az utcákon. Mi csak az ablakból nézhettük, sok tűzoltóautó jött, akkor láttunk ilyet először. Nagyon nehezen tudták eloltani a tüzet. Pár nap múlva nyanya elvitt megmutatni, még mindig füstölögtek a romok. Másik alkalommal, éppen az iskolából jöttünk meg, leraktuk kis szatyrainkat, melyeket édesanyánk rongyból varrt. Megint hirtelen sötét lett, de most jégeső zúdult a falura. Úgy lapátolták el, mint a havat. Iskolánk a hegyoldalban volt, a lezúduló jég kidöntötte az oldalát. Talán az Isten akarta, hogy olyankor történjen, amikor már nincsenek gyerekek az iskolában.

Már tudtunk csehül, voltak barátaink, kint játszottunk estefelé, amikor megszólalt a hangosbemondó – ott már volt ilyen. Egy lassú hang, mintha sírna, bejelentette, hogy meghalt Beneš köztársasági elnök. A népek jajveszékelték, futkostak. Minket nyanya berendezett, már úgyis este volt. Vacsora után aztán lefekvés, ima és alvás! De hallom ám, mit beszélgettek a szülők, meg a többi magyar, akik átjöttek. „Az köllött neki, bár hamarabb halt volna meg, akkor most mi otthon lennénk!”

Egy napon kelünk fel, kicsitől nagyig mind piros foltokkal a testünkön, viszketünk, vakaródzunk. Nézik, hát annyi a bolha, mint a mák! Apám elment és egy fehérkabátos emberrel jött vissza. Nem mehettünk iskolába, bekentek minket fekete kenőccsel, az ágyban a szalmát megszórták valami nagyon büdössel – később tudtam meg – naftalinnal. Apám mondta, hogy a bolhák a padlóból jönnek. Hívták a „pane šafár”-t, aki a másik faluba rendelt minket, Staškovice-be. Az a lakás viszont nem volt lakható, javítani kellett. Egy öreg, Kavov-

lec bácsi lett a kőműves, anyám meg a majterkeverő (malterkeverő*). Amikor elfogyott a malter, kiabált anyámnak: „Kovácsku, maltu, maltu!” (Kovácska, maltert, maltert!*) No, elkészült a ház, odahurcolkodtattak minket. Ott volt a legjobb, már elég nagyok voltunk. Ha nem akartuk, hogy a mama értse, csehül beszéltünk. A szomszédban lakott egy korunkbeli, Jenda nevű fiú. Majdnem minden nap nálunk volt. Mesélte, hogy volt egy bátyja, de meghalt. Édesanyám szerette volna tudni, hány éves volt, amikor meghalt. Megkérdezte: „Ti, jak sztarí vót, mikor umzsel vót?” (helyesen: Ty, jak starý byl, když zemřel?, Te, milyen idős volt, mikor meghalt?*) A fiú csak nézett, nézett, nem értette. Aztán mi lefordítottuk. Volt ott egy kisleány, Jozefka, „hibás” (nyomorék*) volt, senki nem barátkozott vele. Mi sajnáltuk és barátkoztunk vele. Volt egy kutyánk is, Puntya, aranyos, hűséges kutya volt.

Itt már édesanyámnak is dolgozni kellett, mert hisz munkára vitték ki a magyarokat! Rózsit rá lehetett bízni a „babička”-ra (nagy mama*) – a csehek hívták úgy a nyanyát. Édesanyámra a növendék borjúkat bízták. Anyám még nagyon fiatal volt, apám és mi az Erzsivel segítettünk neki. A mi dolgunk volt, hogy az istálló padlásáról ledobáljuk a szénát és segítettük behordani, mert fülessel (füles kosár*) kellett a takarmányt a borjúk elé hordani. A padlás jó magasan volt, hogy könnyebben tudjuk a takarmányt ledobálni, édesanyám elvette a létrát. Egyszer fent voltunk, amikor látni véltem a boszorkányt. Mondtam Erzsinek, ő meg uzsgyi, már ugrott is le, én meg utána, egyenesen a hátára. Szegény Erzsi elájult.

Közel volt az iskola. Egyszer jött az iskolába egy pap bácsi – így hívtuk. Mondta, hogy elsőáldozóknak kell lennünk, és templomba kell járnunk a másik faluba. Én már voltam elsőáldozó 1946 májusában. Mutattam neki az imakönyvem és az elsőáldozási szentképet. Nem baj, mondta, leszél újból a testvéreddel. Így lettem másodszer is elsőáldozó 1948-ban. Prostomeřice-nek hívták a falut, szerencsére közel volt. Meg kellett tanulnunk csehül imádkozni. Ezt az imát még ma is tudom:

*„Pane Ježíše, tyto a všech hříchů
ze srdce lituji, protože jsem Tebe zarmoutila,
a spravedlivý trest si zasloužila.
Chci se opravdu polepšit
A své hříchů napravit.”*

(Úr Jézus, ezeket és minden bűnömet bánom, mert vétkeztem ellened, és az igazságos büntetésre rászolgáltam. Igazán meg akarok javulni és a bűneimet jóvátenni.*)

A tisztelendő úr azt mesélte erről az imáról, hogy egyszer egy emberekkel teli templomban tűz ütött ki, és nem tudtak kijönni. Egy kislány ezt imádkozta, és mindnyájan megmenekültek. Én is sokat imádkoztam, hogy hazamehessünk.

A többi kitelepített is sokszor átjött hozzánk. Esténként arról beszélgettek, hogy amint lehet, hazajövänk. De még jó ideig ott kellett maradnunk!

A házunktól nem messze volt egy erdő. A vadászok gyakran jártak előttünk, mentek vadászni. Egy reggel a mi kis Puntyánkat véres nyakkal, nyüsztve találtuk a fal mellett. Nem lehetett megmenteni. A szomszéd fiú apja átvitte és ebédet készítettek belőle. Jenda nekünk is hozott át belőle fasírtot, de mi nem eszünk kutyahúst, és a kiskutyánkat is nagyon sajnáltuk. Ez maradandó emlék az életünkben. Aztán az is érdekes volt, hogyan vettünk cipőket Znojmban. Nyanya hozott vesszőket és a talpunkhoz mérte, levágta és színes cérnával megjelölte: ez a Lajcsié, ez a Mancié ... . Ketten mentünk a nyanyával Hodonínba a vasútállomásra gyalog, onnan vonattal Znojmba. A „batyában” (Baťa cipőüzlet*) ismerték a magyarokat. Nem voltak mérgesek, amikor elővettük a vesszőket. A vesszőt a cipőbe tettük, ha végigérte, jó volt a cipő. Nem lehetett sok cipőt venni, mert az is jegyre volt, és a pénz is kevés volt.

Így teltek a napok, az évek, míg végül az ötvenes években haza nem kerülünk.

Egy nagyon kedves emlékem van még, már itthonról. Bódis Pista bácsiék utánunk jöttek haza és hoztak egy levelet Karlův Dvůr-ból, egy nagyon kedves barátnőmtől. Idősebb volt tőlem, sokat tanultam tőle, nagyon szeretett, sajnálta, hogy nem tudtunk elbúcsúzni. A levél hátulján küldött egy verset, én azt megtanultam, mint egy imát. Íme a vers Marie Švamovától:

*„Král má svou korunu,
A ptáčík svobodu,
Andělíček nebe,
A já Maryško Tebe!”*

(A királynak koronája van, a kismadárnak szabadsága, az angyalkának mennyországa, nekem pedig Te vagy, Mariska.*)

Szalai Mária, Csicsó, 2007. november 20.

(*Nagy Amália)

Csicsói magyarok sorsa a II. világháború után

A II. világháború után a Csehszlovák állam minden magyar nemzetiségű lakosától megvonta az állampolgárságot és háborús bűnösnek nyilvánította őket korra, nemre való tekintet nélkül. Azután elkezdte a kitelepítésüket. A kitelepítettek között voltak csecsemők, kiskorú gyermekek, nők, terhes anyák, idős, beteg emberek – akik sokan már az utazás viszontagságaiba belehaltak, vagy a lelki fájdalomba amiatt, hogy el kellett hagyniuk szülőföldjüket –, a háborúból megtért, fogságot megjárt, fizikailag legyengült katonák – kik nem önként mentek a háborúba. Apám amerikai

fogságból jött meg, és nem tudta, milyen szerencsés, hogy hazafelé nem fogták el és nem vitték el „málenkij robot”-ra. Voltak, akiket mint kulákokat bebörtönöztek, vagy munkatáborban, bányában dolgoztattak, elkobozták vagyonukat. Nagybátyám uránbányában dolgozott, nem saját akaratából, bár hivatalosan „önként jelentkezett”.

„Hiszen ti gyűlöltök engem, és kiűztetek apám házából!”

Bírák 11,7

(Az idézet a beneši törvények miatt kiűzött martosi magyarok emléktábláján olvasható.)

A kitelepítés 70. évfordulójára

1946. február 27-én írták alá a kitelepítésekről szóló egyezményt. A tiszta szláv állam megteremtésén fáradozó csehszlovák kormánynak a magyar kisebbség felszámolására más, kevésbé direkt módszereket kellett találnia, mint a szudétanémetekére. Az Edvard Beneš államfő által 1945. május és október között életbe léptetett, de csak 1946-ban törvényerőre emelt dekrétumok közül 33 közvetlenül vagy közvetve a magyarok és a németek alapvető jogait korlátozta. A 33-as számú dekrétum pedig még állampolgárságuktól is megfosztotta őket. 1945–46 telén mintegy 40 ezer felvidéki magyart deportáltak fűtetlen marhaháza-
gonokban Csehországba, a Szudéta-vidékre. A rendelet lehetővé tette a magyarok földjeinek elkobzását, állásukból való elbocsátásukat, nyelvük hivatalos nyelvként való használatának és kulturális egyesületeiknek a betiltását. Beindult a „reszlovakizáció”, 423 ezer megfélemlített magyar adta be kérvényét, a hatóságok 327 ezret nyilvánítottak közülük szlováknak. Csehszlovákia az 1948. februári kommunista hatalomátvétel után lezárta a beneši kisebbségellenes időszakot. A hűségeskü letételének fejében a magyaroknak visszaadták az állampolgárságot. A kényszer szülte reszlovakizációs nyilatkozatokat 1954-ben érvénytelenítették, ám a Beneš-dekrétumok továbbra is érvényben vannak, az elkobzott vagyonokat sem adták vissza. Apai nagyszüleim sajnos szintén megélték a deportálást. Édesapámnak és húgának, amint megérkeztek, már másnap iskolába kellett járniuk. Édesapám elég sokszor mesélt nekem ezekről az időről. Az anyósomékat szintúgy kitelepítették. Gyakran szóba hozzuk a fiainknak ezt a történetet, mert történelemkönyvükben bizony nincs szó a dekrétumokról sem, meg sok másról sem. Sajnos a tankönyvírók nem tartották fontosnak, hogy a fiatalok tudomást szerezzenek ezekről a történelmi tényekről.

Androvics Adrianna, Csicsó, 2016. február 27.

Szinte a teljes falu megkapta a „fehér lapot” (a Magyar Meghatalmazotti Hivatal által a lakosságcsere keretében kitelepítésre kijelölt személyek számára hivatalosan kikézbcsített értesítés). Nemzetközi nyomásra azonban meg kellett szüntetni a „lakosságcsere”-t. A csicsóiak ezen a téren szerencsések voltak. Őket már nem telepítették át erőszakkal Magyarországra. Egyetlen család – Tárnok Gyula malomtulajdonos és lányai – kivételével mindegyik áttelepült család önként távozott. Kisebbségi részben a Nyilaskeresztes párt tagjai voltak, akik múltjuk miatt menekültek. Legtöbben azonban már ott dolgoztak vagy tanultak, így jövőjüket biztosabbnak látták Magyarországon.

A Magyarországra való kitelepítések után azonban megkezdődtek a Cseh-

országba irányuló kitelepítések, és ezek talán még megalázóbbak és szörnyűbbek voltak. Egyetlen „előnyük” ezeknek az embereknek a magyarországi kitelepítettekkel szemben az volt, hogy onnan, amikor rendeződtek kicsit a viszonyok Beneš halála után, könnyebben hazakerültek, akik akartak. És szinte mindenki visszatért szülőföldjére!

Nagy Géza két éven át gyűjtötte és faragta emlékoszlopra 268 csicsói lakos nevét, akiket 1946 és 1948 között Csehországba, valamint egy családot Magyarországra telepített ki az akkori csehszlovák hatalom. 2012. április 29-én ünnepélyes keretek között adták át az emlékművet. Az ünnepségen felolvasták Szalainé Kovács Mária *Hontalanok karácsonya* című emlékezését.

A Magyar Országgyűlés április 12-ét a felvidéki kitelepítettek és deportáltak emléknapjává nyilvánította.

Más módon is büntették a magyar lakosságot.

Unokabátyám, Bödők Zsigmond (1957–2010) rendelkezésemre bocsátott két, ebből az időből származó szlovák dokumentumot. Megnézhetik weblapomon. Itt csak a tartalmukat írom le.

Az első dokumentum egy vádirat, 1946. augusztusi keltezéssel, 12 csicsói lakos ellen. A vád: a II. világháború előtt és alatt tagjai voltak a Magyar Nemzeti Pártnak. (Nem azonos a „nyilas” párttal!) Más „bűnüket” nem rótták fel.

- A Magyar Nemzeti Párt csehszlovákiai magyar politikai párt volt 1925–1936 között.

1936-ban az Országos Keresztényszocialista Párt és a Magyar Nemzeti Párt egyesülésével jött létre az Egyesült Magyar Párt, ennek megnevezését 1938-tól a Magyarországhoz tartozók Felvidéki Magyar Párt névre cserélték, és később a kormánnyal való sok konfliktus hatására beolvasztották a Magyar Élet Pártjába. Ez a párt a nyilas hatalomátvételig kormányzó pozícióban volt. Tehát tagjai semmikor sem voltak a Nyilaskeresztes Párt tagjai. A csicsóiak pedig 1938-tól valószínűleg már nem voltak tagjai.

A 12 személy mind az 1870-es évek végétől az 1890-es évek elejéig született, tehát 1946-ban 55–70 év körül jártak. Legtöbbjük az Alsó utcában lakott és középparaszt volt: Décsi Károly („milliomos”), Décsi Lajos (földbirtokos), Nagy Lajos (molnár), Fehérváry József, Bödők Kálmán (Zsiga nagyapja), Szűcs Miklós, Bödők József (a 12 közül a második legmódosabb), Görözdí Miklós, Mészáros Kálmán (nagyénémet férje, első világháborús hadirokkant), Nagy Elek (nagyapám), Bartalos Zsigmond, Domonkos Elek. Beidéztek őket a komáromi népbíróságra, de ott felmentették őket. Az eljárás, mivel semmit nem tudtak rájuk bizonyítani, nyilván csak zaklatás lehetett.

A tényleges csicsói nyilasok, a Nyilaskeresztes Párt tagjai viszont elkerülték a komoly büntetést. Igaz, nem meggyőződés vezette őket, amikor beléptek a

pártba. Többségük családos ember volt, azért lettek a párt tagjai, hogy ne küldjék el őket otthonról a frontra. A megtorlás elől elmenekültek. Egy család nyugatra menekült, többen Magyarországra telepedtek át vagy távolabbi faluba költöztek, ahol nem ismerték a múltjukat. A legtevékenyebb közülük, aki hatalmától megrészegülve méltatlanul viselkedett, nő volt, nem falunk szülötte. Talán nő volta miatt úszta meg kisebb felelősségre vonással, maradt a faluban, férjhez ment. Még ma is sokan tudják, ki volt ő, de nevét fedje homály, ne maradjon meg az emléke.

A második dokumentumot Csicsóra telepített szlovákok írták 1948. március 1-jei keltezéssel. Nem fedem fel itt, kik írták alá. Majdnem mindnyájan visszaköltöztek szülőföldjükre, de néhányuk leszármazottja még ma is velünk él. A Csicsóra betelepített szlovákok határozata arra kéri a Földművelésügyi Minisztériumot, hogy a csicsói magyarokat mielőbb telepítse ki, hogy elfoglalhassák házukat, megkaphassák földjüket, erdejüket, állataikat. Arra hivatkoznak, hogy a hatóságok félrevezették őket, mondván nekik, hogy itt a házak üresen állnak, nincs, aki megművelje a földet. Ide érkezve viszont egészen mást tapasztaltak. A szövetkezetesítés után rövid időn belül, miután rájöttek, hogy a földművelés nehéz és felelősségteljes munka, nem is értenek hozzá, szinte mindnyájan, visszatértek szülőföldjükre. A földek tulajdonjogát azonban addigra sikerült megszerezniük, és az övék maradt. Leszármazottaik ma is élvezik a hasznát.

Minden magyar nemzetiségű csehszlovák lakosnak, mivel a II. világháború után megfosztották őket az állampolgárságuktól, hűségnyilatkozatot kellett tennie. Azután bizonylatot (osvedčenie, nem reszlovakizáció!) kaptak, amelyben ismét elismerték állampolgárságukat (ezt először 1920 után kellett kérvenyezniük). Néhányan kényszerből reszlovakizáltak, de 1954 után mindnyájan visszamagyarosodtak.

Volt, akitől a vagyonát kobozták el, mint Décsi Vilma „háborús bűnös”, 46 éves hajadontól (1904–1984, nagyanyám unokahúga, halász Décsi Károly leánya, apja halála után vette át a gazdaságot – a képen a jegyzőkönyv az elkobzott vagyonról), aki mint kulák börtönben is volt, vagy Hegedűsné Nagy Eszter (1897–1969, nagyapám húga) özvegyasszonytól, akitől, mint kiderült, nem volt mit elvenni. Décsi Vilmával

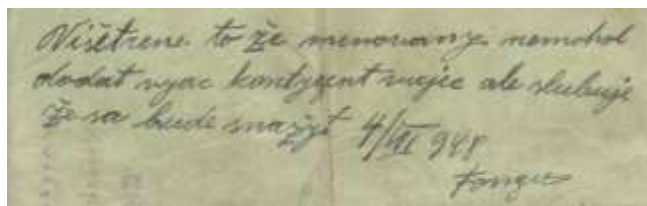

egy sorsra jutott Mészáros Dezső (1922–1998, Mészáros Lajos bíró fia) és Bödők József (1923–2001, a fent már említett Bödők József fia). Őket munkatáborba kényszerítették. Lehet, hogy még másokat is, de én csak róluk tudok.

A lakosságot, a parasztokat, a földműves szövetkezeti tagokat is, beszolgáltatásokkal sújtották.

Kimutatás tojásbeszolgáltatásról, 1948-ból:

„Kivizsgálva, hogy nevezett nem tudott több tojást leadni, de ígéri, hogy igyekezni fog 4/VII/948 Fongus” Írójának szerencséjére akkor nem volt nyelvtörvény, ugyanis a mondat minden szavában helyesírási hiba van!

Igaz, ő szlovák nemzetiségű, így lehet, hogy rá nem vonatkozik a törvény.

Még akkor is érvényes volt beszolgáltatási kötelezettségük, amikor már ellenszolgáltatás nélkül mindenüket beadták a szövetkezetbe: munkaerejüket, termőföldjüket, igásállataikat, barmaikat, kocsijukat, szekereiket, szerszámaikat, gépeiket (ekéket, vetőgépeket stb.), cséplőgépeiket (három cséplőgépről tudok: kettőt csicsói parasztnak társulása birtokolt, egyet pedig Décsi Lajos földbirtokos), teljes műhelyfelszerelésüket (mint ifjabb Vida Lajos, akinek kovácsműhelye volt). A grófi család teljes vagyonát elkobozták. Azokat az állatokat és felszerelési tárgyakat, amelyeket nem tudtak elhelyezni a gróftól elkobzott épületekben (Keresztmajorban, belső majorban), a parasztnak istállóiba rakták, amíg – az 1950-es évek végén, 1960-as évek elején – fel nem építették a telepet. A csicsói földműves szövetkezet története, a gazdaság megalapozói (azért nem megalapítókat írok, mert ők elmenekültek), dolgozói külön könyvet érdemelnének. Sajnos, az 1990-es változások után megindult a leépülés. Egy jól működő, virágzó gazdaság szűnt meg.

Nagy Amália, 2017. február 11.

2004. december 5-én aztán azt is megértük, hogy saját nemzetünk tagadott meg minket.

Kint rekedt magyarok éneke

*Szeretem a varjakat, kik mindig velünk vannak,
Velünk búslakodnak, örülnek, mulatnak.
Látták őshazánkat, honfoglalásunkat,
Nagymajtényi síkon letört zászlainkat.*

*Szeretem a varjakat, látták nagyjainkat,
István királytól nagyon sokan voltak.
Látták harcainkat, vesztett csatáinkat,
Nándorfehérvárnál győzelmes harcunkat.*

*Szeretem a varjakat, kik velünk bejutottak
Évezred küszöbén a vén Európába.
Büszke Európa, itt voltunk mi már rég,
Törvényes hazánk volt, félték és tisztelték.*

*Szeretem a varjakat, kik látták Trianont!
Szégyenteljes diktátum az, mi ottan volt.
Hazánk kétharmada esett áldozatul,
Álnok cselszövőknek hazug munkáituk.*

*Szeretem a varjakat, kik ezeknek láttán,
Gyászba öltözének, tollukat tépázván.
Fekete eső hullt tollaikról mireánk,
Azóta gyászolunk, idegenben hazánk.*

*Szeretem a varjakat, látták megalázott nemzetünk fiait
Szolgálni leigázó nemzetek érdekeit.
Kik vérpadra vitték hamis tanúk révén,
A kínos halálba nemzetünk nagyjait.*

*Szeretem a varjakat; látnak minket a jelen világban,
Miként illeszték nemzetünk Európába.
Templomaink vannak, de hitetlenek vagyunk,
Megváltó Urunk nélkül alkotmányunk.*

*Szeretem a varjakat, ők már tudják mostan,
Isten nélkül nincs béke a világban.
Példa erre Izráel, ki elhagyta Istenét,
S nem találja azóta, sehol sem békéjét.*

*Szeretem a varjakat, kik látták nemzetünket,
Anyországunkban, megaláztak minket.
Meg vagyunk alázva, tudomásul vettük,
Illúziónk még volt – azt is elvesztettük.*

*Szeretem a varjakat, talán majd meglátják,
Mi Istenünkhöz térünk, s lesz „béke, szabadság”.
Isteni béke száll majd a népekre,
S hálákat adunk Atyánknak örökre.*

Nagy István (1932–2009), Csicsó
(In memoriam 2004. december 5.)

Régi karácsonyi emlékeim

Ősszel korán kezdett sötétedni, az időjárás hidegebbre fordulni. A szobában a rakott sparheltben ropogott a tűz, mi örömmel ültünk köré. Nagyanyám hozta a kosárban a csöves kukoricát, azt mi, gyerekek is szorgalmasan morzsoltuk. Legyen tuskó (más vidékeken: csutka, torzsa), kis házat, ólat rakosgattunk össze belőle. Közben tanultuk a karácsonyi énekeket, hallgattuk a versikéket, nagyon szerettük őket. Különösen nagyanyánk versét, azt meg is tanultuk. Elmondta, milyen jószívű volt a kisfiú, aki kérte az édesanyát, üzenje meg Jézuskának, hogy neki ne küldjön se játéklovat, se puskát, hanem azon az áron legyen a vásárban jó meleg ruhát, és küldje el Erzsikének a szomszédba. Az édesanya szemében könnycseppek gyűltek, és másnap „Jézus ruhát küldött” Erzsikének.

Édesanyám tanította velünk a „Mennyből az angyal”-t, a „Pásztorok, keljünk fel”-t. Nagyanyánktól pedig a „Krisztus Urunknak áldott születésén”-t tanultuk. Azt is megtanították velünk, mert édesapám református vallású volt. Örömteliek voltak ezek az esték. Főleg az tetszett nekünk, amikor kinyitották a sparhelt ajtaját, és a tűz bevilágította a kis szobát. Olyankor eloltották a petróleumlámpát, hát az felejthetetlen volt! Később elmondták, nemcsak a mi örömeinkre volt a sparheltből a világosság. Ilyenkor spóroltak a petróleummal, ugyanis a háború alatt nem lehetett petróleumot kapni.

Édesanyámtól még egy fiúcska óhaját szeretném elmondani:

„Egy nap meg egy este minden esztendőben szeretném, ha király lehetne belőlem!

Ha nem is sokáig, karácsony estétől karácsony napjáig.

Fényes palotámba minden elhagyottat oda gyűjtögetnék, sápadózó árvát szárnyam alá vennék.

Ha koldus, ha bűnös, nagy birodalmamba' szerető szó nélkül senki sem maradna.”

Aztán elérkezett a várva várt, szent karácsony. Az asztalra fehér abroszt terítettek, egy egész kenyeret vagy kalácsot tettek Jézuskának megvendégelésére. Csengő hangja hallatszott: itt a Jézuska! Emlékszem, nagyanyám ajtót nyitott, és fehér lepelben, karácsonyfával a kezében ott állt a Jézuska! Életem legszebb és legnagyobb karácsonyfája volt, minden karácsonykor visszaemlékezem rá. Köszöntöttük a Jézuskát: Dicséertessék a Jézus Krisztust!

Majd elénekeltük: *„Jaj de pompás fa, a karácsonyfa. Nincs árnyéka, csak játéka, jaj, de pompás fa. Minden ága szép, kis Jézuska vigyáz rája, el ne hervadjék.”*

És egy almát tett az asztalra, azt nagyanyám annyi gerezdre vágta, ahányan voltunk. Az alma a család összetartozását jelentette. Egy szeletet a karácsonyfa alá tettünk, az volt édesapám része, ő akkor a háborúban volt. Aztán imádkoztunk érte is.

Ezt az ősi szokást én minden karácsonykor megismétlem. Az egész kenyeret az asztalra teszem, az almát annyi felé vágom, ahányan vagyunk a családban, hogy bárhol vagyunk, leszünk, akkor is mindig tartozunk össze.

Gyerekkori emlékeim közé tartozik, mikor a kedvesnővérek az óvodában a karácsonyi eseményeket mesészerűen mondták el nekünk: Voltak rossz emberek, akik nem engedték be a házukba a szent családot. Hiába zörgetett Szent József, hogy adjanak szállást a születendő kis Jézusnak. Így a városszéli istállóban kellett megszületnie a gyermeknek. Az állatok jobbak voltak, meleget leheltek a jászolban fekvő kis Jézuskára, hogy meg ne fázzon. Így énekeltünk karácsonykor mi is az óvodában:

*„Fázik a kis Jézus, kemény hidegbe’, mert nincs neki ágya, csak szénás jászla.
Barmok közt fekszik, jászolba’ nyugszik Szent Fia.”*

Az 1946. évi karácsonyom is emlékezetes. Akkor a nagy hatalmasok nyolcévesen, háborús bűnösként sok magyarral együtt kiűztek ősi szülőföldünkről olyan messzire, hogy még a Jézuska sem talált meg bennünket. Azért kellett a karácsonyfát magunknak készíteni. Édesapám azt mondta, jövőre már tudni fogja, hol vagyunk, és akkor megint jön Jézuska, mert ő nagyon szereti a gyermekeket.

A legszebb karácsony, amelyre annyi év után is a legszívesebben emlékszem, amikor szobánk ajtajában fehér lepelben, életem legszebb karácsonyfájával a kezében megjelent Jézuska, aki nem volt más, mint édesanyám.

Szalai Mária, 2014. december

Az 1940-es évek karácsonyai

Most karácsony közeledtével nagy vásárlási lázban vannak az emberek. Mit vegyenek gyermekeiknek, minél nagyobb és drágább legyen, minek tudnak még a mai gyermekek is örülni egy rövid ideig. Gondolom, 50-60 év múlva már nem emlékeznek rá.

A mi gyerekkori karácsonyaink egyszerűek voltak, én még most is, ennyi év után is örömmel gondolok rájuk az év végi ünnepek idején.

Karácsony délután édesapám szánkózni vitt minket, jól összefagyunk, azt mondta: Megyünk haza, mert már biztos jött a Jézuska. Bizony, már ott állott a karácsonyfa az asztalon. Elénekeltük a Krisztus Jézus született című éneket, és mivel édesapám és nagyanyám reformátusok voltak, tudtuk a Krisztus Urunknak áldott születését is. Körülvettük a karácsonyi asztalt. Volt rajta mákos kalács, alma, no meg finom vadkörte, amely addigra megpuhult a padláson a szénában. Meg a felejthetetlen „kúdió” (kódió), nagyanyám minden évben hozott belőle, a lioni kertben termett. Emlékszem, nehéz volt megtörni, de annál finomabb volt.

Ez a szép emlékem 1942-ből vagy 43-ból való. Édesapám nem volt velünk, behívták katonának. Nagyanyám vitt el minket „csuszkálni” (csúszkálni). Estefelé hozott minket haza, mert a Jézuska már meghozta a karácsonyfát. Azt a karácsonyt nem felejttem el, amíg élek, nem is akarom. Nemcsak karácsonyfa állt az asztalon, hanem játékok is. Nagy örömmel énekeltük el az óvodában tanult éneket:

„Arany ággal Jancsika, Jancsika, ne siess előre.
Köszöntsétek Máriát, Máriát, Jézusnak édesanyját.
Fújd, Andris, sípodat, Jóska, furulyádat, Jancsi, dudádat. Alleluja.”
„Fázik a kis Jézus kemény hidegbe’,
mert nincs neki ágya, csak szénás jászla.
Barmok közt fekszik, jászolba’ nyugszik Szent Fia, Jézuska.”

Nekem a Jézuska egy szép sárga, piros tarajú kakast hozott, húgomnak nagy piros szemű, földszínű halat, az öcsémnek pedig piros kisvonatot. Később megtudtuk, hogy édesanyám testvéröccse (Mező Imre bácsi) faragta nekünk a játékokat. Még mindig él az emlékeimben, olyan nagy örömet szereztek nekünk ezek.

A következő emlékem, amely óvodáskoromból való, szintén felejthetetlen. Gondolom, karácsony körül lehetett. A zárda udvarán történt, a kedvesnővérek voltak velünk. Egy szép, hosszú szőrmekabátos néni jött és csomagot hozott. Verset szavaltunk vagy énekeltünk, aztán a kedvesnővér kivezetett engem Erzsi húgommal a szép, kabátos néni elé, és kezet csókoltunk neki az ajándéksomagért. A csomagban ruhaanyag volt. Aztán tudtam meg, hogy mi is kaptunk az anyagból, Pázmány Emma varrt belőle nekünk ruhát. Később tudtuk meg, hogy az a jóságos nagyszony a kastély kegyurának, Kálnoky Sándor grófnak a felesége volt, Kálnoky Alajos gróf úrnak az édesanyja. Kálnoky Alajos gróf úr az 1989-es rendszerváltás után visszakérte és visszakapta a családi örökségét, a csicsói kastélyt, de az akkor már nagyon rossz állapotban volt. Sok-sok munkával, nem kis erőfeszítéssel sikerült visszaállítani régi pompájába Csicsó község ékkövét. De előtte, kegyúrhoz méltón, a katolikus templomot újjátarta fel.

Köszönjük, Gróf úr!

Szalai Mária, 2016. november 14.

- Mező Imrének (1929–2012) és feleségének, Décsi Ilonkának 6 gyermekük született, ők pedig 11 unokával és 2 dédunokával gyarapították a családot.

Imrus bácsi eredeti foglalkozása bognár volt. Élete folyamán ácsként dolgozott a helyi földműves szövetkezetben nyugdíjba vonulásáig. Falunk lakosai mint ügyes kezű, szorgalmas, jó kedélyű ezmestert becsülték. Míg egészsége engedte, dolgozott és segített mindenkinek.

A mindennapok hősei – Emlékezés az 1965-ös nagy dunai árvízre

*„Az élet nem az, amit az ember átélt,
hanem az, amire visszaemlékszik,
és ahogy visszaemlékszik rá,
amikor el akarja mesélni.”*
Gabriel García Márquez

Az 1965-ös nagy dunai árvíz ismét próbára tette falunk lakosait. Erről szól a Csicsói történetek első része: *Így emlékezünk az 1965-ös nagy árvízre*. Ebben a könyvben nem írunk ezekről az időkről. Itt csak közlésem ajánlásomat és gondolataimat, amelyeket a könyv bemutatóján felolvastak.

„Mikor először beszéltünk arról, hogy az árvíz 50. évfordulójára könyvet kellene kiadni, az akkori eseményekről csak homályos emlékképek derengtek fel bennem. És ez nemcsak azért lehetett így, mert 1965-ben még kisgyermek voltam, de amiatt is, hogy 50 év – fél évszázad – nagyon nagy idő az ember életében, és ezalatt sok minden történik. Ahogy elkezdtem írni és olvastam a visszaemlékezéseket, egyre jobban felelevenedtek az akkori események. Biztos vagyok benne, hogy ez másokkal is így volt. Sok embert szólítottunk meg, és kértünk fel, hogy vegyenek részt a könyv összeállításában. Az emlékek visszaidézésekor, mi, az árvíz tanúi, újra átéltük – ahogy Mikes tiszteletes úr írja – a mélységeket és magasságokat is. Reméljük, a kötet olvasása közben ezek a magaslatos érzések nemcsak bennünk, az akkor élőkben, de a később születettekben is felélednek, és sokakban tudatosul, hogy méltán lehetnek büszkék szüleikre, elődeikre.

Az 1965-ös árvíz falunk történetének kiemelkedő eseménye volt, amely számos vonatkozásában nem nélkülözte a hősiességet. Hősök voltak a gátra küldött katonák, és azok, akik otthon maradtak, menteni a menthetőt, és védtek, ami még megmaradt. Hősök voltak azok, akik menekülni kényszerültek, és idegen környezetben aggódtak az otthonukért, otthon maradt szeretteikért, lehetőségeik szerint mégis bekapcsolódtak befogadóik életébe. Hősök voltak a befogadók is, akik megosztották otthonukat az idegenekkel. De hősök voltak a gyermekek is, akik otthonuktól távol, szüleikért aggódtak, mégsem keseregtek, nem nehezítve a szüleiket helyettesítő nevelőik dolgát. Az elszenvedők, a küzdők, a mentők, az építők, a kitartók hősök voltak együtt és külön-külön is, mert túlléptek a reménytelenségen, amelyet a károk okoztak és a katasztrófa. Munkájuk és kitartásuk gyümölcseként a falu újjáépült, és talán szebb lett, mint valaha!

Ezt a nagy összefogást, a közös akaratot kellene megint újjáélesztenünk, és újraélnünk. Az emlékek visszaidézésével, reméljük, az olvasókban is felélednek a régi érzések, hogy elődeink példáját követve, összefogva, helyt tudjunk állni még ma is, 50 év múltán. Köszönjük segítségét azoknak, akik megosztották velünk emlékeiket. Köszönjük mindenkinek a szeretetet, biztatást, az erkölcsi és anyagi támogatást, amelyben részesítették a könyv létrehozóit.”

Nagy Amália, Csicsó, 2015. május

Csicsói gátörök

A Kucsera család

Történelmi áttekintés

- Az első gátrendszer kiépítése az 1400-as években – kezdetleges.

- 1569-es törvénycikk: kötelezővé tette a régi védőgátak javítását, újak építését.

- Komáromban megalakult az első vízügyi szervezet (Alsó-Csallóközi és Csilizközi Ármentesítő és Belvízlevezető Társulat), ez 1956-ig működött. A szervezet 1876-ban a Csallóközi vízszabályozási társulattól alakult)

- Az 1897-es és 1899-es gátszakadást országos jellegű rekonstrukció követte. Alföldi kubikosokat hoztak, megépítették a töltéseket.

- 1901 és 1903 között megépült a zsilip és a szivattyútelep Csicsón (a képen a kéménye).

(Forrás: Bálint István: Alsó Csallóközi és Csilizközi ármentesítő és belvízlevezető társulat 1876–1926, Komárom 1926)

Szalai Mihályné Kucsera Máriára, Mariska néniire még sokan emlékezünk. Korán özvegy maradt egy kislíúval és egy kisleánnyal, férjét az első világháborúban vesztette el. Mariska néni volt a falu trafikosa. Leánya Prágába ment férjhez, fia pedig 18 évesen a Dunába fulladt, így idős korára egyedül maradt. A Kucsera családról szóló első történetnek ő a szereplője.

Mariska nénit egy reggel a gondviselője halva találta. Költögette, de nem tudta életre kelteni. Kezébe adta hát az imakönyvét meg az olvasóját, aztán átment a szomszédba segítségért, hogy felöltöztessék, és azután hívják az orvost. Mire visszamentek, Mariska néni ült az ágyban, imakönyve, rózsafüzére a helyére téve az éjjeliszekrényen. „Lina, né sérebóráj! (Ez volt a szavajárása.) Süsd a palacsintát!” Lina néni (dohányos Nagy Lajosné) megsütötte a palacsintát. Mariska néni jó étvággal megette, aztán meghalt. De már nem támadott föl, szegény!

Mariska néni édesapját és nagyapját is Kucsera Károlynak hívták.¹ Mindketten gátörök voltak.

Mariska néni édesapja volt az csicsói gátőr, kinek az 1899-es árvíz idején, amikor a Szakajtás keletkezett, az árvédekezésnél kifejtett buzgó és kötelességtudó működéséért a miniszter elismerését fejezte ki és megfelelő pénzbeli jutalmat utalványozott.

Ennek a Kucsera Károlynak a nővére, Mariska néni, nagynénje pedig Kucsera Margit volt.

Magyarországon a XIX. század közepétől gyártanak szalámit. Olaszoktól tanulták a szalámi gyártás titkait. A XX. század elején, Budapesten a Pick szalámigyárban (a Hertz gyárral szerződésben állt) tanította a magyar munkásokat többek között egy Lion Viktor nevű olasz, aki Páduában született. Prágába is elvetődött, ott ismerkedett meg Kucsera Margittal, egy csicsói leánnyal, aki egy prágai szalámigyárosnál volt szobaleány. Hamarosan házasságot kötöttek. Nem ismerték jól egymás nyelvét, így tolmács segített a házasságkötésnél. Mikor már nem volt szükség az olasz betanító munkásokra, Csicsóra költöztek. A Szakajtás mellett szőlőtermesztéssel foglalkoztak. Itt éltek jó módban egy még ma is álló tornácos, palatétós házban. Gyermekük nem született. Lion Viktor 82 éves korában halt meg 1945-ben. Feleségével és sógornőjével Csicsón vannak eltemetve a katolikus temető bal oldalán (befelé nézve), középtájon. Ezért hívják újabban, kb. az 1980-as évektől a csicsói holtágot, a Szakajtást Lion-tónak. (A Lion házaspárról készült képet a galériában lehet látni.)

Idősebb Kucsera Károly nővérének, Pusztainé Kucsera Máriának a veje (Ilona nevű leányának a férje), Czita József szintén gátőr volt Csicsón. Czita Józsefnek és Pusztai Ilonának 4 gyermeke élte meg a felnőttkort. Fiuk, Czita Alajos a szövetkezetben traktoros volt, jellegzetes alakjára ma is sokan emlékeznek. Ida néni és Lujzi bácsi korán félárva maradtak, mikor édesanyjuk váratlanul elhunyt. Ekkor már a két legidősebb lány férjnél volt. Gizella férje, Szakál Károly és Ilona férje, Décsi László apósuk után a gátőri hivatást választották. Gátőrök lettek az Alsó-Csallóközben a Duna más-más szakaszán, Nagyeszin és Gútán. Décsi Lászlónak és Czita Ilonának, mint ezt már mi is tudhatjuk, két gyermeke született. Terike tanító néni, nekünk, idősebbeknek kémiatanárunk volt és a lányokat kézimunkázni is tanította. Fiuk, Décsi László mérnök, az 1965-ös nagy árvíz idején a Dunai Ármentesítő Vállalat komáromi részlegének volt igazgatóhelyettese, az árvíz idején a védelem egyik fő irányítója. Ebből a vállalatból vonult nyugdíjba mint a vállalat igazgatója. Így zárul be a család története Kucsera Károly dédapától–dédnagybácsitól kezdve, Décsi László mérnök dédunokáig.

Kucsera család kivonatos családfája:

Nagy Amália, 2016. február

Adatközlők: Nagyné Bödök Terézia (1924–2013), Bödökné Czita Ida (1917–2008), Korenné Bödök Margit, Bořický Jaroslav mérnök

Gátőrök Csicsón

1. Kucsera Mihály – 1899 szeptemberében volt Csicsón gátör, felsőbb utasításra átvágta a gátat (akkor keletkezett a Szakajtás, mai nevén Lion-tó). Pista bácsi elmondása szerint, amikor már jól folyott a víz, elment onnét, el is tűnt Csicsóról, Győrbe ment, nem is jött vissza. Lánya, Szalai Mihályné Csicsón van eltemetve.¹
2. 1899 – kinevezték Kucsera Károlyt, aki az akkori Komáromi Vármegye szakaszmérnöke volt.
3. Őt követte Lion Viktor, aki egyébként szalámikészítő volt.²
4. Czita József következett.
5. 1940-től Gógh István lett a gátör 1947-ig.
6. 1947-től Bokros Ernest lett a gátör 1971-ig. Okánikovórról (Eklipusztárról) jött Csicsóra.
7. Őt követte Tóth Béla.
8. Bognár József.
9. Jelenleg Bakos Pál a gátör Csicsón.

A gátörök névsorát Varga István csicsói lakos adta meg nekünk. Szívesen köszönjük.

1.) A két állítás között némi ellentmondás van. Sajnos, már nehezen derítjük ki az igazságot. Azt, hogy Szalay Mihályné Kucsera Mária édesapját és nagypapját is Kucsera Károlynak hívták, többször megerősítette Mariska néni unokája, Bořický Jaroslav mérnök. Kucsera Mihály név nincs a családfájukban. Ennél többet ő nem tudott. Az is tény, hogy bárki volt is Kucsera Károly, elismerésben részesült az akkori földművelésügyi minisztertől, Darányi Ignáctól. (Forrás Bálint István Alsó Csallóközi és Csilizközi ármentesítő és belvíztervező társulat 1876–1926 című könyve, amelyet Komáromban 1926-ban adtak ki és amelyben csicsói Kucsera Károlyról írnak.) Mindemellett nem vonom kétségbe Varga Pista bácsi állítását, szerinte 1899-ben, az árvíz idején két Kucsera nevű gátör is szolgált.

2.) Lion Viktor a családja szerint sosem volt gátör. Csicsón szőlőtermesztéssel, borkészítéssel és „borivással” foglalkozott.

Nagy Amália

Az utolsó csicsói halász

Kovács János

Csallóközben, az egykori vadvizek országában élő ember gazdag halállományban dúskálhatott, s nemcsak a mindennapi élelmét találta meg, de a megélhetését is biztosította családjának.

Több csicsói lakos ősi foglalkozással – úgymint csikász, pákász, halász, vadász, madarász – kereste a lehetőséget a mindennapi, olykor fáradtságos, de esetenként reményteljes élet megteremtéséhez. Ezek a foglalkozások nem az egyszerű műveletekhez tartoztak. Mindegyiknek megvolt az öröme, és türelmes munka után a több-kevesebb haszna. Mindez azonban kellő, nemzedékeken keresztül gyarapodó tudással és nehéz munkával járt. Így Csicsón is kialakultak halászdynasztiák, halászcsaládok, melyeknek foglalkozása és tudása apáról fiúra szállt – örökölte annak minden csínját-bínját.

Ezt a foglalkozást választotta falunk Kovács József nevű szülőtte (1904–1960) is. Ő és felesége, Hermina néni nyolc gyermeket nevelt fel, sok esetben küzdelmes, nehéz és felelősségteljes munkával.

Ennek a szép, nagy családnak negyedik gyermeke Kovács János, az utolsó halász. Ő 1941-ben született Csicsón. Ahogy cseperedett, testvéreivel együtt korán kezdett ismerkedni édesapja foglalkozásával. A halászat akkoriban hálóval történt. A hálót maga a halász kötötte, alakította ki belőle a különféle halászeszközöket. Jó hálót kellett kötni és sokat. A halászháló 50 m hosszú és 2 m széles is lehetett, különféle méretű vörsék (varsák), dobóhálók, tápli (emelyű,

emelőháló), koca – mondja nagy élvezettel János, neki is kijutott a hálózövés gyakorlásából. Hamarabb tudott hálót szőni, mint írni. Az evezés és a hal befogása idősebb testvéreire, Józsefre és Imrére várt. Ifjú gyermekkorában csak az egyszerű halászatot szaporázta „cigány pecával”. Az 2,5-3 m-es gyűrűfa vesszőből vagy kőrisfa nyársból állt, amelyre kb. 2 m-es zsinórt kötöttek erős házicérnából. A cérnát parafa dugón húzták át és gyufaszállal szorították a dugóba, a dugó alatt kilógó szakaszának végét horog alakúra hajlított gombostűre csomózták. És Jani ezzel kezdte a halászást, fogva pirosszárnyú keszeget,

dörgécszet (sügért), kárászt, amit éppen a kanálisokban, a pőzsi, a hosszúklábi és más tavakban és örvényekben talált. Miután befejezte az általános iskolát, édesapja mellé került halásznak. Bizony, először nehéz volt az evezőlapát is, de még nehezebb az evezőlapáttal fordítani a csónakot, vagy félárral szembefordítani a nagy testet. Idővel edződve, tapasztalatot szerezve, szokványossá vált ez a munka.

A halászó ember csak úgy tudott halászni, ha bérbe vette a Duna egyes szakaszát és a belvizeket. A halásztársak a bérelt részeket szigorúan tisztelőben

tartották, tudva, hogy ez a bérlő halász megélhetését biztosítja. Jani elmondása szerint volt olyan eset, hogy idegenek vagy helyi cigányok „rapsickodtak”, (rapsic – vadorzó, orvadász, orvhalász). Ha megfogták, rajtakapták őket, a halat elvették tőlük, és büntetésből a nagy lehalászások alkalmával, ha szükség volt kiegészítő

munkaerőre, kötelesek voltak ingyen munkát végezni. De a munka befejezésével édesapja mindig ellátta őket is bőven hallal. Jani édesapjától eleinte a kifogott zsákmányt a helyi gróf, a katolikus egyház alkalmazottai, a helyi gazdák és más helybeliek vásárolták. A rendszerváltás után, a szocializmusban, az állami gazdasághoz csatolták a halászatot, majd rövidesen a Szlovák Állami Halászat (Slovenské Štátne Rybárstvo) alkalmazottaivá váltak. Ekkor már két testvérével együtt dolgoztak. Az összes vízfelület az állam tulajdonába került, így a Duna és a Morva folyó országunkhoz tartozó része, a Duna-melléki belvizekkel, mint pl. az Apáti-ág (Kulcsod és Medve között) stb. Ellátták az egykori kolozsnémai és szapi csárdát hallal, de jutott belőle másfelé is. 1992-ben aztán megszűnt az állami halászszervezet.

János felett is telt az idő. A környéken sokan ismerik – tisztességes, igaz ember! Ismertem szaktudását, többször is felkértem, tartson hagyományőrző napokon az általa készített halászeszközökből bemutatót. Mindig sikert aratott. Így hívták meg Nagymegyerre, nemcsak bemutatót tartani, de halászlévet is főzni. Mert a csallóközi halászember igazi halászlévet főzött, az alapanyag mindig kéznél volt.

2008-ban, miután a komáromi Csemadok meghívást kapott Székelyföldre, kézműves bemutatóra, meghívtam Jánost is. Szorgalmasan előkészített

minden halászeszközt, tükörhálót, húzó- és rekesztőhálót, vörséket, táplít, kocahálót. Mindezekkel és a kézművesekkel elindultunk egy 1000 km-es utazásra, Kézdivásárhelyre és az Ojtozi-szorosba. A hosszadalmas út mindenkit megviselt. A buszban közbe-közbe hátramentem egy kis „szemszöktetővel” Jánoshoz, hogy el ne álmosodjunk. Jól is esett... Egy idő után azonban már a „szemszöktető” sem enyhített fáradtságunkon. Későn érkeztünk szálláshelyünkre. Kétágyas szobákban helyeztek el bennünket. A házastársakat együvé, és külön a lányokat és a fiúkat. Azzal azonban nem számoltak, hogy páratlanul voltak a fiúk és a lányok. Kimaradt egy csinos, 18 éves naszvadi énekes lány és egy 60 év feletti fess csicsói nyugdíjas, Kovács János. Ki lepődött meg jobban, máig sem tudni. Feleségemmel csak reggel értesültünk a nem mindennapi „frigyról”.

A következő napon nagyon büszke voltam Jánosra. Bemutatójának nagy sikere volt Székelyföldön, és azt még felejthetlenné tette a csicsói halászlé, amelyet János főzött a füssi ATC Kft. kavicsbányájának halaiból. A halakat előzőleg jól lehűtöttük, és 1000 km-en át hűtőtáskában szállítottuk. Nem kis meglepetésünkre mind a 80 liter halászlé elfogyott. Igen, 80 liter, mert a székely ember hamisíthatatlan és nem hazudtolja meg önmagát. Miután 80–100 adagra való félkész alapanyagot hoztunk, két katlant kértünk üsttel. Mondták, hogy egy üsttel megoldják. Nem akartunk ellenkezni, gondoltuk, sűrűbb, kiadósabb adagokat főzünk. Pár percen belül 2 atyafi cipelt oda egy böhöm nagy vashengert. Mikor megérkeztek, láttuk, hogy a vasdarab egy 80 l-es öntöttvas üst. Ilyen a székely ember! Jani nekilátott a főzésnek, beismerve, hogy már sokat főzött, de ekkora üstben még soha. A csicsói halászeves fenségesre sikeredett, az utolsó cseppig elfogyott. A következő nap elmentünk az Olt folyóhoz. Itt lát szott meg Jánoson, hogy igazi vadvízi ember. Korát meghazudtolva, kőről kőre ugrálva a meredek parton igyekezett a vízhez jutni. Teljesen feloldódott, gyűjtötte a különféle köveket, hozta nekünk mutatóba.

Ilyen élményekkel feltöltődve indultunk haza az utolsó csicsói halászemberrel a távoli Székelyföldről. Igaz, kicsit szomorkásan, mert hazafelé már kevesebb „szemszöktető” maradt (könny szökik az ember szemébe tőle, olyan erős ital).

*Nagy Géza, Csicsó,
2015 augusztusa*

Mesterségek – parasztok

Ezt a szót – paraszt – csak tisztelettel lenne szabad kiejteni

A paraszti kultúra a vidék vonzerejének egyik legfontosabb összetevője, a természettel való együttműködés, az életerő, a megbízhatóság forrása. Egy paraszt nem menekülhet el a tettei, hazugságai következménye elől, munkája közszemlére van téve, ezért megfontoltnak, szorgalmasnak kell lennie.

Ökológiai szakértők, hiszen a saját életterüket kell megóvni a jövőnek. Nagypapáink, apáink nem szemeltek, felhasználtak minden hulladékot, amely a földeken, a ház körül keletkezett. Visszapótolták a földbe, amit a termés kivett belőle. Évente kijavították az épületek, kerítések stb. hibáit, kimeszelték a házat, gondoskodtak tüzelőről, ültettek a kivágott fák helyett újakat. Gondoskodtak a vidékről, fákat ültettek a dűlőutak mellé, diófákat, gyümölcsfákat, akácfákat stb. Együttműködtek a szomszédokkal, noha ők általában tisztaságban laktak, mégis ők voltak a legközelebbi segítség. Építettek, növényt ültettek, állatot tenyésztettek, hasznosítottak minden hulladékot, és előállítottak hihetetlen sok, a gazdálkodáshoz szükséges eszközt, saját szükségletet fedező terméket. A felesleggel lehetővé tették, hogy más is hozzájusson hagyományos étkekhez. Megtanították az unokákat dolgozni, tanulni. Nem volt villany, kismorzsolót, kiskalapácsot, kiskapát, kisteknőt stb. készítettek a gyermekeiknek. Ezzel is fenntartották a hagyományt, a kultúrát stb. Igazi polihisztorok, amilyenek már nincsenek más szakmában. Meg kellene becsülni a parasztokat már csak azért is, mert az elmúlt 60-70 évben a politika – hazánkban igencsak sikeresen – mindent megtett, hogy eltüntesse ezeket a becsületes, szerény, szigorú erkölcsű, egyszerű, önálló túlélőművészeket. Nemhogy nem segítették a megmaradásukat, hanem agyonterhelték árollóval, adóval, kulákozással, egyéb zaklatással; hazugságokkal szitokszóvá tették a nevüket.

Túlnyomó részüket sikerült integrálni, azaz lezüllesztetni vagy átképezni, gyermekeiket városba, diplomás munkákba csábítani. De egy részük megmaradt igazi parasztnak, dolgozik birtokon, telken vagy tsz-ben, nem hőzöng, nem tüntet. Nagyon ritka kivételtől eltekintve. Szerencsére nem buták – azok nem boldogulnak parasztként – nagyon is helyén van a szívük-eszük, hiszen a munka, melyet ők végeznek, igazi embert próbáló és embert faragó.

Interneten böngészve találtam itt: Origo.hu – Muschong bejegyzése, Nagy Amália

Csallóköz földje dúsan termő, mindig eltartotta nemcsak a lakóit, hanem az ország éléskamrája is itt volt, most is itt van. Ezért az itt élő emberek nagy része földműveléssel foglalkozott és foglalkozik ma is. Csicsón sem volt másképp. A mesteremberek többsége is gazdálkodott. Előző könyvünkben olvashattak az aratásról, egyéb paraszti munkákról, dohányfeldolgozásról. A Szakajtás leírásánál megemlítettük a szőlőtermesztést, hogy függ össze a tó keletkezésével. A csicsóiak a mai napig foglalkoznak kedvtelésből borászattal. Megalapították a Csicsói borosgazdák közösségét, és minden évben borfesztivált rendeztek, azon nemzetközi szakmai bizottság értékelte a jó minőségű csicsói borokat.

Ifj. Beke Gyula akkori képviselő ötlete volt 2007-ben az első borfesztivál megrendezése. Szervezői id. Bödök Géza, Balogh Béla, ifj. Beke Gyula, id. Görözdi Zoltán, ifj. Kustyán József, Nagy Róbert és ifj. Vida Sándor voltak. Aztán csatlakozott hozzájuk Katona István és Gajdosik József. A feleségek is sokat segítettek. A fesztiválok végén vadgulyással és pogácsával lepték meg a jelenlévőket. A fesztiválok borversenyek voltak. A borversenyek pozitívan hatottak a borászokra, azóta minőségibb lett a csicsói bor. 2015-ben volt az utolsó fesztivál, helyette augusztusban bornapokat tartanak a helyi szőlőben, idén 2017-ben a negyediket. A régi borosgazdák közül, akik szintén díjakat nyertek és akikről tudok: Petőcz Lajos, 1922–2008 (volt hajós, keresztapám, első díj), Bödök Géza, Kiss Nándor mérnök, ifjú Kustyán József, ifjú Nagy Vince, Wurcel Gábor tanító úr.

- A csicsói borosgazdák közössége a helyi önkormányzattal együttműködve, 2014. március 22-én tartotta meg VIII. Borfesztiválját. A község polgármestere, Földes Csaba mérnök köszöntötte a résztvevőket, valamint felhívta a figyelmet a házi borkészítés hagyományaira és fontosságára. A rendezők 47 bormintát gyűjtöttek be, 29 fehér, 3 rosé és 15 vörösbormintát. Az előző évben jó időjárás volt, ezért a versenyen minőségi borok szerepelhettek. A borokat nemzetközi szakmai bizottság értékelte: Garai János mérnök, Kripp Zigmund báró, Németh Sándor, Kovács Béla, Görözdi Zoltán, valamint Sümegi Miklós. A versenyen 6 aranyérem, 17 ezüstérem, 18 bronzérem talált gazdára. A legnagyobb pontszámot Beke Gyula 2013-as fehérbora (olaszrizling) és Gajdosik József 2012-es vörösbora (cabernet sauvignon) érte el. A polgármesteri díjat a fehérborok kategóriájában Beke Gyula 2013-as olaszrizlingje nyerte el, vörösborokéban Gajdosik József 2012-es kékfrankosa. Katona István, Vida Sándor, Gajdosik József, Görözdi Zoltán, Nagy Róbert, Beke Gyula ekkor alkották meg a „hatos cuvée” bort. Ez a bor ezüstérmes lett.

A Duna mentén, az ártérben végig erdő húzódik. Az erdők egy része magángazdák tulajdona volt, nagy része viszont uradalmi birtok. Ismert uradalmi erdész volt Martinkovics Antal és fia, János (az ő fia, Aladár pedig a birtok intézője volt). Erecsen laktak, az erecsi lejárónál, ahol a legutolsó csicsói erdész,

Hajdušik Jozef birtoka van. Az erdőkerülő háza pedig a hosszúklábi lejárónál volt. Csehszlovákiában már 1919-ben megalakult az állami erdészet. A második világháború után ez az erdészet vette gondjaiba a csicsói erdőket. Csicsón jól működött az erdészet, sok embert foglalkoztatott. Szakképzett erdészek vezették a munkájukat. Néhány erdész közülük: Pálovich, Martinkovics Antal és János, Baller, Klinda, id. Mäsiar Milan, Hajdušik Jozef. A rendszerváltás (1989) után visszaigényelt (magánosított) erdőterületeken az állami erdészetten kívül egyéb szervezetek, valamint magánszemélyek gazdálkodnak, mint nálunk is. Mára tevékenységük Csicsón szinte csak a fakitermelésre korlátozódott. Az erdőgazdálkodással szorosan összefügg a vadgazdálkodás. Falunknak sokéves múltra visszatekintő vadásztársasága és horgászszervezete is van. A vadásztársaság 1980 nyarán kiállítást rendezett trófeáiból. Ezen szervezetek tagjainak a feladata a vad- és halállomány szabályozása, és különféle rendezvényeiken az ifjú nemzedéket próbálják a természet szeretetére és óvására nevelni, versenyeket rendeznek, takarítják a vizek partjait, erdei utakat, falunapokon gulyást, halászlét főznek. A horgászszervezet falunk legtevékenyebb szervezete napjainkban.

A galériában képeket találunk róluk. Gyermekkorom vadászai voltak, akikre emlékezem: Nagy Lajos (dohányos), Csémy Lajos (hajós), Kovács József (Bozsó) és Kovács Imre (Cinda) testvérek, ők halászok is voltak.

Érdekességként nézzenek meg egy lapot nagyanyám, Nagyné Bödök Ilona emlékkönyvéből, Fél Istvány csicsói születésű erdész (mi idősebbek ismerhettük húgát, Pázmány Mihályné Fél Katica nénit) írt és rajzolt rá 1914. szeptember 22-én.

Még pár mondat a falu kertésztevékenységéről. A régi időkben a füssi katolikus egyháznak kertészete és gyümölcsöse volt Csicsó határában, a

Duna mentén. Konyhakertet természetesen minden ház mellett találtunk, az arra alkalmas földön. A Lion-kert szőlős- és gyümölcsöskertjét átvette a csicsói földműves szövetkezet, mellette pedig kertészetet alakított ki. Itt sok asszonyt és nyugdíjast foglalkoztattak. A kertészet vezetője Mészáros Dezső volt (1922–1998), a vincellér pedig id. Nagy Vince (1917–1987) és Seiner József (1951–2016). A szövetkezet gyümölcsöse helyébe a Kálnoky család almáskertje, a „Csicsói alma” lépett a Remész szélén. Magánemberként „ősz” Nagy Imre (1912–1987) kertészkedett először. Üvegházában virágot termesztett és palántákat nevelt. Hosszú ideig, a kezdetekben, a szövetkezet elnöke volt. Az 1970-es években Csicsón is kitört a „fóliázási láz”. Az 1990-es évekig szinte minden kert tele volt fóliásátorral. Megalapították a Kiskertészek szövetségét, megszervezték a zöldségátvételt. Aztán az 1990-es években már egyáltalán nem volt kifizetődő a fóliázás, így mára annyira elsovadt a kertészkedés, hogy már csak néhány család termel zöldséget, és csakis a saját szükségletére. Pedig azelőtt még házi fűszerpaprikát is lehetett venni helyben, saját részre is sokan termesztettek, szárítottak és daráltak paprikát.

Az állattenyésztés szintén a múlté lett. Ma már tojást is boltban vesznek. Igaz, régen is csak annyi állatot tartottak, amennyiből magukat élelmezték (tejért, tojásért, húsért nem mentek a falun kívül) és trágyázták a földeket, ezen kívül igavonó állatokat tartottak. A földműves szövetkezet nemcsak teheneket és disznókat tenyésztett, hanem tojókat is tartott, sőt, a „Kövécsgödör” partján kacsákat nevelt. Nemcsak ez a virágzó, modern gazdasági épületekkel (emeletes irodaházzal, gépparkkal, asztalos- és gépészműhellyel, magtárakkal, raktárakkal, mázsaházzal, ólakkal, istállókkal, öltözőkkel, tejcsarnokkal, pékműhellyel, borospincével), gépekkel felszerelt szövetkezet szűnt meg az 1990-es években, hanem a háztáji kis gazdaságok is.

A második világháború után a parasztokat szövetkezetbe kényszerítették, de szorgalmas, áldozatos munkával, nagy tapasztalattal sikeres és gyarapodó gazdaságot építettek fel. Ezeket az eredményeket semmisítették meg az 1989 utáni változások. Reménykedjünk, hogy mint eddig minden nehéz, kilátástalannak tűnő helyzet után, a jövőben is képes lesz a falu népe újraéleszteni a földművelést és az állattenyésztést. A földműves munka megbecsülést kap, hiszen mindannyiunkat az táplál.

A hitelszövetkezet a Hanza Szövetkezeti Áruközpont hitelnyújtó intézményeként működött.

1918-ig, majd 1939-től 1945-ig a HANGYA – Országos Fogyasztási és Értékesítési Szövetkezethez tartozott. 1932-től fogyasztási szövetkezet is alakult. Décsi János jegyző alapította, elnöke Király József esperes és plébános volt, ügyvezetője Lukovics László.

A Hanza Hitelszövetkezet csicsói elöljárói, 1935-ben a katolikus templom előtt.

Állók balról jobbra: Fél Pál szabó, Sándor Gyula asztalos, Balázs Károly földműves, Bödők Pál földműves, Lengyel István borbély. Ülők balról jobbra: Szalay János földműves, Nagy Elek bognár, Hrotkó Sándor katolikus kántortanító, Nagy Lajos molnár (elnök), Bödők Sándor földműves (könyvelő), Várady Sándor cipész, Mészáros Lajos földműves, községi bíró.

Mesterségek, mesteremberek

Falunkban minden mesterség képviselve volt. A mesterek céhekbe tömörültek. A molnárok a kolozsnémai céhbe tartoztak, a kovácsok és szabók a győribe, a takácsok pedig a nagymegyeribe.

Ha valaki új házat akart építtetni, a faluban minden mesterembert megtalált a házépítéshez. A Téglaháznál maga is vethetett vályogot, de voltak vályogvetők. A téglát kiégettethette. Sabran-Pontevès Elzear herceg téglagyárat alapított Megyeren, ott tetőcserepet is gyártottak, de Csicsón is voltak téglaegető kemencék. A környéken még ma is sok HSE, HS, SH jelzésű téglára bukkanhatunk. A kőművesek és pallérok nemcsak felhúzták a falakat, de meg is tervezték a házat, felügyelték az építkezést. A legismertebb kőművesek a Specziár családból kerültek ki (Specziár Imre). Az ácsok elkészítették a tetőszerkezetet (Fábik Károly, Ferenczi Károly). A Hamban nádat vághattak a tetőhöz (Bognár József nádazó). Az ajtók, ablakok, bútorok is a helyi asztalosok munkáját dicsérték. Neves asztalos volt Sándor Gyula. Fia, Józsi bácsi a „podnikban” az asztalosműhely vezetője volt. Egy bútorgarnitúrájával díjat is nyert. De kiváló asztalos volt Misák Károly (fia és unokája idős és ifjú Misák Pál folytatták mesterségét), Klánik József és Décsi Miklós családja, id. Fehérváry Sándor, Csémi Gusztáv. Cipőt, ruhát is tudtak maguk készíteni. Kendert természetek, abból az asszonyok fonalat fontak, a takácsok (Kollár Mihály, Vida István) pedig vásznat szőttek a fonalból. Ruhát vagy maguk varrtak az asszonyok, vagy gyakorlott varrónót kértek meg rá (Nagy Eszter, Pázmány Emma, Klánik Teréz, Nagy Mihályné és még sok fiatalabb varrónó). Férfiöltönyöket, kabátokat azonban tanult férfi- és nőiszabók varrtak (Fél Pál, Domonkos Imre, Végh Ferenc). A cipészek (Vida Lajos, aki hajós is volt, Győri Miklós és fia István, Komjáthi István, Liska Károly, Németh Elek, Szalay Károly, Szakál József) cipőt, a csizmadiák (Varga Lajos, Várady Sándor) csizmát készítettek, javítottak. A bádógosmunkákat bádogos végezte (Győri Lajos). Több kovácsműhely is volt a faluban. A kovácsok a lakatosmunkát is elvégezték, de a tehetségesebbek gépészként is megállták a helyüket. Kovácsok, akikre emlékezünk: Bödök János, Kollár Dezső, Sörös János, Vida Pál, Vida Lajos és fiai. A bognárok szekérgyártó, kerekes vagy kerekék készítésével foglalkozó iparosok (id. és ifj. Ábrahám Antal, Mező László és fia, Imre). Mivel kevés ilyen munka akadt, a bognárok ácsmunkát és könnyebb asztalosmunkát is végeztek.

Dédapámnak, Nagy Elek kovácsnak, közös műhelye volt nagyapámmal, aki a bognármesterséget gyakorolta. Kisebbik fia, Géza, szintén kovács volt, Budapesten töltötte inaséveit, sajnos fiatalon meghalt. Utánuk Géza nevű unokája, az én nagybátyám tanulta ki a kovácsmesterséget. Ő Bödök Jánosnál Csicsón és Takács Jenőnél Patason tanonckodott.

A képen nagyapám, Nagy Elek bognár bizonyítványa, melyet Győr szabad királyi város ipartestülete adott ki 1907. július 4-én.

A faluban volt posta (Henrik Erzsébet, Sárközyek), trafikos (Szalainé Kucsera Mária), voltak kocsmárosok, borbélyok, boltosok, hentesek, mészárosok, pékek, halászok, molnárok, hajósok stb. A faluba kereskedők jártak, akik gabonát, zöldséget, gyümölcsöt, állatokat, tojást, húst vásároltak fel. De járták a falvakat drótosok, üvegesek, köszörűsök, fényképészek. Még az én gyermekkoromban is járt a rongyás (Csinger bácsi), aki a rongyokért cserébe edényeket adott, mi, gyerekek pedig válogathattunk (a bizsutól is ócskább) gyűrűk, nyakláncok, karperecek között. Még ma is jár a tollas, neki a liba-, kacs- és tyúktollat is el lehet adni.

A varrónőkön kívül voltak szakácsnői is a falunak (Mészáros Pálné Bödők Sári néni, Győri Pálné Bödők Jusztina, Vida Sándorné Beke Eszter). Ők lakodalmakban irányították a sütést, főzést, természetesen ők maguk is sütöttek, főztek. Egyéb ünnepi alkalmakon is kiségtették a tanácstalan háziasszonyokat.

És ahogy az előző könyvünkben hírt adtunk róla, alakulása, 1870 óta sikeresen tevékenykedett a Csicsói Önkéntes Tűzoltó Testület.

Nagy Amália

Forrás: 1939-es összeírás és édesanyám elbeszélései.

Postások. Az előző könyvünkben írtunk róla, hogy hol volt falunkban postaépület. Az első, amelyről emlékeink vannak és fényképen is láthatjuk, az Alsó utcában volt. A második, és erre már többen emlékezhetnek, a Magyarok maradni emlékpark helyén, az árokhát végén volt. A harmadik, a Megyeri úton álló, szépen felújított, mostani épület pedig Lusztig Móric háza volt. Az 1939-es összeírásból tudjuk, hogy abban az időben a postamestert Henrik Erzsébetnek hívták. A Sárközy-család tagjai voltak még ismert postások, postamesterek. Gyermekkorunk postása hosszú évekig Tibi bácsi volt, Szabó Tibor (1928–1998), a postamester pedig kolozsnémai volt, Dömötör Margit néni. Azokban az időkben a távolban élő emberekkel szinte az egyetlen kapcsolatteremtési lehetőség a postai levelezés volt. Leveleket, levelezőlapokat, képeslapokat küldtek egymásnak. Még egynapos kiránduláskor is küldtek haza képeslapot. Különösen nagy ünnepek idején volt sok dolguk a postásoknak. Az esküvői jókívánságokat kérésre a lakodalomban kézbesítették. De az újságokat, hetilapokat, magazinokat is a postások kézbesítették – akkor még nagyobb választék volt a hazai (csehszlovák) magyar sajtóból, könyvekből, az anyaországiakat pedig a prágai Magyar Kultúrán keresztül rendeltük meg. Kevés magánháznál volt telefon, a postáról telefonálhattunk vagy egyeztetett időben telefonhívást is fogadhat-

tunk. Távirati szolgálat is volt, munkaidőben a postán, azon kívül pedig a szolgálatos személyek otthonában.

Tibi bácsi után, nyugdíjba vonulásig Szikonya Éva volt a postás, őt Bankó Tímea váltotta fel. Most két részre van osztva a falu, az új részen és Kolozsnémán Mészárosné Mező Katalin hordja a postát, Füssre pedig Németh Zsuzsa és Csémi Dóra jár. A posta épületében hosszú évekig, haláláig, Farkas Amália látta el szolgálatkészen a hivatalát, ő Füssről járt ide. Örökségét Cséminé Füssy Györgyi majd Nagy Benita vette át.

Nagy Amália

A képen Szabó Tibor, postás

Mészárosok, hentesek. A mészárosok marhavágással, marhahúsfeldolgozással, -árusítással foglalkoztak, a hentes pedig sertéshús-feldolgozással és -árusítással. Fleischmann Adolf vágta le a marhákat a csicsóiaknak, Péróban a községi vágóhídon. A zsidó családok számára Perl Sámuel sakter (metsző) és vizsgáló végezte a vallási előírásuknak megfelelő, rituális vágásokat, szintén Péróban, a vágóhídon. A baromfiakat is ő vágta és vizsgálta, de arra az udvarában volt kijelölt helye. Ő állapította meg a húsokról, hogy fogyaszthatják-e zsidók (kóser: hibátlan külső, hibátlan vágás és hibátlan belső szervek) vagy nem (tréfli, ami nem beteg, hanem mások számára fogyasztható húst jelentett, hiszen minden húsnak meg kellett felelni a hatósági előírásnak). Hatósági felügyelő volt pl. Beke Károly (1902–1976) bácsi, Fábikné Beke Irén apja. A betegségben elhullott állatokat és a romlott húst szintén Péróban, a dögtemetőben temették el. A hatóságilag is megfelelő húst aztán – zsidókét és nem zsidókét – Fleischmann Adolf dolgozta fel és mérte ki a mészárszékében a Felső utcában. A zsidóknak szánt, de tréflinek minősülő fogyasztható húsokat a falu nem zsidó lakosainak adták el.

Hentesüzlete Várady Józsefnek (1914–1980) volt a mai Duna utcában, Fleischmann Adolf kocsmájával és jégvermével szemben, valamint Fél Mórícnak, utóbb özvegyének, majd vejének, Gaál Andrásnak (1894–1956). Nekik kocsmájuk, hentes- és mészárszékük volt az Alsó utcában.

A pékségekről: Az Alsó utca elején volt a legrégebbi egykemencés pékség, amelyre emlékezünk. Horváth Jenő (1911–1995) 1936-ban vette meg ezt a pékséget egy nemesócsai pékmestertől. 1939-ben eladta Várady Alajosnak (1916–1998), ő pedig 1945-ig működtette. Horváth pék pedig a Felső utcába költözött, és ott már kétkemencés pékséget nyitott. E mellé építette később manzárdtetős házát a Kishídnál. 1951-ben, amikor átadta műhelyét Fehérváry Géza bácsinak (1908–1984), a pékség már a földműves szövetkezethez tartozott. Ez az épület az 1965-ös árvíz idején megrongálódott és összedőlt. Új pékséget a Duna utcában (községháza utcájában) építettek, Bödők János (1898–1946) kovácműhelye helyébe (a Lyon vendéglő romos épülete áll most ott – tévesen írták így nevét, mert nem Lyon francia nagyvárosról nevezték el). Az asszonyok még az 1970-es évek végéig hordták ide kisüttetni a kenyértésztát, és itt gabonadaráló („srótuló”) is volt. Utoljára pedig a mai posta mellett volt pékség, később tejszernak lett belőle. A két legutolsó helyen Szalai Károly bácsi (1919–1987) sütötte a kenyeret. Utána még egy ideig Kúr Dezső (1939–2015), és egy rövid ideig ifj. Szabó János. A mai napig emlegetett és hiányolt pékség (Fehérváry Csilla péksége) a „podník” mögött volt. A környék legjobb kenyérféléit és kalácsait sütötték benne és árulták frissen reggel és este.

(Adatközlő Horváth Árpád, Horváth Jenő fia és Horváthné Bödők Erika)

Molnárok: A Malomút vezetett ki, Erecsen át a dunai vízimalmokhoz. Ezen az úton hordták a gabonát a malmokhoz. A Dunán Külső réttől Hosszúk-lábig nagyon sok malom és hajómalom örölt (Nagy Lajos molnár, 1876–1950). A malmok úszó részét télen a parthoz húzták (Ezzel függ össze ez a malomtulaj-donosoknak szóló mondás: András, hazaláss!). Az 1930-as évektől, a falu villa-mosítása után sorban szűntek meg a vízimalmok. Az utolsót Fehérváry Géza bácsi zárta be. A legtehetősebb molnárcsalád a Tárnok család volt. Tárnok Rudolf (1861–1937, felesége Nagy Mária), a nagyapa Csallóközarányosról ke-rült Csicsóra, ide nősült. Három nemzetség alatt éltek falunkban. Tárnok Ru-dolf vízimalma után hengermalmot is épített az Alsó faluban, Kertalján, azt nyersolajjal hajtották. Ezt átalakították villanymeghajtásúra, és a malomnak új, háromszintes épületet építettek. Tőle fia, Gyula (felesége Nagy Ágnes) vette át a malmot, másik fia, Sándor (felesége Domonkos Gizella) pedig földműveléssel foglalkozott. Harmadik fia, Ede, ifjú tanító az első világháborúba vezett. Sán-dor egyetlen fia, Sándor pedig a második világháború elején betegségben halt meg a katonaságban. 1947-ben Tárnok Gyulát három leányával, Herminával, Irénnel és Irmával Magyarországra, Győr közelébe, Levélre telepítették át, egy leánya, Papp Dénesné Lenke, mivel már férjnél volt, itthon maradhatott. Csi-csón nem maradt a Tárnok családnak leszármazottja. A malom épületét a föld-műves szövetkezet vette át. Berendezését széthordták, régi részét lebontották. Ma raktárnak használják, karbantar-tásáról senki nem gondoskodik.

Fél Kálmán, Fél Mária, Fél Gusztáv (matróz), Pázmány Mihályné Fél Ka-tica néni és Fél István erdész testvé-rei.

Hajósok. A Duna, Európa második legnagyobb folyója minden időben éltette a partjain letelepedőket. Így volt ez nálunk is, és így van ez a mai napig. A vízében valamikor aranyat mostak, ereje malmokat hajtott. Halásznak benne, ártéri erdeiben vadásznak, fát vágnak, a tisztásokon füvet kaszálnak, kavicsot kotornak medréből, és nem utolsósorban útként szolgálva, messzi tájakat köt össze. Voltak, akik révészként – ladikjukkal szállítva az utasokat a két partja között – keresték meg kenyerüket. Komáromban, a partján épült egy több mint százéves múltra visszatekintő hajógyár, amely jó néhány csicsóinak adott mun-kát. (Sajnos napjainkban leszűkült a tevékenysége és sokkal kevesebb embert foglalkoztat, mint régen.)

Bár a szomszédos falvak egyikét, Kolozsémát hívták a hajósok falujának, azért nálunk is sok férfi állt be hajóra szolgálni. Akik megszerették ezt az életmódot, idővel kormányosok lettek, néhányan pedig kapitányi rangot is elértek. Elsősorban folyami teherszállító hajók közlekedtek a Dunán, hosszú és több uszályt („sleppet”) vontatva vagy újabban maguk előtt tolva. „Hajóvonták találkozására tilos.” (Annak idején hallgattuk a Magyar Rádió azóta megszűnt, talán legfurcsább műsorát, a minden délben elhangzó időjárás- és vízállásjelentést. Az emberek nagy részének teljesen érthetetlen adathalmaz volt ez, ám a folyami hajósoknak szinte létfontosságú lehetett. Még a vizitúrázó és az ártéri lakosok is mindig hasznos információkhoz juthattak e több mint 125 éve kezdett, és hosszú évtizedeken keresztül a rádióból hozzáférhető szolgáltatástól.) Kolozséma és Csicsó között kanyargós, zátonyokkal teli a folyó, és itt is van hajóútszűkület, ebben tilos a hajók találkozása. Ezért hangos dudálással jeleztek a hajóvonták e szakasz előtt, ha számítani lehetett szemben úszó hajóra. Mi, gyerekek, mikor meghallottuk a hajókürt távoli hangját, még futva-sietve kiértünk a Hosszúklábon át a partra és integethettünk, kiabálhattunk az árral szemben úszó, hosszú vonták dolgozóinak. Mert bizony több mint fél óra kellett, hogy a falu elé érjenek. Miután a monstrok elhaladtak előttünk, még percekig tartott utána az erős hullámverés. Félelmetes és lenyűgöző volt egyszerre. A csicsói hajósok akkor is mindig „bedudáltak” a családjuknak, mikor elhaladtak a falu előtt. Szinte minden családban volt kire gondolni a hajókürt hallatán. Mi keresztapánknak hittük a „dudálót”. A személyszállító hajókon – Kolozsémán felszállva – Budapestre, Pozsonyba, Bécsbe vagy messzebbre, a „magyar időkből” a „kishajón” a Mosoni-Dunán pedig Győrbe lehetett eljutni. A hajósok falunk módos polgáraivá váltak, de a világlátásuk is tágult, hiszen a Fekete erdtől a Vaskapun át egészen a Fekete tengerig ismerkedhettek Európával. Mikor megnősültek, családjukat is sokszor magukkal vitték a hajóra, idővel aztán letelepedtek itthon. Vagy nagyvárosokban, Budapesten, ritkábban Bécsben, Pozsonyban letek új otthonra. Napjainkban nagy, luxus kirándulóhajókat, szárnyashajókat is láthatunk.

Felsorolok néhány hajóst a teljesség igénye nélkül (a nevek mellé néhányuknak odaírtam a tisztségét is, sajnos kevesükét tudom): Balázs János (1847-ben épült a háza a Kertalján, népi építészetünk remeke, amely sajnos tavaly karbantartás hiányában összeomlott), Décsi János és Décsi Lajos (nem tudok róla, hogy rokonok lettek volna, különböző nemzedékekhez tartoztak, feleségük úti okmánya többnyelvű volt, hogy tudják követni férjüket – az okmányok másolatát meg lehet nézni internetes albumomban), Fél Gusztáv (matróz, a képen fenn), Füssy Miklós, Fél Lajos és Fél László (testvérek, akik a két első futballabdát vették a csicsói gyerekeknek), Csémi Lajos (mind a négyen cseréptetős, verandás téglaházat építettek Újcsicsón), Bödők Péter, Vida Lajos és Décsi

Sándor (Budapesten telepedtek le családjukkal), Bödők Dénes (Bécsben élt feleségével), Petőcz Lajos (keresztapánk, kormányos volt), Nagy László (ezermester, az Alsó utcában építkezett, nagyapja, Nagy Lajos háza helyén), Nagy Elemér, Kosec Vojtech, Szép Dezső, Szász Károly, id. Balázs Sándor (kormányos), id. Szabó Lajos, ifj. Magyarics Gyula (gépész) – ők már nem élnek, Bödők Aladár, Lengyel Lajos, Kovács János („az utolsó csicsói halász”, hajóács), Bödők József (Czita) és id. Horváth Árpád (ők ketten nyugalmazott hajóskapitányok), és az ifjak közül ifj. Nagy András (hajóskapitány) és Nagy Attila (id. Nagy András fiai, Fél Lajos dédunokái), ifj. Győri Sándor és Dávid, ifj. Bödők János, ifj. Fél Károly, Szabó Roman, Textor Zsolt, ifj. Nagy Sándor.

Nagy Amália, adatközlője id. Horváth Árpád

Balázs Sándor hajókormányos

Gyerekkoromban Balász Sándor (1920–2002), a házunkkal szemben lakó szomszéd, Sanyi bácsi sokszor viselte a hajósok egyenruháját. Felesége Juszti néni (Kustyán Jusztina, 1924–1993) gyakran vigyázott rám, amikor anyukám éppen dolgozott. Szerettem náluk lenni, mert olyankor mindig mesélt nekem. Ültem az ölében és hallgattam a régi idők történeteit. Mesélt férje munkájáról is. Ezekből az emlékekből csak annyi maradt meg bennem, hogy amikor megszólalt a Dunán éppen arra tartó hajó kürtje, mindig azt mondta, hogy biztos Sanyi bátyád hajózott erre és beköszönt. Sajnos a többire már nem emlékszem, de fiuk, Sándor szívesen elmondta nekem, hogy édesapja milyen nagyszerű hajós volt.

Sanyi bácsi 1920-ban született Csicsón és már az iskolás éveiben eldöntötte, hogy hajós lesz. Ki is tanult annak! De addig, mielőtt igazán elfoglalhatta helyét a hajókormánynál, még át kellett élnie a II. világháborút, és ennek befejezése után hadifogságba került. Másfél éven keresztül egy oroszországi fogolytáborban, a mezinovkaiban raboskodott (Mezinovo, a Dontól, Voronyezstől kb. 100 km). Hazatérte után többször elmondta, hogy az ő életét bizony a Biblia mentette meg. Történt ugyanis, hogy a biblia egy-két vékonyka lapját azért tépte ki, hogy eladhassa kenyérért és élelemért egy orosz rabórnek, ő pedig ebbe sodorta a cigarettadohányt. Így menekült meg az éhhaláltól.

A hadifogságból hazatérve a Csehszlovák hajózásnál helyezkedett el. Ezután már kedvére hajózhatott a Dunán. Mivel megbízható munkaerő volt, hosszabb utakra is kiküldték, Bécsből egészen le a Duna-deltáig, keresztül a Vaskapun. 1956-ban kikötött Budapesten is, ott pedig beleszórt az akkor kirobbanó forradalomba. Gyakran vele utazott felesége, ő süttött-főzött a hajón. Készített neki egy kenyérsütő kemencét, abban mindig tudott sütni friss kenyeret. A Sitno nevű hajón egy-két alkalommal fia is vele tartott. Egyszer azonban el-

szakadt egy vastag drótkötél, és ez majdnem balesetet okozott neki. Azután fia már többé nem hajózott vele. Kolozsnémán többször részt vett a Csemadok napokon, akkor a Dunán uszályokon sétahajóztatták a népet. Szerette a munkáját, az akkori időben ez jól jövedelmezett. Mindig azt mondta, hogy nyugodt és szép élet a hajós élet. Még a ködöt is szerette, mert ködben leállt a hajóforgalom. Ezt hívták hajós ünnepnek.

Androvics Adrianna, 2017. május 20.

Borbélyok Csicsón – emlékeim

Húgomnak mindig szép hosszú haja volt, nővérem fiatal lányként kezdte növeszteni a haját, és aztán sosem nyíratta. Nekem mindig rövid hajam volt. Kisgyermekkoromban a temető melletti házban volt a borbélyműhely (rég lebontották), oda vitt el apám vagy anyám. Ruck János volt a borbély. Ő nemcsak haját vágott, borotvált, de fogat húzott és kisebb sebeket is ellátott. Nálam néhány évvel idősebb emberek mesélték: Az egyik gyereket egy házi készítésű íjből kilőtt nyíllal – akkor nekünk csak ilyenek voltak, meg parittyák, csúzlík – eltalálta a játszótársa. A gyerekek nagyon megijedtek, de senkihez nem mertek segítségért fordulni, csak Ruck borbélyhoz. Ő szedte ki a kisfiú homlokából a nyilat. Hihetetlenül hangzik, de bizony így volt. Mint írtam, többektől is hallottam. Engem azonban nem Ruck borbély nyírt – rá és erre a borbélyműhelyre már nem emlékszem, csak az épületről vannak halvány emlékeim. Én Vajda Géza bácsihoz jártam. A kultúrház helyén állt a későbbi műhely, ahova szüleimen kívül még kicsit idősebb nővérem is elvitt, vagy már magam mentem el. Mikor ezt az épületet is lebontották¹, Csonka János bácsi egyik szobájában, a Jókai utcában – a Kishídnál – rendeztek be borbélyüzletet. Nyugdíjas korában otthon

alakított ki „műhelyt”, rokonokat, ismerősöket fogadott benne, ha megkérték. (A képen Vajda Géza bácsi (1921–2005) keresztfiát Vajda Józsefet nyírja 2000-ben.) Kérésre házhoz ment – idős, sőt teljesen magatehetetlen férfiakat borotvált és lenyírta a hajukat. Nagynéném férje – „bátya” – sokáig önállóan borotválkozott. Ő borbélykésssel borotválkozott. A kést a kaszni fiókjára kifeszített bőrszíjon fente. Apánk zsilettel borotválkozott, de mindketten borotvaszappant használtak. Bátyához, amikor már nehezebbre esett a borotválkozás, elhívták Géza bácsit.

Nagyapánk, apánk borbélyai Lengyel István (1894–1971) és Baráth Béla voltak. Lengyel bácsi borbélyműhelye a valamikori kutyaszorítóban volt, de még a temető mellett is dolgozott, akkor már egészen idős emberként. Baráth Béla a második világháborúban vesztette életét.

Vajda Géza bácsi azonban nemcsak falunk borbélyja volt, hanem méhészkedett is, és hosszú évekig a református egyházközség hűségese, előrelátó és odaadó kurátora volt.

1.) Évekkel a ház lebontása után a református iskolában fodrászatot hoztak létre, de itt Géza bácsi már nem dolgozott.

Nagy Amália, 2016. június 4., adatközlő Vajda Éva tanítónő

Csicsó fényei – villamosítás

Menjünk vissza az időben a múlt század húszas éveibe. Édesanyám (1924–2013) és Barthalos Lajos bácsi (1925–2009) beszélgetéseiből tudom, hogy akkor villamosították falunkat. Kicsi gyermekek voltak még abban az időben, 3–4 évesek, mégis élénken emlékeztek arra, hogyan húzták a lovak az utca porában a fából faragott póznákat – csicsóiásan villanykarókat. Amíg nem állították fel őket, ott heverték az utak szélén, a gyerekek nagy örömeire. Jól lehetett rajtuk ugrabugrálni. Először az utcákat világították ki, majd a középületek is fokozatosan villanyvilágítást kaptak: az iskolák, templomok, kastély stb. A református iskolát 1929-ben már villanyárammal megvilágítva adták át. Az Alsó faluban a mai nap is álló hengermalmot is hamarosan villamosította tulajdonosa, Tárnok Rudolf. Azután ki előbb, ki utóbb, a házába is bevezette a villanyáramot. Bödők Pál nagyapám a harmincas évek közepén még az istállóba is bevezette, ez nagy segítség volt a gazdaságban. Nagybátyám új házába ezekben az években, Nagy Dénes (1916–1970) villanszerelő, fiatalember szerelte be egymaga. Ez a villanyhálózat a mai napig tökéletesen működik. Nagy Dénes Csicsón született, Győri Istvánné Nagy Irén néni unokatestvére volt. Apám mesélte, hogy még iskolás korában rádiót szerelt össze magának. Nagymegyerre vetette a sors, de hú maradt a csicsóiakhoz. Haláláig ő volt falunk rádióinak és televízióinak orvosa, sajnos fiatalon halt meg. A falu másik villany- és rádiószerelője, akiről ma már talán senki nem tud, Braun Ármin volt. Feleségével, Raáb Sárikával és anyósával a holokauszt áldozatai lettek. A Nagy Dénes név máshonnan is ismerős nekünk. Dini bácsi (1923–1994), Nagy Zita apja, villanszerelő és ezmester volt. Szinte mindent meg tudott javítani. Az árvízről szóló könyvben olvashatjuk, hogy ő javította ki a víz által megrongált telefonvonalat, az volt akkor a külvilághoz kötődő egyetlen kapcsolat. Hosszú évekig az iparszövetkezetnek („podniknak”) volt karbantartója. Felesége, lánykori nevén Bödők Joli (1930–2013) néni is ott dolgozott. Dini bácsi az iparszövetkezet megszűnése után sok társával együtt szintén utazni kényszerült munkahelyére, Komáromba. A csicsói villanszerelők sorát a talán két legismertebbellel zárom. Győri Pityu bácsi, akit fent említettem és Fábik László nyugdíjba vonulásukig dolgoztak, de még azután is sokáig lehetett számítani segítségükre.

Gyermekkoromban, az 1960-as évek végén vagy a 70-es évek elején is kicserélték az utcákon a lámpákat (nemrég pedig, 2015-ben megint). Emlékszem, mennyire örültünk neki! Akkor még nyári estéken kimentek az emberek a lámpák alá, és ott beszélgettek késő éjjelig. Mi gyerekek meg bújócskáztunk a sötétben, vagy hallgattuk a felnőtteket. Ahogy a tv-ben egyre változatosabb lett a műsor, úgy maradtak el ezek a beszélgetések.

Nagy Amália, 2017.

Visszatekintő a valamikori „podnikra”

A múlt században sok kisiparos dolgozott a faluban a maga kis műhelyében. A háború után, 1952-ben ezek a mesteremberek az Ipari Szövetkezetbe tömörültek. Volt asztalosműhely a Duna utcában, Veselovský Štefan bácsi háza helyén, drótszövő műhely, melyben Ott Lajos bácsi és fia kezdték a drótszövést, ifj. Kustyán József háza helyén. Az iparosok közé tartoztak még az ácsok, Fábik Károly és Ferenczi Károly, a borbélyok, Vajda Géza, Ruck János, Lengyel István, a varrónők, Mikusné Szalisznyó Izabella, Nagy Eszter, valamint a cipész, Győri István.

A régi asztalosműhelyről és a drótszövésről szeretnék megemlékezni, avagy, ahogy akkor mindenki nevezte, a „podnikról”. Tehát az iparszövetkezet 1952-ben alakult. A templomkert melletti épületekbe az asztalosműhely és a drótszövők 1962. január 1-vel költöztek be, de akkor már Május 9. Termelő Szövetkezet, Komárom név alatt. Az asztalosműhely történetéről Gaál Dezső bácsi asztalos fiával, Lacival és id. Misák Pállal, a ma már nyugdíjas asztalossal beszélgettem. Laci elmondta nekem, hogy édesapja nagyon szerette a szakmáját, szinte a foglalkozása volt a hobbija is. Mesterlevelét Nagymegyeren szerezte a háború előtt. A családi ház mellett volt egy kis műhelye, ott még inasai is voltak. Ebben a műhelyben kislányként még én is megfordultam. Szerettem Dezső bácsi fűrészporos, faillatú műhelyét, mert a mesternek mindig volt hozzám egy-két jó szava. Számos szép asztalos alkotás került ki a keze alól. Saját maga készítette a vitrineket, konyhabútorokat, fával kombinált ágyakat, a szobabútorokat diófából. Ottjártamkor én is megcsodálhattam Dezső bácsi bútorremekeit.

Visszatérve a „podnikhoz”, a faluból elég szép számban dolgoztak ott asztalosok: Gaál Dezső, id. Misák Pál, Décsi Zoltán, Szép László, Varga János, Klánik Benő, Specziár József, idős Fehérváry Sándor, Klánik József, Kósa Gyula, Csémi Gusztáv, Décsi Miklós, Nagy Dénes karbantartó. A részlegvezető Farkas György volt Nagymegyerről, de Sándor József is volt főnök. Bérelszámolóként és könyvelőként ott dolgozott Mészáros Dezső bácsi, valamint irodai alkalmazottként Kovács Erzsébet és Jaškó Boženka néni. Abban a korban szinte minden asztalosmunkát ezek az iparosok végeztek el a faluban. Főleg az árvíz után akadt bőven dolguk, hiszen új ablakokat, ajtókat, padlókat kellett készíteniük. Ezenkívül ablakot üvegeztek, ajtókat festettek, ülgarnitúrákat alkottak. Kárpitások is segítettek az utóbbiak előállítását. A gyümölcsöskert faládái is az ő kezük közül kerültek ki. Hogy nagyon szépen és pontosan dolgoztak, bizonyítja az a tény is, hogy a brünni gépkiallítás alkalmából is kaptak megrendelést bútorok, nagyobb ládák elkészítésére. Helyben a templomok átalakításából is kivették részüket, sőt a környező falvak templomaiban is végeztek karbantartást, úgymint Kulcsodon, Izsapon, Nagymegyeren stb. Sajnos a központosítás

falunkat is elérte, mert 1975. március 31-edikével megszűnt az asztalosműhely. Ezután a mestereknek Komáromba kellett bejárniuk dolgozni, de sokan itt maradtak a faluban és más munka után néztek, vagy otthon dolgoztak saját kis műhelyükben.

A „podnik” épületében az asztalosokon kívül dolgoztak még a drótszövők. Főleg asszonyok végezték ezt a szerintem inkább férfiaknak való munkát. Fél Vilma néni mesélte nekem, hogy bizony két műszakban dolgoztak és nehéz munkát végeztek, mert néha két mázsa negyven kilós dróttekerceket is meg kellett mozdítaniuk. A fizetés akkoriban átlag 1600 Kčs volt. Amikor megszűntették az asztalosműhelyt, a drótszövő műhelyt kibővítették négy új, automata géppel. Ezekkel már ügyesebben és gyorsabban tudtak dolgozni, jobban is ke-restek vele. A megszótt dróthálót aztán Nemesócsára vitték, ott vagonba rakodták és továbbszállították a KGST valamennyi országába. Vilma néni elmondása szerint nagyon jó dolog volt akkor, hogy annyi asszony helyben tudott elhelyezkedni. Ő 1972-től egészen 1990 végéig dolgozott itt. Rajta kívül itt volt alkalmazott: Wolf Erzsébet, Veselovská Mária, Mészáros Márta, Győri Irén, Ábrahám Ilona, Pavlačková Emma, Sörösová Margita, Décsi Éva, Földes Dorottya, Klánik Gézőné, Nemes Viola, Varga Margit, Varga Ilona, Domonkos Etel, Tábor Magda, Madarász Etel, Oriška Mária, Nagy Mária, Németh Katalin, Szalay Ida, Libai Eleonóra, Libai Imre, Décsi Miklós mint karbantartó, Fél Mária, Farkas Anikó, Cseh Mária, Károlyi Beáta, Bankó Teréz, Nagyné Jezsó Margit, Nagyné Bödők Jolán. Aztán ezt a műhelyt is megszüntették, a gépeket áthelyezték Nemesócsára, az asszonyok java nyugdíjba ment vagy munkát talált az ócsai cipőgyárban, vagy a tanyi lengyárban. Szalay Ida néni még jó ideig folytatta a drótszövést, itthon saját műhelyében.

Ahogy írtam ezt a cikket, azon gondolkodtam, hogy bizony nem volt könnyű ezeknek az embereknek a munkájuk, hisz nem voltak korszerű gépek még akkoriban, szinte mindent kézzel csináltak. Mégis szerették a foglalkozásukat, maradandót alkottak, és végül is, saját falujukban tudtak elhelyezkedni, az pedig előnynek számított akkor is, annak számít ma is. Bár most is így lenne! Bár most se kellene külföldre utazni munka után! Köszönöm beszélgetőtársaimnak az információkat és a fotókat, melyeket rendelkezésemre bocsájtottak.

A képeket a galériában találja.

Androvics Adrianna, 2014. augusztus 18.

Két történet

Ennek a két történetnek, amelyeket itt leírok, magam voltam szem- és fültanúja az 1960-as évek végén. Még nem voltam tíz éves, de megragadt bennem az emlékü. Apámról, Nagy Imréről (1919–1978) szólnak és „cukros” Nagy Józsiáról (1947–1987). A „cukros” Nagy család élénk fantáziával volt megáldva. Vagy megverve? A szülők fiatalon meghaltak, a (fél)testvérek, Icuka és Józsi öngyilkosok lettek. Mindnyájan a csicsói temetőben vannak eltemetve. Nyugodjanak békében. Józsi fiatal fiú volt, árva, a földműves szövetkezetben dolgozott azokban az években. Apám csoportvezető volt, Józsi a csoportjában dolgozott.

Tavasszal édesapám mérte ki a tagoknak a háztáji földeket – ezeket itt tagföldnek nevezték –, és a szövetkezeti földeket. A kimért földeket a szélükön karókkal jelölte. A karókat az asztalosműhelyben készítették. Tintaceruzával írta rá a neveket. Télire a karókat beszedték, a következő évben megint felhasználták. Egy délután megjelent nálunk Józsi. Ketten voltunk otthon apámmal. Imre bácsi, szólította meg apámat. Kéréssem lenne. Az én karómra azt írja, hogy J23. Jól van Józsi, ha ez a kívánságod, úgy lesz. Ehhez tudni kell, mi az a J23. Abban az időben mindenki tudta: J23 Kloss kapitány fedőneve volt a Kockázat c. filmsorozatból. Mikor elment, apámmal egymásra néztünk és nagyon meg voltunk hatódva. Apám rászolgált a bizalomra. Józsi, amíg a szövetkezetben dolgozott, J23 fedőnév alatt hősként kapálta a kukoricát, egyelte a répát.

A második történet a postához kapcsolódik. Valamikor az 1960-as években a komáromi járás földműves szövetkezetének néhány dolgozóját kirándulni vitték a Szovjetunióba. Édesapámat is. Szigorúan kitűzött útvonalon – Moszkva, Kijev, Szentpétervár (akkor Leningrád) –, előírt program szerint zajlott a kirándulás. Nem fényképezhettek, a szállodában vásárolhattak képeslapokat. Apám is vett néhányat, de nem küldött senkinek haza. Itthon az első napon Józsi megszólította apámat: Ugye Imre bácsi, küldött nekem képeslapot Moszkvából? Persze Józsi, de tudod, Moszkva nagyon messze van, sokáig tart, míg ideér. Otthon aztán tipródott, most mit csináljon? De végül kiötlöttük. Megcímezett és megírt egy lapot Józsinak – a képeslapokon kívül más emléket nem hozott – és elvitte a postára. Ott megkérte a dolgozókat, hogy pecsételjék le a lapot többször is, de úgy, hogy a feliratuk ne látszódjék, majd megkérte Tibi bácsit, kézbesítse Józsinak. Így kapott csakis Józsi képeslapot apámtól a nagy Szovjetunióból.

Nagy Amália

Egy csicsói, akinek gyökerei egészen Szerbiába nyúlnak vissza

Amikor a kultúrházban kezdtem el dolgozni, az akkori takarítónő, Kati, aki osztálytársam volt az alapiskolában, megosztott velem egy családi történetet. Elmesélte, hogy az apai ágáról a gyökerei egészen Szerbiába nyúlnak vissza. Egy alkalommal meg is szólítottam az édesapját, Varga Istvánt, hogy mesélje el nekem a történetüket. Ő eleget is tett kérésemnek és egy szép napon belefogott a mondanivalójába. Rögtön a legelején egy képeslapot mutatott nekem Óbecséről (szerbül: Starí Bečej). A képeslapot 1924. december 23-án írták tekintetes Mura Kálmán úrnak Csehszlovákiába, Kolozsnémára. Aki írta, boldog újévet kívánt az úrnak, valamint érdeklődött egy földije felől, akinek lába törött. Leírta, hogy a képeslapon az ő városa látható, alul az ő, vagyis szülei háza az istállóval, mely azóta már nincs meg. Mint később megtudtam, Óbecse a Tisza mentén fekszik, kisebb városka a Vajdaságban. Pista bácsi nagymamája, Deák Amália (meghalt Komáromban 1946-ban) származott onnét, akit Mura Kálmán hajós hozott ide. 1910-ben házasodtak össze. 1911-ben született meg Pista bácsi édesanyja, Mura Rozália Kolozsnémán, egy hajón. Kétlaki emberek voltak, mert volt házuk Kolozsnémán és Óbecsén is. Még egy testvére született, Kálmán. Rozália a gönyői származású Varga Istvánhoz ment nőül 1935 júniusában. Fiuk, István, e történet mesélője, már Csicsón született 1939-ben. Megtudtam azt is, hogy édesanyjától hallott szerb szavakat, aki tökéletesen tudott magyarul és szerbül is. Sőt verset is tanult tőle 1946-ban, amelyet el is szavalt nekem.

2016. május 22., Androvics Adrianna

A csicsói egészségügyi központ dolgozói

Csicsónak az 1950-es évek végéig nem volt saját orvosa, orvosi rendelője.¹ Amikor alkalmassá tették erre a gróf intézőjének kúriáját, orvosi rendelőt alakítottak ki benne és beköltöztették a szomszédos falu, Füss orvosát, dr. Snoha Štefánt (1929–1979). Ő nemcsak jó szervezőkészségről tett tanúbizonyságot, hanem a lényéből áradó kedvességével mindenkit meg tudott nyugtatni. Szlovák nemzetiségű volt, de megtanult tökéletesen magyarul. Haláláig, 1979-ig dolgozott falunkban és körzetében, itt temették el később családtagjait is (már csak idősebb fia él). Snoha doktor úr mellett Csicsó Janka nővér szolgált. Janka nővérnek nagyon sokat köszönhetünk, főleg akkor volt nagy szerepe, amikor falunkban egyre-másra változtak a helyettesítő orvosok. Kicsit később lett fogorvosa is a falunak, Bartha Zoltán (1933–1984) doktor úr. Neki csicsói kötődése is volt, ükapja, Bartha Ferenc református lelkész volt falunkban, a temetőnkben nyugszik. Őmellé temették halála után a doktor urat, később feleségét, Bartháné Morvai Mária tanító néninket is. Mikor ideköltözött feleségével, az Alsó utcában helyezték el őket, a falu egyik legszebb kúriájában. Kis ideig először itt volt a rendelője, majd szemben, özvegy Görözdi Zsófi néni házában egyik szobájában. Végül neki is szép rendelőt szereltek fel Snoha doktor úr mellett. Bartha doktor úr nagyon lelkiismeretes fogorvos volt. Minden évben ellenőrizte és kezelte az iskola tanulóinak fogait. Sokat olvasott, művelt ember volt, kezelés közben mesélt, tanította a gyermekeket. Sztahó Ibolya nővérkét Vida Jolán váltotta fel, ő a doktor úr halála után tovább dolgozott Csúz Antal fogorvos mellett. Sajnos, ő néhány év után megszüntette rendelőjét. Utána már nem volt fogorvosa a falunak.

Snoha doktor úr halálával nehéz, orvos nélküli évek következtek. Csak helyettesek dolgoztak a rendelőben. Leghosszabban Balazsovjech doktor úr, egy nyugdíjas, idős és már beteg orvos rendelt, aki Csicsón halt meg, de nem itt temették el. Aztán az 1980-as évek közepe táján ráköszöntött falunkra a szerencse. Dr. Pásztor László fiatal, tehetséges orvos elvállalta Csicsót és körzetét. Ekkor már gyermekorvosa is volt a falunak, Nagy Ákos személyében (nagyapjáról megemlékezik e könyv is). Pásztor Lászlónak Keszeghné Nagy Terike, később Kollárné Benkóczi Katalin, Nagy Ákosnak pedig Nagy Szilvia (1959–2011) nővér segített munkája végzésében. Több évtizedig tartó szolgálat után Nagy Szilvia sajnos fiatalon meghalt, Nagy Ákos doktor úr pedig nyugdíjba vonult. Most csak helyettesítő gyermekorvosa van a falunak Dr. Szerda Andrea személyében, de ez is nagy dolog az orvoshiányt tekintve. Pásztor László mindenki meglegedésére, hosszú ideig gyógyította Csicsó és környéke betegeit. A 2000-es évek elején átadta orvosi praxisát dr. Bulajcsík Ferencnek. Őt Kollárné Benkóczi Katalin segíti. Pásztor doktor a Szlovákiai Magánorvosok Szövetségé-

nek (ASL) tiszteletbeli elnöke. A csicsói református egyházközség tagja, különféle rendezvények támogatója, segíti a sportolókat, a csicsói öregfiúk futballcsapat erőssége. Köszönjük, doktor úr!

Az orvosi rendelő előtt 1970-es évek:

Molnár Tibor mentős, Dr. Snoha Štefán általános orvos, Dr. Bartha Zoltán fogorvos, Csicsó Janka, az ált. orvos nővére, Molnár Mária védőnő, Nyitrainé Julianna takarítónő, Décsi Etel okleveles szülésznő.

A kép tanúsága szerint a csicsói egészségügyi központnak volt mentőautója és mentőse és terhesgondozója. Mentőse ma is van, Németh Arnold.

1993. augusztus 1. óta gyógyszertára is van falunknak, a Rélia patika, amelynek Gráfel Aurélia doktornő a tulajdonosa és Félné Bödők Szilvia segíti fontos tevékenységét.

1.) A csicsóiak Nagymegyere (Róth doktor), Nemesócsára (Deutsch, Nagy Árpád orvosok), Füssre (Mocsári doktor) jártak orvoshoz, vagy az orvos látogatott Csicsóra. Kivétel egy rövid időszak volt, mikor 1872 és 1874 között Wertner Mór orvos Csicsón gyakornokoskodott. (Valószínűleg rokonai éltek Csicsón.)

Décsiné Vendégh Etel (1918–1992), okleveles szülésznő.

A Semmelweis Orvostudományi Egyetemen szerzett oklevelet. 50 éven át végezte munkáját a csicsói orvosi körzetben. Tanulókönyvében (indexében), ezeket a neveket olvastam: Szentágothai János professzor, Balazsovjecz doktor, a mi öreg orvosunk. Természetesen, amikor Etel nénit vizsgáztatták, még fiatal orvosok voltak. Etel néninek szigorú, katonás modora volt. Lehet, hogy emiatt néhányan nem kedvelték. Szakértelmét, segítőkészségét azonban mindenki elismerte. Hivatását odaadóan végezte. Nemcsak a szülőasszonyokról, kismamákról és a csecsemőkről gondoskodott példásan, hanem ha tudott, mindenkinek segített, aki hozzáfordult. De tudta, meddig érnek a képességei, mikor kell orvoshoz fordulni. Nekünk szomszédunk volt. Hálás vagyok neki, hogy gondoskodó figyelmében részesített. Különösen pedig azért vagyok neki hálás, mert tisztelte szüleim igyekezetét, ahogyan bennünket – három, és ebből két sérült gyermeket – neveltek. Mindig számíthattunk a segítségére, tanácsaira. Mi is tiszteltük, szertettük őt.

Noha Csicsónak az 1950-es évek végéig nem volt saját orvosa, bábaasszonyai mindig voltak, pl. Soósné Simon Mária (Mészárosné Bödök Sári néni nagyanyja), és asszonyságnak szólították őket. Ők a hivatásuknak éltek és minden rászoruló beteget elláttak, ha tudtak. Etel néni időben az utolsó volt közülük.

- A csicsói református egyház krónikájában olvashattunk egy bejegyzést 1820-ból, mely arról szól, hogy *olvastatott a Nagyméltóságú Magas Királyi Helytartó Tanács 1820. február 15-én költ parancsoló levele, melyben a „himlő (a fekete himlő vakcináját 1796-ban fedezték fel – N. A.), beoltásnak nagyobb előmozdítása tekintetéből azon rendeletet adja a lelki pásztorokra nézve, hogy minden esztendő végén, az azon esztendőben született gyermekek lajstromát küldje el a Járásbéli Szolga Bíró Úrhoz.*” Bizonyára e lajstrom szerint kapták a gyermekek a védőoltást.

- Róth doktor 1947-ben megállapította, hogy édesanyámnak agyhártyagyulladásra van. A komáromi kórházba vitette, ott azt mondták neki, nagy szerencséje van, mert ezt penicillinnel már jól tudják gyógyítani. Penicillinnel először 1942-ben gyógyítottak sikeresen embert és 1944-ben kezdték gyártani, nálunk még csak néhány kórházban alkalmazták.

Nagy Amália, 2017. március 4.

Az Egységes Földműves Szövetkezetről

Ennek a könyvnek szinte minden lapján találunk a földműves szövetkezetre való utalást. Másképp nem is lehetne, hiszen a tevékenységével a falu mindennapjait és ünnepnapjait is formálta. Mivel a könyv legtöbb témájával kapcsolatban szóba kerül, ezért nem akartam külön írásban megemlékezni róla. Már lezártnak tekintettem a könyvet, de nem hagyott nyugodni az a gondolat, hogy így mégsem lesz teljes. Még az is visszatartott az írástól, hogy nem tudtam hozzá kapcsolódó anyagot, dokumentumokat szerezni, nem tudtam utána járni a dolgoknak. Viszont a szövetkezet léte annyira átszötte mindenki életét, hogy mindenütt beleütköztem az emlékébe. Mert mára már sajnos csak jóformán emlék maradt, noha névleg és igencsak megszűkítve még működik.

Tehát összegyűjtöttem ebben az írásban, mire emlékezem, mire emlékeztettek adatközlőim, sokszor ismételve, amit már máshol leírtam.

A Csicsói Egységes Földműves Szövetkezet (Jednotné roľnícke družstvo Čičov) 1950-ben alakult. Az ide telepített szlovákok alapították. A földet, az eszközöket, a tudást és a munkát hozzá azonban az itteni parasztok adták. Mindeüket beadták a szövetkezetbe: munkaerejüket, termőföldjeiket, ígásállataikat, barmaikat, kocsijaikat, szekereiket, szerszámaikat, gépeiket (ekéket, vetőgépeket stb.), cséplőgépeiket (három cséplőgépről tudok: kettőt csicsói parasztok társulása birtokolt, egyet pedig Décsi Lajos földbirtokos), teljes műhelyfelszerelésüket (mint ifjabb Vida Lajos, akinek kovácsműhelye volt). A grófi család teljes vagyonát elkobozták. Az állatokat és a felszerelési eszközöket, amelyeket nem tudtak elhelyezni a gróftól elkobzott épületekben (Keresztmajorban, belső majorban), a parasztok istállóiba rakták. Ameddig – az 1950-es évek végén, 1960-as évek elején – fel nem építették a telepet. Az iroda az országút mellett, a belső majorban (a mai iskola helyén) egy szép, cseréptetős téglaházban volt, amely az árvíz idején menedéket nyújtott az itthon maradt tagoknak. Jól megépített szép lóistállók voltak még az udvarban, valamint kocsisín és lovarda. A csicsói földműves szövetkezet története, a gazdaság megalapozói, dolgozói külön könyvet érdemelnének. Azért nem megalapítókat írok, mert ők, miután rájöttek, hogy a földművelés nehéz és felelősségteljes munka, és ők nem értenek hozzá, a szövetkezetesítés után rövid időn belül majdnem mindnyájan visszatértek szülőföldjükre. Az addig általuk megszerzett földek tulajdonjoga azonban az övék maradt, és leszármazottaik ma is élvezik a hasznukat. Előző könyvünkben írtam az aratásról, egyéb paraszti munkákról, a dohányfeldolgozásról. Többféle gabonát, kukoricát, takarmánynövényt, marharépát, cukorrépát stb., egy ideig pedig lent termesztettek. A Szakajtás leírásánál megemlítettem a szőlőtermesztést, hogy miképp függ össze a tó keletkezésével. A Lion-kert szőlős- és gyümölcsöskertjét átvette a csicsói földműves szövetkezet, mellette

pedig kertészetet alakított ki. Itt sok asszonyt és nyugdíjast foglalkoztattak. A kertészet vezetője Mészáros Dezső volt (1922–1998), a vincellér pedig id. Nagy Vince (1917–1987) és Seiner József (1951–2016). A földműves szövetkezet nemcsak teheneket és disznókat tenyésztett, hanem tojókat is tartott, sőt a „Kövécsgödör” partján kacsákat nevelt. Virágzó, modern gazdasági épületekkel és gépekkel (emeletes irodaházzal, gépparkkal, asztalos- és gépésműhellyel, magtárakkal, raktárakkal, mázsaházzal, ólakkal, istállókkal, öltözőkkel, tejsarnokkal, pékműhellyel, borospincével, vágóhíddal) ellátott szövetkezetté fejlődtek. A szövetkezeti tagok a tagföldek szerint kukoricát, gabonát, lisztet, cukrot kaptak. Ünnepeken pénzbeli jutalékot, ezenkívül még húst, bort is osztottak, a gyermekeiknek édességekből összeállított csomagot, a nőknek nőnapon ajándékot adtak. Kirándulni vitték őket, a felnőtteket, gyerekeket üdültették. Minden tagnak előfizették a Szabad Földműves című hetilapot. Minden fontos építkezéshez segítséget nyújtottak, de nem csak anyagit. A szövetkezet építőbrigádja (vezetőjük id. Bödök János volt) a szövetkezeti épületek építésén kívül részt vett az egészségügyi központ és az orvosok szolgálati lakásának kialakításában, az árvíz utáni építkezésekben, az iskola, a sportpálya és az öltözők (sajnos lerombolták őket), a ravatalozó építésében, sőt még a templomok felújításában is. Tagjainak két egyemeletes 4-4 lakásos házat építettek a Sportutcában. Támogatták az iskolát, az iskolakonyhát, a kultúrát, a csicsói Csemadokot, kultúrházat, a zenekarokat, táncsoportokat, énekkarokat, a sportolókat, kiváltképp a futballt. 1965-ben a nagy árvíz idején a szövetkezeti tagok nem a személyes tulajdonukat mentették, hanem a közös vagyont. Télen még most is ők végzik a hótolást, tisztítják a szennygödöröket.

A szövetkezet elnökei, akikre emlékszem: Habenicht János (ő az árvíz idején volt elnök), (ősz) Nagy Imre, Riedlmayer János, Baráth Imre. Állatorvosa is volt a szövetkezetnek: dr. Végh János (a telepen lakott, a bejárathoz közel, a háza még áll), hosszú ideje és jelenleg is dr. Török Tihamér. 1976-ban egyesült négy falu, Csicsó, Füss, Kolozsnéma és Nagykeszi földműves szövetkezete Egyesített Wilhelm Pieck EFSZ néven, központja Csicsón volt (névadója az NDK első államelnöke volt). Ekkor Baráth Imre volt az elnök. Kiss Ferdinánd mérnök, aki ifjú kora óta a szövetkezetben dolgozott nyugdíjas koráig, ekkor az alelnöki tisztséget töltötte be, 1991-től pedig, amikor szétváltak a szövetkezetek, elnöke volt a csicsóinak.

A csicsói EFSZ barátságban volt a koroncói, az etei és a kishéri magyarországi szövetkezettel, de a bábolnaiakkal is jó viszonyt ápoltak. Csehországból, Jezernicéből, Turá Lúkaból kombájnosok jöttek segíteni az aratást. Amikor nálunk végeztek, a csicsóiak mentek hozzájuk. Többször látogatták kölcsönösen egymást az NDK-beli Wilhelm Pieck szövetkezet tagjaival. A fiatalok között barátságok is szövődtek. A német szövetkezet központja Riederben volt, és hozzá

tartozott Ditfurt és Badeborn falu is (Szász-Anhalt tartományban, Quedlinburg és Wernigerode közelében). A szövetkezet vezetője Herr Dube volt. A barátság-
nak több haszna is volt. Könnyebben hozzájutottak a jó minőségű német gépek-
hez, másrészt a szövetkezetünk dolgozói fegyelmet tanulhattak az ottani embe-
rektől (tisztaságot, pontosságot).

1990 után aztán megkezdődött a leépülés. 1993-tól mint Csicsói Rész-
Mezőgazdasági Szövetkezet (Poľnohospodárske podielnicke družstvo Čičov)
működnek. 1997-ben a csicsóiakat bekebelezte a lakszakállasi földműves szö-
vetkezet. Az akkori vezetőségi tagok: Nagy Géza elnök, Kiss Ferdinánd mérnök,
id. Beke Gyula, ifj. Nagy Vince, ifj. Tarcsi Miklós, id. Sárközy Dezső, id. Bódis
Sándor, Kovács Károly. Azóta többen nyugdíjba mentek, id. Beke Gyula és id.
Bódis Sándor meghalt, de valószínűleg a többiek sem tagok már. A csicsói rész-
leg azért még működik, néhányan Lakszakállásra járnak dolgozni, de a szövet-
kezet tevékenységéről már keveset lehet tudni. Az állatokat elszállították, az
épületeket kiürítették és mára erősen romlásnak indultak.

A második világháború után a parasztokat szövetkezetbe kényszerítették,
de szorgalmas, áldozatos munkával, nagy tapasztalattal sikeres és gyarapodó
gazdaságot építettek fel. Ezeket az eredményeket semmisítették meg az 1989
utáni változások. Reménykedjünk, hogy mint eddig minden nehéz, kilátástal-
lannak tűnő helyzet után, a jövőben is képes lesz a falu népe újraéleszteni a
földművelést és az állattenyésztést. A földműves munka megbecsülést érdemel,
hiszen mindannyiunkat az táplál.

Köszönöm Kiss Nándor mérnök úrnak, hogy átolvasta és néhány adattal
kiegészítette ezt az írást.

Nagy Amália, 2017. május 7.

Kézművesség Csicsón

Kosárfonás

Valaha a falunkban a kosárkészítés virágzó kézműipar volt (Aranyvesszős: Alsó falunál a Duna töltése melletti füzes az alapanyagnak kiváló lelőhelye volt). De a kézműves hagyományok kiveszésének folyamatában nálunk is feledésbe merült ez a nemzetközileg művelt mesterség, melyet valaha a magyarok fejlesztettek művészi fokra. Sajnos manapság a gépkocsival külföldre utazók akarva-akaratlanul megállnak az utak mentén letelepedett kosárárosoknál, és ott vesznek fonott piaci karkosarat, piknikkosarat, ruháskosarat, mőzeskosarat, kandallókosarat, kenyértartó kosarat, hulladéktartó kosarat, tálcát vagy virágkosarat. Miért tesszük ezt, hiszen mi is előállíthatnánk ezeket a termékeket? Nem kell hozzá más, csak jól megválasztott anyag, erős kéz és egy kis fantázia.

Amikor ott jártam idős Szabó Jánosnál, Öcsi bácsinál, többek között arról is faggattam, hogy ő hogyan készítette a kosarakat. (A képen Öcsi bácsi a tájházban fonja a kosarat) Elmondása szerint ez a mesterség nem igényel nagyobb tudást, csak meg kell keresni a jó vesszőt, „finomat”, ahogy ő mondta, melyen nincsen ág és

nem törékeny. Általában ő fűzfával dolgozott, mert szerinte is ez a legjobb alapanyag, bár lehet mindenből fogni, ami jól hajlik. A kosárfonás titkait apósától, Szász Gyulától leste el.

Egy jó kosarat kb. 2 óra leforgása alatt el lehet készíteni. Először is az alját, vagyis fenekét kell megcsinálni, aztán a vezérkarókat (szárákat) kell meghagyni, utána jöhet a vessző, mellyel már tulajdonképpen fonjuk a kosarat. A legvégén kerül rá a fül. A faluban többen is fontak kosarakat, főleg a téli időszakban. Emlékszem, unokanagybátyámtól, Boros Mihálytól mindig kaptunk karácsonyra egy szép kosarat. A maradék gyűrűvesszőből meg udvarseprűt készített nekünk. Utóbbi készítését már a fiaim is kipróbálták. Akkoriban az ügyes kezű férfiak sorban gyártották a tyúkborítót, méhkest, lisztes szakajtót, babos kosarat, fáskast. Ma már Öcsi bácsi egészsége nem engedi meg, hogy kosarat fonjon, de a faluban még néhányan folytatják ezt a mesterséget. Például

Csicsay Kálmántól tudtam meg azt a titkot, hogy a kenyérkosárhoz megfőzik a vesszőt és lehúzzák a külső héját. Fél Pál is foglalkozott kosárrakkal, ő a megfelelő alapanyag megszerzése végett fűzfákat is telepített a szántóföldje mellé. Nagyon szép kosarakat és egyebeket font, még idős korában is Barthalos Lajos

bácsi (1925–2009). Ő érdeklődő unokáját is bevezette e tevékenység rejtelmeibe, és unokája szinte művészi fokra fejlesztette a kosárfonást.

A kosárfonásnak szerintem van jövője. A műanyag szatyrok ideje lassan lejár. Az ember természetszerűleg vágyik természetes alapanyagú, célszerű és szép tárgyakra. A munkanélküliséget is lehet csökkenteni oly módon, hogy teret engedünk az ilyen foglalatosságnak. Természetesen ehhez az is kell, hogy óvjuk fűzfáinkat, telepítsünk minél többet a határi utak mentén, mert sajnos ez a fajta is, mint a többi őshonos fa, kipusztulóban van.

Androvics Adrianna, 2013. november 26.

Itt szeretnénk megjegyezni, hogy asszonyaink egyik kitűnő jövedelemforrása volt az 1950-es, 1960-as években, az 1970-es évek elején a szatyorkészítés. Ősszel, kukoricafosztáskor az asszonyok kiválogatták a szép kukoricacsuhékat. Télen aztán a kénnel kifehérített csuhéból kisebb-nagyobb füles szatyrokat, de még lábtörlőket is fontak. A fonatokat fából készült, különféle formájú és nagyságú keretek köré fonták.

De fontak szalmából is, legtöbbször köteges rozsszalmából. A szalmafonatokat fűzfavesszővel, hánccsal, gyékénnyel fűzték össze.

Seprút többen is kötöttek cirokból, de vesszőből is fogtak össze vesszőseprőt. Vesszőseprővel az udvart, ólakat, istállót söpörték, de alkalmas volt hősöprésre is.

Nagy Amália

Az aratókoszorú készítése

Ma már az aratás egészen másképp zajlik, mint 20-30 évvel ezelőtt. Itt nemcsak arra gondolok, hogy nagyobb teljesítményű kombájnokkal dolgoznak a földken, hanem arra is, hogy valahogy elmúlt az aratás igazi falusi hangulata. Régebben az aratás igazi népi ünnep volt. Még ma is megborzongok, ha látok egy kombájnt kimenni a határba. Ilyenkor mindig édesapámra gondolok, aki évekig kivette részét az aratási munkákban, sőt még Csehországba is elment és

segített learatni a gabonát. Amikor hazajött, mindig szaladtam eléje, ő felkapott, és a fülembe súgta: „ne félj, most már learattuk a kenyereinket”.

Tehát amikor befejeződött az aratás, addigra az aratókoszorú is elkészült, ezt aztán végigvitték a falu utcáin. Utána következett az aratóbál. A koszorút minden évben Banda Ottó bácsi (1944–1990) készítette el. Természetesen minden évben más-más mintájú koszorút font. Ő szülőfalujából, Nánáról (Párkány melléki falu) hozta magával ezt a fajta kézművességet. Ott leste el a falubeliektől a koszorúfonás fortélyait. Az alapanyagot a szövetkezet földjéről gyűjtötte be, kb. 3 kéve kalászos szalmát sarlózott le. Aztán vízben áztatta, hogy fonás közben ne törjön a szalma. Miután a szövetkezet asztalos műhelyében

elkészült a fakeret, a szalmát szépen egymásba fűzve feldrótozta a keretre. A kalászkra még ráhagyott kb. 10 centiméteres szárat és azokat így fonta bele a koszorúba. A legvégén kerültek rá a szalmadíszek – ezek harang alakúak voltak – és a színes szalagok. Piros, fehér, zöld szalaggal a koszorú Koroncóra került, az ottani szövetkezettel baráti viszonyt ápolt a helyi vezetőség. De készült Gútára, Komáromba és Nyitrára is egy-egy csodálatos mű. Az aratóünnepély végeztével a koszorú a helyi szövetkezeti iroda lépcsőházában volt kiállítva egészen a következő aratásig. Itt szoktam volt én is megcsodálni a szép alkotást. Ottó bácsi nemcsak koszorúkat font, hanem készített fából polcokat, virágtartókat, gyertyatartókat is. Kifaragta a mintákat és a fa szélét, peremét kicsit megégette, attól fekete színű lett. Ez adta meg a formáját. A mi pincénkben is őrzök még egy fali polcot, melyet még édesapám születésnapjára készített ajándékba. Sajnos a koszorúfonás titkát korai halála miatt már nem tudta átadni a fiatalabb nemzedéknek. Csak reménykedem, hogy valaki egyszer újra feleleveníti ezt a szép kézművességet a falunkban.

Androvics Adrianna, 2014. június 6.

Fonjunk papírból

Hulladéknak szánt anyag feldolgozása – papírfonás

Valamikor 2014 tavaszán kezdett el foglalkoztatni a papír feldolgozása. Előtte autodidakta módon kezdtem el a neten kutakodni róla, majd belevágtam a papírcsíkok feltekerésébe, sodrásába. A csíkokat hurkapálca segítségével tekerem fel, de az jó párszor eltörött. Sajnos nem mindig sikerült olyanra, amilyenre szerettem volna feltekerni, mert keveset értettem hozzá. Megint jöttek sorjában a kérdések, miért nem jó, mi lehet az oka. Hát, ugyebár, mint sok mindennek, a papírnak is van szála és bizony a szálirány figyelembe vétele nélkül nehéz jól elkészíteni a darabot, amelyből lehetne is valamit remekelni. Mert bizony vagy elszakad, vagy eltörik a papírpálca, vagyis a papírcső vagy papírtekerics. A sok gyakorlás teszi a mestert mesterré. Nagyon sok szép tárgyat, ajándéktárgyat lehet sikeríteni a kidobásra szánt újságpapírból, reklámújságokból, régi telefonkönyvekből vagy akár vékonyabb csomagolópapírból. Talán már ez sem szabályra épül, hanem az emberiség határtalan fantáziájára. Minél bonyolultabb egy alkotás, annál szebb, de az egyszerű kis darabokban is ott van a fonó szíve-lelke, remek keze munkája. Ha valaki úgy gondolja, hogy érdeklí a papír feldolgozása, újrahasznosítása, életre keltése, szívesen segíték neki.

Lakatosné Domonkos Zsuzsanna, 2016 augusztusa

Zsuzsán kívül még sok asszony és lány fon a falunkban hulladékpapírból. Ez váltotta fel a kukoricacsuhéból való fonást. Nagyon szép dísz- és használati tárgyak kerülnek ki egyes kezük alól.

A méhészkedésről

Csicsón néhányan méhészkedéssel foglalkoztak, foglalkoznak. Mint már említettük, Vajda Géza bácsi is. Vagy a kép tanúsága szerint legidősebb Liska Károly (1901–1983), a képen őt láthatjuk méhkaptárjai között, a Vida-tónál vagy Décsi József (1945–1965), a szülész nő, Etel néni férje.

Décsi Laci bácsi így emlékezik méhészpályafutásáról:

Néhány szó a méhcsalád tagjairól:

a/ Az anya – funkciója a család létszámának fenntartása, vagyis a peték lerakása a sejtekbe, mennyiségük az évszaktól függ. Nyáron 1500-2000 vagy még több is lehet naponta. Télen viszont szinte nullára csökken. Az anya életkora elérheti akár az 5 évet is, de ekkor már aktivitása nagyon csökken. Ezért a méhészek 2 év után lecserélik.

b/ Dolgozó méh – a neve is erre utal, nektárt és virágport gyűjt, ebből mézet és méhpempőt, továbbá propoliszt és viaszt termel. Életkora ősztől tavaszig tart, de a nyári egyed csak néhány hétig él (4-6 hét).

c/ Here – fő funkciója a méhanya megtermékenyítése. Életkora csak tavasztól ősziig tart.

„Édesapám 1935-ben kezdett méhészkedni. Az ötvenes évek végén, iskoláim befejezése után én is aktívan bekapcsolódtam a méhészkedésbe. Abban az időben 55-60 méhcsaláddal dolgoztunk, elég jó eredménnyel. A fent említett termékek egész skálájával foglalkoztunk. Sajnos édesapám halála után (1970) magam maradtam, és közben az évek múlásával kénytelen voltam az állományt csökkenteni. Jelenleg már csak 18-20 méhcsaláddal dolgozom. De azt már nem is tekintem munkának. A méhészkedést csak szívvel-lélekkel és teljes odaadás-

sal lehet folytatni. Még akkor is, ha néha kudarcok érik az embert. Igaz, a valódi méhészt a maximális optimizmus jellemzi, és mindig bízik a jövőben. Ezek után már csak természetes, hogy nem tudok megválni szorgalmas, de szúrós rovaramtól.

Sajnos a méhészkedésnek vannak negatív oldalai is. Jelenleg szinte világszerte nagymértékű a méhek elhullása. Néhány esetben a károkozó ismeretlen és nehéz védekezni ellene. Nagy pusztulást okoz az ázsiai atka, ez a méhek vérét szívja. Megfelelő kezeléssel már tudunk ellene védekezni. Nem utolsósorban említeném az emberi tevékenységet is, pl. a szakszerűtlenül alkalmazott növényvédő szerek használatát. Vagy a mobiltelefonok kisugárzása olyan mértékben befolyásolja a méhek tájékozóképességét, hogy nem találják vissza a saját kaptárjukba és elpusztulnak.”

Décsi László mérnök (1927, a Dunai Ármentesítő Vállalat komáromi részlegének volt igazgatója), csicsói méhész, 2015 januárja

A méhészkedésben Laci bácsinak segítségére volt húga, Décsi Teréz (1929–2008), tanító néni, aki szintén megtanulta a méhészkedés csínját-bínját, hiszen Laci bácsi csak hétvégeken tartózkodott Csicsón.

Mára a legismertebb csicsói méhészé, akinél mindig kapni jó minőségű mézet, Kustyán Sándor mérnök vált. A képen látható cégér a házuk kapuján az ő mézét hirdeti. Sándor a 2000-es évek elején leste el tudományát húga apósától Nádszegen.

Rajta kívül egy éve egy fiatal, Bognár István is telepített méheket az udvarukba. Munkatársa segítette. Bizonyára tudja, hogy fent említett dédapja, Liska Károly is foglalkozott méhtenyésztéssel. A faluban többen is méhészkednek, mint pl. a szintén fiatal Szikonya Attila.

Nagy Amália, 2017 februárja

Ezt a két cikket a Csicsói hírmondóban olvashatták.

Egy miniállatkert a falu szélén

Amikor telefonon bejelentkeztem Krajmer Andrea magánvállalkozónál, hogy szeretnék cikket írni az általa vezetett mini állatkertéről, már tudtam, hogy egy nagyon szép órát fogok eltölteni szép környezetben. Andrea készségesen fogadott és azonnal belekezdett a mesélésbe. Elmondta, hogy az állatpark megálmodója élettársa Kovács Géza volt, de ő sajnos azóta elhunyt. Ő kezdett el foglalkozni 2006-tól állatok tartásával. Később együtt vágta bele a park bővítésébe, sőt Andrea a vállalkozását is erre építette fel. Évről évre újabb és egzotikusabb állatok jelentek meg a parkban. Ottjártamkor láthattam emut, lovat, szamarat, pávákat, libákat, törpe kecskéket, dámszarvast, borzot, papagájokat, pulykákat, kacsákat, tyúkokat, kakasokat, galambokat, disznókat, mosómedvét, lámát, birkát, vadászgörényt és tengeri malacokat. Tulajdonukban volt egy struccpár is, de az sajnos pár éve elpusztult. A gyerekek legnagyobb öröme ezek az állatok szabadon lehetnek, és annyira szelídek, hogy bárki megsimogathatja őket. Járnak is ide szép számban óvodások, kisgyermekes családok. De szívesen ellátogatnak ide Medvéről a mozgássérültek otthonából az ott lakók. Sőt hippoterápián, gyógylovagoltatáson is voltak már itt betegek. Sok kis rászorulónak segített az állatok közelsége és simogatása. A park egész évben nyitva áll az odalátogatóknak. Jönnek is sokan faluról, városból, hisz itt minden állatot testközelből lehet megcsodálni és lehet simogatni. Telente a tavon fagyos időszakban még korcsolyázni is lehet. Nyáron pedig a horgászatnak lehet hódolni. A bejáratnál kis pihenősarok van kialakítva, ott alkalom nyílik sütögetésre is. Andrea végtelenül szereti az állatokat, látni is lehet rajtuk a törődést. Mindegyiket a nevéen nevezi, és mindegyikről tud mesélni valamilyen kedves élményt. A jövőben szeretné bővíteni az állatállományt, hisz a közösen megálmodott park még nem teljes. A reklámra is gondolnia kell. Sajnos van egy szépséghibája ennek a majdnem tökéletes intézménynek: hogy elképesztően rossz minőségű utak vezetnek hozzá. Az is előfordult már, hogy egy mozgássérült kislányt a falu végétől toltak oda kocsival, mert az autóbusz nem tudott odajutni. Talán kis ráfordítással meg lehetne oldani ezt a problémát is. Az út, mely odavezet, lehetne egyben egy újabb kerékpárút, mely összekötné bennünket Kolozsnémával.

2014 júniusa, Androvics Adrianna

Csicsói élményeim

Szlovák iskolába jártam, soha nem írtam még magyarul újságba cikket, ezért nagyon rövidre fogom. Búcsúkor látogatóban voltam barátnőmnél, és másnap, hétfőn együtt készültünk kirándulni Pannonhalmára.

Az autizmus egyik formájával élő fiam, és a bátyám, egyben sofőr, volt a kísérőnk.

Először is körbe jártuk a falu minden zegét-zugát. Megnéztük egyes részzeit, nevezetességeit, emlékműveit, újabb és régi építményeit (iskola, kastély, templomok, malom, szép házak, kertek, temető, szobrok, artézi kút, és így tovább). A bátyám többször megkérdezte: Csicsó, ez falu vagy város?

Hogyan, hogyan sem berobogtunk a BÚCSÚBA – kis vidám gyülekezetbe. Leginkább a gyerekek játszadoztak és örültek a KISVONATNAK. Ezt bizony az én 27 éves fiamnak is ki kellett próbálnia. Beült a padba, és nem is akart kimozdulni, nagyon szeretett volna kocsikázni. Sajnos le kellett őt vonszolnom róla, már csak egy sztárfotóra futotta az időből.

Tervbe volt ugyanis véve a KIS ÁLLATKERT meglátogatása, és a nap gyorsan rövidült.

Beültünk az autónkba, felfegyverkezve barátnőm tolokocsijával. Gondoltuk, így lesz a legegyszerűbb odajutni. Féltünk, hogy a sok előzőleg esett eső miatt ez körülményes lesz. Az volt. A tulajdonostól és egyben gondnoktól kellett ástót kérni, hogy az utolsó kátyún-pocsolyán is túljussunk autónkkal. Sikerült. Hála Istennek! Megérte a küszködést. Csodálatos élmény várt ránk.

Egy mesés, szívet-lelket simogató helyre kerültünk, lehet a Földi Paradicsom egy icipici kis része-töredéke.

Az én autista fiam „BESZÉLGETETT” az állatkákkal. Érinteni, simogatni akarta őket, tette is, sőt almát adott Misinek, a szárnak és Dávidnak, a lovacskáknak. Mindegyik ott volt a közelünkben, még a lámától sem kellett félni. Én meg nem győztem szórakozni és kacagni kedves nevükön. Liza, a legsárosabb kismalac a Földön, szinte örömmel pózolt a bátyám fényképezőgépe előtt.

Ide még biztos máskor is el fogunk látogatni.

Befejezésképpen, volna egy óhajom: a falu lakosai találjanak gyors és okos megoldást az odavezető út megépítéséhez.

Merem remélni, legközelebb könnyen jutunk erre a kedves helyre. Biztos, hogy különleges turistaattrakció lesz egyszer belőle.

U.I. Két nap múlva, már otthon belelapoztam a „Csicsói Hírmondó” júniusi számába. Az egyik cikkben ugyanezt a felhívást találtam!

Gabriela Horváthová, 2014. október

Az állatkert a Kitty-tó partján, régi, hagyományos nevén, az Első Gyöpi-tó partján terül el, az Alsó faluban – nevezzük most már így ezt a részt is. Az állatkerthez azóta sem építettek utat, a meglévő földutat sem javították ki. Nagy kár! (N. A., 2017. 02. 19.)

Ifjú tehetségek bemutatkozása

2014. március 28-án néhány csicsói ifjú alkotásaiból nyílt kiállítás a volt református iskola nagyobbik termében. Sárközy Angelika, Németh Anett és leánya, Emese, Chyský Roland, Kósa Lóránt és Bugyi Attila, valamint Gógh Viktor és Kasnyík Eszter (ők nem csicsóiak) jóvoltából csodálatos ékszereket, gyöngyből, drótból, bőrből készült tárgyakat, fotókat, vadászkéseket, grafikákat, arnyékképeket láthatott az odalátogató közönség.

Kasnyík Eszter csomózástechnikával készített munkáit, makraméit, Gógh Viktor pedig grafikáit és gyöngyből készült ünnepi díszeket hozta el bemutatni Csicsóra.

A többi alkotó csicsói fiatal volt. Így vallanak magukról:

Sárközy Angelika – gyöngyök és arnyékfiligránok. „Már gyermekkorom óta érdekelnek a kézművességgel kapcsolatos dolgok. Festettem, kötöttem, és amikor édesanyámtól gyöngyöket kaptam, naphosszat el tudtam velük játszani. Sosem gondoltam volna, hogy komolyabban fogok majd ezzel foglalkozni. A lányom kezdett el gyöngyfűző körre járni, és kölcsönkapott könyvekből kimátsoltam azokat az oldalakat, amelyek megragadták a tekintetemet. Annyira megtetszett, hogy szinte napi tevékenységemmé vált. Mára, bár nem teljes mértékben, a csillogó gyöngyöket felváltotta a drótékszerek készítése. Immár 5 éve alkotok. Egyetlen napom sem telik el úgy, hogy ne készítenék valamit. Nem tudok és nem is szándékozom egyforma ékszereket készíteni. Szeretném, ha ékszereim egyéniséget adnának viselőiknek. Abban reménykedem, hogy munkám meggyönyörködteti és elvarázsolja az embereket, és hogy olyan szeretettel viselik majd őket, amilyen szeretettel én készítettem.”

Németh Anett – sujtásos ékszerek. „Csicsón élek már lassan 30 éve. Egészen gyermekkorom óta foglalkoztat a hímzés. Édesanyám is szeretett hímezni. Ő adta először a kezembe a tűt és a hímzőfonalat. Mellette tanultam meg a keresztzemes hímzés fortélyait. Első terítőim, képeim mind a házat díszítették. Idővel azonban a terítőkészítés elmaradt, helyette a képeken kívül hímzett képeslapokat, tűpárnákat, mobil- és szemüvegtartókat és más apróságokat készítetek, amelyekhez filcet, papírt, gyöngyöket, flittereket használok alapanyagként. Nem is olyan régen a világhálón ismertem meg a sujtástechnikát, és elsőre elvarázsolott. Elkészítettem első sujtászinór-ékszereket, egy fülbevalót. Lassan szenvedélyemmé vált az ékszerkészítés, mindig új és új ötletek jutnak eszembe, igyekszem őket »zinórba önteni« és elkápráztatni velük az embereket.”

Chyský Roland – bőrdíszművek. 1987-ben született Komáromban. Jelenleg Csicsón él és Bécsben dolgozik. Az alapiskola elvégzése után Komáromban tanult tovább az Ipari Középiskolában „technikai-informatikai szolgáltatások a gépészetben” szakon. A középiskola sikeres elvégzése után tanulmányait Budapesten folytatta a Schola Europa Akadémián, ott sajtótechnikusként végzett. A bőrművesség az akadémia óta kezdte érdekelni, ott az egyik évfolyamtársának ez volt a hobbija. Azóta gyűjtögeti azokat a szerszámokat és ötletmerítő könyveket, amelyek eme szép szakmával kapcsolatosak. Itt kiállított tárgyait maga és barátai örömeire készítette. Nagyon érdeklődik még az ősmagyar kultúra iránt.

Barátjával, az itt szintén kiállító késkészítővel, **Kósa Lóránttal** 2012-ben részt vettek a Nagy-Kurultáj vagy röviden Kurultáj elnevezésű magyar hagyományörző rendezvényen, amelyre kétévenként kerül sor Bugacon.

Bugyi Attila – fotók. 1995-ben született. A Róth Gyula Erdészeti és Faipari Szakközépiskolában érettségizett. Iskolaválasztásában nyilván természetszeretete is közrejátszott. A természetben készített fotói erről tanúskodnak. Nekem a gyönyörű képeim kívül a fotók frappáns címezése is nagyon tetszett. Művészi hajlamát volt kitől örökölnie, hiszen az ő nagyapja Nagy Géza fafaragó. Édesanyjának, Nagy Deniszának pedig virágüzlete van, és ott maga köti a szép és ízléses csokrokat, de itt kapható a csicsói díszműves fiatalok alkotásaiból jó néhány.

A kiállítást a Csallóköz, Csilizköz és Csicsó Hagyományaiért és Kultúrájáért Közhasznú Társaság szervezte és bonyolította le.

Nagy Amália, Csicsó, 2014. március

A csicsói lányok, asszonyok minden időben kézimunkáztak. A kézimunkáknak szinte minden fajtáját kipróbálták, tanfolyamokon tanulták. Munkájukat a faluban sokszor bemutatták kiállításokon.

Napjainkban kézimunkázók közül kiemelném Cseh Terikét. Nemcsak terítőket hímez, hanem kérésre ünneplőruhákat is díszít kézimunkájával, valamint díszszalagokat fest.

Az 1940-es Háziipari tanfolyam résztvevői.

Fentről lefelé és balról jobbra: Bödök Etelka, Kollár Gizella, Bödök Hermina, Szabó Malvin, Szűcs Lenke, kis Fél Mariska.

Papp Hermina, Szép Etus, Nagy Juszti, Décsi Hermina-Micus, Fél Ilonka, Tárnok Lenke.

Nagy Gézán kívül még több tehetséges fafaragója van a falunak. Név szerint nem akarom őket említeni, nem szeretnék kihagyni senkit. Egyiküket még is megnevezem, ifjú Nemes Pálnak nemcsak hobbjaja, hanem hivatása is a fafaragás. Idős Fehérváry Sándor (1919–2004) asztalos pedig már akkor készített fából dísz tárgyakat, mikor még csak kevés ember foglalkozott hasonlóval a faluban.

Szabó Julianna és ifjú Bognár Gyula pedig a szülőfalunkról készült és a világhálón közzétett, szebbnél szebb képeikkel és videójukkal örvendeztetik meg falunk lakosait és a tőlünk elszármazókat.

Nagy Amália, 2017 májusa

Sportélet Csicsón

A csicsói labdarúgás kezdete

Eddig még nem jutott eszébe senkinek, hogy leírja azt, vajon mikor is kezdődött falunkban ez a sport. Én 72 éves fejjel rá tudtam venni magam, hogy papírra vessem, mert bizony minden falun nagy forduló volt a maga idejében.

Azt nem akarom részletezni, hogy mit is rugdostunk, amíg az első futball-labda meg nem jelent a faluban. Akkor írtuk Isten jóvoltából az 1933-as évet, amikor Fél László hajós az első labdát hozta a keresztgyerekeinek. Ezek a szerencsések Domonkos Gyula és Imre voltak, pont a szomszédunkban laktak. El lehet képzelni, mennyit hajtottuk ezt a labdát! Aztán meghozták a másik labdát is. Fél Lajos hajós hozta a fiának. Két labda volt, így a gyerekek is kétfelé oszlottak, ahogy a falu maga is ósidőktől: alsó- és felsőfalusiakra. Aztán folytak a heves küzdelmek, míg a szegény labdák ronggyá nem foszlottak. Ekkor aztán bajban voltunk! Szerencsére akkor a családok népesebbek voltak, legalább négy-öt gyerek mindenütt. Így szinte fillérekből összegyűjtöttük a labdára valót. Így múltak az évek 1940-ig. Néhányan már középiskolába jártak, már láttak igazi meccseket. Ők aztán a nyári szünetben összeállították a csapatot aszerint, hogy ki hogy tud futni vagy milyen biztosan tud rúgni. Ekkor Magyarországhoz tartoztunk.

1940. június egyik vasárnapján átmentünk Füssre. Ez volt az első, hivatalos barátságos mérkőzés, drágán megfizettük rajta a tandíjat. A mérkőzés napján csúnya, szeles idő volt. Az első félidőben nekünk kedvezett a széljárás, 2:0 eredménnyel jöttünk le a pályáról. A második félidőben azonban csúful 12 gólt kaptunk. Kinevettek bennünket, de tanácsokkal is elláttak. Náluk már évekkal előbb volt labdarúgócsapat. A visszavágó már jobban sikerült. 3:1 arányban győztünk.

A legelső csapat tagjai beosztás szerint:

Papp Géza + 1922 köz.i.tanuló		
Bödők Benő + 1921 köz.i.tanuló	Nagy Károly+ 1924 gazdálkodó	
Bödők Sándor + 1923 köz.i.tanuló	Mészáros Dezső + 1922 köz.i.tanuló	Bödők József+ 1923 gazdálkodó
Belák Lajos + 1925 kétkezi munkás		Nagy Géza+ 1920 kovács
Vida Lajos + 1920 gazdálkodó	Fél Lajos + 1924 köz.i.tanuló	Varjú Kálmán+ 1921 kovács
<u>Csere:</u> Textor Gáspár+ 1925 kétkezi munkás, Gógh Imre+ 1925 kétkezi munkás, Lengyel István+1924 köz.i. tanuló.		

Ezekből csak a jobbszélső és a jobbfedezet (half) helye volt a változó, így jól ismertük egymást. Akkor még más volt a hadrend, az egész pályán játszottunk.

Pályánk a falutól 2,5 km-re, a nagylegelőn volt. A vonalakat kapával húztuk meg. A pásztoroké maradt a gond, hogy a teheneket legalább szombatvasárnap ne engedjék a pályára. Gondolhatják, miért! Ez a csapat kisebb-nagyobb sikerekkel egészen a háború végéig játszott.

A háború végén mezünk is lett. Mindenkinek volt fekete klottgatyája. A lányok fehér csíkot varrtak a két oldalára. Magyar katonai ingeket zöld dióval barnára festettünk. A lányok fehér anyagra kék betűkkel ráslingelték a jelet: CS.A.C. – Csicsói Atlétikai Club. Ezt rávarrták az ingekre. Saját bakancsban játszottunk, teljesen szétrúgtuk, legtöbbször mezítláb fejeztük be a meccset. A felavatás tökéletes volt, 3:1-re legyőztük a füssieket.

Ezután nagy törés következett. Visszahelyezték a határt. Középiskolás tanulóink kilátástalannak látták helyzetüket, és 1946 telén a Duna jegén átmentek Magyarországra.

Nagy veszteség érte a csapatot! Akkor azért még több fiatal volt a faluban, lett utánpótlás. Pár éven belül újra fel tudtunk zárkózni az élvonalba.

1949-cel folytatom, amikor mi magyarok is megkaptuk a csehszlovák állampolgárságot. A grófi birtokra telepített szlovákok megalapították a földműves szövetséget. Egy Marcinka nevű szlovák finác igen szerette a futballt és 1950 őszén 6 futballcipőt vetetett a szövetséggel. Az öröm mellett bánat is ért bennünket. Az állampolgárság azzal járt, hogy be kellett vonulnunk katonának, a ténylegesek 1950 őszén 2 évre, a tartalékosok 1951. február 16-án 6 hónapra. Azért volt bőven fiatal tartalék. 1950-ben a magyar gazdák is beléptek a szövetségbe, ez is kis fellendülést hozott a csapatnak. A járási bajnokságba is benevezett. A pálya átkerült a kastélypark mellé, esténként ott „rugdálóztunk”. Ez volt az edzés, de már ez is nagyon jó volt az erőnlét növelésére.

Néhány nevezetesebb mérkőzést leírok:

A csicsói határba minden éven cserkészek jártak Pestről. Sokat tanultunk tőlük.

Egyszer a kulcsodiakkal játszottunk. Nagy reményekkel jöttek hozzánk, mert hat játékosuk Győrből és Nagybajcsról volt. Mégis alulmaradtak 3:2-re. Hívtak bennünket aztán Nagybajcsra, de nem vállaltuk, mert ott is a győriekkel kellett volna szembenéznünk. No meg ladikkal kellett volna átkelnünk a Dunán!

Az 1950-es években a szövetségnek a csúcsmunkákban egy pozsonyi húsüzem segédkezett. 1953 vagy 1954 nyarán meghallották, hogy van itt futballcsapat. Kihívtak bennünket mérkőzésre. Mikor megtudták, hogy még edzőnk sincs, edzőt is küldtek egy csütörtöki napon, hogy kioktasson bennün-

ket. Eljött a várva-várt vasárnap. Nagy híre ment, hogy a csicsóiak pozsonyiakkal fognak megküzdeni! Az erőnlétünk jó volt, és a lelkesedés is nagyon hajtott bennünket. A hazaiak teljes erőbedobással indultak és a meccs végéig meg is tartották. Meg is lett az eredménye, a félidő végén 4:0-val a javunkra ültünk le a pálya közepén. A második félidő már enyhébb volt, már csak 2 gólt kaptak a pozsonyiak. Így 6:0-ás vereséggel utaztak haza. Szidták az edzőnek kinevezett csapattársukat, aki a meccs elején azzal biztatta őket, hogy csak libapásztorokkal kell kiállniuk.

Néhány játékos el akartak csalogatni, de nem mentek. Megérdemlik, hogy megnevezem ennek a csapatnak a játékosait:

Fajnor Kamil, nagyon jó kapus volt, két hátvéd: Csóka József+, Nagy Károly+, fedezetek: Bencsik György, Fél László+, Belák Vilmos+, csatársor: Nagy Benó+, Kolocsics Károly+, Belák Lajos+, Andris Ján+, Bartos Gusztáv+.

A vezetésről: A tiszteletbeli elnök, dr. Czina Kálmán+ írnok volt, a titkár, Peczke János+ tanító. Szombatonként a Spallér úton összegyűltünk és megbeszéltük a következő meccsre az összeállítást és a teendőket. Az ő dolguk csak annyi volt, hogy meghallgassák. A pályát is a játékosok tartották rendben. Ma mindenért a vezetést okolják. Ott nem keresik a hibát, ahol van. Legtöbbször a hiba a játékosokban van, nem tudnak szívvel-lélekkel játszani.

Ezzel a krónikám befejezem, mert a többiről már lehetnek írásos feljegyzések. Ha valaki kételkedik írásom valóságában, érdeklődhet a még élő tanúktól.

Írta: Nagy Károly (1924–2000), 1996. december 25.

(Az írásban említett személyek közül már csak idős Bencsik György él. Az első focisták közül legutoljára tavaly halt meg, 93. évében Varjú Kálmán, aki gépészmérnök volt Győrben a Rába Vagon és Gépgyárban. *Nagy Amália, 2015. augusztus 14.*)

A felújított sportpálya átadása 2000-ben, a szalagot Nagy Károly és Bödök József vágják el és a kezdőrúgást ők végezték. A kép jobb szélén Polgár Tibor polgármester.

További képeket a galériában talál.

- Dr. Pásztor Lászlónak köszönhetően minden évben megrendezik a fiatalon elhunyt polgármester, Polgár Tibor (1955–2005) emlékére a róla elnevezett nemzetközi tornát. Rajta kívül megemlékeznek a szintén fiatalon távozott futballistáinkról: Komjáti Jenőről, „Dönciről”, Csóka Dodiról, Kósa Ottóról, Ihar Józsiáról, „Dídáról”, Szabó Laciról, Csémi Tiborról.

- Polgár Tibor 1994-től 2002-ig volt falunk polgármestere. Az ő idején fektették le Csicsón a gázvezetéket (ebben nagy érdeme volt az előző polgármesternek, Magyarics Vincének is), rendezték az 1965-ös árvíz 30. évfordulója alkalmából az első falunapot, felállították a „Magyarnak maradni” emlékművet (Győri József nemesócsai kőfaragó alkotását), fellendült a kulturális élet (citerazenekar, énekkar, Porta színpad) és újrászervezte a csicsói sportszervezetet, felújíttatta a sportpályát.

Nagy Amália, 2017.

Focimánia

„Kis pénz, kis foci, nagy pénz, nagy foci!” Puskás Ferenctől szól ez az idézet, és nagyon is helytálló a mai, anyagi időkben. De ha azt nézzük, hogy a csicsói foci milyen nagy múltra tekint vissza, akkor ezen a mondáson egy kicsit másítanék, mégpedig én úgy mondanám, hogy kis szív, kis foci, nagy szív, nagy foci. Mert a mi fiaink igenis szívüket-lelküket beleadják minden játékukba. Igaz, néha több alkalommal landol a labda a mi hálónkban, de a mi csapatunk még él, edz és végigjátssza a bajnokságokat. A csicsói foci nagy múltra tekint vissza. A futballisták és edzők jöttek, mentek, voltak hullámvölgyek, volt, amikor csak egy csapata volt a falunak, valaha, az 1980-as években a III. osztályban is játszottunk bajnokságot, a fiataljaink bajnokságot is nyertek, volt, amikor pályánk sem volt, aztán az is lett, de egy valami mindig maradt. Mégpedig a játékszenvedély. Az az egy sosem hiányzott, sosem lankadt. Mindig akadt pártfogója, aki továbbvitte, és nem hagyta, hogy a tűz a játékosokban kialudjon. Most is ezt a tüzet láttam a fiatalokban, amikor kilátogattam hozzájuk a pályára egy pénteki edzésnapon. Régóta nem láttam ennyi focistát edzeni. Polgár Szabolcs elnök, Váradi Roland és Polgár Gergely edzők készségesen válaszoltak a kérdéseimre. Szavaikból azt vontam le, hogy kiválóan működő sportszervezet alakult ki az elmúlt években, és nemcsak a vezetősége dolgozik alaposan, hanem a játékosok is egyre jobban fejlődnek, s beleadnak anyait-apait a játékukba. A jelen helyzetben a faluban két csapat működik. A felnőtt csapat (22 fő), ez az idej tábellán a 9. helyen áll, és a diákcsoport (15 fő), ők pedig a 4. helyen tanyáznak. Sajnos az ifjúsági csapat a 2011-es bajnokság megnyerése óta feloszlott. Edzést minden pénteken tartanak a sportpályán, telente a tornatermet veszik birtokukba. Oda járnak edzeni az öregfiúk is, ők is szép számban képviseltetik magukat. Sőt azt is mondhatnám, hogy kevés olyan falu van, ahol ilyen aktív az „öreg” csapat. Jócskán akad dolguk, néhanapján még nemzetközi mérkőzéseket is játszanak. Télen a teremfociban vannak jelen, nyáron a falunapokon szoktak játszani. Sajnos ez utóbbi már feledésbe merült. Természetesen ők sosem felejteneek, mert évente megrendezik a Polgár Tibor emlékkupa napot, ezen nemcsak az új pálya létrehozójáról, de azóta elhunyt társaikról is megemlékeznek. A sportszervezet fő támogatója a falu önkormányzata. Természetesen más támogatók is akadnak bőven, akiknek szívügyük a sport támogatása a faluban. Ilyen módon szeretnék megvalósítani a pálya állandó öntözését, ettől a minősége is fokozatosan javulna. A vezetők élém tártak egy sor ötletet, amelyet remélem, sikerül akár önerőből, akár támogatóktól kapott pénzből vagy a falu támogatásával megvalósítaniuk. Mert ők nemcsak kapni, hanem adni is szeretnek. Így történt meg az, hogy 2013-ban a kempo klubnak adományoztak 100 €-t, a csicsói óvodásoknak pedig 15 gimnasztikai labdát vásároltak. Ezt mind a húsvé-

ti bál bevételéből sikerült kisajtolni. Ahogy az idézetben írtam, már régóta tudom, hogy a sportolóknak hatalmas szívük van. Mindenkitől elfogadják a segítséget, még a legapróbbat is, de ha kell, akkor ők is önzetlenül segítenek, ahol tudnak. Jó volna, ha még több fiatal hódolna ennek a sportágnak, mert a foci az egyetlen játék a világon, melyet északtól délig, kelettől nyugatig, mindenütt játszanak. Na meg az is jól esne a fiúknak, ha egy kicsit többen szurkolnánk végig a meccseket, buzdítanánk őket, közösen örülnénk, amikor rezeg az ellenfél hátlója. Hajdanán a vasárnapi meccs az egész család számára egész délutános ki-kapcsolódás volt. Mert a győzelem után mindenki megérdemelten megkapta a jutalmát: mi, gyerekek egykoronás puncsos sütit vagy fagyaltot, az apukák meg a játékosok frissen csapolt Aranyfácán sört, az anyukák meg málnát iszogattak és kedélyesen elcseverésztek egymással. Már csak emiatt is érdemes volna megpróbálni, nem? Meg aztán hogy is nézhetnénk nagyapáink és apáink szemébe, ha eljön az idő, hogy hagyjuk elveszni ezt a nagy múltú örökségünket.

Androvićs Adrianna, 2013. május 19.

Csicsón mindig volt foci

Csicsón mindig volt focicsapat, de nagyobb sikereket nem könyvelhettünk el. Általában a járási alsó osztályban focizott a csicsói csapat. Voltak fényesebb esztendőik is: az 1975-ös és az 1976-os szezonban sikerült a járási II. osztályban játszani (többek között Naszvad, Marcelháza B, Nemesócsa volt az ellenfél). Aztán 1986-ban is sikerült egy szezont a III. osztályban játszani (négy osztály volt már akkoriban is). Ezután pár évig nem volt csicsói focicsapat, és a pálya is tönkrement. 1999-ben sikerült Polgár Tibor polgármester jóvoltából új pályát építeni. Nagyon sikeresek voltak az Ófalu–Újfalu meccsek, ezeket sokáig Nagy Géza tartotta életben. Sajnos, ez a szép hagyomány mára már megszűnt.

Sikeresebb az utóbbi időben az ifik csapata. A 2010–2011-es idényben Fercsik Pali bácsi edző kezei alatt járási bajnokságot nyertek. Ezt a huszárvárgást megismételték a 2015–2016-os szezonban: Schnell Erik edző vezetésével ismét járási bajnok volt a csicsói ifi csapat. A jelenlegi szezonban is vezetik a tabellát (most is Schnell Erik az edző), szurkoljunk nekik, hogy megnyerjék a járási ifi bajnokságot. A sikeres években Polgár Szabolcs volt a kapitányuk.

Nagyon fontos, hogy diákcsapatunk is van, és nagyon lelkesen kergetik a labdát.

Az öregfiúk Pásztor László dr. vezetésével nagyon aktívak. Olyan csapatok is megfordultak Csicsón, mint a DAC öregfiúk csapata. Nagy sikere volt a Monarchia kupának, a mieink mellett Fonyód és Jihlava részvételével. De Pel-

hřimov, Ménfőcsanak, sőt Ostrava-Poruba csapatai is rendszeresen játszottak Csicsón. Évente megrendezik (általában a csicsói búcsú szombatján) a Polgár Tibor-emlékkupát, télen pedig Aranyoson is. Győri Sándor a csapat kabalája, 67 évesen is a csapat legjobbjai közé tartozik.

2016-ban Pásztor László dr. átadta a kapitányi szalagot a fiatalabbaknak, remélhetőleg mindig lesz majd olyan, aki a karjára köti.

A csicsói focistákból felsőbb osztályokban is játszottak, a teljesség igénye nélkül:

Fehérváry Pál, Livinka Lúdovit, Tarcsi István (Csehszlovák ifi válogatott is volt), Tarcsi Attila, Polgár Gergely, Gál Balázs, és jelenleg is játszik Kósa Tamás és Fél Károly.

Dr. Pásztor László, 2017. április.

A csicsói kemposok eredményei az Európa-bajnokságon

„A harcművészetet a tehetség, a szorgalom, az akarat, a kitartás és a szív működteti.”

A Szlovák Kempo Szövetség legjobbjai is részt vettek 2015. december 4-én a budapesti IKF Kempo Európa-bajnokságon. A bajnokságra a csicsói csapat is benevezett. Bajnóczi Roland 2 danos kempo mester, a csicsói és tallói klub vezetője készítette fel a résztvevőket: Földes Tímeát, Beke Bernadettet, Beke Adriánt, Jassa Ádámot és Kósa Kristiánt. Csapatunk tagjai komolyan készültek erre a versenyre, rengeteg munka állt mögöttük. Ez is bizonyítja, hogy a szakmai vezető és a tanítványai között jó az együttműködés. Eredményeink a következők:

Földes Tímea két számban is megmutatta szakmai tudását, katában és önvédelemben is aranyérmet nyert.

Beke Bernadett ezüstérmet nyert a semi-contact küzdelemben.

Jassa Ádám bronzérmet nyert semi-contact küzdelemben.

Kósa Kristián ezüstérmet nyert semi-contact küzdelemben.

Beke Adriánnak nagyon kemény csatája volt full-contact küzdelemben erős – későbbiekben győztes – ellenfelekkel. Megosztott pontozással sajnos nem ért el dobogós eredményt.

Községünk lakosai büszkék lehetnek ezekre a fiatalokra, akik szorgalmukkal, kitartásukkal és eredményeikkel öregbítették községünk jó hírnevét.

Köszönetemet fejezem ki Földes Csaba mérnöknek, községünk polgármesterének, valamint Mgr. Németh Ildikónak, a Csicsói Gáspár Sámuel Alapis-

kola és Óvoda igazgatónőjének. Ők biztosították számunkra az iskola tornatermet. Külön köszönöm csapattársamnak és jó barátomnak, Beke Adriánnak lelkiismeretes munkáját, szabad idejét nem sajnálva készített fel erre a versenyre.

Bízom abban, hogy fiataljaink mielőbb megismerik e sportág szépségét és részvételükkel bővítik majd csapatunk létszámát.

Kósa Kristián, Csicsó, 2015. december 15.

Újraéledt a kynológiai sportklub Csicsón

Látogatóba hívtott engem Vörös Lajos és Dudás János a kynológiai sportklubba. Ők a szívélyes vendéglátáson kívül beszámoltak a kynológiai sportklub újraéledéséről. Elmondásukból megtudhattam, hogy ez a klub 2006. február 16-án alakult meg, akkor jegyezték be hivatalosan a belügyminisztériumban. Az akkori alapító tag Vörös Lajos és ifj. Győri Sándor volt. A klub szinte csak papíron működött, Lajos is csupán csak a kutyáival foglalkozott. Többfajta kutyát vonultatott fel és tanított, például német juhászt és labrador retrievert. A kutyákat sportkynológiai képességekre képezték ki, ezek közé tartozik a nyomkövetés, az engedelmség és az őrző-védő munka. Lajos hordta őket kiállításokra és versenyekre is. Szinte megszállottja lett a kutyák kiképzésének. Bárki fordulhatott hozzá szakmai tanácsért, igyekezett is mindig a lehető legtöbbet segíteni a még tanuló kutyatartóknak.

Végül is ennek a kitartásnak az eredménye, hogy a klub újra beindult. Meg annak, hogy a faluból több kutyatartó, például Dudás János is megkereste, hogy kezdjék újra a munkát. Lajos eleget tett a kérésnek, mert úgy gondolta, hogy ne csak a klub legyen megújítva, hanem az embereket is hozza össze a kutyatartás szeretete. Az a gondolat, hogy közösen beszélgessenek a kutyatartásról, -nevelésről, -idomításról és -tenyésztésről, tette alakult. Ma már egyre több falubéli érdeklődik a klub háza táján. De nemcsak itthoniak, hanem a környező falvakból, Lakról, Füssről és Csilizradványról is vannak érdeklődő kutyabarátok. A klub vezetői semmilyen akadályt sem gördítenek az új tagok felvétele elé.

Kutyaiskola a sportháznál

Korhatárhoz sincs kötve a tagság. Mindenki hozhatja a kutyáját a kiképzésre, aki meg tudja tartani a pórázon az ebet. Vörös Lajosnak van kutyakiképző képesítése. Az edzéseken ő adja ki a vezényszót és vezeti az oktatást. A kutyákra nem kötelező szájkosarat tenni, csak a nyakörvet és pórázt. Az ebek hétről hétre rendre szoktató alapkiképzést kapnak. Természetesen nem mindegyik kutya fogékony a tanulásra. Az engedetlenekkel többet foglalkoznak. A kutyaiskolába nemcsak a fajtatiszta kutyusok járhatnak, hanem a keverék buksik is. A kiképzésre használt eszközöket, futópadokat a klubtagok készítették el. A klub tevékenységét aktívan támogatja a helyi önkormányzat is. Idei költségvetésből 300 €-val segítik a munkájukat. Készülőben vannak a tagsági könyvek is. A tagdíj 1 évre felnőtteknek 15 €, 15 éves korig 5€. A kiképzés szombatonként történik a sportház melletti udvarban, ezt szintén az önkormányzat bocsájtotta a rendelkezésükre. A 2015-ös tervek között van a falunapon való fellépés. Másfél órás kutyabemutatót tartanak a késő délutáni órákban. Lesz hobbikutya-, sportkutya- és rendőrkutya-bemutató. Továbbá szeretnének a sportházban a sportszervezettel karöltve munkacsoportokat szervezni.

A vezetőség szeretné, ha minél több falubéli kapcsolódna be a szervezet életébe, főleg a fiatalabb korosztály. Itt alkalmuk volna a fiataloknak elsajátítani a kutyatartás törvényeit, szabályait. És nem utolsósorban hasznosan tölthetnének el egy egész délutánt a kedvenc kutyusaikkal a szabadban.

Androvics Adrianna, 2015. március 8.

A csicsói sportszervezet éves közgyűlésén 2017. február 25-én új, héttagú vezetőséget választott az elkövetkező 4 évre: Megály Dávidot elnöknek, Nagy Zoltánt alelnöknek, Misák Mátét titkárnak, Kollár Anikót pénztárosnak, Bozsaky Tibort, Bankó Tímeát, Csóka Csabát – elnökségi tagnak.

2016. április közepén adták át rendeltetésének a multifunkciós sportpályát. Egyebek között kispályás focit, teniszt, röplabdát, kosárlabdát és streetballt (utcai kosárlabdát) lehet rajta játszani. A modern világítási eszközök jóvoltából az esti órákban is művelhetik kedvtelésüket a sportolni vágyó fiatalok, idősek egyaránt. Az elsődleges cél, hogy az alapiskola diákjainak legyen lehetőségük sportolni. Természetes, hogy a falu lakossága és a helyi sportszervezet is igénybe veheti a pályát.

Falunkban az utóbbi években a sportközponton és a multifunkciós sportpályán kívül más, jelentős beruházásokat is végrehajtottak. Helyreállították a természetes környezetet a régi szeméttelp helyén, a Vida tónál. Mindenki nagy öröme felújították, újraaszfaltozták az utakat az egész településen. Az addig csak gyalogos forgalomra alkalmas híd, a Kishíd helyett autók átkelését is lehetővé tevő hidat építettek, a kastélytó menti hidat pedig megerősítették. Felújították az utcai villanyvezetékeket és korszerűsítették a közvilágítást. Sok középület vált szebbé, kényelmesebbé, korszerűbbé, mint például a ravatalozó és a temető kapuja, továbbá új, térkővel borított parkolót alakítottak ki a temető mellett, elkészült a temető számítógépes sírnyilvántartása, és tájékoztató táblák is segítik a látogatókat az eligazodásban. A művelődési ház – tetőcseréje és a korszerű fűtésre (széntüzelésről gázra) való átalakítása után – kívül és belül is megújult. A községháza épülete úgyszintén megszépült, az alapiskolaé és a tűzoltószertáré is. Mindezeket önerőből valósították meg. Bérletásokat, új autóbuszvárókat építettek, főteret, parkokat, játszótereket alakítottak ki, a jobb tájé-

kozódás végett pedig utcajelző táblákat helyeztek el. Mindez Földes Csaba mérnök polgármestersége alatt történt, ő 2002 óta látja el ezt a hivatalt.

A képen Borsiczkyné Sörös Iveta képviselő, Szabóné Vojtek Renáta, Katona István képviselő, Földes Csaba polgármester, Németh Ildikó iskolaigazgató és Némethné Nagy Andrea átadják a multifunkciós sportpályát.

Az utolsó szpartakiádról

Mi, csicsói lányok és asszonyok elmondhatjuk, hogy 1985-ben részt vettünk az utolsó szpartakiádon, melyet a prágai Strahov stadionban rendeztek meg. A gyakorlatokat már egy évvel korábban megkezdtük az iskola tornatermében. Dvořak „Szláv táncok” című zenéjére tornáztunk. Rajtam kívül ott volt Horváth (Bödök) Erika, Bödök Judit, Nagy Szerénke, Domonkos Judit, Csémi Georgina, Bencsik Irén, Šuch Daniela, Győri Sarolta, Habenicht (Várady) Erzsébet, Németh (Győri) Éva, Bödök Teréz, Fábíán (Vörös) Viola, Borsiczky (Vida) Judit, Vida Jolán, Nagy (Nagy Andrásné Lévai) Olga, Hostomský (Nagy) Eszter, Polgár Klára. Húszéves lévén én voltam a legfiatalabb. A helyi szövetkezet támogatta bennünket a melegítő ruhával, fehér cipővel és a fellépő ruhával, mely fehér trikóból, zöld szoknyából, sárga szalagból és egy fehér karikából állott.

Csak tájékoztatóul: akkor Csehszlovákiában 62.000 nő gyakorolta be a művet, ebből a Strahovi stadionban 13.824 lépett fel. 1985-ben a szpartakiádra 3242 helyszínen gyakoroltak, összesen 2.186.900 tornász kapcsolódott be és cca. 4 millió néző látta az egészet. Azért ez – pestiesen szólva – nem semmi! Prágán kívül felléptünk még Ógyallán, Komáromban, Nemesócsán, Gútán és természetesen Csicsón is, mégpedig a helyi futballpályán.

Az utaztatás szintén ingyenes volt. A vonat, melyen csak mi, tornászok voltunk, egyenesen Prágába ment. Ehhez kaptunk igazolványt is. Ott egy iskolai tornateremben voltunk elszállásolva. Kempingágyakon aludtunk, az utazótászkából öltözködtünk, az illemhelyen és a zuhanyzón többen osztozkodtunk, de senki sem reklamált. Nekünk ez természetes volt. És az is, hogy minden nap kaptunk knédlit valamilyen formában. Egyszer ebédre, egyszer vacsorára. A szállásunkról minden nap jártunk gyakorolni. A metró, villamos, trolibusz szintén ingyenes volt. Ehhez is kaptunk egy igazolványt, melyet mindig a nyakunkban hordtunk. De ezzel az igazolvánnyal lehetett belépni ingyenesen a múzeumokba, kiállításokra, a várba, a templomokba, az akkori Magyar Kultúra Házába stb. Ki is használtuk, mikor csak szabad időnk volt, mindig a városban csatangoltunk. Prága szinte minden nevezetességét megtekintettük.

Visszatérve a szpartakiádkhoz, fantasztikus élmény volt. Ha időnk engedte, akkor megnéztük a többi gyakorlót is. Így alkalmunk volt látni a katonák erőgyakorlatát, a nők 2. csoportját, az ifjú lányokat, családokat. Az utolsó napon volt a nagy felvonulás, amikor is egy tribün előtt haladtunk el, és ott üdvözöltek bennünket a kommunista vezetők. Akkor láttam először és utoljára a valóságban az ország akkori párttitkárát, Gustáv Husákot.

A csicsói iskolások szintén szpartakiádoztak Bencsik Irén vezetésével, de sajnos nem volt alkalmunk, hogy láthassuk őket. A tanító néni a nyolcadikos és hetedikes fiúkkal gyakorolt, de betanulta a nők gyakorlatát is. Talán ő szerepelt legtöbbit Prágában, hisz 1970-ben, 1980-ban és 1985-ben is ott volt. 1989-ben pedig elkezdték a következő gyakorlást, de akkor már buzogánnyal. A rendszer-váltás azonban közbeszólt, és 1990-ben leállították az egészet, mondván, hogy ez a szocializmus szokása. Nem tartották fontosnak, hogy tömegeket mozgassanak meg. Pedig most is csinálják. Csak most aerobicnak és zumbának nevezik.

Androvics Adrianna, 2015. november 25.

Engedjék meg nekem, hogy kiegészítsem az írást Bődök Erika emlékeivel. Ő tanította be a csicsói lányokat, asszonyokat. Őt pedig Komáromban tanították be. Kisiskolások, felső tagozatosok, középiskolások, szülők gyermekeikkel, sorköteles katonák, különböző korosztályú férfiak és nők végeztek önálló torna-gyakorlatokat. Rendszerint járási szintig jutottak el a csoportok. A csicsói női csoport eljutott egészen Prágába. A 18 nő alkotta egy virág-alakzat negyedét. De Prágába már csak ennek a negyednek a fele, tehát kilencen mehettek. Vagyis nem mindenki, a felsoroltak közül. Húszan készültek. Nővérem, Nagy Hajnalka is készült a többiekkel, Pozsonyból járt haza, és rajta kívül Komjáthy Karolina, ő Füssről járt hozzánk gyakorolni.

Nagy Amália, 2015. november-december

A képen bal sor:
Vida Jolán, Kom-
játhy Karolina, ---,
jobb sor: Németh-
né Győri Éva,
Polgár Klára,
Fábiánné Vörös
Viola.

Bal oldali sor: Hor-
váthné Bődök Erika,
Bödökné Balla Teréz,
Bencsikné Petrás Irén.
Jobb oldali sor: Bor-
siczkiné Vida Judit, ---,
Habenichné Várady
Erzsébet.

Kulturális életünk

A csicsói emberek mindig is művelték magukat. Énekkaraik voltak, színdarabokat tanultak be és adtak elő, könyvtáruk volt. A mai tűzoltószertár helyén volt a község háza, kis könyvtárral, amelynek alapjait Darányi Ignác földművelésügyi miniszternek az 1899-es árvíz utáni ajándéka alapozta meg. Amikor megszűntek az egyházi iskolák, a katolikus fiúiskola helyébe költöztették, de előtte még a mozi és a zárda épületében is voltak könyvek. Ezeken a helyeken Kovács Ferenc tanító úr gondozta őket. Mikor ezt az épületet is lebontották, helyébe kultúrházat építettek. Először csak a nagytermet, utána pedig kétemeletes részét, ennek első emeletén rendezték be a mára több mint 11 000 kötetet számláló, a legtöbb igényt kielégítő könyvtárat. Míg nem készült el a kultúrház, a könyvtárnak a kastély – az akkori iskola – és a földműves szövetkezet irodaháza adott helyet. Az iskolában Nagy Ilonka (unokanővérem, Koczksáné) volt a könyvtáros. Rendezvényeket pedig az iskola tornatermében tartottak. Filmeket is vetített itt Kovács Ferenc tanító úr (1935–1998, fizikát tanított), ő irodalmi műsorokat is tanított be diákoknak. A filmvetítést és az irodalmi műsorok bemutatását még a kultúrházban is folytatta. A kultúrház vezetője az 1970-es évek közepétől Bödök Elemérné Szócs Éva volt. Tőle az irányítást, a kultúrműsorok szervezését, rendezését Nagy Gézáne Keszegh Szerénke vette át, ő alapította meg diákokkal a Porta színpadot. A Porta színpad a mai napig működik, tagjai cserélődnek, mindig fiatalok alkotják. Mindkettőjük idejében Szüllő Gyuláné Eta néni vezette a könyvtárat, ő volt korábban a mi kedves óvónénink és tanított is. Eta néni gondos és lelkiismeretes könyvtáros volt, az ő idejében jártak legtöbben a könyvtárba. Tevékenysége elismeréséül országos kitüntetést is kapott, Prágában vette át. 1974-ben már a szövetkezet irodaépületében volt könyvtáros, majd 1976-ban, amikor a kultúrházat átadták, akkor az ottani könyvtárat ő rendezte be. Mikor nyugdíjba ment, 1991-ben Nagy Szerénke vette át ezt a feladatot is. Szerénkének Décsiné Futó Márta volt segítségére. Ő ugyan takarítónő volt, de felelősségteljesebb munkát is rá lehetett bízni. Sajnos, mióta Szerénke is nyugdíjba vonult, nincs a kultúrháznak megfelelő vezetése. Androvics Adrianna másfél évig mindenki meglegedésére, kiválóan működtette a művelődési házat, azonban más teendőkre hivatkozva, nehéz döntést meghozva, befejezte tevékenységét. Reméljük, hogy csak ideiglenesen.

A kultúrház a község ház (HNB) irányítása alá tartozott és most is oda tartozik, biztosítja az anyagiakat a kulturális tevékenységhez, fizeti az alkalmazottait. Valamikor sok támogatást kaptak a földműves szövetkezettől, hiszen az annak idején jövedelmezően működött, de sokan önkéntes munkát végeztek, mint a már említett tanító úr, Kovács Ferenc vagy Klór Károly, aki rajztanár volt és sok színpadi díszlet az ő kezéből került ki. Olvashatnak táncsoportok-

ról, Décsi Valéria tanítónő is sokáig vezette őket, de az énekkarok, zenekarok is ingyen szórakoztatták a csicsóiakat. Ezeknek a csoportoknak alkalmuk volt minden évben részt venni – tavaly, 2016-ban az 54. alkalommal – a Csemadok által megrendezett Járási Dal- és Táncünnepélyen, Kolozsnémán. A kultúrház helyet adott a MATESZ (Magyar Területi Színház, most Komáromi Jókai Színház), a Szóttos Néptáncgyűttes, az Ifjú Szívek Táncszínház színvonalas előadásainak és egyéb rendezvényeknek.

A filmvetítésnek voltak hagyományai. (A képeken Keserű Béla és felesége, Bölcskey Jolán)

Keserű Béla (1891–1962) mozitulajdonos és tűzoltóparancsnok, tevékeny ember volt. A mozi a zárda mellett, a volt jegyzőházban működött. Kisgyermekként még én is láttam benne a Winnetou-filmeket. Anyám lánykorában pedig Csicsón Keserű bácsi mozija mutatta be Budapest után elsőként az új magyar filmeket. Keserű bácsi az 1. világháború idején egy későbbi magyar miniszternek volt tisztiszolgája és barátja. Ő segítette megnyitni és működtetni a mozit.

Nagy Amália, 2017. február 22.

A Csicsói Csemadok Alapszervezet megalakulása

A szervezet 1950. január 22-én alakult 48 taggal. Az alapszervezet első vezetősége az alábbi összetételű volt. Elnök: Fél Miklós (földműves), alelnök: Magyarics János (földműves), titkár: Németh Ernő (földműves), jegyző: Kósa Gyula (asztalos), pénztáros: Németh András (földműves), ellenőr: Magyarics Ferdinánd (gépkocsivezető) és Kolocsics Károly (földműves). A szervezet első rendezvénye 1950. február 1-jén és 2-án a Fehér tyúk című színdarab előadása volt. A helyi tanító felelősségre vonta a szervezet elnökét, azt állította, hogy nincs engedélye a kultúrház használatára, majd kihívta a kolozsnémai csendőrséget: „...kihallgatták a Csemadok elnökét, Fél Miklóst, vagyoni helyzete iránt érdeklődtek, jegyzőkönyvet vettek fel” – mondta el Nagy László a Csemadok központi titkárságán, 1950. február 7-én.

Az 1950. február 20-i névsor a 48 alapítóval: *Magyarics József, Fél Miklós, Mészáros Erzsébet, Győri István, Németh Béla, Nagy József, Fél Linus, Kollár Dezső, Várady Gizella, Szabó Eszter, Kolocsics Erzsébet, Klánik Pál, Komjáthy József, Németh Ernő, Kollár József, Szabó Lajos, Várady Linus, Magyarics János, Magyarics Ferdinand, Misák Lajos, Livinka Vilmos, Komjáthy Károly, Kolocsics Kálmán, Mező Imre, Benkóczi Sándor, Fél Vince, Nagy Béla, Livinka Margit, Kósa Gyula, Bognár Gyula, Szép Karolina, Nagy Miklós, Németh Ferencz, Gódor János, Kolocsics Viktor, Magyarics Károly, Csóka István, Magyarics Lajos, Kolocsics Terézia, Kolocsics Károly, Szép Dezső, Ecet Mihály, Nagy Benjamin, Németh András, Szalay Erzsébet, Mészáros Dezső, Győri Sándor, Nagy Anna és öt újabb tag, Mészáros Pál, Ott József, Dudás László, Nagy László, Dudás József.*

A Csemadokot Pozsonyban, 1949. március 5-én alapították **Csehszlovákiai Magyar Dolgozók Kultúregyesülete** néven, ebből rövidítették a máig használatos mozaikszót, a Csemadok-ot. A szervezet elnevezését 1968-ban módosították először, kulturális tevékenységét ettől kezdve Csehszlovákiai Magyar Dolgozók Kulturális Szövetsége néven folytatta. Majd 1990-ben Csehszlovákiai Magyarok Demokratikus Szövetségére változtatták. Csehszlovákia szétesése után, 1993-ban elnevezését ismét módosították, ekkor vette fel a **Szlovákiai Magyar Társadalmi és Közművelődési Szövetség** nevet.

Forrás: a Szlovákiai Magyar Társadalmi és Közművelődési Szövetség internetes honlapja.

Utána még sokan beléptek az akkori egyesületbe. Fél Miklós után (később kerületi- és járási titkár volt) Győri István (1929–2013, Felső utcai), id. Kustyán József (1924–2004), majd az 1970-es évektől ifj. Fehérváry Sándor volt a Csemadok elnöke. A 2000-es évek elejéig, hosszú ideig Bödők Erika (Horváthné) végezte lelkiismeretesen a vezetői munkát. Az ő idejében sok új

tag lépett be a szervezetbe, tanfolyamokat (szabás-varrás, kézimunka, sütés-főzés), kirándulásokat, színházi látogatásokat szervezett. Munkájában Nagy Livia (1954–2012) tanítónő és Balogh Béla segítették. Balogh Béla tanító ekkor a kultúrház vezetője volt. Utána idős Bödök Károly volt az elnök. Ez idő szerint a községháza képviseli a szervezetet.

Id. Kustján József apja, legidősebb Kustján József (1891–1966, kulcsodi születésű) az 1930-as években tevékenyen részt vett falunk közösségi életében. Önkéntes tűzoltó volt, kórustag, színdarabok betanításában, díszletkészítésben segédkezett stb.

Azóta is, bár akadozva, változó buzgalommal működve, de létezik Csicsón a szövetség. Megalakulásának 55. évfordulójára az alapszervezet felkérésére Nagy Géza kopjafát faragott, és ezt a kultúrház előtt állították fel, 2005-ben. 2007-ben a helyi Csemadok 145 tagot tartott nyilván.

Nagy Amália

Cikk az Új Szó napilap egy régi számából, újraserkesztett változat:

Újult lendülettel

A CSEMADOK csicsói helyi szervezete járásunkban az elsők között tartotta meg évzáró taggyűlését. Fehérváry Sándor mérnök, aki már hosszabb ideje a helyi szervezet elnökeként tevékenykedik, egyre jobb eredményekről számolhat be.

Az elmúlt évre tervezett feladataikat szinte hiánytalanul teljesítették. A helyi szervezetnek több mint kétszáz tagja van. Ez több mint 14 százaléka a falu magyar nemzetiségű lakosságának. A CSEMADOK tagjai aktívan kivették részüket a faluszépítési munkákból is. Mintegy nyolcszáz órát teljesítettek társadalmi munkában. Jól dolgoztak a népművészeti csoportok is. A 15 tagú női énekkar sikeresen szerepelt különféle rendezvényeken. A „Tavaszi szél” járási versenyén túljutva sikeresen helytálltak az országos elődöntőben is. A 8 tagú citeraegyüttes is egyre többet hallat magáról. Hetenként rendszeresen próbálnak, valamennyi helyi rendezvényen sikeresen szerepelnek. A citerások között egy nő is van, Szabó Júlia, aki nemcsak citerázik, hanem szépen énekel is. Kellemes perceket szereztek a kolozsnémai szociális otthon lakóinak is.

Minden remény megvan rá, hogy a 22 tagú táncsoportnál az idén sikerül megoldani a problémákat és rendszeres munkával eléri kitűzött céljukat. A több mint négymillió korona értékű művelődési otthonban a közösségi könyvtár is megfelelő helyet kapott. Az évzárón jelen volt Szüllő Gyuláné, a

könyvtár vezetője, aki elmondotta, hogy a CSEMADOK helyi szervezete az elmúlt évben író-olvasó találkozót rendezett Ordódy Katalin írónővel. A helyi könyvtár 3500 kötetes. Évente mintegy 10–12 ezer könyvet olvasnak a csicsóiak. Ez a szám önmagáért beszél. Tavaly a községi könyvtár miniszteri kitüntést kapott. Erre méltán büszkék lehetnek a község lakói. Elmondták továbbá azt is, hogy az író-olvasó találkozóknak hagyománya van a faluban.

A helyi párt- és állami szervek képviselőiben az évzárón jelen volt Szüllő Gyula, a községi pártszervezet elnöke, Kósa Gyula hnb-elnök, Kiss Nándor mérnök a szövetkezet képviselőiben. Mindannyian elismeréssel nyilatkoztak a helyi szervezet munkájáról. A helyi nemzeti bizottság immár harmadik esztendeje évi ötezer koronával segíti a szervezet tevékenységét. Az elkövetkező időszakra is megígérték a támogatást a szövetkezet részéről is. A CSEMADOK tagjai nagyra értékelik ezt a segítséget, és azzal igyekeznek viszonzni, hogy járásunk kulturális munkájának élvonalába tartoznak.

Néhány éve rendszeresen részt veszek a CSEMADOK csicsói helyi szervezetének évzáróján. Örömmel tapasztalom, hogy az iskola pionírjai mindig jelen vannak kultúrműsorukkal az évzárón. Az utánpótlás is hallatja hangját. De a falu fejlődése is egyre szembetűnőbb. A választási program keretében mintegy hatmillió korona értéket hoztak létre, ravatalozót, üzletközpontot, óvodát építettek, portalanították az utakat a „Z” akció keretében. Most épül 25 millió korona beruházással az új iskola, a tervek szerint 1980-ra fejezik be. Amint látjuk, megvan a lehetőség arra, hogy nemcsak kulturális téren, de a társadalmi munka szakaszán is új lendülettel fogjanak munkához a helyi szervezet tagjai és a falu lakói. Közösen váltják valóra a szép jelszót: Szocialista módon élni és dolgozni.

Kurucz Nándorné

- „Akcia Z” - zveľaďovať – fejleszteni. A települések lakosai többekévébő önkéntesen segítettek olyan munkáknál, építkezéseken, amelyekkel környezetüket fejlesztették.

Szlovák–magyar együttélés Csicsón

Csaknem 60 évvel ezelőtt, amikor az alapiskolából kiálltunk, ifjúsági csoportot alapítottunk. Úgy nevezték, ČSM – Československý svaz mládeže – Csehszlovák ifjúsági szövetség. Táncscsoportot, színjátszó csoportot alakítottunk! Ifjúsági szervezetünk elnöke Győri István (1927–2012, Felső utcai) volt. Ő szervezte a műsorokat. Nagyon lelkes vezető, szervező volt. Tavasszal majálist rendeztünk, daloltunk, táncoltunk a kastélyparkban a rózsadombon. Nyá-

ron aratóünnepséget tartottunk. Az aratókoszorút végigvittük a falun, dalolva, táncolva. Este meg aratóbál volt, az egész falu mulatott. Aztán télen színdarabokat tanultunk, ezeket Mátéffy Miklós tanító úr és Sárközi Ilonka tanító néni tanította be. A próbák a moziteremben voltak. (Keserű bácsi mozija a zárda mellett volt. Már nincs meg.) Bizony olykor hazulról hoztuk a fát a kályhába, olyan nagy hidegek voltak. A falunak nem volt pénze szénre, de mi lelkesen tanultuk a színdarabokat a falu lakosainak örömére. Két-három színdarabot játszottunk minden télen. A kellékeket a faluban szedtük össze a régi ládafiából. A kulisszákat, hátteret Klór Károly és Mátéffy tanító úr festette. Nagyon szépek voltak! Minden alkalommal telt háznak játszottunk! A táncokat Sárközi tanító néni tanította be, és hozzá a dalokat is. Táncainkba, dalainkba mindig bekapcsolódtak a háború után ideköltöztetett szlovák családok gyermekei is. Minden ünnepi eseményen részt vettek, daloltak, táncoltak velünk. Vasárnaponként együtt táncoltunk a kocsmaudvaron, ott jöttünk össze (nagykocsmá a Felső utcában). Volt egy rozoga gramfonunk, tudtunk venni egy-két üveg piros vagy sárga krakedlit (málna üdítőital) és végig daloltuk, táncoltuk a délutánt. Daloltunk magyarul, szlovákul. Bármilyen ünnepi fellépésünk volt, jöttek a szlovák lányok. Nem kellett hívnunk őket. Sajnáltuk, amikor elmentek Csicsóról.

Leírom a lányok nevét, akiket azóta sem láttam, hogy visszatértek szülőföldjükre. Pedig nagyon szeretném megkérni őket, hogy mondják el, így éltünk együtt 1954–55-ben Csicsón, magyarok, szlovákok! A kedves leányok neve: Mydliar Irena, Mydliar Božena, Črep Irena és egy fiú, Veselovský Lojzo. Üdvözljük őket Csicsóról, szép közös emlékeink voltak! Az itt maradt szlovákokkal pedig azóta is megértésben élünk együtt!

Szalai Mária, Csicsó, 2011. december

Fent: Győri István és Veselovský Lojzo, balról jobbra: Gulyás Edit (Komjáthyne), Németh Ida (Öllősné), Szalai Margit (Belákné), Magyarics Valéria (Tarcsiné), Črep Irena, Mydliar Irena, Ádám Margit (Nagyné), Kovács Mária (Otné-Szalai), Ádám Terézia (Molnárné), Borsiczky Erzsébet (Liskáné). Ülnek Décsi Éva (Félné) és Décsi Ilonka (Mezőné) (barátnők).

Én táncolnék veled...

A Bergendy-együttes egyik dala jutott eszembe, amikor rábírtam édesanyámat, hogy meséljen nekem az 1950-es évek végéről, arról az időről, amikor volt a falunak egy fiatalokból összeverbuválódott tánckara. Ahogy ő és másik mesélőm, Mészáros Pisti bátyám elmondták, akkoriban az ifjúság jobban össze tudott kovácsolódni, mint napjainkban. Szívesen jártak össze táncolni és szórakozni. Az 50-es évek végén még nem volt minden háznál televízió. A kocsmába jártak az emberek, ha tv-t szerettek volna nézni. A fiatalok pedig szerették a jó zenét, slágereket, ezért bejártak a régi kultúrházba az úgynevezett „kacsabálókra”, ezeken ismerkedtek, és ha kedvük támadt rá, táncoltak. Ott nem kellett belépőt fizetni, nem volt büfé, de hamar kialakultak a párok és összeállt a tánckar. Klór Károly falusi tanító és felesége, Világi Éva, szintén tanító, gyorsan meglátta, hogy a fiatalokkal érdemes foglalkozni. A tanítónőnek már volt táncos tapasztalata, az Ifjú Szívekből hozta magával, és tudását szívesen megosztotta az itteni lányokkal és fiúkkal. Támogatók is akadtak bőven. Az akkori SZISZ vezető, későbbi járási párttitkár, Magyarics Vince (később Csicsó polgármestere) és a helyi tűzoltóparancsnok, Vida Lajos sokszor megszervezték a fiataloknak kultúrműsorokon, évzáró gyűléseken, Csemadok-napokon, táncfesztiválokra való fellépését. A táncokat, melyek csárdásból és verbunkosból álltak, Világi Éva tanította be, ő maga is szólótáncos volt a csapatban. A másik nagyszerű szólótáncos Kovács Lajcsi volt. Őt akkoriban még az Ifjú Szívekbe is hívták táncolni. Édesanyám, Bödők Zsuzsi (Ádámné) Magyarics Tónival, Varga Magda (Táborné) néni pedig Sztahó Gyulával táncolt a szólótáncosok mellett. Szép táncosruhájuk is volt, az Ifjú Szívektől kapták kölcsön. A lányok a hajukba színes pántlikát kötöttek. Még üveges táncot is mutattak be, és ennek hatalmas sikere volt, ahol csak előadták.

Zselízen a táncfesztiválon fellépő 14 táncsoport közül a csicsói fiatalok dobogós helyezést gyűjtöttek be. Pályafutásuk csúcsa ez a helyezés volt. Ezen kívül számtalan évzárógyűlésen, majálison, Csemadok-napon léptek fel, sőt Magyarics Vince jóvoltából két alkalommal Brűnnben is felléptek kiállítás-megnyitón. Még nem szóltam a zenekarról. Minden egyes alkalomra Nagymegyerről szállították ide a bandát lovas szekérrel. A primást Vontszemű Vilmosnak hívták, egyben ő volt a zenekar vezetője is. Nagyon jól tudták húzni a talpalávalót. De a fiatalok nemcsak cigányzenére szerettek táncolni, hanem ha a faluban fúvószenekar lépett fel, arra is szívesen ropták. Ezekért a szép táncokért soha nem kaptak kézzel fogható elismerést, de kaptak sok-sok szeretetet és tiszteletet. Anyám elmondása szerint mindig vastapssal búcsúztatták őket. Sokszor nem is akarták őket leengedni a színpadról. Előttük is, utánuk is voltak tánckarok, de egyikük sem tudott ilyen szép sikereket elérni.

Androvics Adrianna, 2014. április 8.

A citerazenekar

Felkerestem id. Szabó Jánost, közismertebb nevén Öcsi bácsit, hogy meséljen nekem a citerazenekarról. Szerencsémre bele is kezdett a mondókájába, sőt arra biztatott, hogy keressem meg Szabó Juliskát is, mert a dalokról ő többet tud nekem mondani. Az egész történet az 1970-es évek elején kezdődött, amikor is legid. Liska Károly bácsi otthon gyakorolgatott, vagy, ahogy Öcsi bácsi mondta, „nyekergett”. Aztán gondolt egyet és összeállt Szabó Lajos bácsival. Úgy gondolták, elmennek a kultúrházba próbálni. Ott szedték össze a régi nótákat is. Később további tagokkal bővítették ki a zenekart, úgymint: id. Kolocsics Károly, id. Sztahó Lajos, id. Szabó János, Szoboszlai Vince, Nagy Károly csicsói lakosokkal. Szabó Juliska csak később állt közéjük 1975-ben, és 1979-ig énekelt szebbnél szebb népdalokat. Olyanokat mint: „Mért nincs minden lánynak kút az udvarában”, meg „Piros alma, ne gurulj, ne gurulj”. Juliskát elmondása szerint a kíváncsiság vitte be a kultúrházba, aztán ott ragadt énekelni és citerázni is. A zene szeretetére szülei nevelték, édesapja citerát is készített, bár ő maga nem játszott rajta soha. Fellépőruháit maga varrta és hímezte, ma is őrzi őket szekrénye belsejében. Örömmel csinálta. Élete legszebb korszakának nevezte ezeket az éveket, mert azt csinálhatta, amit szeretett. Elmesélte, hogy egy alkalommal meglátogatta őt Wurcel Gábor tanító úr, aki, igaz, nem tanította őt, de megjegyezte: „Juliska, maga olyan szívből tud énekelni”.

Voltak még a repertoárjukban más dalok is, mint: „Ez a kislány a keskeny ágyát magasra vetette”, „A nagy bécsi kaszárnyába”, „Amott legel, amott legel”, „Debrecenben sütik a jó kenyeret”. Ez utóbbi Liska Karcsi bácsi kedvence volt. Visszakanyarodva a zenekarhoz, sokszor felléptek a kultúrházban, Csemadoknapon Kolozsémán, ott szintén nagy sikert arattak. Zenéjükkel kísérték a Bencsik Vilmosné Petrás Irén vezette táncosokat is. A környéken más citerás zenekar nem is volt, így minden alkalommal ők szolgáltatták a kultúrműsort. Hála Istennek, nekem is volt alkalmam őket a 70-es, 80-as években hallani, hiszen mint szavaló kislány én is részt vettem ezeken a kulturális programokon. Öcsi bácsi is arra volt a legbüszkébb, hogy játékkukkal sok embernek szereztek boldog perceket.

Később a zenekar tagsága kibővült Károlyi Józseffel-Bozsóval, Varga Katalinnal és Rozáliával. Az 1985-ös évtől Bozsó az akkori alapiskola tanulóival: Nagy Deniszával, Nagy Évával, Molnár Zsófiával, Beke Máriával és Nagy Zsoltal újra megalakította a citerazenekart, élén kishúga, Katika énekelt.

A kolozsémái Csemadoknapon is szerepeltek nagy sikerrel.

Ezekben az években, amikor még hagyományőrző napokat tartottak a faluban, sokszor felhangzott a citera a tájházban. Be szép idők voltak! Amikor Öcsi bácsival beszélgettem, a legvégén huncutul rám kacsintott, megpödrölte

bajuszát, és odasúgta: szép idők voltak, fiatalok voltunk, kár, hogy vége! Igen, lehet, hogy vége, de a tűz még ott égett a szemében, mint ahogy a Juliskáéban is. Lehet, ha még egyszer volna rá alkalmuk, újra meg tudnák pengetni ezt a szép népi hangszert és felcsendülne a nóta.

Androvics Adrianna, 2013. október 3.

A csicsói citerazenekar, 1980, kultúrház előcsarnoka

Id. Sztahó Lajos, id. Szabó Lajos, Szoboszlai Vince, Varga Margit, Károlyi József-Bozsó, id. Szabó János-Öcsi, id. Liska Károly és Nagy Károly, Varga Katalin.

Ifjú Szabó János („pék Jancsi”)

péknek tanult, innen kapta ragadványnevét. Egy ideig dolgozott a csicsói pékségben is. A citerazenekarban apja mellett, gyermekként köcsögdudán játszott. Fiatal korában vőfélyeskedett, vagy ahogy itt mondják, vőfény volt sok lakodalomban. Számos verset gyűjtött ebből a korból. Ezeket a verseket a fejében őrzi, kérésünkre elkezdte füzetbe írni őket. Az elsőket átírtam, utána azonban már nem kaptam újabbakat.

Hármat most leírok közülük, bár az írott versek nem hatnak úgy, mint amikor ő adja elő őket élvezetesen, teljesen átélve, mindig másképp, hogy meg ne unjunk.

1. Mélyen tisztelt vendégsereg, egypár szóra kérem. Egymáshoz tiszta, hű szeretettel áldd meg a menyasszonyt és párját, kik az indulást már alig várják. Mielőtt indulnánk az esküvői útra, szenteljünk néhány szót a búcsúóra. Immár a búcsúnak most léssen kezdése, legyünk csendességben, amíg léssen vége. Drága jó Istenem, mikor hozzátok beszélek, szívemen akkor nagy fájdalmat érzek. Hisz nektek köszönhetem, hogy e földön élek, fölneveltetek, hálát adok néktek. Isten rendelése, hogy tőletek elváljak, választott férjemmel külön úton járjak. Csak azért az egyért könyörgök tenétek, tartsátok meg irántam a szeretetet. Drága jó szüleim, Isten veletek!

2. Ahol vígan vannak legények leányok, én oda bejárok. Apám kántor volt, öregapám kefekötő, a jó bort a hordóból itta mind a kettő. Ha az én gégemnek is csak egy csepp melléfolyna, sírjában mindkettő rögtön megfordulna. Én Jó Istenem, ezt az embert vegyed kegyeidbe, mert életében a csizmáján sem tűrte a vizet. Száz akós nagy hordó legyen borral telve, ha megunom életem, abba füljak bele. Aztán ahogyan dukál, Szent Péter öcsém a kapuban szalutál. De most már elég ennyi az egészből, nem akarok hozni sokat a sütetből. Megszédült a fejem, forog vélem az egész világ. Tisztelt vendégsereg, kívánok jó mulatást.

3. A szomszédék Pistája, mikor kiült a házunk elé az utcára pipázva, ahogy ült a kispadon, mit is vett a csalafinta fejébe! Hallja Pista, hogy még mit nem akarna, hogy én maga mellé üljek a padra! Dehogy ülök, nem ülök én maga mellé a padra! Melléje? Ha akarja, beülök az ölébe.

Nagy Amália

Énekkarok – dalárdák

Csicsón régtől fogva működtek kisebb-nagyobb megszakitásokkal dalárdák. Erről tanúskodik ez a két kép is.

Az első kép felirata:

„Emléklap – Az Aranyosi Ref. Énekkar 1937. évi november hó 21-én ünnepelte fennállásának 30. évfordulóját. Az évforduló alkalmával rendezett dalesten a Csicsói Ref. Énekkar 1 műsor-számmal vett részt. Előadása a hallgatók körében igen nagy tetszést váltott ki. A szíves közreműködésért elismerését és hálás köszönetét fejezte ki a jubiláló énekkar elnöksége. – Aranyos 1937. évi november hó 21.”

A második kép felirata:

„Oklevél – A Csehszlovákiai Magyar Dalosszövetség ezennel hitelesen igazolja, hogy a Csicsói Református Énekkar részt vett a Komáromban 1938. június hó 5-én megtartott IV. országos dalos-ünnepélyen és azon jó sikerrel szerepelt. Minek hitelül jelen oklevelet kiállítottuk és azt saját aláírásunkkal és pecsétünkkel elláttuk. – Kelt Komáromban 1938. június 5-én.”

Ennek az énekkarnak férfiak és nők is tagjai voltak.

Az újabbak tevékenységéről gyűjtöttem össze néhány megemlékezést.

Iskolai énekkar

Wurcel Gábor tanító úr vezetésével sokáig működött. Komlósy Judit segített a tanító úrnak betanítani a dalokat. A tagokat Wurcel Gábor tanító úr választotta a felső tagozatos diákokból. Három szólamba voltunk osztva. Nagyon szerettünk énekelni. Ez a dalösszeállítás a kedvencem volt. Otthon is el tudtuk énekelni, mert nővérem szopránt, húgom mezzoszopránt, én pedig altot énekeltem. Mindhárman tagjai voltunk az énekkarnak.

Először külön-külön énekelünk.

A szoprán kezdte:	Majd a mezzoszoprán következett:	És végül az alt:
Már ébred a hajnal, Fel munkára dallal. A harmatos réten, Víg pásztorsíp szólal. La lalalalala la-la, La lalalalala la	Nyit már a gyöngyvirág, Éljen a nyár. Lombos a tölgyfaág bércen és völgyön át, Sok vidám jóbarát Nótája száll.	Szó, mi, dó, dó, ti, ti, Zöld rétre jertek ki. Fülemüle dala hívogat, Ide-oda kel a pillehad, Hoztunk egy nagy labdát, Magasra dobd fel hát.

Azután egyszerre mindhárom szólam, egymás után belépve: *Már ébred a ... , Nyit már a ... , Szó, mi, dó ...*

Nagyon szép volt. Sokat énekelünk több hangnemben és ún. egyszerű kánont (két vagy három szólamban ugyanazt a dallamot énekeltek). Két különböző szólamnál, két hangnemenél vagy egyszerű kétszólamú kánonnál, a mezzoszoprán énekeseit kettéosztotta a tanító úr. A legkiválóbb énekesek szólót is énekeltek. Mindhárom szólamnak volt szólóénekes.

Vegyes kórus

Az asszonykórus előtt volt egy vegyes kórus, azt szintén Wurcel Gábor tanító úr vezette. Ez a kórus férfiakból, asszonyokból, lányokból tevődött össze. Sokszor énekeltek közösen az iskolai énekkarral. Így tudtam együtt énekelni néhányszor édesapámmal. Ünnepeken, rendezvényeken, versenyeken – a Tavaszi szél vizet áraszt népdalversenyen is az 1970-es években – énekeltek.

Ezzel a népdal-összeállítással mindig sikert arattak:

A férfiak kezdték. Még ma is hallom, ahogy rázendítettek:	Azután csatlakoztak az asszonyok, lányok. A női hang lett az erősebb:	És egy rövid, gyors dallal zárult:
Fúj, süvölt a Mátra szele, Üngöm, gatyám lobog bele. Kalapom is elkapta már, Tiszába vitte a tatár. Kalapom a Tiszán úszkál, Subám zálog a bírónál. De a szívem itten dobog, Forró lángja feléd lobog.	Aki szép lányt akar venni, Harmaton kell azt keresni. Barna legény harmaton járt, El is veszi a legszebb lányt. Édesanyám gyűjjön csak ki, Az ajtóját nyissa csak ki. Itt hozzák a legszebb menyit, Boldog Apol kökény szemit.	Sütött ángyom rétest, Nem adott belőle. Kivitte a kertbe, Csárdás keszkenőbe.

Ez az összeállítás a tankönyvekben is benne volt, az iskolában is énekeltük. Ez az énekkar szerepelt Galántán, Érsekújváron, Marcelházán, Nemesócsán.

Nagy Amália

Emlékezés a CSEMADOK mellett működő asszonykórusra

Én, Ďuráč Alica szeretném leírni, hogyan emlékezem a Csemadok mellett működő asszonykórusra. Ezek az én emlékeim, lehet, hogy mások másképp emlékeznek.

1995. szeptember 18-án hívtak az énekkarba énekelni, azt akkor Vajda Évike tanítónő vezette (alsó tagozatos tanítónő volt és zenét is tanított). A próbák akkortájt a kultúrházban folytak, és a társaság befogadott engem. Felléptünk a csicsói falunapokon, nyugdíjasnapokon, a Csemadok-napokon Kolozs-némán, de a környék falvaiba is ellátogattunk. Van egy felejthetetlen emlékem is, amely Vajda Géza bácsihoz (tisztelet emlékének), Évike apjához kötődik. A kultúrházban nem volt fűtés, így ő felajánlotta, hogy az énekpróbákat tartsuk meg a lakásukban. Azt a szívélyes fogadtatást nem felejttem el soha! Azután megint átvette a kórust az előző vezető, Bödőkné Nagy Judit, annak idején ő alakította meg az asszonykórust. A két kórusvezető jóvoltából nagyon sok szép dalt, indulót tanultunk meg. Felléptünk minden március 15-i és október 6-i megemlékezésen. Énekeltünk a „Magyarnak maradni” emlékpark szoboravatásán. Többek között Kossuth Lajosról, Klapka Györgyről szóló énekek és a Magyar Himnusz hangzott el. Vagy szerepeltünk a falunapok megnyitóján, a temetőben rendezett emlékműsorokon, ezeken megemlékeztünk a hősi halált halt katonákról, emlékkoszorút is helyeztünk el. 2005-ben Nagy Géza fafaragó művész megalkotott egy szélharangokkal felszerelt oszlopot az 1848–1849-es szabadságharc csicsói hőseinek emlékére. Az ünnepélyes felavatásra meghívták a magyar miniszterelnököt, Orbán Viktort és Bugár Bélát, Duray Miklóst, ők együtt leplezték le az alkotást. Előtte még a falunk Kisbajcs polgármesterétől kapott emlékebe egy nagy keresztet, azóta a polgármester úr minden ünnepségünkön jelen van. (Kisbajcs Csicsóval, pontosabban a Szakajtással szemben a Duna másik oldalán levő, magyarországi falu.) Az ünnepséget a helyi önkormányzat és a Csemadok csicsói alapszervezete közösen rendezte, s ezen mi is felléptünk. Nagy Géza úrnak nem egyetlen műve díszíti községünket. Alkotásainak átadásán mi is mindig szerepeltünk.

Ami további szerepléseinket illeti, számos sikeres fellépésünk volt mind itthon, a Csallóközben, mind Magyarországon. Vendégek lehettünk Szabadbattyánban, és ott Bereczki Zoltánnal, a Centrál színház neves művészeivel éne-

kelhettünk egy színpadon. Nagy Géának, feleségének, Szerénkének és a karvezetőnk jóvoltából felléptünk Budapesten a Stefánia Palotában is, ott avatják a kultúra és a bor lovagjait.

Nem felejttem el az Ágh Tibor (tisztelet emlékének) vezette, Csicsón tartott kórustalálkozót, amelyen négy énekkar működött közre az ő irányításával. Még két felejthetetlen emlékem fűződik ezekhez a szereplésekhez. Nagy Géza és támogatóink – legnagyobb anyagi segítőink MUDr. Pásztor László és Fehérváry Pál – által olyan színhelyre is eljutottunk, mint Egyházaskozár. Innen kissé továbbutazva Mohácsra jutottunk. Itt található a történelmi nevezetességű Mohácsi csata emlékparkja. Széles bejáratú, nagy bronzkapuja van, emberi kéz- és lábszárcsontot ábrázoló bronzöntvényekből van összeállítva. A csatáról szóló ismertetés magyarul, németül, angolul és franciául hangzott el.

Ezeket az élményeimet azért vettem papírra, mert hiszem és tudom, hogy nemcsak én emlékezem rájuk szívesen. Kórusunk volt tagjai egyetértenek velem.

Köszönet és hála támogatóinknak, a két kórusvezetőnek, hiszen nélkülük ilyen élményekben és sikeres szereplésekben nem lett volna részünk.

Ďuráč Alica, 2014.

Szeretném folytatni az énekkarunkról írott megemlékezésemet. Több egyházi ünnepségen énekeltünk. Gondolok itt az ekeli református templomra, ott olyan személlyel volt szerencsénk megismerkedni, mint Tőkés László református püspök úr. Felejthetetlen élmény volt, amely megisméltódott, ugyanis 10 évre rá Csicsón is élvezhettük a társaságát. Továbbá a CSEMADOK jóvoltából felléphettünk a hetényi református templomban, ott pedig a debreceni református kollégium növendékeivel találkoztunk és énekeltünk. Ez egy szüreti ünnepség része volt, amelyre CSEMADOK-unk elnökével, idős Bödők Károllyal utaztunk.

Itthon is énekeltünk mindkét templomunkban, Nagy Géza pedig fényképezett minket.

Ďuráč Alica. 2015. február

Gyöngykoszorú Népdalkör

A Gyöngykoszorú Népdalkör 2015-ben egy füssi házaspár, Gaál Jenő és Katalin kezdeményezésére alakult az 1965-ös árvíz 50. évfordulójára szervezett ünnepségre Bödők Judit, csicsói lakos vezetésével. Az első fellépésük is a 65-ös árvíz évfordulóján, 2015. június 14-én volt, majd 19-én és 21-én a Duna-parton.

A népdalkör három falu – Füss, Csicsó, és Kulcsod – énekelni szerető embereit fogja össze és az éneklésen kívül alkalmat nyújt a közösségi együttlétekre is.

Az alakuláskor 60 tagot számlált a népdalkör, 4-5 gyermekkel kiegészülve. Jelenleg 30 tagja van, köztük 3 férfi. Ők nagy örömmel vesznek részt a népdalkör próbáin, fellépésein. A legidősebb tag 70 éves elmúlt (Sztahó Tibor, Csicsó), a legfiatalabb pedig 23 év körüli (Both Alexandra, Kulcsod). Minden héten másik településen próbálnak. Általában csütörtökön találkoznak, de fellépések előtt több alkalommal is összejönnek. Bödők Judit hallás után tanulja meg az énekeket, így adja át a többieknek. A próbákon Judit hegedűn kíséri a kórus tagjait.

Főleg népdalokat – Galga menti népdalokat, palócföldi népdalokat, aratási népdalokat, Bagi dalsokrokat – énekelnek. Ünnepi alkalmakkor – például adventi időszakban – egyházi énekek is a műsorukra kerülnek.

Adatközlő: Bödők Judit, 2016.

Szeretnék utólagosan hírt adni a Gyöngykoszorú Népdalkör tavaly adventi fellépéseiről. Advent 1. vasárnapján a kolozsnémai katolikus templomban énekeltünk. A 2. vasárnap Füss község katolikus templomának szentmiséjén vettünk részt, a 3. vasárnap pedig a csicsói katolikus templomában. Karácsony előtt, a 4. vasárnapon a csicsói református templomban énekeltünk az istentiszteleten. Az esztendő végén egy nagyon jól sikerült évbúcsúztató esten vettünk részt, és ezen további éneklésre tettünk fogadalmat. Most kórusunk az 1848–49-es magyar forradalom és szabadságharc megünneplésére készül. Ezt március 12-én, Csicsón tartják. Március 15-én, nemzeti ünnepünk napján pedig Medvén fogunk részt venni a megemlékezésen.

Đuráč Alica, 2016. február

- Bödőkné Nagy Judit nyugdíjba vonulásáig a csicsói Gáspár Sámuel Alapiskola és Óvoda óvoda részlegének igazgatója volt. Zeneszeretétét családjából hozta. Édesanyja, Nagyné Fél Mária (1920–2000) énekhangjával, szólóénekeivel sokszor gyönyörködtette nemcsak a református egyház tagjait, hanem különféle rendezvényeken a falu lakosait is. Neki is volt kitől örökölni. Édesanyám szerint Judit nagyanyja, Mariska néni anyja, Félné Bognár Ilona (1891–1974) énekelt talán legszebben a faluban. Mariska néni nővérével, Ilonka néni-vel a vegyes kórusban is énekelt, most pedig Judit is húgával, Fehérváryné Saroltával. Az ő húguk, Olga (1951–2007), valamikor szólót énekelt a csicsói könnyűzenei együttesekkel, öccsük, András pedig az iskolai ének- és zenekar tagja volt.

- Bödők Judit és Vajda Éva tagja volt a Csehszlovákiai Magyar Tanítók Központi Énekkarának (ma Szlovákiai Magyar Pedagógusok Vass Lajos Kórusa). Vajda Éva teljes tanítónői munkássága alatt. Az ő testvérei is zenével foglalkoznak. Vajda Géza egyetem- végzett zenetudós, 1970–1984 között az Ifjú Szívek énekese, illetve segédkarnagya. Számos szakmai és társadalmi szervezet tagja, tisztségviselője, zenetudományi konferenciák előadója. Zenei forgatókönyveket írt a szlovák rádióknak. László pedig különböző csicsói könnyűzenei együtteseknek volt oszlopos tagja (dobosa), később Komáromban is dobolt. Édesanyjuk, Vajdáné Décsi Etus néni (1920–1992) és nagynénjük, Petőczné Décsi Teréz (1926–1995) nemcsak énekelt, hanem szavalt és színdarabokban is szerepelt.

- A katolikus hívek között is volt, van sok kiváló énekes. Sztahó Tibor szólót is énekelt. Az édesapja, id. Sztahó Lajos (1911–1986) volt a citerazenekar megalakításának kezdeményezője.

- A „Kovács lányok” is népszerűségnek örvendenek. Szalainé Mariska néni (ő táncolt és szavalt is), Kosárné Erzsi néni (1939–2016), Károlyiné Katalin, Ecetné Rozália tehetségére minden ének- és zenekar számíthatott. Húguk, Irén (Gaálné) pedig a csicsói zenekarok énekese volt. Testvérük Kovács Lajos-Lajcsi (1942–2008) pedig nagyszerűen táncolt. Nem tartozik a témához, mégis meg szeretném említeni, hogy öccsük, Kovács László (1956–2006) országos súlyemelő bajnok volt.

Az ének- és zenekarokról készült képeket a galériában találni.

Nagy Amália, 2017. február 28.

Zenekarok

Csicsón, ahogy olvashattuk, muzsikus cigányok éltek, bandába verődve zenéltek. Volt köztük hegedűs, brácsás, bőgős, cimbalmos, klarinétos. Aztán az idősek meghaltak, a fiatalabb, jobb muzsikusok pedig a második világháború után Magyarországra költöztek. Azért nem maradt a falu muzsika nélkül. Akik maradtak, nem cigányokkal álltak össze. A galéria első muzsikus képén még többségben cigányok zenéltek, de aztán megalakult a Csemadok zenekara, „boltos Pistái”. Így emlegették őket. Nagy István nagybátyám alapította, bátyjával, Nagy Károllyal. Ez volt a felállítás: id. Nagy István prímhegedű, zongora, Nagy Károly másodhegedűs, dob, Nagy Benő és Rovács Ignác kontrás, Koller Jenő cimbalom, bőgő. Ennek a zenekarnak egy ideig Beke Károly is tagja volt Füssről (Mészáros Andrásné Éva apja), ő harmonikázott és dobolt. Danics Rudi bácsi nagybőgőn játszott. Néha kiségtett, helyettesített: Koller Béla és Koller Ferenc kontrás és Koller László nagybőgős. Később fiatalok villanyorgonán és szintetizátoron is játszottak, mint Domonkos Dezső. Az 1960-as évek közepe táján egy fiatal óvónő, Brat Jolika énekelt (a kisgyerekek nagyon szerették az óvodában, hegedült és énekelt nekik). Domonkos Irén (Családiné) és néha Kovács Irén (Gaálné) is énekelt. Az éneklést csörgővel, tárcacsörgővel kísérték. Később Barthalos Margit is csatlakozott, ő harmonikázott. Károly bácsit aztán az 1960-as évek végén Wurcel Gábor tanító úr váltotta fel. Az 1965-ös árvizet a hangszerek Pista bátyám házána a padlásán vészelték át. Mindezeket id. Nagy Istvánné Erzsi tanító néni és Domonkos Dezső mesélte nekem (megemléttetik a kántorok között), ő mint fiatal 15 éves fiú, Irén öccse, tagja lett a zenekarnak.

Amikor ez a zenekar megszűnt, Dezső a The Lyon Boysban, majd a ZT-ben is zenélt. Károly bátyám pedig a citerazenekar tagja lett.

Ezeket a zenekarokat a csicsói HNB (Helyi Nemzeti Bizottság) és a helyi földműves szövetkezet támogatta. Ők vették az együtteseknek a felszerelést, finanszírozták fellépéseiket, helyet adtak a gyakorláshoz. Cserébe a zenekarok ingyen léptek fel a falu rendezvényein. Ez a mai napig így van, csak most a HNB-t községi hivatalnak hívják, és már nincs szövetkezet.

- Krauszné Barthalos Margit, Nagymegyere ment férjhez, a Nagymegyeri Janiga József Művészeti Alapiskola igazgatónője. Hű maradt falujához, évtizedek óta jár Csicsóra, zongorázni és harmonikázni tanítja az itteni gyerekeket. Domonkos Dezső szintén Nagymegyeren és Csicsón is tanít. Ő a Komáromi Kamarazenekar hegedűse volt.

Nagy Amália, 2017. március

The Lyon Boys

Már régóta foglalkoztatott egy gondolat, hogy írnom kéne azokról a zenekarokról, melyek a mi falunkban verbuválódtak össze beatzenét kedvelő fiatalokból, akik idehaza zenéltek, szórakoztattak bennünket hétről hétre, évről évre.

A gondolatot tett követte, megszólítottam Németh Gyulát, róla kezdetben csak annyit tudtam, hogy egy zenekarban gitározott. Ahogy belekezdett a mesélésbe, láttam a szeme csillogásán, hogy újraéli a régi szép időket. Inasiskolába járt, kollégista volt. Diáktársaitól tanult gitározni úgy, hogy leste, miképp pengetik a húrokat.

Ez idő tájt 1969-et írtunk. Egypáran a csicsói fiatalok közül úgy gondolták, legyen zenekara a falunak. Az alapítók között volt: Nagy Rudolf szólógitáros, Dudás László dobos, Himler János basszusgitáros, Németh Gyula ritmusgitáros, Domonkos Dezső orgonista. Kezdetben Gyuláék házában gyakoroltak. Később Vida Lajos adott nekik helyet a tűzoltószertárban. Onnan a kastélyba költöztek, a toronyszobába. Legvégül a kultúrházban játszottak a nagyteremben, mert akkor még csak az létezett. Sokat gyakoroltak és szépen fejlődtek. Támogatást is kaptak a szövetkezet részéről Riedlmayer János elnöktől. Ő nemcsak anyagilag támogatta a fiatalokat, hanem egy Mono 50-es erősítőt is adományozott nekik. Az akkori „Osvetától” is kaptak erősítőket, Music 30-asat és 15-öset. Omega-, Illés-számokat szerettek játszani, de a repertoárjukban az akkori táncdalfesztiváloknak szinte valamennyi slágere ott volt. Szívesen játszottak még csárdást, keringőt, sőt a Beatles és a Shadows fülbemászó dallamai sem álltak messze tőlük. Szerették a rockot, de inkább olyan számokat játszottak, melyekre táncolni is lehetett. Sőt! Soha nem játszották kétszer ugyanazt a számot egyazon alkalommal. Ők zenéltek a húsvéti és búcsúi bálban, teadélutánokon. A környező falvakban is nagy volt a sikerük, 1970-ben a bajcsi Ifjúsági találkozón is részt vettek. Esztrádműsorokon voltak főszereplők, még a magyarországi testvértelepülésen, Koroncón is felléptek. Ahhoz, hogy igazi zenekar legyenek, vizsgázniuk is kellett, méghozzá Komáromban. Sorra rendezték a szombati teadélutánokat, ezeken olykor-olykor Nagy Olga (Pongráczné, 1954–2007) is velük énekelt. Olgának csodálatos hangja volt, imádta előadni a slágerfesztiválok dalait. Ezeken a délutánokon nem volt belépődíj, hanem „kalapoztak”. Vagyis mindenki tetszőlegesen adakozott a zenekarnak. Ebből aztán került új húrokra, dobverőre, kisebb javításokra. Németh Gyulának még az esküvőjén is a saját zenekara játszott, de nélküle, őt Valentin Pali helyettesítette. Hogy mennyire imádta azt, amit csinált, bizonyította, hogy fiatalokat tanított zenélni. Így a keze alatt tanult Domonkos Ede szólógitárral, Balázs Sándor ritmusgitárral, Liska Károly basszusgitárral, Barthalos Lajos dobbal.

Szabó Zsigát – ő később egy másik csicsói zenekarban játszott – szintén dédelgette. De saját fiait is megtanította a gitár kezelésére. Családja körében nyaranta a hétvégeken még ma is gyakran énekelnek és játszanak egymás szórakoztatására. Zenei pályafutásának 1971-ben lett vége, kilépett, mert bevonult katonának. Innentől egy másik legendás zenekar állt a színpadra. A „ZT”!

Androvics Adrianna, 2016 februárja

Osveta – 'közművelődés, népművelés', egy minden kulturális tevékenységet átfogó közművelődési intézmény neve.

A ZT

Nagyon nehezen fogtam hozzá ezeknek az emlékeknek a megírásához. Alig találtam a megfelelő szavakat. Visszamenni az időben 30 valahány évet, az nem akármilyen. Az akkori érzéseket, élményt nem lehet leírni annak, aki nem élte át őket. A velem egykorúaknak nem kell a ZT-t bemutatnom. A mostani fiatalok pedig nem ismerik őket, hiszen a zenekar egyik zenésze sem csicsói lakos már. Bár képzett és tanult zenészként a mai napig aktívak. Vajda Laci egy-két szülői bálban még játszott Csicsón vagy családi összejöveteleken a Lenti vendéglőben.

A ZT a 70-es évek végén, pontosan 1977. november 26-án játszott első bálján Nagykeszin. Az akkori tagok a következők voltak: Szabó Zsiga (gitár, ének), Vida Sanyi (basszusgitár, ének), Vajda Laci (dob, ének). Az utolsó fellépésük így összeállva 1978. szeptember 23-án volt, ha jól emlékszem, egy regrutabálon. 1979. december 31-én, a csicsói szilveszteri bálban már így állt össze a zenekar: Szabó Zsiga (gitár, ének), Vajda Laci (dob, ének), Domonkos Dezső (villanyorgona), Kosár Dezső (basszusgitár). Egy évet élt meg ez az összeállítás, mivel 1980 végén Zsiga távozott az AQVA zenekarba. Őt 1981. június 13-án Belucz Péter (gitár, ének), vagyis ahogy a mai napig mindenki ismeri, „Pipec” váltotta. Így zenéltek egészen az utolsó bulijukig, az 1983. október 1-én volt Balonyon.

Akkoriban a faluban több szervezet (SZISZ, Csemadok, Sport, Tűzoltó, EFSZ) tevékenykedett aktívan, így több alkalommal rendeztek, bevonulási, nőnap, Katalin napi, búcsú és szilveszteri bálakat. A szervezetek azzal támogatták a zenekart, hogy vásároltak nekik mikrofont, dobot stb., ezeket természetesen leadták a kultúrházban az Osvetának (ez egy korabeli közművelődési intézmény neve). A próbákat is a kultúrház pincéjében tarthatták meg. Évente két alkalommal is játszottak ingyen bált azoknak a szervezeteknek, amelyek ilyen módon támogatták őket.

Én épp annyi idős voltam, mint most a fiaim, amikor először elmehettem egy búcsúi bálba, amelyen a ZT zenélt. Nekik köszönhetem, hogy megszerettem a magyar rockzenét. Egészen addig a bálig a Szabad Európa rádió által leadott külföldi rock- és diszkódalokat hallgattam, a Beatlest, Elvist, a Rolling Stonest, a Bee Geest, a Smokie-t, az ABBA-t, a Boney M-et meg a többit (felsorolni is nehéz) és a táncdalfesztivál magyar slágereit bakelitlemezekről.

A ZT Omegát, LGT-t, Metrót, Piramist játszott. Az akkori baráti körünk zömében Loksis (LGT-rajongó) volt. Akkor kezdtünk el koncertekre is járni. A ZT-bálok teltházás bulik voltak, jó volt a hangulat, és mindig magyar számokat játszottak. Az ő korszakukat is kísérte a „Csikózenekar”, tagjai Liska Karcsi, Balázs Sanyi, Barthalos Lajos, Domonkos Ede (1959–2014) voltak.

Androvics Adrianna, 2017 áprilisa, adatközlő Vajda László

Volt egy „Csikózenekar” is!

Ennek a zenekarnak sosem volt valódi neve. Úgy emlegették őket, hogy a kis Lyon Boys vagy Csikózenekar. Domonkos Ede szólógitárral, Balázs Sándor ritmusgitárral, Liska Károly basszusgitárral, Barthalos Lajos dobbal állt be a bandába. Olyan rövid életű volt a zenekar, hogy arra már nem jutott idő, hogy eljussanak a Lyon Boys hírnevéig. Tény, hogy a banda létezett és zenéltek. Még hozzá Shadows-számokat játszottak zömében.

Balázs Sándorral és Barthalos Lajossal beszélgettem a régi szép időkről. Élmény volt őket hallgatni. Csillogott a szemük, ahogy előtörtek belőlük tinédzserkoruk emlékei. Sanyi elmesélte, hogy a kastélyparkban sétálgattak barátával, amikor hallották, hogy a Lyon Boys a kastélytoronyban gyakorolt. Nagyon tetszett nekik a zene, azonnal kedvet kaptak, hogy ők is összeálljanak zenélni. Németh Gyula gitáros kezdte őket istápolni. Olyan volt ez akkor, mint mikor a tanár és tanítvány együtt tanulnak. Megmutatta nekik az első akkordokat spanyolgitáron és ellátta őket jó tanácsokkal. Sanyinak is nagy vágya volt egy gitár, később meg is kapta a szüleitől. Még az alapiskola padjait koptatták, amikor már az álarcosbálban ők szolgáltatták a zenét. Tizenegy csodálatos dallal járultak hozzá a jó hangulathoz. Lajos a nagydobot a lábával rugdosta, mert nem volt láb gépük. Mindig hordtak magukkal forrasztópákát, vezetéket és egyebeket, hogyha javítani kellett az erősítőket, akkor se maradjon el a fellépés. Olykor ifj. Snoha Štefantól kérték kölcsön a gitárját. Ők is a kultúrház pincéjében gyakorolhattak, ott a hangszigetelés miatt tojástartókkal voltak beborítva a falak. Edének volt a legjobb hangja, így ő énekelt is egy-két slágert. Ha valamilyen alkalomból a Lyon Boys fellépett a kultúrházban, a Csikózenekar mindig

utánuk következett. Legszebb közös élményük az volt, amikor eljutottak a helyi szövetkezettel az ő baráti településükre, Koroncóra (Magyarország). Ott is jót buliztak az ottani fiatalok örömeire.

Androvics Adrianna, 2017 májusa

A fiatal nemzedék zenekari

A **Közmunkás** története Gööz Bertalan tiszteletes úr idejére nyúlik vissza, ő szervezte a ref. templom udvarán az Amitié (barátság) táborokat. Itt a zeneiskolába járó gyerekek (ezek voltunk mi, én akkor 10 éves voltam) egyházi énekeket tanultak meg, és hangszerrel kísértük a többi srácot. A faluban működő két zeneiskola (a Domonkos Dezső és a Komáromi Művészeti Alapiskola, illetve Krausz Margit-féle iskola) diákjai.

Ez volt az alapja egyébként a **Főnix kórusnak** is. Csapódtak hozzánk, néhányan le is morzsolódtak, de volt három állandó tagja a kezdeti összeállításnak: Mező András (akkor még harmonikán játszott), Borsicky Margaréta (furulya, ő többnyire csak a kórusban vett részt, bár később a Portában is zenélt velünk) és én gitárral.

Egy-két évvel ezután csatlakoztunk a Porta Színpadhoz, ezt Nagy Szerénke vezette. A **Porta Színpad** az elején csak magnóról játszott zenéket használt a koreográfia zenei aláfestéséhez (később aztán jöttek a CD-lemezek), mi az előadásaikhoz élő aláfestő zenét szolgáltatunk.

Közben a Főnix kórus is fejlődött, Lévai Attila ösztönzésére az addig alkalmanként (főleg egyházi ünnepekkor) összeálló zenekaros kórusból hetenként rendszeresen próbáló ifjúsági kórus lett, és ennek tagjai közül sokan vettek részt a Porta műsoraiban is. A korabeli zenei és színpadi élet alakulatai között jelentős személyi átfedések voltak.

Valamikor a 2000-es évek közepe táján jelent meg egy újabb rockzenekar, a Waskakasok, az egyik falunapon én is felleptem velük. Nem volt hosszú életű alakulat, de a Waskakasok jóvoltából bővült a hangszerelés, és Rákóczi Lajos személyében a Porta Színpad szert tett egy dobosra is. És így már megvolt az a zenei alap, amellyel a március 15-i és október 6-i műsorokon használt rockzenét saját magunk adjuk elő. Ekkor Mező András barátom már zongorázott, én pedig még mindig gitároztam.

Szóval, a Porta Színpadnak saját zenekara volt, és a két nagy nemzeti ünnep alkalmára hónapokat zenéltünk együtt, próbáltunk. Újabb zenészek csatlakoztak hozzánk, Komjáthy Veronika (unokatestvérem) és Kustován Orsolya, mindketten gitároztak és mindketten Domonkos Dezső tanítványai (magam is

az vagyok). Chyský Roland, a Waskakasok korábbi gitárosa dobolt (Rákóczi Lajos ekkor talán már külföldön dolgozott).

2006–2007-ben aztán úgy döntöttünk, hogy zenekart alapítunk, amely már nem csak a nemzeti ünnepek műsorainak alkalmára áll össze, hanem bővebb repertoárt is betanulunk és fellépünk vele másutt is.

Így Komjáthy Veronika (basszusgitár), Kustyán Orsolya (akusztikus gitár), Mező András (billentyű), Chyský Roland (dob) és én, elkezdtünk próbálni. Énekesünk sajnos nem volt. 2007-ben a Nagy Géza által szervezett Hagyományőrző Napon Kulcsodról mint segítő részt vett Petőcz Andrea (ma már Komjáthy Petőcz Andrea), és egy alkalommal, mikor összefutottunk a kultúrházban, megkérdeztem, nincs-e kedve eljönni a próbánkra. Ő igent mondott, és az ő énekhangjával vált teljessé a csapat.

Ha valaki megkérdezi, hogy miből ered a Közmunkás név, általában azt válaszoljuk, hogy közmunkát vállaltunk annak a zenei irányzatnak az ápolásával, amelyet műveltünk. Ez ugyebár az 1960–70–80-as és 90-es évek magyar zenéit jelentette (erről még később szót ejtek). A másik, kevésbé hivatalos verzió, hogy akik akkor létrehozták ezt a zenekart, mind aktívan részt vettek segítőként, szereplőként, szervezőként az akkori Hagyományőrző Napokon. Nagy Géza jóvoltából pólót is kaptunk erre a célra, amelyen a Cs.Cs.Cs. Kht. jelképe alatt az is ott volt, mi is a szerepünk a rendezvényen. Az volt odaírva, hogy Közmunkás. Így lettünk mi közmunkások. A póló még ma is megvan.

Ami a zenei irányzatot illeti, játszottunk dalokat az LGT-től, a Piramistól, a Bikinitől, Republictól, Eddától, Illéstől stb. Dolgoztunk fel saját hangszeres lehetőségeinkhez mérten Presser Gábor színházi dalaiból is.

Mindenki rendkívüli ütemben fejlődött, nem hagytuk, hogy egy nehéz dal kifogjon rajtunk, és nem törekedtünk arra, hogy ugyanúgy játsszuk el, ahogy a minta szól. Igyekeztünk mindig valamit megváltoztatni, máshogy csinálni, hogy egyénivé tegyük a dalt, feldolgoztuk, hogy ne legyen kiábrándító utáncat, de így is élvezhető maradjon.

2007. szeptember 8-án Kulcsodon volt az első, közönség előtti fellépésünk. Azt hiszem, csak azért nem Csicsón, mert az akkor közelgő október 6-i Porta-műsor miatt oda már nem fért be, de Petőcz Andi Kulcsodon épp egy nyárbúcsúztatót szervezett, így kötöttünk ki a kulcsodi kultúrház nagytermében, és rendkívül élvezetes (ám bakiktól sem mentes) egyórás műsort játszottunk végig.

Legtöbbször Csicsón, a falunapokon léptünk fel, időhiány miatt azonban nehéz volt összeegyeztetni a próbákat és a tanulmányi kötelezettségeket. Akkor már a Porta Színpad fellépésein is Közmunkásként említettek meg minket a meghívókon, de lényegében mindig is a Porta részei voltunk.

Két évvel első fellépésünk után elérkezettnek láttuk az időt, hogy külön

koncertet szervezzünk, amelyen nemcsak mi, hanem legalább két másik zenekar is helyet kapott. Sikerült megszerveznünk (sokat segítettek barátaink, a család és természetesen Nagy Szerénke), és így került sor 2009-ben egy telt-házás, három zenekaros koncertre a csicsói kultúrház nagytermében. Óriási élmény volt.

A másik két fellépő az Undermind rockzenekar és a JET-LAG zenekar volt, az első Nagymegyerről, a másik Nemesócsáról, mindannyian remek zenészek.

Ahogy egyre több terhet rótt ránk az egyetem (másoknak a középiskola), úgy váltak egyre nehezebbé a próbák, egyre kevesebb időnk maradt a zenekarra, legalábbis, ha nem családuktól akartuk elvenni azt az időt.

Egy idő után érezhető volt, hogy a zenekarnak tovább kellene lépnie, újítania kellene a repertoárját, de erre sajnos nem volt elég időnk, kapacitásunk. Végül pedig, megújulás híján részekre szakadtunk. Mező Bandi saját zenekart alapított, és a báli zene felé orientálódott, én a Főnix kórusban találtam meg a zenei önmegvalósítást. Roli külföldre ment dolgozni, Veronikával és Orsival (Hostomská Fannival és Margarétával kiegészülve) itt-ott összejártunk zenélni, de ez végül nem bizonyult hosszú távú együttesnek. Ettől függetlenül, saját jókedvünkre a mai napig összeülünk zenélni, beszélgetni, ha alkalmunk adódik rá.

Komjáthy Lóránt, 2017. április 2.

A Waskakas 2004-ben alakult ezzel a felállással:

Barthalos Péter ének, Kósa Lóránt basszusgitár, Rákóczi Lajos dob, Mikolai Péter szólógitár és Chyský Roland ritmusgitár. Először a valamikori falurendőrség helyisége volt a próbatermük, a kultúrház oldalsó bejáratánál. Kb. egy év után új énekesük lett, Nagy Attila, valamint Komjáthy Lóránt is beugrott egy koncertre gitárral. Főként régi örökzöldeket játszottak, olyan előadóktól, mint a Beatrice, Edda. Saját maguk készítettek sablont és radiátorfestéssel festették a pólóikra a „Waskakas” logót. Ez az együttes feloszlott.

Működik viszont a **Grandioso** együttes. Alakulása idején: Károlyi Szilvia ének, billentyűshangszer, Mező András vezető – billentyűshangszer, Szikonya Nikoletta ének, Szabó Sándor dob és Szabó Róbert basszusgitár. A két lány már nincs a zenekarban, egy kulcsodi lány van helyettük, Both Alexandra, majd Krnčan Milan csatlakozott. Helyi rendezvényeken lépnek fel. Az utóbbi időben azonban gondja van a zenekarnak, új tagokat keresnek. Remélem, sikerül nekik.

A zenekarokról készült képeket a galériában lehet látni.

Nagy Amália, 2017. március–június.

Cserkészek Csicsón

Csicsón nem volt hagyománya a cserkészetnek, bár a falu határában szoktak cserkészcapatok táborozni, például a megyeri csapat. A futballról szóló írásban azt is olvashatjuk, hogy a csicsói focista gyerekek sokat tanultak a falunkban évente táborozó budapesti cserkészektől.

Sztyahula László szolgálati ideje alatt 1999. június 19-én megalakult az 59. számú, Gróf Kálnoky Sándor Cserkészcapat, együttesen 22 csicsói és füssi taggal. A csapatparancsnok Bozsaky Tamás füssi lakos volt. Cserkészrendezvényeiket általában a balonyi, csallóközcsütörtöki, csenkei és nagymegyeri csapatokkal közösen szervezték. Sztyahula László plébános úr távozása után sajnos ez a szép mozgalom elsorvadt. Bozsaky Tamás azonban továbbra is tevékenykedik a Szlovákiai Magyar Cserkészsövetség ellenőrző bizottságában. (N.A)

A csicsói 59. számú Gróf Kálnoky Sándor Cserkészcapat története

A Szlovákiai Magyar Cserkészsövetség 59. számú, Gróf Kálnoky Sándor Cserkészcapata 1999 júniusában alakult meg hivatalosan Csicsón. Ekkor taglétszáma 20 feletti volt, a tagok 2 órsben tevékenykedtek. A tagok között csicsói és füssi gyerekek és fiatal vezetők egyaránt voltak. A csapat parancsnoka Bozsaky Tamás volt.

A hivatalos csapatavatás előtt, már 1994-től rendszeresen részt vettek a gyerekek, fiatalok a cserkészmunkában. A balonyi csapat karolt fel bennünket és az ő segítségükkel jutottunk el az önálló csapat megalakulásáig.

A cserkészet fő feladata a gyerekek (főleg a 10–14 éves korosztály) vallás-erkölcsi alapokon nyugvó nevelése, felkészítése az életre. Ez a fajta nevelés folyt csapatunkban is. Heti rendszerességgel találkoztunk és játékos formában, de megtervezett munkarend alapján folytak a foglalkozások. Ezek a találkozások kezdetben a csicsói református egyházközség épületében zajlottak, majd később Csicsó község biztosított számunkra helyiségeket.

Cserkészeink aktívan bekapcsolódtak a község életébe. A történelmi megemlékezéseken, falunapokon díszőrséget álltunk, illetve koszorúztunk. Több rövid hétvégi kirándulást is szerveztünk, ezeken más csapatokkal együtt vettünk részt. A csapat működése során nyaranta rendszeresen táborozott. 2000-ben és 2005-ben pedig részt vettünk a Szövetségi Nagytáborokban, Ipolynyéken.

A csapat tevékenysége 2005 után ért véget. A vezetői akkorra felnőtté váltak és részben elköltöztek a községekből. Ha lenne olyan fiatal, aki el tudja vállalni egy csapat vezetését, a régi tagok örömmel segítenek azt újraindítani.

Bozsaky Tamás, Füss

Ami még feljegyzésre érdemes

RNDR. Bödők Zsigmond (1957–2010) fiatalon elhunyt asztrofizikus, csillagász a nagyabonyi (Velké Blahovo) temetőben nyugszik. Sírhantján a kis tábla felirata:

*„Az ég fényeit már megmértem,
Most a Föld setéjtét mérem.”*

Síremléke a Stonehenge köveit formázza, Lipcsey György Munkácsy-díjas szobrászművész alkotása.

Zsiga apja, Bödők Zsigmond Csicsóról származik, de anyai ágon is kötődött falunkhoz, hiszen nagyapjának, Kovács Imrének Kécsen voltak földjei. Komáromban született, de Nagymegyer volt gyermekora színhelye, itt járt általános- és középiskolába. Prágában a Károly Egyetemen és a pozsonyi Komensky Egyetemen végzett asztrofizika szakon. A Szlovák Tudományos Akadémia munkatársa és több nemzetközi szakmai szervezet: az IAU (International Astronomical Union – Nemzetközi Csillagászati Unió), az ALPO (Association of Lunar and Planetary Observers – Hold- és Bolygóészlelők Társasága), valamint a Magyar Csillagászati Egyesület tagja volt. Élete utolsó éveit Dunaszerdahelyen töltötte, azonban mindig ragaszkodott csicsói gyökereihez. Az 1980–1990-es években csillagászati táborokat szervezett és vezetett a csicsói gyerekeknek. Sok Csicsóhoz köthető fényképet, dokumentumot bocsátott rendelkezésemre. (Ebben a könyvben is hivatkozunk rájuk.)

Húsz éven át számos tudományos ismeret-terjesztő és tudománytörténeti publikáció szerzője volt, a szlovákiai magyar könyvkiadásnak – a Nap Kiadó

által gondozott – legsikeresebb könyvsorozatát, a Magyar Talentumot írta és szerkesztette Magyar feltalálók címen. A sorozat legsikeresebb darabja, a Nobel-díjas magyarok hét kiadást ért meg.

Elsőként gyűjtötte össze és írta meg a csillagos éghez kötődő magyar népi elnevezéseket, történeteket, meséket, érdekességeket, először a Harmatlelő című köny-

vében, majd egy nagy formátumú képeskönyvben, a Magyarok égi képeskönyvében. Könyvet írt az 1999. évi teljes napfogyatkozásról Az ezredvég napfogyatkozása címmel, ezt szlovák nyelven is kiadták. (Az ő könyvéből tudhattuk meg, hogy Szlovákiában Csicsón lehetett látni legjobban, 99,4%-osan ezt a napfogyatkozást.) Élvezetes és közérthető stílusban írt.

Zsiga mindkettőnk apai ágán (az öt csicsói Bödők család közül, Bödők Péter és felesége, Fél Ágnes dédszülők ágán), másodunokatestvérem volt. Három fia született: Gergely történész, Csaba szociális munkás, ők ikrek, Zsiga, a legfiatalabb pedig tehetséges színész. Ők Magyarországon élnek.

Szeretettel emlékezünk rá.

2017-ben két csillagvizsgálót neveztek el Bödők Zsigmondról születésének 60. évfordulója alkalmával.

A Mohácstól 15 km-re, nyugatra, Bóly városában a csillagvizsgáló 2017. április 8-ától a Bödők Zsigmond Bemutató Csillagvizsgáló nevet viseli.

Csallóköz első csillagvizsgálóját Bödők Zsigmond kezdeményezésére és irányításával 1986-ban Sárréten hozták létre a Kis-Duna partján. Így május végén csillagász kollégái születésének 60. évfordulóján róla, fiatalon elhunyt munkatársukról nevezték el a sárréti csillagvizsgálót.

Nagy Amália, 2017. június 14

Nagy Géza csicsói faszobrász
1949. július 21-én született Csicsón Nagy Sándor és Domonkos Teréz öt gyermekéből a negyedikként. (A képen Erdélyi Rózsa Nagy Gézáról festett portréja.)

Általános iskolai tanulmányait Csicsón végezte. A Mezőgazdasági Szakközépiskolában érettségizett Gadócon. A csicsói földműves szövetkezetben dolgozott zootechnikusként, majd elnökként, és innen ment nyugdíjba. 1972-ben feleségül vette Keszegh Szerénkét, ő minden munkájában támasza volt. Két gyermekük született:

Sándor és Denisza.

Nagy Géza tehetségére tanára, Klór Károly figyelt fel. Unokabátyja, Kopócs Tibor festőművész ösztönzésére vett részt több képzőművészeti táborban is.

Kezdetben színes pasztellel készítette munkáit, majd használni kezdte az akvarelltechnikát. Belekóstolt a tempera- és az olajfestészet rejtelmeibe is. De linómetszetet és szőnyegképeket (lásd a galériában) is készített. Nagy Géza sokoldalúságát bizonyítja, hogy figyelemreméltó fényképeket készített a természet szépségeiről.

A hagyományörzés megerősítésére – kellő támogatással – létre tudta hozni a csicsói tájházat – ez a falu közepén álló nádfedeles ház. Nagy Géza alapította a falusi képtárat és a Gáspár Sámuel emlékszobát is. Hagyományörző napokat, művészeti táborokat is szervezett.

Nagyon sokat tanult Frech Ottótól, vele nemzetközi fafaragótáborokban is részt vett, pl. Balatonfelvidéken.

Mára több mint 250 alkotása díszíti szűkebb és tágabb régióinkat: kopjafák, domborművek, síremlékek és szobrok. Művei 5 ország tereit és épületeit díszítik.

Csicsói alkotásairól, munkájáról bővebben olvashatnak a Csicsó öröksége – Tárgyi és szellemi örökségünk című könyvben.

Falunkon kívüli munkáiból kettőt említek meg: A komáromszentpéteri Szent Márton templom kertjében álló szobrot, ezt 2007-ben, Szent Erzsébet születésének 800. évfordulóján állították. A szobor Erzsébet legendájának legismertebb eseményét, a rózsacsodát örökíti meg. Másik fontos munkája Siposhegyi Péter „Hantjával sem takar – János passió” című egyfelvonásosának dísz-

lete. A darabot a Boráros Imre nevét viselő felvidéki színház mutatta be.

Tehetségét mi sem bizonyítja jobban, mint hogy 2003-ban a magyar kultúra lovagjává választották.

S hogy tényleg sokoldalú művészember Nagy Géza, arról az is tanúskodik, hogy *Csicsói füzet* címen verseskötete jelent meg.

Méltán lehetünk büszkéek rá, hiszen élete folyamán mindig vállalta magyarságát. Nemzete iránti szeretete tükröződik alkotásaiban is. További munkájához erőt, egészséget kívánunk neki!

Az ő gondolataival zárom munkámat:

„A szerelem: Csallóköz, amely még megmaradt, mint ősi táj. Ez az én örökségem.

Szóval és életemmel nem egymás rovására (mely, ha egy adott pillanatban annak is látszik), hanem egymásért kell játszani.

A gyermek legszentebb törvénye a játék, enyém a napfény keresése – népem és nemzetem megmaradása.”

(Nagy Géza, *Csicsói füzet*, 37. oldal)

2017. április 22-én Nagy Géza Szüllő Géza-díjat kapott. A díjat a Magyar Kereszténydemokrata Szövetség alapította 2014-ben olyan személyek vagy közösségek munkájának elismerésére, akik vagy amelyek önzetlenül fáradoztak a felvidéki magyarság jogainak védelmében, vagy sokat tettek a magyar szellemi és kulturális értékek megőrzéséért, gyarapításáért. Szüllő Géza a két világháború között a csehszlovákiai magyarság kiemelkedő politikusa volt.

A csicsói diákok Értéktörzők csapatának segítségével szerkesztette Nagy Amália

Baloghné Domonkos Malvin

Örömmel adjuk hírül, hogy Nagy Géza után falunk másik szülöttjét is a magyar kultúra lovagjává avatták. A díjat a magyarországi Falvak Kultúrájáért Alapítvány adja a határon túli magyar kultúra ápolásáért. Nagy Gézát 2003-ban tüntették ki, idén, 2017. január 22-én, a magyar kultúra napján pedig Baloghné Domonkos Malvint.

Baloghné Domonkos Malvin évekig tanított zenét, öt éves kora óta pedig iskolai és egyéb kórusokban, nyolc évig a Tanítók Központi Énekkarában énekelt.

A nyitrai főiskola befejeztével a keleti végekre, Mokcsamogyorósra, férje falujába vetette a sors (ő szintén pedagógus). Nagyszelmencben kezdett tanítani, s mindjárt jelentkezett Királyhelmeceen a Tanítók Énekkarába. Rögtön szólamvezető lett, s nyolc évig a központi kórusal is fellépett. Buszozott, vonatozott, hogy eljusson Pozsonyba. Nyolc év múltán úgy döntött, hogy ezt be kell befejezi.

Akkorra már megérett fejében a gondolat, hogy kis falujában vagy Nagykaposon együtttest alapít. Huszonöt éve annak, hogy Mokcsában összehozott egy éneklőcsoportot. Először vallási ünnepeken léptek fel, egyházi énekekkel, utána világi énekekkel bővült repertoárjuk. Néhány esztendeje kiválasztott tizenhárom embert, és létrehozta velük a Búzavirág dalkört – népdalokat és egyházi énekeket is előadnak. Jelentkeztek a Bíborpiros szép rózsza versenybe, s a rozsnói körzeti döntőig jutottak.

Több mint két évtizede Nagykaposról is megkeresték azzal, hogy szeretnék újjászervezni az Erdélyi János énekkart. Munik Lászlóval közösen kezdték, társa halála után egyedül maradt.

Pedagógusként vonult nyugdíjba, de a kórus szívügye, szerelme maradt; a tanítás hivatása volt. Zeneszeretete nem véletlen: családi indíttatású. „Édesanyám megtanult hegedülni. Sokszor mesélte, hogy nem volt más lehetősége, egy cigányprímáshoz járt, a nagyapám hordta őt Komáromba. Mi már a csicsói iskolában zenét is tanultunk, kijártak oda Komáromból vagy Megyerről – erre már nem emlékszem pontosan. Édesanyám is jött velünk, s megtanulta a kottát. Végül a húgom és az öcsém is konzervatóriumot végzett. Az ő két fia kapcsolatban van a zenével: egyik az Ifjú Szívek bőgőse.” Csallóközüként kezdetben nem volt könnyű megszoknia a keleti mentalitást. „Úgy tudtam leküzdeni a

honvágymat, hogy amikor csak lehetett, hazalátogattam, s a mai napig megyek, ha tehetem. Az öcsém és a húgom Nagymegyeren él, de Csicsón meghagytuk a nagymama házát, ott vagyunk minden nyáron. A gyermekkori barátokkal a mai napig tartjuk a kapcsolatot, állandóan összejövünk, ha hazamegyünk.”

Már unokái is vannak, de nemcsak nagymamaként szorgoskodik: presbitere a helyi református egyháznak, sok éve önkormányzati képviselő. Főleg azon iparkodik, hogy valamelyest fellendítse az itteni kulturális életet. Most is egyedül vezeti a mokcsai és a nagykaposi énekkart – egyik 13 tagú, a másik 28. Boldog és szerencsés embernek tartja magát.

Balogh Róbertné Domonkos Malvin szülei Domonkos Imre (1924–1988) és Szabó Malvin (1924–1998) voltak, testvérei Családiné Domonkos Irén és Domonkos Dezső. (Dezső hegedülni tanít és a Komáromi Kamarazenekar tagja volt. Őt említettük a kántorokról és a zenekarokról szóló írásban.) A ház, ahova Csicsóra hazajárnak, Malvin néni szüleinek, Szabó Károlynak és Füssy Máriának a tulajdona volt. A bájos, gondozott kis lak a Kertész utcában áll.

Baloghné Domonkos Malvin megkapta a Csemadok Közművelődési Díját is, ezt szintén ez év elején adták át neki.

Szívből gratulálunk!

Nagy Amália, 2017. január 25.

Forrás: Vasárnap c. magazin 2014. május 20.

A **Csicsói Hírmondót** 2012. december 21-én indította el Mgr. Bödők Károly és Nagy Amália. Az első karácsonyi szám csak kétoldalas volt. Így született meg a falu kéthavonta megjelenő hírújsága. Aztán a csapathoz csatlakozott Androvics Adrianna. Hárman alkotjuk a szerkesztőbizottságot. Komjáthy Lóránt volt a grafikai szerkesztője a második és harmadik számnak, a többi számot a győri nyomda szerkesztője, Várkonyi Szabolcs állította össze. 2015 áprilisától a grafikai szerkesztést Bödők Donát, csicsói kötődésű füssi lakos vállalta el. A Hírmondó írásában legaktívabban id. Bödők Dénes, Nagy Géza, Ďuráč Ali-
ca és Gaálné Csémi Jusztika vettek részt. Külön meg kell említeni Szalainé Kovács Máriát, ő mint a Hírmondó legidősebb cikkírója segít az emlékek megőrzésében, és Nagyné Bödök Teréziát, édesanyámat, aki még életében megörökítette emlékeit. Mariska néni és az ő emlékeit 2012-ben egy jelentős, magyarországi pályázatra – Életút – is eljuttattam. Mariska néni a családja és a csicsóiak csehországi kitelepítéséről írt, édesanyám pedig a falu múltjáról és hagyományairól. A pályázaton édesanyám különdíjat nyert. Kiállításokon (holokauszt – Komárom, Klapka György Múzeum és 1. világháború – Budapest, Hadügyminisztérium, Stefánia Palota) és különböző intézetek weboldalain (szobrok, emlékhelyek, tájszavak, mondások gyűjteménye) is igyekszünk bemutatni a világnak falunkat. Mgr. Bödők Károly létrehozta a falu közösségének weboldalát www.csicso.eu címmel, valamint bejegyzett a lapnak egy Facebook-oldalt. Így a lakosok és a Csicsó iránt érdeklődők gyorsabban jutnak a faluval kapcsolatos információkhoz. Mindenki önzetlenül, anyagi ellenszolgáltatás nélkül végzi munkáját. Sőt, támogatás hiányában Mgr. Bödők Károly maga finanszírozza a lapot. Ezért is alakult meg 2015 áprilisában a Csicsó Polgári Társulás (Csicsó P.T.) a Csicsói Hírmondó és a Csicsói történetek kiadására. A Csicsói történetek sorozatnak immár a harmadik részét tarthatja kezében az érdeklődő olvasó.

Köszönünk minden támogatást.

Nagy Amália, 2017. március 2.

Csicsói Értéktár Bizottság

Megalakulásának dátuma: 2016. március 16-a.

Alapítók:

Mgr. Bödők Károly – Csicsó polgári társulás – az értéktárbizottság elnöke
Androvics Adrianna – Csicsó község kultúrháza – az értéktárbizottság alelnöke
Bödők Judit – magánszemély
Bc. Komjáthy Lóránt – magánszemély
Mgr. Lévai Attila, PhD. – Csicsói Református Egyházközösség
RNDr. Nagy Amália – Csicsó Polgári Társulás
Mgr. Nagy Edit – Csicsói Gáspár Sámuel Alapiskola és Óvoda
Nagy Szerénke – magánszemély
Mgr. Németh Ildikó – Csicsói Gáspár Sámuel Alapiskola és Óvoda
Polgár Klára – Csallóköz, Csilizköz, Csicsó Hagyományaiért és Kultúrájáért Kht.
Polgár Szabolcs – Csicsói Sportszervezet

Székhely: Csicsói Gáspár Sámuel Alapiskola és Óvoda, 946 19 Csicsó, Fő utca 286/2.

A Helyi Értéktárba került érték: Csicsói kulcsos kalács

A Felvidéki Értéktárba bejegyzett értékek: Hét Vezér szoborpark, Csicsói református templom.

A Helyi Értéktár megalapításának gondolata a Felvidéki Értéktár Bizottság megalapítása után született. Mgr. Bödők Károly a Felvidéki Értéktár Bizottság tagja. Aktívan részt vett a Felvidéki Értéktár Bizottság megalakulásának előkészületeiben is. A helyi értéktárak feladata, hogy fokozatosan gyűjtsék és őrizzék meg az utókornak azokat az értékeket, melyeket a helyi emberek értéként tartanak számon. Ez lehet kulturális, épített, tájjellegű örökség vagy egyéb értékes közösségi érték. Értékeink, emlékeink megőrzése közösségünk jövőjének záloga.

Galéria

A csicsói római katolikus egyház

Elsőáldozók, 1943, a zárda udvarában Király József esperes és plébános, az apácafőnök-asszony, a kispap.

Gyerekek, felső sor, balról: Kelemen Ernő, Katona István, Katona Kálmán, Magyarics Ignác, Nagy Mihály, Danics István, Szüllő Gyula. Alatta lévő sor, balról: Varga József, Magyarics Julianna, Riedlmayer Erzsébet, Gulyás (Komjáthyné) Edit, Szejszinger Mária, Szalay Mária, Magyarics Magdolna, Gőgh Zoltán. Ülnek, balról: Danics Anna, Kálmán Teréz, Jezsó Valéria, Ladacsi Mária, Szabó Mária, Kelemen Erzsébet. Feksznek, balról: Nagy Károly, Takács Kálmán, Kopsa Kálmán, Opálka Lajos.

*Csicsói katolikus
fiúiskola, 1941.febr.17.,
tanító: Hrotkó Sándor*

Nevek a hátlapon: Tóth Zoltán, Tóth Béla, Németh Béla, Megály József, K...nédei? József, Ott László, Livinka Lajos, Takács Lajos, Dobronyi József, Németh Sanyi, Török Sándor, Nagy Lajos

A csicsói református egyház

Konfirmáció (ágendázás), 1958. május 18., Csicsó, a parókia udvara

Fentről lefelé és balról jobbra: Mikes László ref. lelkész, Tárnok Sándor és Görözdi Lajos gondnokok, Szabó Kálmán, Beke László, Décsi László, Vörös Ferenc*, Patócs István*, Beke Dezső*, Beke Dezső, Décsi Ilonka, Incédi Aranka*, Mikes Márta, Szabó Ilonka, Fél Katalin, Ádám Éva. *Kolozsnémaiak

A képen Szép Kálmán egyházi, Nt. Mikes László ref. lelkész, Molnár Béla kolozsnémai kántor, Csóka Lajos kolozsnémai gondnok, Vajda Géza gondnok, Görözdi Lajos gondnok az 1964-es konfirmálás (ágendázás) idején.

1941–1942, elől ül: Királyházy Géza tanító, Kúr Géza ref. lekösz, Tóth Mihály kolozsne-
mai (vlt csicsói) tanító.

Református iskola

A csicsói református iskola tanítói és tanulói, 1912. Tanító: Zetényi Csukás István

A csicsói református iskola tanítói és tanulói, 1929.

Fentről lefelé és balról jobbra:

Szabó Mariska, Füssi Mariska, Szabó Vilma, Décsi Mariska, Bödők Mariska, Balázs Terus, Németh Eszti, Fél Juszti, Papp Hermina, Nagy Juszti, Vendég Klári, Fél Juliska, Fél Linka, Vendég Etel, Vörös Mariska

Fél Terus, Mészáros Ilona, Bíró Irén, Décsi Etus, Szabó Etel, Fél Mariska, Fél Etus, Fél Terus, Barthalos Margit, Kántor Margit, Bödők Sári, Tárnok Irén, Nagy Irma, Nagy Mariska, Kovács Eszti

Szabó Mariska, Vida Irma, Kustyán Ilus, Szabó Margit, Gaál Irmus, Gaál Ilus, Tárnok Lenke, Fél Margit, Vida Ilus, Vida Vilma, Décsi Juszti, Décsi Juliska, Perl Frida, Kovács Etel;

Bíró Kálmán, Tárnok Sándor, Domonkos Sándor, Pálffy Zsófi, Szép Etus, Kúr Zsuzsika (a lelkész lánya), Keszegh János tanító, Keszegh Zsuzsika (a tanító leánya), Décsi Hermina, Bödők Etus, Domonkos István, Nagy Imre, Nagy Elek, Nagy Károly

Varjú Kálmán, Nagy Lajos, Fehérváry Sándor, Vendég Károly, Vida Lajos, Balázs Sándor, Nagy Lajos, Győri Miklós, Mészáros Sándor, Nagy Géza, Szombati Lajos, Rác János;

Décsi Miklós, Csukás István, Fehérváry Miklós, Tarcsi Géza, Győri László, Beke Dezső, Győri Gyula, Nagy Lajos, Varjú János;

Nagy Dénes, Domonkos József, Papp Dénes, Füssi Miklós, Füssi Lajos.

A csicsói református iskola tanítói és tanulói, 1937.

Fentről lefelé és balról jobbra:

Rácz Lajos, Barthalos Lajos, Füssi István, Domonkos Imre, Vida Imre, Szabó Ede, Kustján József, Fél Lajos, Pálffy Béla;

Mészáros Lajos tanító, Szabó Lajos, Szűcs Lenke, Gaál Margit, Szabó Malvin, Oberhoffer Margit, Bödők Hermina, Nagy Ilonka, Bödők Teréz, Szép Sándor, Kapitány Gyuláné Nagy Margit tanítónő;

Décsi Lenke, Bognár Rózsi, Fél Mariska, Kustján Juszti, Kapitány Gyula igazgató-tanító, Bödők Etelka, Kollár Gizella, Bödők Irén, Kapitány Kató, a tanító lánya.

A tanító előtt Szép Jenő ül.

A csicsói református iskola tanítói és tanulói, kb. 1940.

Fentről lefelé és balról jobbra:

Kapitány Gyula tanító-igazgató, Ihar Mária, Orbán Irén, Décsi Ágnes, Bödök Piroska, Vida Jusztina, Kustyán Jolán, Keserű Jolán, Bödök Árpád, Kollár Károly, Sárközi Rudolf, Szabó Gyula, Győri István (Felső u.), Fél Lajos, Décsi Pál;

Keszegh Lídia, Ábrahám Irén, Kúr Irma, Bödök Jolán, Kapitány Katalin, Kapitány Gyuláné Nagy Margit tanítónő, Domonkos Klára, Kustyán Etelka, Szép Lídia, Fél Klára, Szabó László, Décsi Gyula, Görözdi Miklós, Fél László, Fél Ferenc;

Csóka Gizella, Nagy Irén, Liska Margit, Csepi Irén, Szabó Vince, Tarcsi Imre, Kolocsics Ilona, Győri István fiatalabb, Nagy István, Cseh Vince, Vörös László, Csóka József, Bognár József.

Iskola 1945 után

Nyolcéves Középiskola, 1956/57, 7.B o. Lancz József, Kissné Vörös Margit ig.hely., Molnár János igazgató. A gyerekek nem sorban: Kacz Kató, Csölle Árpád, Boross Péter, Salma János, Molnár Erzsébet, Vörös Lídia, Rigó Benedek, Fél Mária, Bödők Zsuzsa, Sztahó Gyula, Győri Klára, Csémi Irén és Csémi Jusztina ikrek, Szikonya Károly, Paksi József, Bödők Dénes, Kopócs Mária, Győri Lajos, Elekes Márta, Fábik Zoltán, Fél Ilona, Nagy Vince, Beke László, Beke Hermina.

„Szlovák idők”. Óvodások 1950-ben. Vágó Éva, közepén a „sztarenka”, xxx.

Ez már magyar óvoda. 1954/55,
Magyarics Ferdinándné, Bokor Magda, Lancz Józsefné és az óvodások.

Csicsói óvodások, 1960–61. Tanítónők: Bokor Magda és Szüllő Gyuláné Farkas Etel.
Óvodások: Felső sor: Ferenczi Sándor, Megály Sándor, Magyarics Nándor, Váradi Pál, Váradi László, Futó István (F. Márti testvére), Berecz Árpád, Nagy Nándor, Szabó Sándor, Bödök Péter. Középső sor: Kolocsics Éva, Magyarics Piroska, Eczet Margit, Lakatos Margit, Bognár Gyula, Bödök Edit, Domonkos László, Vasmera Erzsébet, Fehérvári Ilona (újszicsói), Fábik Irén, Klánik Jolán. Alsó sor: Kura Irén, Nagy Erzsébet, Varga Éva, Csóka Zsuzsa, Szüllő Mária, Varga Árpád, Dudás Ilona, Nagy Ibolya, Lakatos Mária, Nagy Ildikó.

És ballag az osztály 1967-ben. Visszaút a kastélyhoz a Felső utcán, az Országúton keresztül. Décsi Teréz az egyik osztály főnöke, Kovács Ferenc a másik osztályé, Fördös Kálmán igazgató.

A Csicsói Magyar Tannyelvű Alapiskola tantestülete és a személyzete, 1972–1973.
 Fentről lefelé és balról jobbra: Auszten László, Kovács Ferenc, Bognár Tibor, Décsi Teréz, Kalácska József, Kiss Nándorné Vörös Margit, Bencsik Vilmosné Petrás Irén, Bencsik Vilmos, Demecs István, Demecs Istvánné Ilona, Kolocsics Viktorné Teréz takarítónő, Bödök Károlyné Irén szakácsnő, Görözdi Lajosné Vida Ilona takarítónő, Bereczné Gaál Ilona szakácsnő, Décsi Lászlóné Valéria, Nagy Istvánné Petőcz Erzsébet, dr. Bartha Zoltánné Morva Mária, Fördös Kálmánné Teréz, Fördös Kálmán igazgató, Wurcel Gábor ig. hely., Wurcel Gáborné Viola, Balog Béláné Elvira, Balog Béla.

Magyar Nemzeti Iskola 1950/51, 4-5. évfolyam

Csicsói Magyar Tannyelvű Alapiskola, 1960/61, 3.o. Alsó sor: balról: Németh Károly, Boros Ferenc, Vendég László, Károlyi Lajos. Ülő sor: Fél Margit, Borsiczky Karolina, Lancz József igazgató, Tok Ilona tanítónő, Bödők Erika, Nagy Ilona (cukros). Álló sor: Bödők Lenke, Szabó Lídia, Futó Márta, Bödők József, Horváth Győző, Nagy Teréz, Petróczy Éva, Domonkos Edit. Álló sor, legfelül: Kovács Ferenc, Petréc Kálmán, Petróczy Lajos, Dudás József, Ádám Pál, Görözdi István, Németh Kálmán, Nemes Pál.

Csicsói Magyar Tannyelvű Alapiskola tanítói, 1998/99.

Szakszon Zsuzsa, Szakszon Gyula, Kustyánné Adrianna, Nagy Lívia, Bencsik Irén, Fehérváryné Nagy Sarolta nevelőnő, Wurcel Viola, Kuráné Bödők Judit óvónő, Vajda Éva, Fábiánné Vörös Viola, Bartha Mária, Bödők Teréz, Balogh Béla.

Gáspár Sámuel Alapiskola és Óvoda - Csicsó

Mészáros Lajos, Molnár Gábor, Buglos Bödők Terézia, Stefankovics Gabriella, Nagy Edit, Fitos Éva, Beke Gyula karbantartó, Púzsér Márta; Szoboszlay Gézáné Lakatos Margit, Győri Matild, Ledeczki Iveta, Földes Judit, Belák Julianna, Cseh Terézia, Győri Zsuzsanna egyéb alkalmazottak, Fábián Viola;
Simkó Andrea, Terdy Sarolta könyvelő, Király Anikó, Szakszon Zsuzsa, Németh Ildikó, Szakszon Gyula, Győri Andrea, Szüllő Judit, Bodó Ágnes, Bödők Katalin óvónő.

A nagy háború – első világháború

A hímzett kép II. Vilmos német császár és Ferenc József, az Osztrák–Magyar Monarchia császáranak és királyának színes képét foglalja magában, valamint id. Décsi László fekete-fehér fényképét.

Décsi László levele öccséhez, Décsi Lajoshoz

Szeretettel
Décsi Lajosnak
31 hon.gy.ezred V. menet-
század 1 szakasz Tornaterem
Veszprém
Pozsony 914, XI/22-én

Kedves öcsém Lajos!
Írott lapodat megkaptam és hazulról is kaptam csomagot, és neked egy fényképet küldött az Ágneska. Ez az én fényképem nagyon rossz, de már nem akartam visszaadni a fényképésznek. Tedd el emlékébe mert ha elmész tudja Isten látjuk-e egymást többet. Már alighanem nekem is el kell menni. Most már a Jóisten óvjon meg minden bajtól és jó egészséget kíván szerető bátyád a sírig. Laczi Isten veled és velem.

Id. Décsi László (1890–1970)
Csicsó

Décsi Lajos (1897–1983)
Csicsó

Nagynéném férje, Mészáros Kálmán (1892–1974), kedves „bátya” – így hívtuk mi, gyerekek, megsebesült az első világháborúban. Egy repesz szétroncsolta a bal könyökét. Rokkant lett, leszerelték, hazakerült. Sebesüléséről úgy beszélt mindig, mint élete legnagyobb szerencséjéről, mert így kikerült a borzalmas öldöklésből. Segélyt nem kapott. A mai tűzoltószertár helyén volt a községháza, benne kis könyvtár. Itt lett könyvtáros. Idős korában pedig a „JRD” szőlőjében dolgozott a többi öreggel.

Nem volt ilyen „szerencséje” Kálmán bácsi barátjának és osztálytársának, Tárnok Edének. Ő fiatal tanító volt (de nem Csicsón tanított). A háború első éveiben ölték meg.

Szinte minden családnak volt halottja vagy sebesültje. Nagypámnak bátyja, nagyanémnek két unokabátyja is odaveszett.

Fél Kálmán református lelkész,
 aki szintén odaveszett a nagy háborúban.

*Egy háborús árva síremléke
 a csicsói temetőben:*

Itt nyugszik Istenben elhunyt ifj.
 Gulyás Imre
 Megh. 1919. 9 éves korában
 Várta apját a csatából, de hiába várta.
 Elment hozzá, hogy mért nem jó, a hősök honába.

 Kettőt gyászola bús özvegy míg az évek múlnak.
 A hős hitves és kisfiuk égben találkoznak.

 Tietek a béke, nyugalom,
 Enyém a könny, fájdalom.

 Emlékteket sírig őrzi a hitves és anya.

Önkéntes Tűzoltó Testület

Önkéntes Tűzoltó Testület, 1940-es évek.

Felső sor balról jobbra: Németh Vince, Alsó u., Nagy Dénes (dohányos), Árokhát, Décsi Lajos, Felső u., Nagy Károly és Nagy Lajos testvérek, Alsó u., Pál Gyula (Gyuszi), Kopsa Pál. Középső sor: Benkóczi Vendel, Árokhát, idős Vida Lajos, kovács, Árokhát, idős Domonkos Imre, szabó, Martinkovics Aladár, intéző, Paksi Rudolf, jegyző, idős Fél Vince, Gulyás Antal (Tóni). Földön ülnek: legidősebb Beke Gyula, trombitás, Ábrahám Antal, bognár, idős Bödők Vilmos, Kovács Ignác.

*Önkéntes Tűzoltó Testület, 1950, a zárda mellett a „laposban”.
Jubileumi kép a megalakulás 80. évfordulóján.*

Felső sor balról jobbra: Misák Lajos (Lali), Domonkos Elek (Kiselek), Papp Dénes, id. Dudás László, id. Kolocsics Mihály (Miska), Kollár Károly (Karcsi), Molnár László (Laci, M. Imre testvére, fiatalon meghalt), Nagy József (Beke), id. Belák Vilmos (Vili), Magyarics Károly (Karcsi, M. Gyula fia, fiatalon meghalt), Balázs László. Második sor balról jobbra: Nagy Imre, id. Bödők László, id. Décsi Pál (Pali), Bognár Károly, Németh Géza (rakodónál), Görözdly Károly, Gulyás Kálmán, Mydliár Gregor, Rác Lajos (Lajcsi), id. Ábrahám Antal. Harmadik sor balról jobbra: id. Fél Vince, Nagy Dénes (dohányos), id. Nagy Sándor, Keserű Béla (mozitul.), legid. Kustján József, Lietavec Štefan, id. Décsi Sándor, Nagy Lajos (dohányos), id. Nagy Vilmos. Alsó sor balról jobbra: id. Bognár Gyula, Gaál Lajos, Kolocsics Viktor, id. Csóka József, Nagy Miklós (zsoké), Fojtik Fülöp, Balázs Lajos.

Csicsói Önkéntes Tűzoltó Testület, 1960-as évek.

Balról jobbra és felülről lefelé: Nagy Imréné (mama, N. Miklós, József, Lajos, Károly mostohaanyja), Vida Lajos parancsnok, Kustyán Lajos, Domonkos Ede, Klánik Pál, Gaál Lajos, Csóka Józsefné. Kósa Gyula, Németh Ernő, Fél Károly, Kollár József.

Balról jobbra: Vida Lajos, Jezsó Ferenc, Nagy Ferenc, Kósa Gyula, Papp Dénes, Domonkos Ede, Fehérváry Miklós, Várady Alajos, Nagy Ferenc (missziós). Középső sor: Ferenci Károly, Kustyán Lajos, Livinka Štefán, Vendég Károly, Petróczi József, Csémi Gusztáv, Misák Pál. Alsó sor: Gaál Viktor, Kollár József, Gaál Lajos, Görözdi Lajos, sapka nélküli idegen, ő csak jött a járási alelnökkel, Ratimorsky Mikulással, aki az utolsó a képen.

Önkéntes tűzoltók, 1960-as évek, balról jobbra: id. Mészáros Lajos, id. Ádám István, Fábik László, Vida Lajos parancsnok, id. Nagy Vilmos, id. Misák Endre sofőr (az autó mellett).

Az 1967-es tűzoltóverseny lánycsapata.
Balról jobbra: Haluska Márta, Sztahóné Gulyás Ilonka, Németné Pavlacska Márta, Misákné Bencsik Zsófia, Nagyné Belák Vera, Fábikné Megály Katalin, Szeginé Misák Aranka, Nagy Katalin („ősz” Nagy Imre leánya), Váradiné Petróczi Irén.

Régmúlt idők

Csicsó, Alsó utca az 1900-as évek eleje – szülők: Nagy Elek kovács és Pázmány Eszter, gyermekeik: Nagy Eszter, Nagy Elek bognár, Nagy Géza kovács, Nagy Imre (I. vh.)

Idős Bödők Pál családja, udvara és gazdasága, Csicsó, Alsó utca, 1940

Bödők Zsigmond, Gaál Lajos, Bödök Árpád, Bödök Teréz (Nagy Imréné)*, id. Bödök Pálné Kollár Mária*, ifj. Bödök Pál*, Bödök Mária (Mészáros Kálmáné)*, Bödök Géza*, Bödök László, Bödök Etelka (Décsi Miklósné)*, Kustyán Lajos, Bödök Vilmos*, id. Bödök Pál*. „*-gal” jelölve a családtagok.

Az első két képet vándorfényképezészek fényképezték. Ilyen beállítású képeket ezekből az időkből más családok is őriznek.

A képen gróf Kálnoky Sándorné (Maria Theresia von Schönburg-Hartenstein, 1896–1979) és gyermekei, Csicsó, 1935?

Alexander Gustav Kálnoky de Köröspatak (1888–1965) nincs a képen.

Gyermekeik: Johanna Kálnoky de Köröspatak, 1921, Maria Adelheid Kálnoky de Köröspatak, 1922, Alexander Hugo Kálnoky de Köröspatak, 1924, Margit Kálnoky de Köröspatak, 1926, Isabella Kálnoky de Köröspatak, 1928, Alois Hugo Kálnoky de Köröspatak, 1931, Terézia Mária Kálnoky de Köröspatak 1932.

A nagyméretű olajfestményről készült fényképen a Lion házaspár látható.

A képet egy Kovács nevű festőművész festette 1917-ben Győrben.

Vöröskeresztes tanfolyam, 1943, kastélypark-Rózsadomb.

Fentről lefelé és balról jobbra:

Ábrahám Jolán, Várady Linus, Fél Sándorné Balázs Terézia, Décsi Kálmánné, Szalay Juliska, Fél Linus, Balázs Lina, Domonkos Klári, Vida Ilus, Tárnok Lenke;
 Seffer Erzsi, Kósa Erzsi, Bödők Sári, felettük Gaál Margit, Bekéné Mariska, Lakatos Kati, Textor Rózsi, Molnár-Gáspár Mariska, Molnár Mariska, Lengyel Emma, Molnár Annus, Gaál Ilus, Barthalos Jolán, Szép Lina, Fél Mariska (Nagyné), Szabó Lajosné, takarva Décsi Micus, Győri Pálné, Bödők Etus, Bödők Hermina;
 három nővér a csicsói zárdából, Kálnoky Sándorné grófné, Király József katolikus esperes-plébános, országgyűlési képviselő, kormányfőtanácsos, tanfolyamvezető, gróf Kálnoky Sándor és leánya Terézia-Hézi, Rudinská Valéria jegyzőné, tanítónő.

Zöldkeresztes ételmezési tanfolyam 1944. április, a zároda udvara.

Fentről lefelé és balról jobbra:

Décsi Lenke, Szalay Erzsi, Szűcs Lenke, Ott Ilona, Szalay Annus; Bödők Teri, Bödők Hermina, Kósa Manci, Pálffy Zsófi, Farkas Lidi; Gaál Ilus, Major Gizella - tanfolyamvezető.

Színjátósók 1941. márc. 15. A Csínom Palkó című színdarab szereplői a régi ref. parókia udvarán.

Fentről lefelé és balról jobbra:

Nagy Elek, Tárnok Sanyi, Décsi Micus, Kustyán Józsi, Kollár Gizi, Barthalos Lajos, Fél Géza, Nagy Géza (kovács); Bödők Géza, Tárnok Lenke, Papp Dénes, Bödők Etus, Domonkos Gyula; Bödők Józsi, Mészáros Lajcsi, Domonkos Elek (kis), Nagy Dini.

Színjátósók, 1934–35. Kismama című színdarab szereplői, a ref. iskola udvarán.

Fentről lefelé és balról jobbra: Gaál Ilus, Balázs Lina, Bíró Irén, Décsi Etus, Bölcskei Juszt, Szabó Lina, Mészáros Ilona, Szabó Etel, (Bödők Mária leghátul, nem játszott); Fél Juszt, Bödők Mariska, Décsi Teri, Füssi Mariska.

Földműves szövetkezet

EFSZ-es kirándulás, Moravský kras, 1960-as évek.

Fentről lefelé és balról jobbra:

Nagy Imre, Ábrahám Gizella, Kósa Miklós, Nagy László könyvelő, Vida Lajos és Vida Sándor, Nagy József (cukros), Papp Dénes, Domonkos Gyula, Nagy Vince;
Bödők Pálné Nagy Vilma, Sörösné Wurmfeld Erzsébet, Baross Istvánné Bölskey Jusztina, Beke Károlyné Nagy Mária, Németh Sándor, Barthalos Zsigmondné Nagy Mária, Fehérváry László, Kolocsicsné Fél Katalin, Ábrahám Antal, Nagy Imre (ősz);
Szűcsné Fél Ilonka, Fél Vincéné Berta (Bébi), Fehérváry Imréné Fél Jusztina, Baross Sándorné Németh Eszter, Bödők Gézőné Szűcs Lenke;
Szüllő Gyula, Misák Károlyné Nagy Ilona, Szűcs Rezső, Gaál Lajos, Mészáros Kálmánné Bödők Mária.

Dohányválogatás, dohányszárító, Tontul, 1960-70-es évek: Beke Gyuláné Petőcz Vilma, Sztahóné Gulyás Ilonka, Vajdáné Décsi Etelka, Magyaricsné Kura Éva, Nagy Béláné Gálik Margit.

Nyugdíjas EFSZ-i szőlőmunkások, szőlő, 1950-60-as évek.

Nagy Elek, Mészáros Kálmán, id. Fél Vince, Benkócziné Magyarics Juliska, id. Nagy Vince vincellér, id. Décsi Sándor, id. Domonkos Elek (birkás), id. Pinty Ferenc.

EFSZ. Felső sor, balról: x, id. Ábrahám Antalné Mészáros Katalin, Décsi Lajosné Décsi Eszter, Mikusné Szalisznyó Izabella, Szabó Lajos, Katona Kálmán (csöszöre), Czitáné Pinke Etelka, Szalainé Kucsera Mária trafikos néni, x, Tokarikné Kopsa Margit, Vida Lajos (Vida tói), Molnárné Ádám Terézia, Csókáné Szalai Katalin, id. Szabó Lajosné Érsek Margit, Csémyné Vida Jolán (V.L. nővére, Tany), Kollár Gézőné Mészáros Hermina, Szalisznyóné Rehoregh Mária. Alsó sor, balról, ülnek: Szikonya Józsefné Komjáthy Magdolna (?), Décsi Kálmánné Décsi Karolina, Baross Istvánné Bölcskey Juszтина, Ferenczyna Szabó Eszter, Tallósi Béláné Margit, Baross Sándorné Németh Eszter, Öllősné Németh Ida.

Szőlő és almás: Ádám Péter Pál a traktor elején, Balázs Lajos, Katona István a traktoron. Állnak: Vörösné Németh Irén, Szép Dénes, Németh Ilona (csöndes), Barossné Bölcskey Jusztna, id. Varga József, Livinka Štefán. Ülnek: Vörös Viola, Vörös Erzsébet, Vargáné Ott Magduska, Ott Marika, Vargáné Kovács Margit, Seiner József, vezető.

Aratók, 1960-as évek, balról jobbra: Magyarics Ferdinánd, id. Bencsik György, id. Gaál Lajos, id. Tábor Károly, id. Mészáros Lajos, Kósa Ernő, Fábik László.

A Wilhelm Pieck egyesített EFSZ menete Nemesócsán az 1970-es évek végén, a május 1-i felvonuláson. 1976-ban egyesült négy falu, Csicsó, Füss, Kolozsnéma és Nagykeszi földműves szövetkezete Wilhelm Pieck néven (az NDK első államelnöke volt).

Erdészeti munkások a Remész mellett, 1970: Fél Kálmán, Dudás Ondrejné Anna, Hladová Vieriková Elena, Nemes Teréz (Csicsayné), id. Bognár Gyula, Bognár Józsefné Bors Mária, Ham Ede (Füss), id. Ádám Ferenc. Guggolnak: id. Fél Dénes, Kura Éva, Mäsiar Milán erdész és fia Milán, ifj. Sztahó Lajos.

Csicsói vadászok

1977. november 9. Danics János, Belák Lajos, Kiss Nándor mérnök, MUDr. Štefán Snoha felavatja Vierik Matúšť.

A vadászháznál: Csémi Csaba, Kiss Margit, mögötte a lánya, Klaudia, Molnár Tibor mentős, Danics János, Belák Lajos, Riedlmayer János, id. Futó István.

A horgászszervezet „szemétgyűjtő brigádja”: id. Bozsaky Károly, Androvics Zalán és ifj. Androvics Mihály, Nagy Mihály, id. Győri Sándor. Mögöttük állók: id. Androvics Mihály, Kovács Károly, id. Bödök János, ...Milán (füssi lakos), az autónak támaszkodva Varga Zoltán.

Borosgazdák, közöttük a 2009-es évi díjazottak, fent, balról jobbra, fejek szerint: Hostomský Milan mérnök, Földes Csaba mérnök, Kiss Tivadar mérnök, Kiss Nándor mérnök, Gaál Sándor, id. Bödök Károly, ifj. Beke Gyula, Sloboda Anita, ifj. Vida Sándor, id. Görözdi Zoltán, Garai János mérnök, ifj. Kustyán József, --, Borsiczka Sörös Iveta, id. Androvics Mihály, Nagy Róbert, Bödök Gézané Nagy Judit, Csémi László. Ülnek: Buglos Péter, Ledeczki Imréné Nagy Katalin, id. Ledeczki Imre.

A komáromi Május 9. Termelő Szövetkezet csicsói részlege, azaz „podnik”

Asztalosműhely. A képen balról: id. Misák Pál, Lengyel János Kolozsnémáról, Specziár József-Bandi, id. Fehérváry Sándor, Varga János, Gaál Dezső, Vincze József Kolozsnémáról, Csémi Gusztáv, Farkas György.

Drótszövő műhely. A képen állnak, balról: Varga Margit, Szalay Ida, Varga Ilona, Fél Vilma, Győri Irén, Ábrahám Ilona, Németh Katalin, Domonkos Etel. Guggolnak, balról: Nemes Viola, Libai Imre, Klánik Gézőné, Földes Dorottya, Sörösóvá Margita.

Szövetkezeti bolt a „laposban” – „Pista boltja”, 1960-es évek eleje.
Nagy István, Beke Hermina, Ábrahámné Tarsai Ilonka.

Jednota áruház, élelmiszerrészleg: X, Nagy Lászlóné Sidó Juliska, Nagy István üzletvezető a pénztárnál, Benkőcziné Magyarics Juliska, Szépné Domonkos Irénke, Décsi Mancsi néni, Balázsné Kustyán Juszt, Klánikné Tanczos Jolán, Bődök Sándorné László Gabriella, Némethné Lengyel „Udvardi” Katalin.

Hajósélet

Bödök Péter
hajós
(1901–1980)

A színes fényképen a kapitányi sapkában id. Horváth Árpád kapitány.

A kis állatkert a Kitty-tó partján, régi, hagyományos nevén az Első Gyöpi-tó partján terül el, az Alsó faluban – nevezzük most már így ezt a részt is.

Díszművesek, kézimunkák

Sárközy Angelika – gyöngyök és árnyékfiligránok

Németh Anett – sujtásos ékszerek

Chyský Roland – bőrdíszművek és
Kósa Lóránt – kések

Bugyi Attila – fotó

Nagy Géza alkotásai

Művészi szőnyegkép (Alapja molyirtóval kezelt színes gyapjú. Az alkotó saját elképzelése szerint nyírás, keverés, átfonás segítségével rendezi el a gyapjút az alapanyagon, s így különböző kompozíciókat hoz létre. Vizes papíron keresztül fokozatosan levasalja a képet, majd következik a géppel való rögzítés. Az eredmény egy gyönyörű képzőművészeti alkotás.)

Varródobozka – készítette nagynéném, Bödők Mária (Mészáros Kálmánné, 1907–1977) 1922-ben a csicsói apácák segítségével.

Édesanyám, Nagyné Bödők Terézia horgolt tűpárnája.

Csicsói futballcsapatok

1950-60-as évek

Balról jobbra, felülről lefelé:

Jaskó, Bartos Gusztáv, Belák Lajos, Nagy Károly, id. Szabó János-Öcsi, Andris Ján;

Bartos György, id. Belák Vilmos, Zelenyánszky, Csóka István;

Id. Fél Károly, Danics István, id. Fél László (hosszú), Szép Kálmán-Csecce.

Rovács Sándor, Földes István, Bognár József Erecsi úti, Kovács János, Bódis Sándor,
Belák László. Boros István, Nagy Vince, Ádám István, Boros Péter, Fehérváry Lajos.

Danics János, id. Vörös Zoltán, Sztahó Gyula, id. Fábik József, Petróczi László, id. Klánik Géza, id. Vörös István, id. Boros István, Fábik Nándor, ifj. Füssy Béla, id. Bencsik György. Guggolnak: Laky Oszkár, Sztahó Tibor, Váradi Lajos, id. Kósa Miklós, Kopsa László, id. Györi Sándor, Belák Ján.

A csicsói alapiskola csapata, 1967.

Fábik Nándor, Komjáthy Szilveszter, Dudás László, Bödök József, Németh Kálmán, Dudás József, Auszten László tanító.
Magyarics József, Nagy Zoltán (puskás), Fehérváry Pál, Szalay Károly, Németh Gyula.

Iskolások: 2016/17

Nagy Róbert-edző, Décsi Szabaszyián (kapus), Kiss Árpád, Wenzel Jan, Nagy Róbert, Petrovics Kevin, Füssy Lucas (t. kapus).

Pálffy Dominik, Fél Bálint, Győri Levente, Bankó Viktor, Németh Éva, Bozsaky Kristóf.

Livinka Ludovít, ifj. Vörös István, ifj. Ádám István, Tarcsi Attila, Ihar József, Fehérváry Pál, Gálfy Antal.
Megály Zoltán, Csóka József, Nagy András, Komjáthy Károly, Kiss Tivadar.

Ó-falusi Szolid Gyerekek, 1978. Fehérváry József, Nagy Zoltán (puskás), Fehérváry Pál, Keszegh Ernő, Győri Sándor, Nagy András.
Bödök Vilmos, Vajda László, Földes Gyula, Gaál Lajos, Danics László és Baross Gabika.

Újsori Kozmosz, 1978. Várady Ferenc, Dudás László, Várady Pál, Szabó Sándor, Németh József.
Kovács Károly, Nagy Nándor, Petróczi László, Győri Lajos, Belák Ján, Petróczi Lajos, Fehérváry László (Szoker),
íj. Nagy Ferenc, Nagy Kálmán, Várady Ferike.

„Družstevník” Csicsó, 1970. Fehérváry Pál, Belák László, Horváth Győző, Fábik József,
Danics János, Fehérváry Miklós.
Belák Ján, Kovács János, Matlák Imre, Koller Béla, Győri Sándor.

„Družstevník” Elöl: Nagy Róbert (Nagykeszi) kapus. Alsó sor: Megály József, Borsiczki Péter, Gál Tamás, Nagy Sándor, Szép Imre alelnök, Cseh Dénes, Dudás János, Klánik Gergely, Nagy Attila.

Felső sor: Fercsík Pál edző, Nagy Róbert vez. tag, Nagy Zoltán, Váradai Roland, Michálek Péter, Horváth Pál, Nagy Martin, Bölcs László, Bölcs Tamás, Polgár Gergely, Polgár Szabolcs elnök, Nagy András (nincs a képen). Csinger András és Klánik Nikolas szurkolók.

„Öregfiúk”: álló sor: Csémi Tibor, Sándor Alfréd, Borsický Péter, ifj. Cseh Dénes, dr. Pásztor László, Michálek Péter, Pint Béla, Borka László, Horváth András. Guggolók: id. Győri Sándor, Szabó László, Nagy József (Marci), Nagy Róbert (Nagykeszi), Varga Dezső, Erdős István, Polgár Gergely.

Csicsói zenekarok és bandák

*Csicsói banda,
1960-as évek*

Koller László – bőgős,
Koller Jenő – cimbalmos,
Nagy Benő – hegedűs,
Rovács Ignác – hegedűs,
és a lakodalmások:
Nagy Károly, Győri István,
Fél Károly vőlegény
hátul id. Balázs Kálmánné
Nagy Vilma örömanya,
Nagyné Vida Hermina

Csicsói banda, 1950-es évek:

Beke Károly (Füсс, dob, cintányér),
Nagy Károly és Nagy István (hegedű)

ifj. Nagy Sándor,
Koller Ferenc,
id. Nagy Sándor,
Nagy Géza,
Koller Béla

The Lyon Boys:

Nagy Rudolf, Dudás László, Himler János, Németh Gyula, Domonkos Dezső.

ZT:

Fentről lefelé:
Szabó Zsigmond,
Kosár Dezső,
Domonkos Dezső,
Vajda László.

Grandioso, 2017.

Mező András vezető-
billentyűshangszer,
Szabó Sándor dob,
Szabó Róbert
szólógitár,
Both Alexandra ének.

„Waskakas”

Rákóczi Lajos,
Chyský Roland,
Mikolai Péter,
Kósa Lóránt,
Barthalos Péter.

Közmunkás zenekar.
 Fellépés Füssön egy bálban. Balról: Petőcz Andrea, Mező András, Komjáthy Veronika, Chyský Roland (hátul), Komjáthy Lóránt jobb szélén.

Tánckar

Állnak balról: Mészáros István, Danics László, Sztahó Gyula, Bödőcz Zsuzsi (Ádámné), Magyarics Antal, Kósa Ernő. Guggolnak balról: Fábik Zoltán, Kovács Ferenc tanító, Fél Ilona, Ádám Edit (Fábikné), Világi Éva (Klórné, tanítónő), Magyarics Magda (Csóka Gyuláné), Bokor Magda (tanítónő), Varga Magda (Táborné).

Citerazenekar

Szoboszlai Vince, id. Szabó János-Öcsi, Szabó Julianna, Nagy Károly, Sztahó Lajos, ifjú Szabó János-köcsögduda, a csicsói kultúrház előcsarnokában

Nagy Éva, Molnár Zsófia, Károlyi József, Nagy Deniska, Beke Mária és Károlyi Katika énekel.

Énekkarok

1972, a Csicsói Magyar Tannyelvű Alapiskola énekkara Wurcel Gábor tanító úr (balról) vezetésével, Komlósy Judit (jobbról).

Fentről lefelé és balról jobbra:

Bognár Zoltán, Nagy Erzsébet, Kovács Ilona (Hela), Szalai Rozália, Kustván Ibolya, Kollár Etelka, Nagy Ágota, Németh Amália, Nagy Eszter, Szabó Margit (Gita), Petőcz Emma, Komjáthy Edit, Szüllő Mária, Kustván Malvin, Beke Veronika, Dudás Mária, Nagy Katalin;

Wurcel Gábor, Ott István, Molnár Éva, Kiss Tivadar, Győri Irén, Bencsik Valéria, Bencsik Júlia, Simon Erika, Vida Ilona, Nagy Amália, Nagy András, Soós Árpád, Liska Rozália, Domonkos Ede, Komlósy Judit;

Fehérváry Emőke, Csóka Gizella, Kun Zsuzsa, Vörös Viola, Demecs István, Esztergályos Mária, Vörös Magdolna, Dudás Zsuzsa, Barthalos Lajos. Sokan hiányoznak a képről, akik akkor énekeltek.

*A csicsói énekkar, 1972-73-ban a kultúrház színpadán,
a Tavaszi szél vizet áraszt népdalverseny elődöntőjén.*

Fentről lefelé és balról jobbra:

Specziár József (Bandi), id. Fehérváry Imre, Décsi Miklós, Varga István, id. Vörös Zoltán, Szoboszlai Vince, Szabó Gyula, ---;

id. Nagy István, id. Nagy Vilmos, Nagy Imre, Décsi Teréz, Nagy Károly, Domonkos Gyula, id. Kustján József

Nagné Fél Mária, Győriné Nagy Irén, Nagné Fél Ilona, Komjáthy Edit (Matlákne), ---, Varga Magdolna (Mátisné), Kosár Katalin (Szalainé), Szalainé (Ottne) Kovács Mária, ---, Károlyiné Kovács Katalin, Vörösné Gulyás Magdolna, ---, Vajda Éva, Nagy Ágota (Bakosné), Nagy Judit (Bödökné), Kustján Malvin (Csibáné). Nem lehet látni: Dudás Lászlót, Bencsikné Petrás Irént, Vidáné Beke Esztert, Varga Margitot (Pálovicsnét), Fehérváryné Fél Jusztinát, Sztahó Tibort, Németh Amáliát (Földesnét).

Karvezető: Wurcel Gábor

2001. március 18. Március 15-i ünnepség . Karvezető Vajda Éva

Csicsói asszonykórus, Hét vezér szoboravató, 2006. aug. 20.

Balról jobbra: Szalainé Kovács Mária, Győriné Csémy Matild, Károlyiné Kovács Katalin, Csonkáné Piroska Éva, Varga Katalin, Bödőkné Nagy Judit, Nagyné Keszegh Szerénke, Ledeczkyné Nagy Katalin, Ecetné Kovács Rozália, Décsiné Futó Márta, Megályné Magyarics Erzsébet, Ďurác Alica.

Megemlékeztünk az 1965-ös nagy dunai árvíztől. 2015. június 14., a ref. iskola előtt. **A Gyöngykoszorú népdalkör**, mely három község: Csicsó, Füss és Kulcsod lakosai-ból verbuválódott. Vezető Bödőkné Nagy Judit.

Hagyományörzés

Csicsói aratóünnepség, 2008-ban.

Mészáros István, id. Fél Pál, Fél Pálné Szabó Mária, id. Beke Dezső, Csóka Istvánné Németh Mária, Nagy Zsóka és apja ifj. Nagy László (Kulcsod), Szalai Vincéné Kovács Mária, Keszegh Dezső (Kulcsod), ifj. Fél Dénes. Guggoló fiúk: ifj. Szép István, ifj. Bugyi Attila, elől a lányok: Fábik Flóra, Bugyi Ágnes, ifj. Németh Katalin, Vörös Edina.

A csicsói 59. számú Gróf Kálnoky Sándor Cserkészcsapat

Tisztelt csicsóiak, olvasók!

Mikor elkezdtem ennek a könyvnek az írását, éppen Jankovics Marcell magyar rajzfilmrendező, grafikus, könyvillusztrátor, művelődéstörténész, író, politikus Lékiratok című emlékiratát olvastam (idézet a könyvből):

„Az emlékezés azonban még nem emlékirat. A memoárírás viszont tudatos tevékenység. A szerző csak arról írhat, amire emlékszik vagy amire emlékeztetik, de a kezét óhatatlanul bizonyos megfontolások vezetik. Ezért válogat, hallgat el, kerül meg, fogalmaz óvatosan, mert nem sérthet meg bizonyos személyeket, és tekintettel kell (kell?) lennie saját magára is. Vagy éppen el-lenkezőleg jár el, s olyasmiket ír meg, amik nem tartoznak a nyilvánosságra, de a nyilvánosság épp ilyesmiket vár tőle. Mert nem lehet unalmas. Írás közben tudatában

van annak, hogy ab ovo felteszik róla: »szelektív a memóriája«, megszépíti a saját múltját, másokét befeketíti; fontoskodik, szenzációhajhász, kitalál dolgokat, hogy érdekesebb legyen, egyszóval hazudozik. És mindközben folyton-folyvást »megcsalja az emlékezete.«” Eddig az idézet.

Ezeket a megállapításokat magamra fokozottabban érvényesnek tartottam, hiszen nem egy emberről, nem magamról, hanem egy egész faluról írtam. Tehát nemcsak a saját emlékeimet írtam meg, hanem a faluét is, és a mások által megélt eseményeket is, hírt adva az utókornak nemcsak múltunkról, hanem a jelenkor embereiről is, vállalva az ilyenkor – mondhatni – szükségszerűen személyes érzéseket tükröző szemléletet. Vállalva hiányosságait, tudva, hogy nem lehet mindenki megelégedésére és teljeset alkotni.

Mégis, mi hajtott, mi adott bátorságot, hogy belekezdjek, folytassam és be is fejezzem ezt a munkát? A Csicsói történetek sorozatra, de a Csicsói Hírmondóra is gondolok.

Az ötlet, hogy sorozatot indítsunk, nem az enyém volt, és a Csicsói Hírmondó sem. Mindez Bödök Károly unokaöcsémnek köszönhető. Rávettem engem az írásra és a szerkesztésre. Megteremtette a lap és a könyvek kiadásának feltételeit, kiadta őket, közben írt és fényképezett is. A kiadással még nem ért véget

a munka. Eljuttatta az olvasókhöz. Androvics Adrianna segítette munkáját, e könyv sok írásának szerzője. Nekem pedig a szerkesztésben Bödők Donát segített (a képen Bödők Donát van, 2. könyvünk bemutatóján). Kívánságaimat meghallgatva és teljesítve tördelte és lappá, könyvvé rendezte az írásokat. Tudása legjavát nyújtotta. A második könyv szerkesztésekor ismertem meg két nagytudású nyelvészt, Szépe Juditot a pozsonyi Comenius Egyetem Bölcsészettudományi Karának vendégtanárát és Maleczki József tanárt, a Magyar Nyelvstratégiai Intézet munkatársát, ők gondozásba vették a szövegeket. Nemcsak a könyvekét, de a hírmondóét is. Mindezt szívvel és lélekkel tették, növelve munkánk értékét. Mindenki önzetlenül, ellenszolgáltatás nélkül dolgozott, ahogy adatközlőink is. Köszönet jár érte mindenkinek.

De ez még nem magyarázza teljesen merészségemet, hogy belefogtam ebbe a rengeteg, sokszor csüggesztő munkába. Ámde tudtuk, hogy valakinek el kell végezni. Már nem a tizenkettedik órában járunk, hanem már túl azon. Még tíz, de akár csak öt évvel ezelőtt könnyebb lett volna összegyűjteni az emlékeket.

És itt jövök én a képbe, ahogy ezt manapság mondani szokás. Nekem már volt megközelítőleg tizenöt évnyi gyűjteményem falunkról. Az állapotom miatt nem tudtam széles körben gyűjteni, így azokat az emlékeket dolgoztam fel, amelyek otthon találtam vagy amelyeket eljuttattak hozzám. Így is rengeteg anyag összegyűlt. Ebből „építkeztem”. További adatokat már nehezebben tudtam felkutatni, számos adathoz, dokumentumhoz pedig hozzá sem jutottam. Minden nehézség ellenére azonban be szerettem volna fejezni, legalább még ezt a harmadik könyvet. És most szeretettel ajánlom, amilyenl írtam. És remélem, hogy lesz majd a könyvnek folytatása, hisz falunknak nemcsak múltja és jelene van, hanem bízom benne, hogy jövője is.

Nagy Amália, 2017 márciusa

Köszönetnyilvánítás

A könyv kiadását a Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt. támogatta. Köszönetünket fejezzük ki a Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt-nek.

Köszönetünket fejezzük ki falunk azon idős és fiatal lakosainak, akik megosztották velünk emlékeiket, kincseiket, örökségüket. Hálával gondolunk ezért már elhunyt lakosainkra, elődeinkre is.

Köszönjük adatközlőinknek együttműködésüket, fáradozásukat.

Csicsó P. T.

Köszönöm dr. Szépe Judit CSc, a Comenius Egyetem Bölcsészettudományi Kara vendégtanárának és Maleczki József tanárnak, a Magyar Nyelvstratégiai Intézet munkatársának, hogy fáradságot és időt nem kímélve, gondosan át-böngészték e könyv minden írását.

Köszönöm Bödők Donátnak lelkiismeretes munkáját. Ismét jó volt vele dolgozni.

A régi képek többségét családi tulajdonban leltem.

Köszönöm, hogy megosztotta velem fényképeit:

Győri István (Felső utca), Fábikné Beke Irén, Vajda Éva, Nagy Istvánné Erzsi néni, Horváthné Bödők Erika, Fél Károlyné Balázs Vilma, Domonkos Etus néni, idős Bognár Gyuláné Mancsi néni, Pinke Istvánné Etus néni, Keszeghné Nagy Terike, idős Vörös Lászlóné Irén néni, Nagy Géza, Vidáné Beke Eszter, Androvics Adrianna, Szabó János-Öcsi, Krajmer Andrea, Kovács János, Bödők Zsigmond, MUDr. Pásztor László, Domonkos Dezső, Vajda László, Fehérváryné Nagy Sarolta, Nagy Edit, Félné Szép Irén, Danicsné Riedlmayer Éva, Nagy Károlyné Ádám Margit, Bankóné Csinger Tímea, id. Horváth Árpád. Külön köszönöm Lakatosné Domonkos Zsuzsának, hogy segített azonosítani a mások képein is szereplő embereket. Néhány kép pedig a csicsói református gyülekezetétől van. Köszönöm.

Sok régi fénykép elveszett vagy tönkrement az 1965-ös árvíz idején. Sok dokumentum, fénykép pedig nem jutott el hozzám.

Köszönök minden támogatást.

Nagy Amália (1959), Csicsó 2017.

Zirig Árpád:
Léptüket hallom, záró versszakok:

fák fagyos ágairól némán
a lopakodó idő rám hajol
körbelengnek a szelíd ősök
léptüket hallom a föld alól

én is hazát keresni megyek
lehet csak földet befogadót
befizettem már nagyon régen
a sorsunkért kiszabott adót

A könyvben felhasználtuk:

1. Nagy Amália weblapját: Csicsó képekben és történetekben – <http://csicso-nagy.uw.hu/>
2. Nagy Amália galériáját a google Albumarchívumában: <https://get.google.com/albumarchive/113371909565539876607?source=pwa>
3. A Csicsó P.T. weblapját Mgr. Bödők Károly szerkesztésében: <http://www.csicso.eu/>
4. A Csicsói Hírmondó számait;
5. Kúr Géza: Küzdelmeink (Kalligram könyvkiadó, 2000 – az 1932-ben kiadott könyv újranyomtatása) című kötetét;
6. Csicsó – A Zichyek székhelye (Honismereti Kiskönyvtár 225. szám, 2003) című kiadványát.
7. A felsoroltakon kívüli forrásokat a felhasználás helyén tüntettük fel.
8. Minden írás után feltüntettük szerzőjét és adatközlőinket. Köszönjük együttműködésüket.

A könyv borítóján a Vida család (Vida-tói) látható: Vida Lajos (1920–1992), Bartalos Jolán (1927–1996) és gyermekeik, Melinda és Attila, Csicsón az 1950-es évek elején. A hátsó borítón Kontár Gyula (1931–1993) fotóriporter fényképén Szabó Kálmán (1911–1985) és Nagy Hajnalka (1956) látható 1984-ben, az első hagyományörző napon.

Kiigazítás, kiegészítés a *Csicsó öröksége – Tárgyi és szellemi örökségünk* című könyvhöz:

- 43. oldal: Szent István szobrának felirata helyesen: „SZENT ISTVÁN 997–1038 LEGELSŐ NAGY KIRÁLYUNK, HŐS, BÖLCS ÁLLAMFŐ ÉS SZENT EGY SZEMÉLYBEN A MAGYAR ÁLLAMI ÉLET ALAPJAIT MEGVETI, OKOS TÖRVÉNYEKET ALKOT. PÁPÁTÓL KAPOTT ARANY KORONÁVAL MAGÁT MEGKORONÁZTATTA.”

- 106. oldal: A Disznóölés című fejezetben helyesen farkapénz, amit a „kóstolót” széthordó gyerekek kaptak.

- 124. oldal: Éggy lefekvís többet ír száz főkelísné. - Egy lefekvés többet ér száz fölkelésnél. (Az öreg jegyzőné, Décsiné-Balázsné Nagy Lídia mondása.)

- 137. oldal: A tájszavak leírásához: „Hogy në kölljön rínya egész íletembe’, muszáj vót ide írnya ezt a mondatot.” A főnévi igenév -ni ragja többnyire -nyi lett: menni: mēnnyi; állni: ányi; ülni: űnyi stb. És ami kimaradt az előző könyvből: Néhány i tőhangú szónál pedig -nya lett a rag: írni: írnya; inni: innya; ríni: rínya; bírni: bírnya; nyírni: nyírnya stb.

- 139. oldal: Helyesen: E le vót fődővē (fedővel) takarva.

Szülőföldünk, a Felvidék történelmét, úgy tűnik, már sokan megírták. Akkor szükség van-e a Csicsói történetek harmadik részére? Ezekre a kételyeimre a válasz: ha mindenki, minden család megírná külön-külön a történetét, az sem lenne hiábavaló.

Mikor 2015-ben mi, csicsóiak megírtuk emlékeinket a nagy árvíz 50. évfordulójára, megtapasztaltuk az emlékezés erejét. Belegondolva, újabb 50 év után leszármazottaink a könyvet olvasva újból átélhetik az eseményeket, úgy, mintha mi is velük lennénk. Nem vágyunk erre?

Másrészt a múlt emlékei segítenek a jövő döntéseinek meghozatalában, példával szolgálhatnak.

Ezek az indokok készítettek minket arra, hogy belekezdjünk a Csicsói történetek harmadik részébe, hogy közreadhassuk olvasóinknak üzenetét.

Megeshet, hogy egy évszázad múltán, a mi és az utánunk következők történetét is megírják, mert hiszen falunknak nemcsak múltja van, hanem bízunk benne, jövője is!

Nagy Amália, Csicsó, 2017 májusa.

ISBN 978-80-972806-0-4

